HERMANNI BOERHAAVE,

Phil. & Med. Doctoris; Med. Botan. & Chem. in Acad. *Lugduno-Batava* Profess. Celeberrimi; Academ. Reg. Scient. Paris. & Societ. Reg. Lond. Socii,

TRACTATUS
DE VIRIBUS MEDICAMENTORUM.

EDITIO NOVISSIMA.

Altera vice dedit, accuratius adhuc recensuit, novisque Annotationibus & Additamentis locupletiorem fecit

BENEDICTUS BOUDON.

Doctor Medicus.

VENETIIS, MDCCLXI.

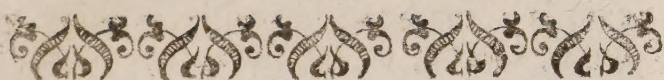
Typis Bartholomei Occhi.

SUPERIORUM PERMISSU.

Α᾿σκεῖν περὶ τὰ Νουσήματα δύο, ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν.

Duo in Morbis præſtanda ſunt, adjuvare, aut ſaltem *non nocere.*

Hippocr. Epidem. Lib. I. §. 2. V. 92.

PRÆFATIO

EDITIONIS PRÆCEDENTIS. *

NON hic equidem in laudes meritissimi AUCTORIS hujusce Libri animus est prolixe admodum excurrere. Nemo quippe vel primum Artis Appollineæ consalutavit limen, ad cujus aures non perveneris Clarissimi BOERHAAVE in rebus Medicis admirandæ & omnibus numeris absolutæ peritiæ fama: testantur eam profecto satis superque numerosi, qui quotannis ad celeberrimam Accademiam Lugduno-Batavam undique concurrunt, Discipuli, & inde reduces Præceptoris Incomparabilis nomen ubique gentium percelebrant: at vero consummatam Præstantissimi Viri sapientiam Medicam Gnaris omnibus, quibus Docentis præcepta coram haurire non fuit datum, notam utique faciunt

(*) Editionem istam, tredecim abhinc annis (nimirum ann. 1727. Parisiis, apud eundem Bibliopolam) dedi, vivente adhuc BOERHAAVIO. Jam vero *Præfationem*, Operi tunc temporis a me præfixam, hic iterum exhibere, nonnullis mutatis, consultum duxi, annexo insuper ad calcem *Monito de novissima hac Editione*; scilicet ut inde facilius intelligere possint LECTORES, quid in hisce binis Editionibus ipse præstiterim.

eximia, cedroque dignissima ipsius genuina Opera; de quibus autem plura dicere supervacaneum esset, cum omnium terantur, ac teri debeant, manibus. Hinc etiam effectum, ut quidquid sub tanti *Artis Medicæ Antistitis* nomine sive jure, sive injuria, typis evulgatur, statim ob omnibus *Medicorum Filiis*, summo cum applausu, & ambabus excipiatur ulnis. Verum enim vero non parum hercle dolendum est! quod Magni istius Viri *Prælectiones* aliquot, olim habitæ, & ab ejus Auditoribus calamo exceptæ, adeo perperam, quin & propudiosum in modum, non ita pridem publici juris factæ sint; scilicet a Bibliopolis lucripetis, quibus Discipuli, ejusmodi *Manuscripta* mendis scatentia dedere, typis mandatæ. Ea porro ratione lucem prima vice (1723) aspexit, Benevole Lector, hicce, qui tibi iterum sistitur, Liber: quum enim, aliquot retro annis, *de Medicamentorum Viribus* in Academia Lugduno-Batava *Prælationes* haberet Clarissimus Professor BOERHAAVE; atque hæ primum quidem avidis auribus ab Auditoribus exciperentur, nec seniore calamo, prout quisque tumultuaria opera Differentis vocem erat assecutus, concederentur chartis, mox de manu in manum describendo irent, coligerenturque in unum; accidit ut, quatuor abhinc annis, quidam Eximii illius Viri Discipulus, quum istiusmodi *Manuscriptum* haberet, idem in hac Urbe typis excudendum Bibliopolæ

polæ tradiderit. Quod quidem Opus, etsi mendis passim refertur, atque BOERHAAVII celeberrimo nomine prorsus indignum, avidissime tamen a *Tyronibus Medicis* exceptum est. Quin etiam cum hic Fœtus, utut abortivus, tanti AUCTORIS nomine insigniretur, ideo meruit ut inter ceteros optimæ notæ de *Materia Medica* Libros, nuper ipsum retulerit FRIDERICUS HOFFMANNUS, Professor Halensis famigeratissimus *. Hinc igitur, omnibus paulo post distractis Exemplaribus, quum elapso anno alteram Editionem moliretur Bibliopola Parisiensis, eamque jamjam incepturus esset, rogatus fui ut Operis edendi curam in me susciperem. Verum enim vero cum non vehementer dolere non possem, quod Viro de *re Medica*, suisque potissimum Discipulis tam bene merito, ut & Præceptori meo, æterno grati animi atque reverentiæ cultu prosequendo, Liber iste prostaret adscriptus, non solum ipsius indignus nomine, sed & crassissimis scatens erroribus; ea propter, hacce mihi demandata Provincia quo par erat modo functurus, omnem requisitam operam impendere decrevi: ita quidem, ut non modo totum hunc Tractatum, quantum in me esset, *mendis*

 dis

(*) Confer *Præfationem de Studio Medico recte pertractando, & ejus probatissimis Auctoribus* quam FRIDER. HOFEMANNUS præficit novissime Editioni (ann. 1726.) *Introductionis ad Univarsam Autem Medicam* HERMCONRINGII, pag. 13.

dis expurgarem innumeris ; verum *hiulca* quoque *loca*, ubi foret necesse, supplerem, *divisiones* ineptas emendarem, omissas adderem, omniaque necessaria sedulo præstare anniterer: etiamsi profecto, ad eliminandas inde sordes, salebrasque complanandas, prima fronte requisitus mihi videtur labor HERCULIS, cui soli datum est Αὐγέου Βουστάσιαν ἐκκαθαίρειν. Hoc autem opus lubentius suscepi, quod mihi daretur facilius præstandum; utpote qui *Manuscriptum* ejusdem *Collegii* possiderem *Exemplar* multo correctius, & nonnihil auctius, quam illud quod typis prima vice mandatum fuit. Porro, quum etiam averet Bibliopola, ut Liber hic auctior aliquo fœnore jam prodiret; ideo, votis ejus satisfacturus, nonnulla *de Corporum Elementis* ad initium præfanda, tum quædam *de Solidis & Fluidis nostri Corporis in genere*, nec non *de Vasis ejusdem* in *PROLEGEMONIS* addenda, suisque inserenda locis operæ-prætium autumavi. Jam vero quandoquidem hæc ex ipsius AUCTORIS penu duntaxat, si modo fieri posset, excerpenda mihi viderentur; idcirco ea omnia ex ejus *Collegio manuscripto de Metodo studendi Medicinæ* deprompsi: quod quidem inutile, futurum tunc temporis non arbitratus sum; quum inprimis pleraque ex hocce *Collegio* desumpta, & præsenti inserta Tractatui, alibi non exstent, egregia sint admodum, atque *Theoriæ Medicæ* pluri-

mum inserviant. Ceterum, licet interea *Collegium* istud (sub hoc titulo, *Methodus discendi Medicinam*) anno elapso (1726.) *Amstelodami* fuerit editum, operam tamen & oleum, in iis quæ ex meo deprompsi *Manuscripto*, perdidisse haudquaquam existimo; quandoquidem hoc impressum Opus (quod ad oras hasce nuper advectum mihi vidisse contigit) adeo turpiter, totque fœdatum errorum monstris in lucem prodierit, ut sane cum Editorum, tum Bibliopolarum, istius farinæ Opera typis evulgantium, perfrictam frontem satis demirari non possim, ut hunc Egregium & Incomparabilem Virum tam injuste atque indecore propter vile lucellum, pessime multare non erubescant; pessime, inquam, quum enim Eruditi nihil pretiosius habeant & antiquius quam suam famam numquid iis molestius esse potest, quam si incondita, mendis scatentia, & suis *Prælectionibus* perperam corrasa *Manuscripta*, sub ipsorum nomine, ipsisque insciis ac invitis, furtive in lucem edantur? Hoc igitur, uti summa sit injuria, ita merito non ipsi solum Auctores, quorum nomini ejusmodi Libri adscribuntur, id imprimis ægerrime ferunt, sed & omnes Boni simul abominantur, nec enim leve crimen est, in aliorum labores sibi arrogare divulgandi potestatem. Hinc ergo quid mirum? quod, increscente quotidie Bibliopolarum inhonesto lucro hiantium audacia, in e-

vulgandis sub clarissimo BOERHAAVII nomine indignis plane Operibus, de hac sibi illata injuria, nuper in *Nuntiis publicis* identidem conqueri coactus fuerit Vir optimus & moderatissimus. Quin etiam hac de re multo quidem potiori jure hodie conquestus est, quam olim JOANNES-BAPTISTA, MONTANUS *Veronensis*, Academiæ Patavinæ celeberrimus Professor; cujus *prælectas Lucubrationes* cum ipsius evulgassent Discipuli, de hisce sub suo nomine editis Operibus verba faciens, " *hæc* (inquiebat) *Dii boni! ita conscribuntur, ut, cum* ,, *mihi quandoque offeruntur, non amplius* ,, *ut mea recognoscam, ita sunt corrupta,* ,, *contaminata, & infeliciter explicata.* * ,, Licet enim hæc sors famigerantissimis plerisque Professoribus & olim contigerit, & hodie similiter contingat, istud tamen ipsos multo quidem acerbius afficit, quum sua *Prælecta* adeo perperam in lucem eduntur, ac intra quatuor annos non ita pridem evulgata fuere tria Præclarissimi BOERHAAVII *Collegia*; scilicet, (α) *de Viribus medicamentorum*: (β) *de Chemia*; atque (γ) ommium novissime, *de Methodo discendi Medicinam*. Ego vero longe alius fuissem mehercule! quam ut hujus primi Libri sub Colendissimi Præceptoris nomine typis mandandi curam suscipere voluissem, nisi jam in lucem prodiisset, nec

(*) Vide *Librum* MONTANI *de Differentiis Medicamentorum, &c.*

nec parvo Summi Viri dedecore prostaret iste Tractatus: quum enim alteram Editionem sine mora dare decrevisset Bibliopola, hæc profecto, nisi operam qualemcumque meam collocassem, eadem omnino ac prior evulgata fuisset. Non igitur existimo, quenquam ita iniquum fore judicem, ut laborem huncce meum aut vituperet, aut vilipendat; quum imprimis palam tester, me istud Opus ea duntaxat inductum ratione suscepisse, scilicet, *ut illud celeberrimo* BOERHAAVII *nomine minus indignum, emaculatius multo quam antea, Tyronibusque saltem innoxium hac vice redderetur.* At enim, utut mala causetur ille qui priorem Editionem hujusce Libri dedit, dicatque præsertim se istud fecisse, *ut ad perfectionem ejusdem Operis dandam Editionem excitetur Clarissimus Auctor*, (quod quidem prima fronte sufficiens videri posset) nemo tamen inficias ibit, iniquam ædepoli! ac miseram fore Eruditorum sortem, si, gravissimis implicati negotiis, quidquid absonum inconditumque sub eorum nomine, ab aliis editum prodiret, idem ipsi tenerentur evulgare. Hinc igitur si quando ejusmodi *Prælectiones*, utilitatis publicæ gratia, quisquam typis committere gestit, hoc sane nunquam omnino præstare debet, nisi ipsius Auctoris concessu; & quidem tunc temporis, omnem, pro virili parte, operam impendere tenetur, ut Editio castigata & emaculata prodeat in lucem. Sed de

his hactenus. Jam vero tempus est ut enarrem ordinem, quid in hac Editione ipse præstiterim; hoc enim pacto BENEVOLUM LECTOREM certiorem utique faciam, me nihil hic egisse, quod quidem vel *necessarium*, vel *utile* saltem non fuerit.

Primo igitur. Huncce Tractatum typis nitidissimis excudendum curavi, nempe cum requisitis Characterum differentiis Vocum & argumentorum distinctionibus, &c. de quibus autem omnibus plura dicere necessarium non est; quandoquidem prima fronte conferenti clare pateat, quantum, hoc respectu, inter priorem & hanc Editionem discrimen intersit: cum in illa pleraque, quæ distingui debuissent, incompta, confusa, & inconcinna jaceant.

Secundo. Sermonem paulo tersiorem reddere annisus sum; & ideo voces aliquot hinc inde deficientes inserui, aliasque mutavi, scilicet ut sensus clarior, ac Phrases aliquanto elegantiores essent: neque tamen in hocce casu verborum aucupio, Phrasium-ve lenocinio nimis indulsi; utpote veritus, ne Sermonis nitori sectando tempus nimium impenderem; tum quoque præsertim ne hunc in modum Sensus Auctoris forte perturbaretur, vel etiam inverteretur: verumtamen pendentem sæpenumero sensum supplere coactus fui, ne LECTOREM offenderet, aut remoraretur: at vero istud citra necessitatem nusquam præstiti; quin etiam

etiam hæc Additamenta, si alicujus essent momenti, intra *binos hamulos*, hunc in modum (*), inclusa fuere.

Tertio. Ex *Manuscripto* hujus Operis *Exemplari*, quod ad manus erat, non modo plurima passim emendavi; sed & nonnulla addidi; quæ quidem *hamulis* esse distinguenda non arbitratus sum, nisi ubicunque manifesti adessent *hiatus*, quos egomet meo Marte supplere debuerim, utpote qui, cum in Editione priori, tum in *Manuscripto* meo deficerent, atque necessario supplendi venirent; sicut videri potest præcipue *pag*. 161. 166. 209. 210. 211. 255. 282. 287. 292. 314. 321. 324. 330. 331. 332. 333. 336. 343. 351. 353. 387. 390. 397. 403. 422. hujusce secundæ Editionis *, & alibi hinc inde, ubi quidem distinctio per *hamulos* modo adest, modo deficit.

Quarto. Cum optaret Bibliopola, ut hæc Editio priori fieret auctior, quin & ad certam molem excresceret; ea propter, ad hoc exequendum, *tria* non inutilia quidem præstiti. 1. Nonnulla ex *Manuscripto Collegio* Auctoris *de Methodo stu-*

a 6 *den-*

---

* Hæ citatæ paginæ referuntur, in hac *novissima Editione*, ad sequentes: 134. 138. 175. 176. 211. 234. 238. 259. 265. 260. 269. 273. 274. 275. 276. 279. 285. 292. 294. 323. 326. 337. 35?. Porro, in *præsenti Editione*, nova adhuc ejusmodi exstant, præter memorata, Additamenta in Textu, *binis hamulis* pariter distincta; scilicet *pag*. 108. 109. 126. 128. 185. 195. 242. 256. 257. 279. 286. 315. 381. & aliis hinc inde locis.

dendi Medicinæ (ſicut antea dictum eſt) deprompſi ; quæ vero ſingula ſuis inſerui locis. Sic igitur, in PROLEGOMENIS, integrum primum Caput inde conflavi ; (quod quidem etiamſi non magni forte momenti quibuſdam videri poſſet, illud tamen ex alio penu vel auctius, vel perfectius reddi opus eſſe non cenſui); tum hinc etiam Caput quartum, maxima ex parte, concinnavi, additis ad finem iis quæ tertium alterius Editionis conſtituebant: denique mutato Capitis ſequentis titulo (quia nempe ſimilis jam fuerat præcedenti datus) viginti *articulos* ibidem inſerui, nimirum ab *art.* 2. ad 22. Et hæc quidem omnia intra duos *hamulos* ſemper appoſui ; ne ſcilicet cum reliquo Textu eadem confudiſſe viderer, utque ſcrupuloſis omnibus hoc pacto ſatisfacere poſſem. 2. AUCTORUM in Textu citatorum Loca, ſive Colationes, minori charactere (diſcriminis gratia) ſubjunxi ; quamvis hoc initio factum non fuerit, quoniam tunc temporis minus otii mihi ſuppeteret, attamen in Tertia Parte, quæ totius Operis eſt præcipua, iſtud ſatis accurate præſtitum advertet BENEVOLUS LECTOR, quanquam alicubi forſan omiſſum repeturus. 3. Annotationes aliquot, & Additamenta circa res præcipuas (& hoc quidem hinc inde, prout operæ-pretium eſſe arbitratus ſum) minori charactere ſimiliter diſtincta ſubnexui. In quibus autem omnibus præſtan-

ſtandis, curam non mediocrem impendi, ne quis ſubreperet error, utque hæc Tyronibus ſaltem utilia quadantenus eſſe poſſent.

Quinto. Diviſiones aliquot ineptas emendavi, neglectaſque adjeci. Sic enim Partem Operis Tertiam, quæ jam in PROLEGOMENIS, Cap. XIII. *de Claſſibus Medicamentorum*, in Claſſes quinque diſtributa fuerat, & quæ tamen perperam admodum in tres duntaxat diviſa in Operis ſerie exſtabat, (dum ſcilicet Prima Claſſis cum Secunda, & Quinta cum Quarta ſimul confunderentur, adeo ut iſtud conſpicientem ſtatim offenderet) diſtributione genuina in quinque iterum diſtinxi. Præterea, in ſecunda Claſſe ejuſdem Partis, Caput *de Hydragogis*, minus apte itidem in quatuor diviſum, ad unum reduxi. Sic etiam, in Tertia Claſſe, Caput *de Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodentibus*, cum altero confuſum, diſtinguendum neceſſario mihi fuit. Plurimas inſuper Diviſiones, Diſtinctioneſque omiſſas addidi: quum enim initio ſingula Capita in *articulos* diviſa fuiſſent in Editione priori, ac iſtud paulo poſt omnino neglectum exſtaret, quin & Argumentorum diſtinctioni plerumque conſultum non eſſet, nec unquam Formularum a reliquo Textu diſcriminis haberetur ratio; hæc omnia ſane mihi fuerunt non perfunctorie quidem interpolanda, atque ſupplenda.

Sexto. In erratis tum Typographicis, tum

tum aliis, præsertim si alicujus essent momenti, corrigendis operæ non peperci: Sphalmata quippe multa emendavi, non modo in Figurarum Mathematicarum explicationibus (ubi quidem adeo crassa occurrebant Menda, ut ea profecto vel ignarissimo Tyroni condonari non potuissent); at etiam, siquando necesse fuit, Litteræ in ipsis Schematibus deficientes additæ sunt, atque superfluæ alibi deletæ. Verum enim vero curam imprimis adhibui quam diligentissime, ubi corrigendi venirent errores in dosibus Medicamentorum; in quibus sane numerosi reperiebantur, & erga Tyrones admodum periculosi; uti quidem videre est, ex. gr. in Capite *de Phlegmagogis*, pag. 215. prioris Editionis, ubi *Gummi-Gutta* a gran. xv. ad scrup. v. præscriptum exstat; & in capite *de Hydragogis*, pag. 233. ubi *Mercurii Dulcis* a gran. jv. ad drachm. jj. dosis ascendit: taceo, brevitatis gratia, complures alios, eosque graves hujuscemodi errores passim obvios. In his autem omnibus emendandis, non modo probatissimorum quorumque Auctorum adminiculo, sed imprimis Clariss. AUCTORIS nostri *Materia Medica* usus fui; quam etiam, ut ipsius *Institutiones Medicas*, semper debent conferre Tyrones, dum præsentis Tractatus lectioni operam dabunt, quo melius nempe sensum assequantur, & errores, siqui præterlapsi fuerint, ipsimet corrigere valeant.

Septimo. Indicem Capitum non solum

au-

auctiorem multo reddidi, adjectis scilicet Capitum argumentis; sed etiam alterum Indicem Rerum & Verborum locupletissimum ad Operis calcem adjunxi.

Octavo. Denique cum, in hoc expurgando AUGIÆ *Stabulo*, impossible fere fuerit una vice omnes eliminare sordes, idcirco *Errata* tum Typographica, tum alia quoque, sive prætervisa, sive commissa, ad finem annexui; scilicet ut istud Opus, quantum quidem in me esset, utilius atque persectius eo pacto redderem.

Et hæc sunt, LECTOR HUMANISSIME, quæ in hac Editione fuerunt a me præstita: in quibus vero si expetitum attigerim scopum, erit sane de quo non mediocri afficiar gaudio; sin minus, tu ipsemet reliqua supplere dignaberis. Porro quidquid bonum in hujusce Libri Textu inveneris, id omne præclarissimo BOERHAAVIO jure ac merito arrogare, ipsiusque Tholis appendere utique non dubitabis: verum si quid adhuc minus apte, vel etiam perperam expositum ibidem offenderis, illud profecto non in præstantissimum AUCTOREM, sed in Discipulorum describentium negligentiam, ut & inscitiam, atque cacographiam, vel in Typographorum sphalmata, precor, refundas. Ego vero (uti jam dixi) hoc sane dumtaxat in isto suscepto labore mihi proposui, ut scilicet qualemcunque hanc Editionem clarissimo AUCTORIS nomine minus indignam, emaculatiorem

mul-

multo, ac proinde Tyronibus non solum innoxiam, sed & priori longe utiliorem, in omnibus, pro virili parte, efficerem. At enim hoc Opus perfectum unquam, vel celeberrimo BOERHAAVII nomine dignum spes utique non est in lucem proditurum esse, nisi ab ipsomet edatur AUCTORE: quod quidem siquando contingeret, tunc exigui & qualiscunque hujusce mei laboris jacturam non modo non ægre, sed & lætissime profecto laturus essem. Verum enimvero, quoniam præclarissimo Viro gravissimis detento negotiis, otium suppetere non videretur, ut huncce Tractatum ab ipso nunc temporis edendum esse spes aliqua daretur; ideo Spartam hanc lubentius in me suscepi, atque, pro meo modulo, imparatis ac imparibus licet viribus, adornavi. Quam vero exoptandum esset, ut hunc Librum (utilissimum, hercle futurum, si ipsius AUCTORIS exaratus prodiret calamo) publici juris faceret. Vir maximus, ac de re Medica suis aureis Operibus locupletata, optime meritus! Quid enim Philiatris utilius nunc esse posset, quam ut ille qui Institutiones Medicas Praximque omnium accuratissime docuit hactenus, idem etiam vires & usus Medicamentorum exponeret? Donec autem tanto beneficio Medicos sibi obstringere consultum duxerit, huncce summi Viri Fætu, utut abortivum, ne dedigneris, quæso, BENEVOLE LECTOR; in eo quippe plurima non modo perquam egre-

egregia, atque utilissima, sed & alibi vix invenienda reperies: hinc etiam nullus dubito, quin fructus haud mediocres exinde percepturi sint Medicinæ Tyrones; His ergo præsertim offertur iste Liber, utpote ad ipsorum usum quam optime redundaturus, imprimis vero si illum una cum aliis, iisque genuinis, clarissimi AUCTORIS Operibus assidue & sedulo contulerint.

Scribebam *Parisiis*, 13. Januarii, M. DCC. XXVII.

EDITORIS MONITUM

DE

HAC NOVISSIMA EDITIONE.

JAm elapſi ſunt anni ſeptemdecim, BENEVOLE LECTOR, poſtquam hic Liber prima vice *Pariſiis* editus eſt (*a*): Qua vero ratione iſtud tunc temporis factum fuerit, in præcedente Præfatione (*b*) dixi. Deinde autem, *Hagæ-Comitum*, (licet titulus ferat *Pariſiis*) ſecunda vice recuſus prodiit (*c*); quæ quidem aſſimulata Editio priori omnino ſimilis eſt, neutiquam vero auctior, & emendatior, quamvis titulus utrumque ſpondeat. Hanc autem vidiſſe nondum mihi contigerat, cum, anno ſequente 1727, novam dedi, prima & ſecunda longe emaculatiorem, & auctiorem; cui quoque PRÆFATIONEM, quam in Operis fronte iterum ſiſto, tum præfixi. Adeoque Editio noviſſima, quam altera vice nunc præbeo, in ordine quarta eſt, niſi forſan alibi quædam alia prodierit mihi

(*a*) Anno 1723.
(*b*) Pag. 4. & 5.
(*c*) Ann. 1726.

mihi incognita. Hisce præmissis, superest ut enarrem, quid hic denuo præstitum a me fuerit; quod quidem paucis sic habe.

1. Tractatum hunc, semel antehac a me sedulo recognitum, & ab innumeris mendis expurgatum, accuratius adhuc in omnibus, tum quoad impressionem, tum quoad sermonem, & res ipsas (quantum quidem per otium licuit) recensui, ac repurgavi, correctis ubique præcedentis Editionis Erratis, annexisque Addendis; quin etiam hallucinationes multas, easque interdum graves, prima vice prætervisas, simul emendavi: quæ omnia profecto conferenti sponte patebunt.

2. Additamenta quædam alia in Textu, iis scilicet locis ubi requiri visa fuerunt, intra duos hamulos sive cancellos, inserui.*

3. Annotationes præcedenti Editioni a me adjectas, minorique charactere distinctas, modo reformavi, modo adauxi, prout operæ prætium esse arbitratus sum; imo & alias non paucas variis in locis addidi.

4. Indicem Rerum & Verborum, in multis deficientem, non solum accuratiorem, sed hinc inde auctiorem quoque effeci.

5. Auctorum in hoc Libro citatorum Indicem adjeci novum.

6. Capituum Indicem etiam auxi, præcipuis scilicet contentis multo uberius anne-

---

* De his confer superius *Notam* pag. xiij.

nexis; ita ut Operis Conſpectus, hoc pacto, melius exhibeatur.

7. Quod ad ordinem hujusce Tractatus attinet, pauca duntaxat in eo mutata reperiuntur. Sic, ex. gr. in PART. III. CLASS. II. pag. 265. CAPUT IX. continens *Corollaria de Purgantibus per Alvum in genere*, diſtinctum eſt a CAPITE VIII. *de Melanagogis*, quocum antea hæcce Corollaria confundebantur. Ita quoque, in CAP. XII. *de Sudoriferis*, pag. 297. *Theoremata de Sudoriferis in genere* antepoſita ſunt *Corollariis Practicis* de iiſdem. Præterea, in IV. CLASSE, pag. 384 *Theoremata de Topicis in genere* primum CAPUT jam conſtituunt. Notandum inſuper mihi videtur, quod in *PROLEGOMENIS*, ad accuratiorem ordinem, CAP. IV. & V. ante II. & III. ſatius collocata fuiſſent. Porro, Citationes interdum mutatæ ſunt, quando ſcilicet iſtud facto opus eſſe viſum eſt: Ex. gr. jam non amplius, in primis *PROLEGOMENORUM* Capitibus; citatur *Collegium Manuſcriptum* AUCTORIS *de Methodo ſtudendi Medicinæ*, verum, hujus loco, *Collegii* ejuſdem *Editio Londinenſis* anni 1734; licet tamen hanc (quæ quidem præcedente * anni 1726. non multo ſane correctior, aut melior eſt) citare profecto me puduerit, cum iſtud Opus Clariſſimo BOERHAAVIO plane ſit

* De qua vide ſupra, in *Præfatione*, pag. 7. & 8.

ſit indignum : at quoniam hujſce *Methodi* nulla potior exſtaret Editio, eandem *Manuſcripti Collegii* loco ſubſtituendam eſſe putavi. Sed cum hæc omnia levioris ſint momenti, iis fuſius enarrandis tempus mihi terendum non eſt.

Jam vero ſupereſſet, ut de præſentis Tractatus tam ordine, quam methodo, pauca hic loci differerem : ſed iſtud ſupervacaneum utique foret; cum in *Indice Capituum* (ut ſuperius dixi) totius Operis conſpectus ſimul exhibeatur.

Verum enimvero, quanto Medicinæ bono res ceſſiſſet, ſi Clariſſimus BOERHAAVIUS ipſemet evulgaſſet huncce Librum! At, quamvis eum aliquando tandem iſtud præſtiturum eſſe ſpes quædam affulgere viſa fuerit, nulla jam amplius ſupereſt; cum eximium hoc HYGEIÆ columen, Medicorumque coryphæus, duobus fere abhinc annis obierit *, maximo ſui deſiderio omnibus relicto; poſtquam ſcilicet ingenii ſummi, ſimulque ſtudii & diligentiæ non minoris inſigne diu præbuiſſet exemplum, ac de Humano Genere, Medicisque potiſſimum, uberrimo ut & puriſſimo Doctrinæ fonte, aureiſque Scriptis, bene mereri non deſiiſſet Vir nulli in Arte ſalutari ſecundus : Cujus ideo nomini nunquam intermorituro grata ſemper aſſurgere debet Medicina!

Por-

* *Lugduni-Batavorum*, die 23. Septembris 1738. anno ætatis fere ſeptuageſimo.

Porro, ab AUCTORIS obitu, Editionem hanc novissimam huc usque distuli; quippe qui sperarem, eum, circa idem argumentum, in suis Manuscriptis, forsan aliquid typis edendum reliquisse. Verum quoniam nihil, super hac re, ab ipso exaratum in ejus Schedis inventum fuisse tandem audiverim; simulque Bibliopola, divenditis omnibus præcedentis Editionis exemplis, quæ undique expetebantur, aliam sine mora dare vellet, hujus demum curam suscipere decrevi: quamvis tamen vix forte tale quid aggredi in animo mihi fuisset, nisi jam alia vice in idem opus incubuissem. Enimvero notunt omnes Litterati, quam tædiosum, laboriosumque sit, imo & quovis respectu ingratum, istiusmodi libris operam suam impendere: cum imprimis quid in iis ab Editore præstitum fuerit, scire Lector ut par est haud possit, nisi simul conferat Editiones; quod quidem a nemine fere sit unquam. Non igitur arbitror, quempiam ita iniquum fore judicem, ut vanæ aucupandæ gloriolæ, vel tenuis lucelli desiderio laborem huncce meum imputaturus sit.

Tandem aliquid monendum hic mihi restat de DAVIDIS ABERCROMBYI Opusculo, quod ad Libri calcem, *binarum Epistolarum*, quæ antehac aderant, loco subjunxit Bibliopola.

De hocce Tractatulo, duo sequentia præsertim, in Tironum gratiam, notanda veniunt. 1. AUCTOR universam

doctrinam suam de *Saporibus*, superstruit vetustæ hypothesi quatuor qualitatum primarum, a quarum diversa combinatione, tum naturam Saporum, tum operandi rationem postmodum eruit. Sic, v. gr. Acerba, & quæ gradu ab iis differre dicit, Austera, & Acida, frigida pronunciat; adeoque vim adstringendi, repellendi, æstum compescendi, reliquosque frigiditatis effectus ipsis assignat. E contrario Amara, & Acria pro calidis venditat, atque hinc contrarias virtutes de ipsis prædicat. Similiter porro Dulcium, Salsorum, Pinguium, reliquorumque Sapidorum naturam exponit.

2. Licet *Sapor* explorandis Plantarum viribus, ut plurimum apprime inservire possit, istud tamen ab AUCTORE nimis generaliter prædicatur. Non enim Medicæ Vegetabilium, ut & corporum quorumcunque Facultates, ex solo sapore certo ac semper determinari possunt; vel additis etiam (ut fieri debet) tum odore, tum Notis Characteristicis, ex Botanica desumptis, imo & Tentaminibus Physico Chimicis, &c. Siquidem, utut mediantibus his omnibus adminiculis, veras ac genuinas in Plantis plerisque vires explorari posse negandum minime sit, eædem insuper ab effectu, & experientia, eaque sæpe repetita, clarius patefiunt. Nemo quippe saporis, & odoris subsidio, vel etiam ope experimentorum Physico-Chymicorum; &c. conjicere, vel certo cognoscere unquam poterit vim *Chinæ-*

Chi-

Chinæ febrifugam, *Ipecacuanhæ* antidysentericam, *Jalappæ*, *Rhabarbari*, aut *Sennæ* purgantem, *Seminis Hyoscyami* narcoticam, *Daturæ* dementiam producentem, *Gratiolæ*, *Hellebori albi*, ac præsertim *Antimonii* emeticam, *Mercurii* sialogogam, *Cantharidum* viis urinariis infensam, & sic porro. Quin potius sponte patet, experientiæ suffragium omnino requiri ad ejusmodi Medicamentorum facultates eruendas ac stabiliendas. Nec etiam unum vel alterum sufficit experimentum; sed plura simul adhibenda sunt, adeo ut tandem, iteratis aliquoties, sine aliis causæ suspicione, & experimentis veri ac genuini remediorum evincantur effectus. At profecto (quod quidem Artis Medicæ progressum haud parum impedit, ut apposite monet GEORG. BAGLIVIUS*) " Multi, ob faustos eventus ex „ aliquo Remedio, vel potius ob innatam quandam proclivitatem tum laudandi, tum fingendi ad libitum Medicamentorum Vires, ita erga Remedium „ aliquod afficiuntur, ut putent illud „ unum, ad curandos quosque Morbos, „ summam vim, ac veluti imperium „ obtinere. „

Jam vero de variis adminiculis, quorum ope cognosci possunt Medicamentorum, præsertimque Vegetabilium, vires conferri merentur imprimis (præter DAV A-

---

* *Prax. Medic.* Lib. I. Cap. V. §, 1. pag. m. 12.

ABERCROMBYUM, de notis ex ſapore) Auctores ſequentes: (1) De notis ex Odore, & ſapore, GEORGIUS-WOLFFGANGUS WEDELIUS, in *Amœnitatibus Materiæ Medicæ*, Lib. I. Cap. v. & vj. Jenæ, 1704. *in* 4°. (2) De notis ex Fructificatione ſive Characteribus Botanicis, PATRICIUS LAIR, in Opuſculo Anglico idiomate conſcripto, cui titulus eſt: *Miſcellaneous Obſervations in the Practiſe of Phyſick, Anatomy, and Sugery, vvith nevv and curious Remarcks in Botany*, &c *Letter.* iv. v. & vij, Londini, 1718, *in* 8°. (3) De notis ex ſapore, atque odore, nec non fructiſicatione, ut & ſolo ſive loco natali, FRIDERICUS HOFFMANNUS, in Exercitatione *de Methodo compendioſa vires & virtutes in medendo Plantarum indagandi*, inſerta Tomo I. ejus *Opuſculorum Phyſico Medicorum*, Ulmę, 1725. *in* 8°., ac Tomo V. *Operum omnium*, pag. 58. Genevæ, 1740. *in* fol. (4) De notis ex odore, & ſapore, ſimulque fructificatione, JOANNES-ERNESTUS HEBENSTREIT, in Diſſertatione Inaugurali *de Senſu externo facultatum in Plantis judice*: Lipſiæ, 1730. *in* 4°. Quæ quidem Diſſertatio a celebri Botanico, CAROLO LINNÆO, in *Horto* CLIFFORTIANO, omnium maxime ſuper hac re commendatur: ſed eam vidiſſe mihi nondum contigit cum ſit rariſſima; itaque, hujus loco, ſupradicta Clariſſimi HOFFMANNI Exercitatio ſufficere poterit.

 (5) De

(5) De notis ex varia cum aliis corporibus combinatione per Tentamina Physico Chymica, JOSEPHUS PITTON de TOURNEFORT, *Præface de l'Histoire des Plantes qui naissent aux environs de Paris*, pag. iv. & seqq. Parisiis, 1698. & 1725. *in* 12. Cui addi potest JOANNES-BAPTISTA CHOMEL, *Discours Preliminaire de l'histoire des Plantes usuelles*, Tom. I. pag. xxxvj. & seqq. Parisiis, 1731. *in* 12. (6) Tandem de Notis omnibus simul, PAULUS HERMANNUS, & JOANNES BOECLERUS, in *Procemio Cynosuræ Materiæ Medicæ*, Tom. I. Argentorati, 1726. *in* 4°.

Scripsi *Parisiis*, 23. Julli, M. DCC. XL.

IN-

INDEX CAPITUM,

E T

PRÆCIPUORUM CONTENTORUM:

Ubi ſimul Operis exhibetur conſpectus.

P R O L E G O M E N A.

Ra-

PARS PRIMA.

PARS

PARS SECUNDA

De Medicamentis in fluida agentibus. pag. 142

Mo

PARS TERTIA.

PRIMA CLASSIS.

Medicamentorum in Solida & Fluida simul operantium;

Ubi

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones promoventibus. *pag.* 182.

Pur-

CA-

TERTIA CLASSIS.

CA-

CA

QUAR-

QUARTA CLASSIS.

De Medicamentis Topicis. *pag.* 348.

Theo-

CA-

QUIN-

QUINTA CLASSIS.

Medicamentorum in Solida & Fluida simul operantium. *pag.* 381.

Finis Indicis Capitum, & præcipuorum Contentorum.

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

COncediamo licenza a *Bertolameo Occhi* Stampator di *Venezia*, di poter ristampare il Libro intitolato: *Hermanni Boerhavve Tractatus de viribus Medicamentorum* osservando gli ordini soliti in materia di Stampe, e presentando le Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

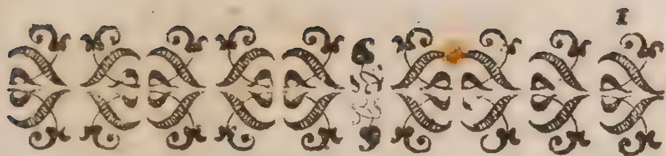
Data li 11 Settembre 1761.

(Angelo Contarini Kav. Rif.
(Polo Renier Rif.
(

Registrato in Libro a Car. 99. al N. 352.

Giacomo Zuccato Seg.

TRA-

TRACTATUS DE VIRIBUS MEDICAMENTORUM

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

§. I.
De Elementis Corporum, seu de natura Solidorum in genere.

Art. 1. Elementa Corporum definiuntur a Philosophis, *Corpuscula, simplicissima, ex quibus alia sunt, & in quæ iterum resolvi possunt*: atque sic per hæc intelligimus. *Corporis cujuscunque firmam originem & Stamina, quæ sua agregatione corpus constituunt.* (a)

A 2. Si

(*a*) Confer BOERHAAVE, Collegium *de Methodo discendi Artem Medicam*. Part. V. Cap. I. §. 6. pag. 248. *Edit. Londin.* 1734.

2. Si cohæsio seu durities tanta sit in corpore quolibet, ut omnem cognitam vim motus superet, tum illud vocatur *Atomus*, seu *Elementum Corporeum*. (a)

Docent Physici omne corpus esse extensum, impenetrabile, figurabile, mobile, nec non corpora omnia composita cohærere cum aliquo nixu separationi plus minus-ve se opponente, qui nixus vocatur durities: si jam illa cohæsio, ille nixus, illa Vis, quam *Attractricem* vocat Nevvtonus, tanta sit illis *Staminibus* ex quibus conflantur corpora, ut nullus motus in rerum Natura sit, qui non superetur a resistentia cohæsionis horum *Staminum*; tum, inquam, illæ particulæ dicuntur, *Atomi*, ex α privante, & τομὴ sectione: hinc *Atomus* vocatur proprie pars non amplius secanda, seu indivisibilis. Sunt autem hæ *Atomi*, ex quibus omnia constare corpora jam olim asseruit Democritus; qui quidem satis intelligebat, nullam esse particulam in Natura, quæ non adhuc capax esset divisionis mathematicæ; sed voluit ille, quod si vis uniens partes corporis major sit, quam ulla vis quæ huic corpori imprimi possit, inde sequatur, cohæsionem hanc vel unionem insuperabilem esse, utpote quæ a nulla vi destrui queat: hinc particulæ tali deprehensæ nomen imponebat *Atomi*.

3. Quæritur an hujusmodi corpuscula in Natura dentur? Quod ut examinetur, primo attendendum est, licet corpora plu-

(a) IDEM, *ibid.* Part. I. pag. 30. Cap. III. ad pag 45. Cap. VI.

plurima mutentur quoad formam, nulla tamen unquam mutari in sua essentia; ergo ita cohærere debent illa quæ rerum essentiam componunt, ut nulla vis tanta sit in Natura, quæ particulis essentiam corporum constituentibus applicata, earum cohæsionem superare valeat; unde sequitur manifeste, particulam hanc sive *Atomum* nullatenus mutari posse: enimvero si mutari inciperent & in partes dirimi corpuscula hæc, tota rerum Natura pessum iret, atque penitus destrueretur; quippe, si Acqua, v. gr. partes haberet ita mutabiles, ut esse possent partes Ignis, ecquis non videt, totam rerum faciem mutatum iri, si hoc accideret, & omnia ab Igne abundare tum incipiente destruenda fore? Ergo tota Natura clamat, *principia* quibus corpora constant, immutabilia esse: quod quidem si verum non foret, non potuissent eadem permansisse per tot sæcula; atqui in nullis rebus mutatam videmus corporum essentiam, quoniam immutabilia sunt eorum *Stamina* sive *Elementa*, ut jam diximus: non quod mathematice dividi non possint; hoc enim in infinitum fieri potest, sed quod nulla vis eorum partes ab invicem separare queat; & hoc facit stabilitatem Naturæ. Illa nunc causa, qua istud fit, est ordo Naturæ ipsius, a Deo ita constitutus ut sit eadem semper causa Cohæsionis.

4. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* constans, partes suas cohærentes ita habet unitas, ut nullum spatium vacuum intercipiatur, tunc *Atomus* illa, aut il-

lud corpus, vocabitur *Solidum* perfectum. *Solidum autem est corpus, cujus partes ita cohærent inter se, ut una parte mota, reliquæ etiam simul moveri cogantur.*

Hæc est inter eruditos agitata quæstio, quænam idea dari debeat *Solidi*? Peripatetici omnes & Cartesiani dicunt, Extensionem ideam esse *Solidi*; verum facile ostendi potest, hoc non ita intelligendum esse. Siquidem diximus *Atomum* constare ex partibus ita arcte inter se cohærentibus, ut separari nequeat; at vero *Atomus* illa non erit adhuc perfecte *solida*, nisi aliquid præterea huicce definitioni adjiciatur: quippe, si Deus duas *solidas* particulas simul conjunxisset hunc in modum, hæ quidem ambæ particulæ ita junctæ simul essent, ut inde conflaretur *Atomus* una, cujus partes in contractu tam arcte cohærent inter se, ut una pars ab altera, quacunque vi adhibita, separari minime posset; attamen non esset adhuc *Atomus* perfecte *solida*, quoniam inter ambas hujus partes spatium inesset: verum si ita fuissent unitæ, ut nullum vacuum relinquerent intermedium, hac nempe ratione, tunc *Atomus* illa perfecte *solida* foret, quippe quæ nullum in se spatium haberet, ubi alterum posset recipi atque contineri corpus. Hinc igitur, *corpus perfecte solidum est illud, quod ex Atomis seu particulis indivisibilibus constat, ita junctis, ut nihil vacui inter ipsas hæreat.* Alterum adhuc vocatur perfecte

fecte *solidum* corpus, quod ex prioribus perfecte *solidis* conflatum est, absque ulla quoque intercapedine, seu spatio relicto inter partes totum constituentes: his autem binis perfecte *Solidorum* generibus si *Atomum* addamus, quæ constet partibus sibi mutuo unitis, sine ullo spatio intermedio, tunc tria corporum perfecte *solidorum* genera habebimus.

5. Jam vero si quis quærat, quomodo corpus perfecte *solidum* metiri possimus? Respondemus, mensura spatii. Supponamus enim, v.g. nos habere spatium quod sit exacte unius pedis cubici; & hoc spatium a nobis dein impleri corpore ejusdem omnino molis & figuræ, i.e., unius pedis cubici, & in quo nullum vacuum sit, adeoque quod sit corpus perfecte *solidum*: jam ergo, quandoquidem hoc corpus exacte repleat illud spatium, mensura ejus erit, etiam mensura spatii in quo continetur; tantum enim ibi aderit impenetrabilis materiæ, quanta est magnitudo spatii.

6. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* constans, partes impenetrabiles ita junctas habet, ut intercipiantur inter unitas partes spatiola vacua, aut alia materie non unita repleta, tunc vocat corpus *porosum*.

7. Ut vero habeamus mensuram corporis *porosi*, supponamus, v. gr. molem Auri perfecte solidam occupare spatium unius pedis cubici, & jam inde auferri hoc Aurum, cujus mensura, ex hypothesi, est capacitas istius pedis cubici, & ejus loco Aquam substitui spatium hoc exacte re-

plentem ; tunc ſi $\frac{2}{3}$ partes hujus Aquæ ſint *pori*, *ergo* $\frac{1}{3}$ pars pedis cubici erit menſura ſubſtantiæ corporeæ iſtius Aquæ ; reliqua enim habentur tantum vacua, non corpora, materiæ perfecte *ſolida* reſpectu. Hoc plurimum juvat in viribus corporum indagandis: vires enim inveniuntur ex quantitate Materiæ ; ſed quantitas hæc noſcitur, cognita magnitudine numeroque *pororum*, quia tunc iſti ſubtrahuntur a reliqua mole corporea ; nihil quippe faciunt ad vires corporum, quoniam ſunt tantum ſpatia vacua : ſed illud quod præter poros ſpatium replet, hoc ſolum dat quantitatem materiæ in eo contentæ; ergo hæc eſt menſura *Corporeitatis*.

8. Unde videmus, quod ſi Ariſtotelis & Carteſii vera foret ſententia, dum aſſerunt, Extenſionem eſſe ideam *Solidi*, tum inde ſequeretur, ubique eſſe eandem ſubſtantiam corpoream: quod quidem verum eſſet, ſi non daretur in rerum Natura *Vacuum*; tunc enim Aqua & Aurum eſſent æque gravia, & æquales vires haberent, utpote quæ forent æque perfecte *ſolida*; ſed hoc falſum eſſe oſtendit magnus Nevvtonus, evidentiſſimis demonſtrationibus mathematicis, in experimentis de *Pendulis*.

9. Jam igitur vidimus *Atomum* aliquam eſſe poſſe perfecte *ſolidam*, & imperfecte *ſolidam*, ſeu *poroſam* ; quod proinde corpora ex eis conflata poſſint eſſe tum perfecte *ſolida*, tum *poroſa*; quodque corpora dicantur *poroſa* duplici ſenſu ; nempe po-

porosa simpliciter, ubi nihil in poris continetur; & porosa cum materie interna in poris fluctuante, quando scilicet, ut diximus, meatus habent tantummodo, seu spatia penetrabilia, adeoque non repleta, h. e. *vacua philosophica*. Ex his etiam patuit, quod cum physice, non geometrice, corpora ad vires metiri volumus, tunc moles a massa corporea distinguenda sit: *moles* enim est tota extensio corporis, quæ in quibusdam locis perfecte *solida* esse potest, in aliis vero *vacua*. Unde sequi perspeximus, si perfecte *solidum* sit corpus, tum mensuram molis & spatii in quo continetur, esse mensuram substantiæ; sed si in mole sint loca vacua, tum mensuram instituendam esse subtractis vacuis: quod quidem in sequentibus clarius adhuc patebit.

§. II.

De Pondere specifico Corporum.

1. INvenere duo maximi Viri, Isaacus Nevvton, & Chr. Huygens, ambo per diversa ratiocinia, quod *materies corporea, in quocumque spatio deprehensa, haberet eam proportionem, ut pondus erat illius molis ponderata*. Quæ vero Propositio, ut elegantissima est, ita & utilissima evadit in Mechanicis, ad vires corporum eruendas. Jam explicuimus, quid sit intelligendum per Molem, seu Massam corporis, quidve per Quantitatem, seu Substantiam corpoream. Invenit autem Nevvtonus, illud quod inter poros interci-

pitur & non cohæret, nihil facere ad vim corporis, verum esse prorsus ac si vacuum foret, respectu virium agentium; quod quidem per experimenta clare deducit, dum agit de *Pendulis*: vide igitur hunc Authorem in eruditissimo suo Tractatu *de Principiis Mathematicis Philosophiæ Naturalis*, 1. ad initium, tum vero in Parte tertia, ubi experimenta habet de *pyxide* modo *plena*, modo *vacua* ponderata: consulatur quoque de hac Propositione Huygenius, in Tractatu quem inscripsit, *De la Lumiere*, *&* *de la Pesanteur*. Jam vero quod hi duo magni Viri experimentis suis adstruxerunt, assumimus pro principio; nempe, *prout sunt pondera corporum*, *ita vires eorum esse*: si enim in uno corpore duplo plus virium habuerimus, positis reliquis iisdem, duplo plus etiam materiæ impenetrabilis est in eo.

2. Hoc posito, cognoscere possumus, Quantitatem Substantiæ impenetrabilis veræ in certo loco contentæ, si nimirum Molem ponderemus (uti superius jam dictum est); verum nondum equidem novimus ut proprie se habet, quia nullum *perfecte Solidum* habemus cognitum; si enim unum tale *Solidum* haberemus, dignoscere utique possemus vires corporum, quatenus inde pendent: ergo *pondus* est tantum relativa scientia ad nos: verum si exacte scire possemus, Aurum in pede cubico continere tantum præcise Materiæ *perfecte solidæ*, tum ponderaremus etiam Aquæ pedem cubicum; unde statim sciremus, quum Aqua tanto

to minus ponderis habeat quam Aurum, tanto plus vacui igitur esse in illa, & sic de ceteris Naturæ corporibus: atque ita vera tradi posset *Hydrostatices* ut & *Mechanices* in genere doctrina.

§. III.

De Diversitate Corporum.

1. PRo physicis principiis jam assumpsimus. Materiem esse extensam, impenetrabilem, figurabilem, & divisibilem in infinitum, quatenus constat ex infinitis quasi *nihilis*, quæ vi quadam cohærent, & vocantur *Atomi;* omnesque particulas hasce divisas habere gravitatem aliquam, quæ perfecte convenit toti Massæ, seu Aggregato *Atomorum*: Ex his ergo jam sequitur, quod quædam harum proprietatum diversæ esse possint in corporibus. Itaque nunc dicimus, ex idea naturæ corporis sequi *diversitatem* ejus, quæ triplex est.

2. Prima diversitas nascitur ex diversitate ipsius *Atomi*: 1. enim *Atomus* una non est semper æque magna ac altera, cum istud necessarium non sit ad corpus constituendum: 2. *Atomus* una potest esse plus minus-ve *solida* quam altera; cum una possit esse *perfecte solida*, altera vero, quamvis unita ex indivisibilibus particulis, *vacua* tamen in se habere queat (uti superius demonstratum est): 3. denique potest *Atomus* una, tum magnitudine, tum figura, ab altera differre.

3. Secunda varietas in eo consistit, quod

quod *Atomus* una cum altera, & corpus unum ex *Atomis* aggregatis confectum, cum altero itidem ſimili, poſſint diverſimode, cohæſione ſcilicet majori minori-ve, inter ſe uniri: & eam quidem cohæſionem ex rebus *elementatis* deducere non poſſumus; eſt enim iis eſſentialis proprietas, non autem a cauſis externis dependens.

4. Tertia diverſitas oritur ex vario modo uniendi *Atomum* unam alteri, & unum corpus ex *Atomis* conflatum alteri quoque ſimili; v. gr., duæ *Atomi* poſſunt hac ratione ⋀, & hoc pacto ═ inter ſe uniri, atque ſic plus minus-ve ſpatii inter ſuas partes, relinquere, &c. Unde originem ducit diverſitas *Poroſitatis*, & *Denſitatis*, uti jam vidimus.

5. Nunc igitur ex præmiſſis patuit, quod in conſideranda *Elementorum corporeorum* natura, novem capita percipere debeat quam optime Phyſicus, ac proinde Medicus, utpote fundamentalia & ſcitu neceſſaria; quæ quidem ſunt, 1. *Extenſio Corporis*; 2. *Diviſibilitas*; 3. *impenetrabilitas*: 4. *Durities*, ſeu Cohæſio partium totum conſtituentium major minor-ve; 5. Natura *Atomi*, ſive Moleculæ nulla vi diviſibilis; 6. *Soliditas & Denſitas abſoluta*; 7. *Poroſitas* & *Raritas*; 8. *Menſuratio Solidi perfecti*, aut *imperfecti*; 9. *Diverſitas Corporum*, quæ triplex eſt, & ex ipſa *Elementorum* doctrina ſponte deducitur.

Hæc jam ſunt vera Principia phyſica,

&

& ex ipsa rerum Natura petita. Perspectis autem corporibus *Solidis* in genere, superest ut de natura *Fluidorum* aliquid adjiciamus.

§. IV.

De natura Fluidorum in genere. (a)

1. F*Luidum vocatur illa omnis corporum congeries, cujus moleculæ minutissimæ, sensumque fugientes, aut nullo, aut facile mutando nisu inter se cohærent, ac proinde quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant.* Quandoquidem *Solidum*, vel *Consistens* (uti vocat Celsus) definiatur; illud quod partes suas constituentes facile separari non patitur, & in quod impressus impetus potius facit movere totam molem quam ut separet partem cui impressus est, hinc *Fluidi* definitio est præcise contraria, negando scilicet quod affirmatur in præcedente.

2. At vero unaquæque pars *Fluidi* est *unum* corpus; nam illa pars, quæ vel minime, vel nullatenus alteri cohæret, est *una* pars: igitur ea quæ de *uno* corpore superius dicta fuere, ratione *Solidorum*, vera sunt etiam in iis corporibus quæ *Fluida* constituunt; adeoque ista generalia præmissa hic iterum locum habent.

3. Verum insuper tria consideramus in hisce moleculis, quatenus componunt *Fluidum*: 1. Partium Molem diversam;

(a) *Id ibid. §. 69. De Hydrostatica.*

unum enim Fluidum partes habet majores minores-ve altero: 2. Figuram variam; quippe unum Fluidum partes habet alio modo figuratas, quam alterum: 3. denique Cohæsionem Nixum-ve dissimilem; quoniam Fluidum unum suas habet partes majori minori-ve nisu inter se cohærentes, quam alterum.

4. Ab his tribus diversis capitibus pendet omnis Fluidorum varietas: hinc nempe, *Fluidum tenue* est illud cujus partes sunt minimæ, & vix inter se cohærent; & *Fluidum viscosum* dicitur illud, cujus partes majori nisu cohærent inter se, quam in alio Fluido; & sic de ceteris.

5. Hoc posito videmus, proprietates quas Mathematici tribuerunt Fluidis, nihil aliud esse quam dotes in omnibus communes, non ut se habent in Aqua, vel ut se habent in Oleo, sed tantum communes. Jam vero ut Fluidorum naturam quo par est modo explicarent Hydrostatici, assumpserunt, 1. *Fluida* constare particulis quibusdam admodum exiguis; 2. hasce particulas ita lubricas esse supra se mutuo, ut fluere possint; 3. eas esse graves: & ex his tribus deduxere, quomodo Massa corporea ex istis Moleculis aggregatis constans, revera se haberet: Hæc est *Hydrostatica*, non solum Physico, sed etiam Medico, scitu necessaria; quoniam omnes fere mutationes physicæ ope Fluidorum contingunt: sic enim nutrimentum & incrementum Animalium, Vegetabilium, Mineraliumque, fit per Aerem, Acquam,
&

& Sales ſolutos, quæ omnia ſunt fluida.

Hæc itaque ſunt quæ *de natura Solidorum & Fluidorum in genere*, præfanda habebamus; quæ nos equidem ſponte ſua jam ducunt ut ipſum *Corpus Humanum* aggrediamur; hinc vero tandem ad *vires* quas in illo exerunt *Medicamenta* deveniemus.

CAPUT II.

De ſtructura Corporis ſani.

1. CORPUS noſtrum duabus conſtat partibus, ſcilicet, *ſolidis* & *fluidis*.

2. Solida continent in ſe Fluida, ſuntque ita inter ſe unita, ut nulla pars aſſignari queat, cujus cum reliquis connexio vel immediata, vel mediata, demoſtrari non poſſit; Vena quippe & Vas Lymphaticum Arteriæ cohærent mediante Glandula, quæ ab Arteria oritur; Arteriæ omnes Aortæ adnaſcuntur; quæ & ipſa Cordi inſeritur; Cor, Nervorum nec non Arteriarum Aſcendentium ope, Cerebro unitur; Cerebrum Cerebello adhæreſcit; hoc Medullæ Spinali, &c.

3. Omnes Corporis Canales, aliquo modo, cum utroque Cordis Ventriculo conjunguntur.

4. Ventriculus Cordis ſiniſter connectitur cum Arteria Magna; hæc vero ita divaricatur & diſpergitur, ut nullum

lum Corporis punctum assignari possit, ad quod portio aliqua hujus Arteriæ non pertingat: unde fit ut cavitas a Corde usque ad singula Corporis puncta continuetur.

5. Omne Corporis punctum *cavum* Liquorem intra se contentum versus dextrum Cordis Ventriculum transmittere potest, si modo *Vasa Secretoria*, vel *Excretoria* sic potius dicta, excipiamus: qualia sunt, (α) Vasa Sudorifera: (β) Vasa Sanctoriani Perspirabilis, Perspirantia dicta; (γ) Vasa Oculos continuo humore Homectantia; (δ) Vasa Mucosa; (ε) Vasa Salivalia, (ζ) Vasa Oesophagi, Ventriculi, Intestinorum: (η) Vasa Urinifera; (θ) Vasa Seminifera; &c.

6. Omnes Corporis Canales, & Receptacula, Liquida quædam continent, modo bene se habeat Corpus. Quum ergo Canales inter se conjungantur, Liquida quoque inter se communicationem habere necesse est: hinc agitatio quæ in una Liquidorum parte excitatur, reliquis omnibus communicari potest.

7. Omnia Corporis Liquida, exceptis Excrementis, ad Cor redeunt.

8. Quamdiu Liquida hæc intra Canales regulariter moventur, tamdiu *sanus* est Homo; quoties vero motus ille irregularis est, vel in aliqua parte cessat, toties *ægrotat* Homo; si autem omnino, & omnibus in partibus, cessat hic motus, *mors* sequitur.

9. *Sanitas* itaque consistit in *æquabili motu Fluidorum*, simul & *æquabili resistentia Solidorum* in omni parte. *Fluida* di-

dicuntur æquabiliter moveri, quando majorem impetum non faciunt in unam, quam in alteram partem. Resistentia *Solidorum* æquabilis dicitur, quum æquabiliter præmunt Liquida in omni parte, adeo ut inde nullus doloris sensus oriatur.

CAPUT III.

De statu Corporis læsi, sive morbosi.

1. EX dictis patet, *morbosum* esse illum, sive Solidorum, sive Fluidorum *statum*; in quo, quacunque de causa, *æquabilis* ille motus, quolibet in loco, turbatur, impeditur, vel sistitur; quod vero *mors* fiat, quando motus ille ubique cessat.

2. *Mederi* ergo est, tollere de Corpore *morbum*, i. e., causas *æquabilem* motum sive transfluxum impedientes semovere & expellere.

3. *Medicamenta* vocantur *Instrumenta illa mechanica, ope quorum Artifex potest tollere causas ablati æquilibrii, idemque restituere.*

4. Medicamentum ergo supponit *fluxum* Humorum seu Liquidorum, adeoque agere potest solummodo in *Corpus vivens*.

5. Quum Medicamentum supponat *Corporis vitam*, quæ pendet a trajectu Fluidorum per Solida, inde patet, illud a-

ge-

gere in Fluida adhuc mota, & in Solida.

6. Itaque Medicamentum non agit in *Cadaver*.

7. Omne Medicamentum effectus suos mechanice producit, vi scilicet soliditatis, molis, figuræ, motusque particularum suarum.

8. Actionis mechanicæ effectus, est mutatio figuræ; motus, molisque corporis.

9. Hinc in Morbis curandis non immediate agunt instrumenta illa, scilicet Medicamenta, sed mediate.

10. Quoniam autem actionis effectus, vel bonus vel malus, omnino pendet a mole, motu, & figura particularum agentium, ideo a Solidis solummodo deducenda est *æquilibrii* ante dicti destructio.

11. Triplici modo destruitur fluxus æquabilitas Fluidorum intra Solida; (α) Fluidorum in Solidis existentium ablatione; (β) impetu & pressione nimia Fluidorum in superficiem Solidorum interne, a causa externa comprimente, (vel ab interna obstruente); (γ) vi contractili ipsius Solidi nimis aucta.

CAPUT IV.

De Solidis & Fluidis nostri Corporis in genere.

1. TErna quidem diversa, totum Corpus Humanum constituentia, Principia agnoscit Hippocrates, *Lib.* 6. *Epidem. Sect.* 8. (*a*) Scilicet, (1) τὰ Ἴσχοντα, i. e., Continentia & Coercentia; has autem partes *Firmas*, seu *Cohaerentes*, vel (vocabulo usu recepto) *Solidas* appellamus: (2) τὰ Ἐνισχόμενα, i. e., intus Contenta; quae quidem hodie (vocabulo licet minus Romano) dicuntur *Fluida*, sive *Liquida*, & apud Latinos, *Humores*, seu *Liquores*: (3) τὰ Ὁρμῶντα, h. e., *Impetum* facientia; per quem vero putamus Authorem intellexisse illum qui fit ab Humana Mente, cum aliquam Corporis partem movere vult; hic autem *impetus* qui fiat ignoramus: nec arbitramur, ut Scholiastae, Hippocratem intellexisse per hoc verbum *Spiritus animales*; sed ipsum solummodo voluisse significare, quod Mens nostra non mechanice, sed incognito modo agat in nostra Solida & Fluida, seu Ἴσχοντα & Ἐνισχόμενα. Quum autem illa quae vocat Hippocrates τὰ Ὁρμῶντα, ad scopum nostrum in hoc Tractatu non ita faciant, ideo naturam tantummodo *Solidorum* & *Fluidorum*

(a) BOERHAAVE, *ibid.* part. 5. Cap. 1. §. 3. *pag.* 244.

rum Corporis Humani in genere jam expendemus.

2. Partium Solidarum & Fluidarum ideam generalem ſat claram dedimus in primo Capite; quæ vero partes *Solidæ* dicuntur omnium corporum reſpectu, hæ, quatenus ad Corpus noſtrum pertinent, proprio ſenſu *Firmæ* vocantur, ſicut modo vidimus. Diximus autem initio corpora quælibet conſtare *Staminibus* quibuſdam firmis & immutabilibus, quæ ſua aggregatione corpus conſtituunt, & hæc quidem *Elementa* corporum appellavimus: Sunt igitur quædam particulæ *primæ* & *minimæ*, quæ partes *Firmas* Humani Corporis conſtituunt: particula enim quantulacumque nobis ſenſibilis in corpore, non eſt unica pars, ſed ex pluribus conſtat ſimul aggregatis; has ergo moleculas cognoſcere debemus, ſi noſtrarum Partium naturam cognitam habere velimus.

3. (*a*) Sunt autem hæ particulæ *corpuſcula exigua*, *ſatis ſimilia*, *ſimpliciſſima*, *terreſtria*, *ex fluidis humoribus adducta*, *ad ſingula loca ſecreta*, *& appoſita omnibus firmis partibus*. Hæc vero ſunt *Elementa*, ex quibus Corpus Humanum conſtat.

Dicimus 1. quod ſunt *corpuſcula exigua*; & iſtud quidem clare demonſtratur ex anatomicis: maxima pars enim, quæcumque ſit in Corpore noſtro, fit ex Vaſis, Vaſa fiunt ex Membranis, quæ involutæ conſtituunt *cavum*; hæ vero mem-

(a) *Id. Ibid.* §. 7. *De natura Solidorum.*

membranæ constant iterum ex Vasis, quæ Vasa Membranas formantia rursus conflantur ex Membranis, quæ iterum ex Vasis, donec ad *ultimum* Vas perveniamus, quod habet Membranam ex Fibris compositam simplicissimis, non vero jam amplius cavis seu vasculosis; aliter enim non esset *ultimum* Vas: sed illæ Fibræ sunt mera filamenta *solida*, quæ constant meris tantummodo partibus *solidis minimis*, & inter se ita adunatis & cohærentibus, ut Membranam *simplicem* conficiant: de qua re vide plura in *Cap. seq.* Sunt igitur *Elementa* nostrorum Solidorum *valde exigua*; sed præterea dicimus.

2. Sunt *satis similia*. Nam profecto examinamus per ignem chemicum Solida plurimorum Animalium; atque his experimentis nobis constitit, quod si *Os*, v. gr. omnibus membranis, & omnibus suis liquidis orbatum fuisset, tamdiuque coqueretur in aqua, donec aqua ultimo effusa, æque clara & insipida inde rediret, ac fuerat cum affunderetur, tum semper Fibræ *solida* in hoc Osse sibi ubique similes remanerent: Idem quoque verum fuit de aliis partibus experimentum, v. gr., respectu Musculi, &c. Neque istud tantum; sed maxima mutatione quæ in Natura contingere possit, hoc idem semper accidet: si enim comburatur Os, vel Musculus, non ideo tamen destruentur hæ Fibræ sed recte & extensæ manebunt, quasi integræ, & erunt ubique, in una parte, & in omnibus, eædem; nam & ex Osse, & ex Arteria,

teria, Vena, Musculo, Pilo Capitis, &c. eædem sunt, eandemque præbent in conspectu materiem; ita ut illud quod nostri Corporis *firmitatem* facit, sit idem fere ubique; quod quidem mirum videbitur iis qui putant, singulis partibus inesse singularem firmitatem, seu singularem materiem, pro singulari firmitate danda; sed si consideremus Embryonem, an non Arteria, v. gr., ipsi eadem est hoc sensu, ac in nobis? Imo sane: si enim comburatur, similes Fibras exhibebit; & Membrana in Embryone idem dabit post coctionem, vel combustationem, ac Membrana in Adulto; & ex omni parte diversa, eadem semper habebit materies in utroque subjecto.

COROLL. I. Ergo illud quod maximum est, vel firmissimum, in Corpore, ex eadem materie constituitur, ac est materies illud quod tenuissimum, vel minime firmum extat; Membrana enim ex Vasis Lymphaticis, i. e., tenuissimis, confecta, ex eadem est materie, atque Os maximum durissimumque.

COROLL. II. Ergo *Firmæ* nostri Corporis partes differunt tantum majori minorive aggestione & compositione minimorum corpusculorum quibus constant.

COROLL. III. Hinc jam concludimus, *ultima Stamina*, ex quibus conflantur omnes nostræ partes majores minores-ve, non modo esse *valde parva*, sed etiam *satis inter se similia*.

Verum dicimus 3. Sunt adhuc *simplicissima*; illud enim quod, in omni puncto suæ Molis, eandem præbet Materiem,

vo-

vocatur *simplicissimum*, vel illud tale dicitur, cujus una pars est eadem ac tota reliqua massa: hujusmodi autem sunt omnes partes Corpus Humanum constituentes, ut jam jam vidimus.

Tum dicimus 4. Sunt *terrestria*, & hoc utimur vocabulo, quoniam aptius haud novimus ullum, quo natura hujusce materiæ exprimi possit. Chemici enim *Terrestria* vocant corpora, partes illas quæ nec Igne, nec Aqua solvi queunt: sed in his immutabiles manent: *Salina* vocant ea corpora, quæ & Igne, & Aqua solvuntur, iterumque coeunt in materiem quasi lapideam: *Oleosa* sive *Sulphurea* nominant, quæ ignem quidem solvuntur, & comburuntur, sed Aquæ sponte sua non miscentur; *Spiritus* appellant, corpora Aquæ miscibilia, & ad Ignem combustibilia. *Aquam* dicunt, corpus quod, si concretum sit, ad minimum Ignem liquefacit, & ad eum semper avolat absque odore & sapore, &c. Sed nullis ex nostri Corporis partibus hi characteres conveniunt, si characterem excipiamus partium *terrestrium*; hæ quippe nec ad Ignem, nec in Aqua solvi possunt: atqui talia sunt *ultima* nostrarum Fibrarum *Stamina*; hæc itaque *terrestria* vocare cogimur, quoniam sunt simplicissima, & hæc in omni parte, ubique eadem, similia, & immutabilia reperimus. Sed recentiores Anatomici dixere; partem Corporis Humani *simplicissima* esse *Os*: verum profecto in *Osse* sunt adhuc Membranæ, Medulla, Sanguis, Lympha, &c. quibus omnibus si pri-

privatur, remanebit utique tantum, pro *ultimis Staminibus*, pars *fibrosa* & *terrestris*. Ne quis dicat igitur, si Os per Chemiam examinetur, dat Aquam, Salem, Oleum, Terram, & hæc est materies Ossis, erraret sane quam maxime qui hoc ita conciperet: videmus enim quod Ossa in cœmeteriis sole primum exsiccata, dein rore & pluvia humectata, tumque vento & sole iterum exsiccata, sint tamen adhuc Ossa; sed si tum Chemicus vellet inde Salia & Oleum educere, non id profecto arte sua efficere posset: verum materies maneret fixa, omni Sale & Oleo privata; Ossa tamen adhuc integra perstitisent ante hanc operationem Chemicam. Ex his igitur patet, quid sit materies Ossis, nempe *terra* solummodo, & sic de ceteris Corporis partibus. Jam vero si quærimus ab Anatomicis quid sit *Vas*; Respondent, Vas est Membrana sic involuta ut canalem conicum formet, & ita fit Vas arteriosum, &c. Si rogamus eos quid sit *Membrana*? Respondere debent, ex suis principiis, est textura Vasorum plurimorum, arteriosorum, venosorum, &c, quæ Liquida ferunt transsudantque: Sed ut recte sciamus quid sit Membrana, ex definitione tollere debemus omne Fluidum; & inde patet, quod Membranæ materies sit iterum *terra* tantummodo, non minus ac in Osse. At etiam si pilum comburamus ad flammam Alcohol vini, (ne scilicet inquinetur) dissipabuntur tunc temporis liquidissimæ partes; si vero postea pilum hunc-

huncce tenaculo subtiliter sustineamus, consideremusque, tum videbimus quod extus adhuc cohæreat, suamque pristinam figuram pertinaciter retineat. Hinc liquet, *ultima Stamina* nostri Corporis componi partibus nec Aqua nec Igne solubilibus, ac proinde constantibus ex mera *terra*, juncta simul *oleoso glutine*, quod quidem solum destruitur per ignem apertum, solidis interim partibus intactis & iisdem semper & ubique permanentibus.

Dicimus denique 5. *Corpuscula hæc simplicissima & terrestria ex Fluidis humoribus esse advecta, & apposita firmis partibus*. Novimus enim quod nostrum Corpus, quantæcumque molis nunc sit, initio tamen suæ formationis minimum extiterit, ac plus quam millies minus uno grano sabuli, & ex tantilla molecula sic accreverit; quodque istud omne factum fuerit per appositionem *minimarum* molecularum ad reliquas jam simul compactas, etenim si Fibræ alicui non apponerentur aliæ partes, hæc equidem longior fieri, & adhuc simul in partibus suis cohærere non posset. Ergo hujusmodi appositione particularum increvit Machina nostra: ista quippe omnia Vasa, elongata, aucta, ampliata fuere; unde & reliquæ itidem partes. Cum igitur omnia Vasa sic æquabiliter increscere debuerint, hinc oportuit ut ad singula Vascula distincte applicarentur particulæ; quod quidem fieri non potuisset, nisi cum Fluido, per vasa transvecto, eo deductæ fuissent illæ partes,

4. Per-

4. Perſpecta igitur *Firmarum*, vel, ut vocant, *Solidarum* Humani Corporis partium indole generali, ſupereſſet ut aliquid de *Fluidis* adderemus; verum quia Liquidorum in genere proprietates in primo Capite jam explicatæ fuerunt, ea quæ de Fluidis noſtris hoc ſenſu dici poſſunt inde iterum peti debent: ſic enim illorum definitione ibidem jam diximus, quod *Fluida conſtant moleculis minutiſſimis, coacervatis, & ſine cohæſione contiguis, quæ tactui leviſſimo cedunt, & in ſe invicem arietant*. Hæc autem generalia omnibus noſtri Corporis Humoribus plane congruunt, utpote cunctis communia Liquidis.

5. Jam vero cum Liquor nullus extravaſatus reperiatur naturaliter in noſtra Machina, neceſſe eſt ut omnis Fluidorum mutatio in Vaſis, ſive Solidis cavis, contingat; idque triplici modo, (1) ab inteſtino Liquidorum motu; (2) a motu extrinſecus, ſive a lateribus Vaſorum, communicato; (3) a nova Liquidi admiſtione.

CAPUT V.

§. I.

De natura Vaſorum Corporis Humani.

1. SOlida ſunt duplicia, vel cava, vel cavitate deſtituta; cava vocantur *Vaſa* (*vas autem in genere eſt illud corpus quod format cavum, in quo contineri po-*

potest corpus alterum, & ubi plerumque Fluidum adest.

2. (*a*) Vidimus in præmissis, quod *ultima* Materies stabilis & *firma*, unde perennitas Solidorum pendet, sit mere *terrestris*; tum vero quod hæc Materies simul adunata & applicata constituat Fibras: perspeximus enim partem *firmam*, si comburatur, ultimo dare Fibras solidas, quæ resolvuntur in illas partes *terrestres* jam descriptas: unde liquido patet Fibras ex istis partibus constare.

3. Porro vidimus quoque, Fibras hasce filamenta esse solida & oblonga, non cava, quæ sibi mutuo applicata cum aliis Fibris junguntur & intertexuntur, & hoc modo Membranam constituunt; dein autem hæc Membrana convoluta facit Cavum, & hac ratione jam habemus *minimum* Vas: ut cognoscemus igitur nostra Solida, cognita prius Materie qua constant, sciendum est quid sint hæ Fibræ ex quibus conflantur Vasa, ut ex combustione Solidorum patet. Harum vero Fibrarum ideam sat claram dedimus, diximusque in genere, Fibras certa ratione adunatas constituere Membranam *simplicem*: istud autem eodem modo fit, ac videmus filamenta Lini inter se mutuo intertexta conficere linteamina; hoc igitur sigillatim jam examinandum est.

4. Fibræ & Membranæ ex Fi[illegible]is [illegible] volutæ, sive Canaliculi omni[illegible] *m*[illegible]*i*,

(*a*) BOERHAAVE, *ibid.* [illegible] ad §. 15.

nec non *majora* ex istis constantia Vasa quæ Membranas etiam conficiunt, triplici diversa ratione sibi invicem attexuntur, decursumque observant (1) parallelum, (2) intertextum, (3) spiralem.

Quandoquidem Materies ultima *terrestris* (uti vidimus) constituat primo Fibras, hæ vero sibi mutuo applicentur, & conficiant Membranam simplicem, ex hac autem simplici Membrana convoluta conficietur Vas quod est primum & minimum: sic nunc hujusmodi plura Vascula sumamus, hæc decursu suo intertexto constituent Membranam, jam non ex Fibris solummodo, sed Vasis constantem; hæc involuta faciet etiam Vas: ejusmodi porro Vasa plurima ex Membranis non fibrosis simpliciter, sed vasculosis, conflata si sumamus & intertexamus, fient iterum Membranæ, unde rursus Vasa, & sic deinceps. Dicimus autem hæc Vasa intertexi non secus ac lintea & panni, triplici nimirum ratione; (α) nonnulla quippe Vascula parallelo situ decurrunt, & ad se invicem cohærent, (β) alia iterum inter hæc parallela decurrunt situ opposito, & ad angulos varios priora secant; (γ) alia tandem adsunt quæ spiraliter intorquentur, atque sic inter præcedentia decurrunt. Tali vero Vasorum intertexto decursu fiunt Membranæ majores, unde Vasa majora, ex quibus Viscera, & reliquæ corporis partes conficiuntur.

5. Jam vero si Fibræ sibi mutuo tantum

tum applicautur per parallelismum, tum Membrana est simplicissima, & respectu fibrarum & nexus; at si Fibræ sibi invicem infarciuntur decursu intertexto, tunc Membrana respectu nexus non est adeo *simplex* ac præcedens; verum si Fibræ spiraliter se mutuo involvunt, tum Membrana est maxime *composita* in omni sensu. Vidimus porro quid Vas *simplicissimum* esset, nimirum illud quod componitur ex Membrana minima & simplicissima, sicque convoluta ut Cavum formet; substantia igitur hujus Vasis sunt Fibræ simplicissimæ, nec amplius cavæ. Hic vero jam finis est Vasorum: istud enim in infinitum non progreditur; quia nullus alioquin daretur Corpori nostro terminus, ergo & nulla figura.

6. Explicata *simplicis* Membranæ natura, considerandum nunc est, quid sint aliæ Membranæ: dicimus igitur eas non esse contextas ex Fibris simplicibus; sed v. g., si fuerit *penultima* Membrana, tum illa conflata erit ex Vasis quorum Membranæ sunt simplicissimæ, h. e., constantes ex Fibris; ergo tunc *penultima* hæcce vocanda erit *Membrana minima vasculosa*: hujus autem Vascula jam iterum & secundum parallelismum, & decussatim, & juxta situm contortum sibi invicem unientur.

7. Membrana vero *antepenultima* quæ jam sequetur, constabit ex Vasis quorum Membranæ non ex Fibris, sed ex minimis Vasculis conflantur: hanc etiam Membranam componentia Vasa *vasculosa* (si ita loqui liceat) i. e., quorum Mem-

branæ ex Vasculis confectæ sunt, juxta triplicem modum superius expositum erunt intertexta. Atque sic pergimus usque ad *crassissimas* Membranas, quæ ex Vasis constant multo majoribus, &, suo decursu itidem intertexto, majora adhuc constituunt Vasa, nec non Viscera, & reliquas partes.

8. Hæc est omnium accuratissima idea quæ de natura *Firmarum* nostri Corporis partium tradi debeat. Ex omnibus autem ante dictis facile concludimus, Anotomicos nunquam Vasa minima, vel Membranas minimas, & multo minus Fibras minimas, verum solummodo partes quæ ex hisce conflantur demonstrare nobis posse.

9. Porro ex iis quæ hactenus allata sunt evidenter etiam deducitur causa roboris & debilitatis in Homine. *Robur* enim oritur in ipso a compressione, & adunatione propinqua vasculorum minimorum, expulso suo liquido, concretorum, atque sic fortiorem constituentium fibram; ita ut plurimæ fibrillæ, sic adunatis omnibus horum omnium canalium fibrillis, simul coalescant in unam fibram; quæ igitur tanto plus robustior erit, quo plures canales, ac proinde plures fibrillæ simul concreverint; & hoc ita contingit in nostro Corpore: si vero dicta coalitio fiat in vasis minimis, tunc erit tantummodo fibrarum robur auctum; sed si in paulo majoribus Vasis accidat ista concretio, tunc orientur calli. *Debilitatis* autem causa est plane contraria præcedenti, ut sponte liquet.

10.

10. Jam vero, quoniam *minima* Vascula Corporis, nec oculis nudis, neque vel optimorum microscopium ope, visibilia reddi possunt, hinc igitur accurato tantum argumento, ex *majoribus* Vasis cognitis depromto, indagari queunt, quod quidem ut ostendatur, ad sequentia attendendum est.

Sit A unus pollex geometricus; hic dividi potest in 100. partes geometricas adhuc conspicuas. tum sumamus ejus $\frac{1}{100}$ partem, & sit B; hoc posito, habeamus corpusculum cubicum, cujus longitudo sit tantum $\frac{1}{100}$ pars pollicis; dein (ut quidam fecere Physici) talem cubum microscopio contemplemur, tumque hujus magnitudinem visam retineamus: si jam scire velimus, quot Vasa in hoc spatiolo contineri possint, tunc rubros sanguinis globulos microscopio quoque subjiciamus; hoc igitur pacto, si globuli unius sanguinei magnitudinem cum amplitudine dicti cubi conferamus, reperiemus (ut invenerunt omnes qui hoc experimentum fecere), diametrum unius globuli rubri in Sanguine conspicui esse centuplo minorem diametro talis exigui cubi; qui vero cum supponatur

habere ſolummodo $\frac{1}{100}$ partem pollicis pro diametro, hinc unius globuli rubri diameter eſt tantum $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis pollicis, i. e., ſi 10000 tales globuli juxta ſe invicem ponerentur, unum pollicem geometricum æquarent. Porro demonſtrat Euclides, quod *quadrata ſuperficierum ſunt ut quadrata diametrorum*; ergo in ſpatio quadrato pollicis contineri poſſunt millies centena millia horum globulorum: etenim (ut res facilius exemplo pateat), ex hypoteſi, diameter unius globuli rubri eſt $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis pollicis; globuli autem in ſpatio pollicis continentur 10000; ergo evidens eſt inde ſequi, quod 100000000 contineri poterunt in ſpatio quadrato pollicis geometrici, quemadmodum eſt figura C.

Hinc igitur facile quivis eliciet numerum Vaſculorum (quorum quidem ſingulorum diameter unius tantum globuli rubri capax eſt,) quæ in hujuſmodi ſpatio concludi poſſent.

11. Hæc autem ſunt quæ in uno quadra-

dra-

drato pollice videre potest oculus optimo adjutus microscopio; & ideo tantum conspicit, quia sunt opaca. Verum etsi millies centena millia Vasorum cernere queat oculus in hoc spatio, is profecto non parum hallucinaretur, qui talia Vascula *minima* esse & omnium *ultima* sibi fingeret. Hi quippe Canaliculi qui sanguineos rubrosque devehunt globulos, si sint arteriosi, dant alia rursus Vascula multo quidem ipsis *minora*, nempe Lymphatica, quæ liquorem vehunt delato in angustum, ac proinde arteriosa quoque sunt; cnm enim Venas Lymphaticas detexerint atque demonstraverint Anatomici, hæ profecto suas habere debent Arteriolas, unde Lympham accipiant, imo & hanc inde necessum est ut hauriant, sicuti mox ostendetur. Leeuvvenhoekius autem demonstravit, unius globuli Seri pellucidi, sive Lymphæ primi generis, diametrum *sextuplo* minorem esse diametro globuli rubri sanguinei; cum hicce globulus, juxta ejusdem Authoris experimentum, in *sex* alios minores non amplius rubros, sed pellucidos, sponte sua resolvatur.

COROLL. Ergo Vasa Serosa, sive Lymphatica primi generis, tanto *minora* sunt Vasis Sanguiferis ultimis.

At vero Perspirabile Sanctorianum est adhuc multo tenuius, ita ut (juxta modo laudatum Authorem, in *Epistola Physiologica* 43. *ad Societatem Reg. Britannicam*) sub spatio unius vulgaris grani sabuli contineri possint, ad minimum, ex ejus calculo, 125000. oscula Vasculorum

hocce perspirabile in Homine sano perpetim & ubique exhalantium: Ac proinde numerus incredibilis eorum concluderetur in spatio; ubi millies centena millia Vasorum Sanguiferorum (ut ostendimus) contineri queunt. Quid dicemus autem de Filamentorum cerebri tenuitate, quæ fidem omnem superat? De qua re videatur iterum idem Leeuvvenhoek, in *Tom. I. Epistol. ad Societat. Reg. Britann.*

12. At equidem si quis jam a nobis quæreret, an hæc Vascula sint tandem omnium *minima*? Ipsi sane fateremur, plurimum longissimeque adhuc abesse. Supponamus enim, ut etiam omnino verisimile est, unum ex Animalculis in Semine Masculino deprehensis, Hominis futuri rudimentum esse basimque, (de quorum Animalculorum immensa parvitate rursus consulatur citatus Author); si jam igitur attendamus, quod in hoc Animalculo forsan adsint oculi, nasus, aures, cetereque partes in Homine formato postmodum conspiciendæ; quod quidem admittere si quis nolit, dicatque, ex Malpichio hæc ita facta nondum adesse, sed omnia fieri dein incremento, non disputabimus; verum hoc saltem dabunt omnes, in hoc Animalculo partem quæ fiet oculus diversam esse ab illa quæ fiet digitus, & sic porro: hinc sequitur evidenter, omnia discrimina partium quæ in hoc Animalculo sunt, & tempore solummodo sensibilia fiunt, ex diversis distinctisque constare Vasis, quæ successu temporis semper extenduntur, ut au-

gean-

geantur & increscant. Cogitemus ergo, quantula debeant esse isthæc Vascula, & quam infinitus eorum numerus in uno quadrato pollice concludi posset!

COROLL. Ex his igitur patet, injectiones anatomicas, utcumque subtiles, Vasa *minima* nobis in conspectum neutiquam exhibere; licet enim inter Recentiores Swammerdam, & postea Ruyschius, aliique, inceperint liquida injicere in Vasa majora Corporis, tanta vi ut extra suum naturalem situm ea diffenderint, id tantum profecto & arte & industria sua efficere potuerunt hi Viri, ut hæc Vasa, eorumque aliquot ramulos, conspectui melius præberent: liquet autem ista Vasa non esse valde parva, quandoquidem repleri possint adeo crassa materia ac est cera, vel aliud liquidum opacum injectionibus anatomicis inserviens; cera quippe, quæ ad istud negotium ut plurimum adhibetur, raro quidem ad Vasa Sanguinifera *minima* pervenire potest; etenim injectio facta per Arterias, ex mille vicibus vix pervenit semel in Venas, quomodo igitur ad *minima* omnium Vascula perveniret? Nec si mercurio aliisve rebus utamur, felicius multo succedet negotium.

13. (*a*) Vasa porro nostri Corporis in genere vocantur proprie Canales, (1) qui ducunt Humores a Corde ac-

---

(*a*) BOERH. *Ibid.* Cap. 4. *De Angiologia* §. 52. pag. 387.

ceptos ad quodlibet internum & externum punctum Corporis, atque hi dicuntur *Arteriæ*; (2) qui Liquores referunt ab hisce punctis iterum versus Cor, hi vero nuncupantur *Venæ*; denique (3) qui Humores ibi & delatos & secretos, in se stagnantes aliquandiu continent, ut *sinus*, *Vesiculæ*, *Folliculi*, *Glandulæ*, *Cryptæ*, vel quocumque simili nomine veniant. Ergo sub nomine Vasorum proprie complecti possumus omne tum Arteriarum & Venarum, tum quoque Vesicularum, Folliculorum, Sinuum, &c. genus.

14. Canales autem in Corpore Liquida deferentes, variorum sunt generum diversarumque decrescentium serierum, atque totidem, quot etiam sunt decrescentes globulorum nostros Humores constituentium series. Sic igitur quatuor proprie Vasorum genera distingui possunt; nempe (1) *Sanguifera*; (2) *Serosa*, sive *Lymphatica primi generis*; (3) *Lymphatica secundi generis*; quæ plurima adhuc sub se incognitas easque decrescentes series includunt, donec tandem (4) ad Vasa *Nerveum Liquidum devehentia* pervenerint; quæ quidem tanquam *ultima* Corporis nostri Vascula consideranda sunt.

Hic vero jam Vasorum Lymphaticorum examini paulisper immorari non inutile futurum arbitramur, utpote quædam hanc in rem allaturi, de quibus apud Authores, ut plurimum aut nullatenus, aut jejune admodum fit mentio.

15. (*a*) Dicimus igitur primo, Vasa omnia Lymphatica, quæ ab Anatomicis huc usque descripta atque demonstrata fuere, meras esse tantummodo Venas; & hoc inde probamus, (α) quod omnis Canalis in Corpore, qui ex angusto liquores deducit in latum sit Vena: verum talia sunt Vasa Lymphatica omnia hactenus descripta; hæc enim ex minoribus ramis in majores sua devehunt liquida. Sed præterea (β) Vena est Canalis in quem alii minores Canales se exonerant; at vero si conspiciamus Lymphatica, videbimus cuncta quidem ab invisibilibus oriri radicibus, tum gracilia admodum esse, sensimque majora ac majora fieri, Canalium scilicet laterarium accessione; verum ex iis e majori trunco in lateralia Vascula nihil omnino derivari posse. (γ) Omnes hujusmodi Canales Lymphatici habent Valvulas; atqui istæ quidem Venis solummodo competunt (uti notum est omnibus Anatomicis); nam Valvulæ in Aortæ & Arteriæ Pulmonalis initio deprehensæ, non ad Arterias hasce, sed ad substantiam Cordis proprie pertinent. (δ) Vena est Vas quod Liquidum versus Cor reddit, Arteria vero contra: sed si consideremus Limphatica omnia quæ a Lowero, Vieussensio, Ridleyo in Capite detecta sunt, ea quidem suam lympham in Venas Jugulares deferunt; Lymphatica quoque Thoracis se exonerant omnia & in ductum Pecquetia-

(a) *Id. ibid.* §. 53. *pag.* 391.

num, & in Venas Thoracis majores: si deinde consulere libeat Hemsterhuysium, Glissonium, Lovverum, Malpighium, & Nuckium, de Lymphaticis tum Abdominis, tum etiam partium inferiorum advertemus utique, hos omnes Authores (ac etiam recentiores Anatomicos) nos docere, quod Vasa hæc, vel in Venas majores varias, præsertim in Cavam, Venam Portarum, &c. vel in Cysternam Lumbarem, hinc in Ductum Chyliferum se pariter evacuant. Sic ergo clare patebit, Lymphatica quæ ab Anatomicis huc usque descripta fuere, suum liquidum mediantibus Vasis majoribus Cordi reddere: hinc etiam & ex hac nota, & ex tribus superioribus concludere licet, ista Vasa meras esset tantummodo Venas.

16. At vero nullà est in Corpore Vena quæ non debeat habere suam Arteriam, h. e, nullum Vas suum humorem versus Cor deferre potest, quin ab alio Vase liquidum hocce deferendum acceperit (si modo Venulas Absorbentes, de quibus paulo inferius erit sermo, excipere velis); unde sequitur manifeste, quod uti deprehendimus in Corpore Venas Lymphaticas, sic etiam adsunt Arteriæ ejusdem generis. Siquidem Venæ quæ Lympham acceptam ad Cor deducunt, eam a Lymphaticis hactenus descriptis receperunt (quemadmodum jam dictum est): atqui probatum fuit, hæc Vasa meras esse Venas; ergo Lympham haurire debent a quibusdam Arteriis, sed

ejus-

ejusdem generis, i. e., Lymphaticis; quoniam hi Canaliculi Sanguiferæ esse Arteriæ non possunt, nam ubi detegimus, oculorum ope, Vasis unius Lymphatici principium, non statim equidem existimandum est, ibi loci hujus originem adesse; microscopia quippe demonstrant, quod infinito minora adhuc dentur; atque ratio facile potest institui inter Venam Lymphaticam ultimam oculo visibilem, & ultimam ope microscopii tantum conspiciendam. Verum tamen hæc non est adhuc *ultima*; ergo Vena Lymphatica ex invisibili Vase debet oriri: quod vero non oriatur ex Arteriæ Sanguiferæ trunco, istud vel inde probatur, quoniam, si hoc ita foret, tum globuli sanguinei, quos semper esse rubros docet microscopium, in hanc Venam deferri deberent; cum autem tale quid non accidat, hinc iterum luce meridiana clarius patet, quandoquidem Vas a quo Vena Lymphatica primum oritur, ex Arteria Sanguifera humorem accipiat Sanguine rubro multo tenuiorem, hoc igitur esse necessario Arteria Sanguifera multo minus; ac esse proinde Lymphaticam arteriam *primi generis*. Jam vero, cum illa prior conspicua non sit ubi desinit, tanto minus hæc posterior ibidem visui sese præbitura est; quinimo vel optimi microscopii ope deprehendi nequit, quippe quæ sit pellucida: non secus enim in Pediculo, in quo Vasa pellucent, etiamsi innumera extare Vascula certo noverimus a posteriori, ea tamen, propter

ipso-

ipsorum pelluciditatem, nobis haud licet microscopio detegere.

17. Porro Sententiam nostram super hac re, paulo clarius exponere jam lubet. Ad omnem locum ubi transmittitur Sanguis ruber ex Arteria in Venam, ibi nascuntur innumeri Canaliculi, & ad minimum sextuplo minores diametro Sanguiferarum Arteriolarum unde prodeunt: & istud quidem hunc in modum se habere docent Liquidorum globuli microscopiis inspecti; quippe globuli rubri, qui non intrant in illa Vascula lateralia, si cum lymphaticis comparentur, sextuplo majores (ut supra notavimus) apparebunt. Atque sic dum applicatur Sanguis per Arteriolam Sanguiferam delatus, ad hosce laterales Canaliculos, premitur tunc eo versus liquidissima pars Sanguinis, qua orbati (quoniam hæc in lateralia Vascula eodem tempore propellitur & intrat) globuli rubri recta transeunt in Venam Sanguiferam huic Arteriæ continuam. Porro Canaliculos hosce laterales in quos transit liquidissima tantum Sanguinis portio, *Serosas* appellamus Arterias, sive *Lymphaticas primi generis*; quia scilicet *Serum*, sive *Lympham primi generis*, arterioso motu, h. e., ex lato in angustum deferunt. Postmodnm autem istæ Arteriolæ prolongatæ, sensimque minores factæ, desinunt singulæ in Venam sui generis; quæ quidem initio conspicua esse non potest, ut sponte patet, cum adeo tenuis sit; sed pluribus ejusmodi simul aggregatis, unumque trun-

cum

cum multo majorem, dum ita concurrunt & junguntur conficientibus, tum demum conspectui se præbet Vas illud quod Venam Lymphaticam esse demonstravimus.

18. Verum existimamus præterea, quod Arteriæ Lymphaticæ, ubi in Venas sui generis transeunt, dent etiam Canales laterales, eosque tanto ipsis minores, quanto ipsæ minores erant *ultimis* Arteriis Sanguiferis unde fuerunt ortæ (ut superius dictum est); jam vero Vasa hæc *Lymphatica secundi generis* vocamus, & sic porro: sed ignoramus, quot sint decrescentes horum Canaliculorum series; verum tamen istud eo usque pertingere, ut Vasa *Liquidum Nerveum devehentia* sint omnium *minima* sine dubio putandum est. Quemadmodum autem Sanguis ruber ex Arteriis Sanguiferis redit in Venas Sanguiferas, sic Lympha primi generis revertitur quoque in Venam Lymphaticam primi generis; Lympha vero secundi generis in Venam Lymphaticam secundi generis, & sic deinceps. Hoc igitur pacto, juxtaque legem istam, omnes Humores derivantur a Corde per Arterias in Venas, & inde redeunt ad Cor.

19. Istud autem in Corpore nostro ita fieri, taliaque *minima* Vascula maximo adesse numero prorsus erat necessarium; quippe si Cutim, Tendines, Membranas, Ossa, &c. consideremus, parum equidem & vix quicquam Sanguinis rubri hisce in partibus inveniemus; nutriuntur tamen, & crescunt, non secus ac aliæ ubi Sanguis

guis ruber abundat: verum hoc in iſtis partibus fieri nequit, niſi ipſarum Vaſa Lymphatica repleantur, & ex eo liquore lymphatico ad loca idonea tantum applicetur & adunetur, quantum fuit deperditum; quod autem ut fiat, ad omnia puncta Corporis applicari debet, hocce Liquidum. Quin & initio formationis Embryonis, nullus omnino reperitur Sanguis ruber; attamen nullo alio tempore tam cito magiſque creſcit Homo. Imo quidem, ſi res examinetur, microſcopia nos docebunt maximam partem Corporis Hominis adulti, Sanguinis rubri expertem eſſe; ac proinde ex Vaſis Lymphaticis & Nervoſis eſſe conflatam. Denique notandum eſt, quod Corpus nec ſe flectere, neque flexibile permanere poſſet, niſi ex partibus infinite parvis conſtaret; ſed Vaſa Sanguifera hujuſmodi non ſunt, verum potius illa quæ Liquidum Sanguine multo tenuius devehunt: quod quidem clare patet in Cute, quæ partium noſtri Corporis omnium maxime flexilis eſt; ibi enim (ut jam dictum eſt) vix Vaſa Sanguifera, ſed minora, Lymphatica nempe reperiuntur: etenim (ut ſponte liquet) quo Vaſa ad majorem tenuitatem reducuntur, eo facilius flectere poſſumus partem ex hujuſmodi Vaſculis confectam: verum ex his totum fere conſtat Humanum Corpus; ſiquidem Membranæ majores ideo tantum ſunt flexiles, quoniam ex minimis conflantur Canalibus, & ſic de ceteris.

20 Etſi vero neſciamus, quot ſint Va-

ſo-

ſorum Lymphaticorum genera, eorum tamen ſubdiviſionem multum procedere, imo & longius quam vulgo putatur, diverſaſque illorum ſeries eodem ritu, ſimilique lege decreſcere credimus: (atque ſic exiſtimandum eſt, quod, verbi gratia, cum Arteriæ Lymphaticæ *primi generis* diameter, ſit ſextuplo minor Arteriæ Sanguiferæ *ultimæ* diametro, (quemadmodum iſtud probari per experimentum Leeuvvenhoekii ſupra notavimus) ita diameter Lymphaticæ *ſecundi generis* eſt etiam ſexies minor diametro Lymphaticæ *primi generis*, ac proinde tricies & ſexies Sanguiferæ *ultimæ* diametro tenuior): quin & hujuſmodi ſubdiviſionem arbitramur pergere, donec omnia Vaſcula æqualiter parva, & Liquida æquali etiam modo diviſa ſint, ita ut (ſicuti jam dictum eſt) hæc omnia tandem deſinant in Vaſa tam exigua, quam ſunt *Nervorum origines*; etenim Liquida & Vaſa, Nerveo Latice Tubuliſque hunc devehentibus tenuiora in Corpore noſtro dari non putamus.

COROLL. Sic igitur hoc ſenſu *Nervos* ubicumque adeſſe clare patet; & hi quidem oriuntur non ſolum ex Cerebro, Spinalique Medulla, verum etiam ex *ultimis* Lymphaticis Arteriolis ubique loci.

(Ceterum quando dicimus, *Nervos* ubicumque adeſſe, ac proinde totum ex his conſtare Corpus Humanum, clauſula quædam adjicienda eſt; nimirum, ſive iſti Tubuli ſuam Laticem adhucdum deferant, ſive jam ſint concreti ſimul &

con-

consolidati: atque istud quidem hoc sensu intelligendum est, quod scilicet Embryo dum in Utero formari incipit, meris solummodo *Nervis*, si Vasculis *minimis* Liquida devehentibus, tunc temporis conflatus sit; postmodum autem plurimi ex hisce Tubulis compingantur simul, occallescant, & consolidentur. (Successu quippe temporis, (a) ex Vasis (1) fiunt Membranæ, ex Membranis (2) formantur Cartilagines, ex his tandem (3) conficiuntur Ossa. Qua porro ratione conflentur ex Vasis Membranæ *minimæ*, *majores*, & *maximæ*, istud equidem superius jam satis superque explicatum est; siquidem omnium primo Membranam minimam ex Fibris Solidis & oblongis, mere *terrestribus*, confici, &c. clarissime ibidem evictum fuit. Verum hic addimus, Fibram quoque fieri ex Vase (sive Vas illud ex Fibris solummodo, sive ex Membranis vasculosis constiterit); idque triplici via, scilicet, (1) si ex vase exprimatur Liquidum, quod latus a latere distare faciebat; (2) si Vasis hujus latera comprimantur; (3(si eadem latera coeant & concrescant inter se. Hinc igitur, ubi simul adsunt tres istæ conditiones, ex Vase fieri potest Fibra; quæ quidem eo magis est elastica, quo crassities ejus major est prima Fibra, quæ Vas illud cum aliis Fibris simul adunatis componebat. Sic, ex. gr., supponamus *minimum* Vas in Embryone ex

(a) Vid. BOERH. *Ibid.* a §. 20. ad §. 24. Cap. *De Osteogenesi.*

ex 1000. filamentis constare fibrosis; si jam omne liquidum exprimatur, latera comprimatur, compressaque simul coalescant, tunc ex hoc Vase una fiet Fibra; ergo ex mille Fibris una tantummodo conficietur: verum elasticitas semper hæret in unaquaque harum Fibrarum; singulæ igitur adhuc sua vi debent agere: hinc erit millies plus elastica, suique situs tenacior ista Fibra, quippe quæ ex aliis 1000. conflata sit; & sic porro. Ex his itaque videmus, quod si Membrana quædam hujuscemodi Vasorum textura constet, ita ut plurima Vasa fiant Fibræ, tum evadet solidior, durior, candidior, magis elastica, jamque sic erit Cartilago; hæc enim fit, quando multa ex Vasculis quæ textura sua Membranam constituebant, non amplius manent Vasa, sed concrescunt atque solidescunt: De qua re videatur Malpighius, qui ostendit quo pacto fiat *stella alba* in Ossibus adhuc membranosis. In ista porro Cartilagine, quando ex Membrana hunc in modum confecta est, tum quædam strata fiunt ex Vasis compressis, tum alia strata simul adsunt Vasorum non adhuc compressorum, at cetera jam compressa etiam comprimentium; per hæc enim Liquida fluunt pulsum in hisce Vasis excitantia: sic igitur *lamellatim* formatur Cartilago, ita ut inter istas lamellas adsint semper vascula Liquidum deferentia. Jam vero, si hæc Cartilaginea strata magis magisque comprimantur inter se, tandem evadunt corpus durissimum, compactissimum, siccissimum, quod quidem

Os.

Os nuncupatur. Itaque perſpeximus Os adunari & conflari primo quidem ex pluribus Membranis, quæ ſibi mutuo *lamellatim* incumbebant, & quarum nonnullæ jam erant conſolidatæ, duraſque hunc in modum conficiebant lamellas, inter quas tamen adhuc aderant intercapedines, ubi Vaſa quædam ſuum Liquidum deferentia tuto recondebantur: quum igitur inter haſce lamellas alibi Vaſa minora, & alibi majora decurrant, hinc in quibuſdam locis brevi ſolideſcunt, in aliis vero ſecus. In his quippe ſpatiis ubi majores arteriæ perreptant, quandoquidem copioſius velociuſque trajiciatur Liquidum, major etiam ibidem oritur diſtenſio partium inter quas decurrunt, quam alibi; unde fit, ut magis a ſe invicem removeantur hæc ſtrata, inter quæ majores iſtæ tranſeunt arteriæ: hunc igitur in modum nonnulli ſinus excavantur, qui proinde initio non aderant in Oſſe, ſed diu poſt Oſſis formationem in eo facti reperiuntur. Oſſa porro ſolidiora ſunt in medio, quam ad apophyſes; quoniam in medio ſemper prius incipiunt dureſcere: demonſtravit enim Cloptonhavers, quod in eo loco perreptet arteria maxima; unde & maximus ibi pulſus, atque compreſſio vicinorum ſtratorum fit etiam maxima; ſic igitur ibidem omnium primo, ex Membrana Cartilago fieri incipit. Cum autem deinde eadem arteria comprimere pergat, ideo quoque in medio compactiſſima, duriſſimaque Oſſa extant; at interim tenuiſſima ſunt; quoniam ſtatim ibi conſolidantur nec amplius cre-

crescunt in infantibus, dum tamen interea reliquæ partes Ossium adhuc extenduntur. Si quis autem de hisce plura voluerit, consulat (1) Teod. Kerkringii *Osteogeniam Fœtuum*, nec non ejusdem Authoris *Antropogeniæ Ichnographiam*; (2) Malpichium, in operibus suis *Posthumis*, tum in *Epistola prima ad* Sponium, tandemque in Tract. *de Ovo incumbato*, & *de formatione Pulli*; (3) Le Clerc, in Libro quem inscripsit, *Osteologie exacte & complette*, ubi egregia aliquot habentur de Ossium in Fœtu formatione observata, quæ vero desumpta fuerunt ex prælectionibus incomparabilis illius Anatomici Parisini Professorisque Regii Jos. Duverney. Hactenus igitur hæcce circa materiem istam dicta sufficiant, jam vero ad propositum nostrum, ac ediverticulo in viam, redeamus.

21. Notandum est denique Lymphaticas Arteriolas *ultimas*, duplici loco in Corpore patulis orificiis desinere; scilicet, (1) partim extra Corpus, nimirum ad Cutim; (2) partim in Cavitatibus intra Corpus. Hæc vero Lympha quæ in Cava Corporis effunditur, partim quoque per Os, Nares, &c. foras exhalat, & in auras evanescit; partim autem, postquam munus suum implevit, a Venulis Absorbentibus (quas quidem non modo ad Cutim, sed in omnibus etiam Cavis internis ubique pullulare suis confirmarunt experimentis Animalis Oeconomiæ scrutatores, præsertim vero Bellini & Vieussens) recipitur, inque Venas & ad Cor revertitur, ut Circulatio-

tionis Secretionisque munera iterum obeat: quemadmodum enim, juxta monitum Hippocratis & experimenta Sanctorii, totum Corpus Humanum *Expirabile*, & *inspirabile*, proinde tum ipsa Cutis, tum omnes Membranæ in Corpore Cava formantes, ubique & semper, quamdiu sanus est Homo, tenuissima Liquida & *expirant* & *inspirant*.

22. Ex his porro quæ superius allata sunt luculenter evictum fuit, nullum esse in Corpore punctum, quod sit *vasculare*, prout etiam experimentis probari potest. (α) Nulla enim Corporis est pars, cujus ex vulnere quantumvis minuto, quale infligi solet ab aciculis exilibus, muscarumque rostris, non effluxurus sit liquor. (β) Dein docent microscopia, pustulas illas fluido turgentes, quæ ex Cantharidum applicatione in qualibet Corporis parte excitari solent, nihil aliud esse quam congeriem plurimorum exiguorum Vasorum, in unum tunc temporis exeuntium; ut etiam salia acida, alcalina, & ignis ustio id satis probant. (γ) Istud quoque patet ex Perspiratione Sanctoriana, quæ licet subtilis adeo sit, ut oculum microscopio armatum fugiat, ope tamen speculi Humido Perspirabili madescentis observari potest.

23. Imo ipsa Ossa constant ex congerie plurimorum Vasculorum repletorum liquido, quod ex arteriis minutis in illa deponitur: si enim cera in Arteriam Subclaviam injiciatur, Ossa Brachii statim rubescent, cera quippe injecta Sangui-
nem

nem magna quantitate propellit in Periosteum, indeque in Ossium superficiem, quæ, cum Sanguine turgeat, necessario rubescit: simili ritu compertum est, Album Oculi vasculare & sanguiferum esse; microscopii etiam ope eadem est detecta structura in Membranis tenuissimis, nec non in Unguium & Cornuum radiculis, & in partibus omnibus minutis. Si autem istud ita se habet in partibus tenuissimis, & a Corde remotissimis, quanto magis idem expectandum est in iis quæ proxime illi adjacent.

24. Omne Vas habet cavitatem, & parietes, qui conflantur ex *minorum* structura inter se cohærentium, quorum latera iterum ex *minoribus*, & sic deinceps (uti jam dictum est); donec perventum sit ad Vasa *minima* & *ultima*; quorum cavitates adeo exiles sunt, ut Liquidorum non nisi tenuissimorum ingressum admittant, atque sic fere pro nullis haberi queant. Confirmatur hoc, (nempe latera Vasorum *majorum* ex *minoribus* Vasculis confecta esse.) 1. Experimentis Ruyschii; si enim cera rubra magno impetu injiciantur in Arteriam, ejus superficies undique rubescet. 2. In Animalibus laqueo strangulatis, Sanguis qui per Arterias Carotides fluit, impedito per Venas transitu, retrogreditur, inque Vasis *minimis* stagnans eadem inflat, & rubedine inficit. 3. Idem apparebit in Arteria viventis Animalis stricte ligata.

25. *Minima* Vasa determinatam habent magnitudinem, alias in infinitum dividi pos-

possent; adeoque & omnia Corporis nostri, & nosmetipsos (uti superius jam dictum est) determinant.

26. Determinatio Vasculorum oritur à continua Aeris pressione in nostram Machinam; si enim excedat vim resistentiæ quam habet Fluidum contentum, statim collabuntur Vasorum latera; unde sequitur *consolidatio*: Sic Vasa quædam majora, scilicet, Vasa Umbilicalia, Foramen Ovale, Urachus, &c. in Ligamenta paucis post partum diebus abeunt: Ita Ungues & Cornua oriuntur ex Arteriorum extremitatibus consolidatis: *Callus* etiam ortum suum plurimorum Vasorum compactioni debet. Si autem in *majoribus* Vasis hoc fieri solet, quanto facilius id in *minimis* accidere potest.

27. Latera autem *ultima* Vasculorum omnium Canalium, sive Arteriæ sint, sive Venæ, sive vasa Lymphatica, sive Ductus Adiposi, sive quocumque Vasorum nomine veniant, sunt *nervosa*, & *Nervis* similia, & in iis nutritio vera Solidorum fit.

28. Hinc & *ultima* Solidorum omnium in nostro Corpore Stamina sunt mere *nervosa*; hæc enim conflantur ex *Nervis* una compactis atque consolidatis per concretionem: (exceptis partibus illis, quæ ex coagulatis Liquidis concrevere, quales sunt concretiones polyposæ, lapideæ, &c.) & hoc satis probari potest. Enimvero, ut docuit Malpighius, ac deinde Leeuwenhoeckius, primum Corporis nostri principium est [illegible] *Verminis*, qui in Utero [illegible]

dullam Spinalem; huic dein accrescunt bullæ quinque limpidæ, quæ fiunt Lobi Cerebri, quibus accrescunt Oculorum Globi; postea ex medio illius *carinæ* (uti vocat Malpighius) emergit turbus incurvus, qui deinde quatuor acquirit inæqualitates, quæ sensim incurvantur, & fiunt Cor; sensim dein nascuntur integumenta Thoracis, & Ossium; deinceps formantur Hepar, Lien, &c. tandemque oriuntur Stamina mucosa totum Corpus involventia. Unde patet, hæc omnia Stamina solida procedere ex Spinali Medulla: & mirum est profecto, adeo dura corpora ex tam molli, ac est Medulla Spinalis, oriri posse principio; sic enim ex mollibus Nervis indurescunt Cornua, Ungues, &c. Si vero moles Cerebri & Medullæ Spinalis conferatur cum mole reliquorum omnium Solidorum, horum moles non apparebit major quam ut oriri possit a Cerebro & Spinali Medulla. Porro, quum omnia sint *vasculosa* (sive Vascula quibus constant Liquidum contineant, sive non, h.e., jam coalita sint), omnia Vasa oriantur a tendinibus Cordis, hi ex *nerveis* filamentis constent, omnia quoque integumenta Glandularum, Viscerumque, ex integumentis Vasorum Sanguineorum conflentur, Ossa fiant ex Membranis, sensim in Cartilagines, inde in Osseam substantiam indurescentibus, Membranæ etiam fiant ex adunatis Vasis *minimis*, quæ ex *Nervis* (quemadmodum istud sigillatim superius ostendimus), hinc liquido constat, quamlibet totius Corporis nostri partem esse

nervosam: unde sequuntur duo *COROLLARIA*.

COROLL. I. Omne corpus agit in *solidas* Corporis nostri partes; illud itaque impingit, vel in *Tubulos Nerveos*, vel in partes ex *Nervis consolidatis* concretas.

COROLL. II. Omnis ergo vis Medicamentorum quatenus agit in Solida, agit quatenus applicatur vel ad *Nervos*, vel ad ea quæ ex *Nervis* coaluere.

§. II.

De Proprietatibus Nervorum.

THEOREMATA.

THEOR. I. IN Vasis *minimis* proportio Solidi ad Fluidum contentum eo magis increscit, quo Vasa *tenuiora* fiunt; hinc partes exteriores magis Solidæ sunt, quoniam copiosissimis & tenuissimis constant Vasis.

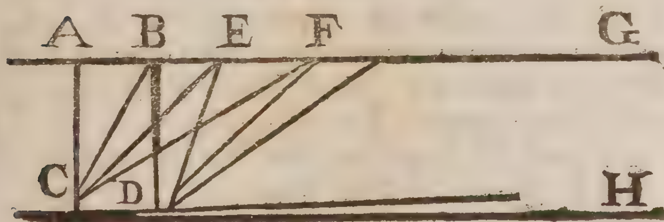
THEOR. II. Quo *minora* in Corpore nostro sunt Vasa, eo puncta contactus inter latera Vasorum & superficiem Fluidorum præterlabentium, multiplicantur magis; in *minimis* enim cujuslibet fere globuli superficies impingit in latera Vasorum.

Coroll. Hinc in *maximis* Vasis minor est incursus, & vice-versa.

THEOR. III. Quo Vasa *minora* evadunt, eo magis vis Solidi in Fluidum increscit: Quo vero *majora* sunt, eo magis diminuitur illa vis; per *vim* autem hic intelligimus facultatem communicandi motum: Demonstratio sic se habet. Constat ex mechanicis quod, cęteris partibus, vis solidæ cujuslibet molis sive massæ, ad vim alterius cujuslibet massæ solidæ, se habeat ut moles ad molem; porro sicut

cut vis, ita quoque resistentia unius corporis se habet ad resistentiam alterius ut moles ad molem, ceteris paribus. Quum ergo proportio Solidi ad Fluidum contentum eo magis increscat, quo *minora* fiunt Vasa, (ut in hoc Theoremate statuitur) hujusce Theorematis Veritas clare patet.

THEOR. IV. Vis Solidi *ultimi* in Liquidum contentum nihil aliud est, quam nisus iste quo sese coarctare conatur; per istum enim nisum, Liquidi motus promovetur: nam quo magis Vasa elongantur, eo magis vim suam in Fluida exerunt; idque hac de causa, quod, quo magis elongantur, eo magis quoque coarctatur eorum diameter: Quod sic demonstratur. Sint A G, & C H lineæ duæ parallelæ in infinitum protensæ, sintque A C B D sibi invicem parallelæ, item C E D F; tum ex puncto C ad B du-

catur linea C B, & ex puncto D ad E linea D E; patet ex Euclide, (*Lib. I. Prop.* 35) quod parallelogrammum A B C D æquale sit parallelogrammo C E D F; item quod triangulum B C D æquale sit triangulo C D E; latera vero parallelogrammi A B C D, & latera trianguli B C D minora sint lateribus parallelo-

grammi C E D F; & trianguli C D E & sic porro. Idem quoque demonstratur de Cylindris & Conis, quæ fiunt circumvolvendo ista plana circa latera homogenea. Quum igitur omnia Corporis Vasa sint vel *Cylindrica*, vel *Conica*, liquido constat, ista Vasa eo magis coarctari, quo magis elongantur. Omnis ergo vis *minimorum* Solidorum in Liquida contenta, pendet a vi quæ Solida hæc sive Vasa coarctat.

THEOR. V. Vis omnium Vasorum *majorum* oritur ex vi aggregata *minimorum*; omnis enim Arteria vim habet a lateribus suis, quæ composita sunt ex *minimis* Vasis.

THEOR. VI. Omnis nutritio, sive restitutio perditi, omnis accretio, seu augmentatio Fibræ solidæ, solummodo fit in *minimis* Vasis, scilicet *Nervosis*; non autem in *majoribus*, ut in Arteriis, Venis, Glandulis, Vasis Lymphaticis, & Adiposis; quoniam augmentatio & accretio *majorum* omnino pendet ab extensione *minimorum* lateralium Vasorum, quæ sunt *Nervosi* Tubuli. Nutritio igitur, quæ fit applicatione partis cujuspiam ad locum partis perditæ, contingit *minimis* illis Canalibus ex quibus *majores* constant. Inde sequitur Medicamenta omnia, qualiacumque sint, sive *replentia*, sive *evacuantia*, sive *alterantia*, in partes istas *minimas* solummodo agere.

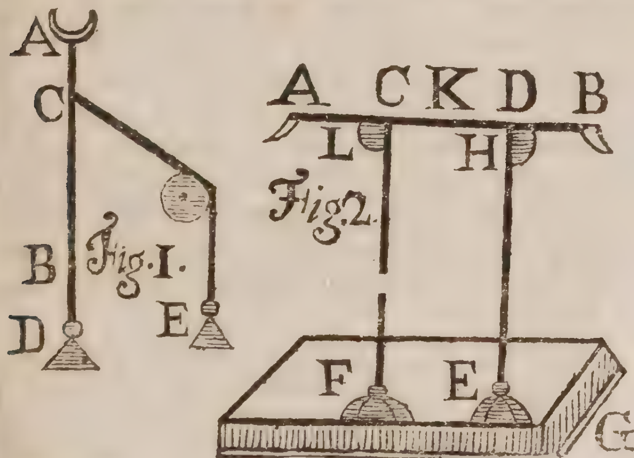
THEOR. VII. Omnis mutatio Fluidorum fit in Vasis *minimis*, Vasorumque *minimorum* videbetur; aliquatenus etiam pendet ab indole ipsorum Liquidorum per illa Vasa fluentium.

THE-

THEOR. VIII. In omnibus lateribus Canalium flexibilium hæret vis, qua partes ad se mutuo *accedere* tendunt, ut breviores fiant linea directionis quæ Fibræ dicatur; eaque vis in omni Fibræ puncto reperitur.

THEOR. IX. Illa vis, qua partes nituntur se *contrahere*, compescitur & sustinetur a punctis quibus applicatur Fibra, nempe, a Liquido distendente.

THEOR. X. Vis hæc vere & physice agit, eo tempore quo *quiescere* videtur Fibra. V. gr. in Fig. 1. sit A punctum quoddam fixum, cui suspensa hæreat chorda musica A B; sitque D pondus chordæ appensum, eamque plurimum distendens: In puncto C applicetur leve aliud pondus E (propendens ex altera chorda in puncto C priori affixa, & supra trochleam puncto fixo hęrentem transeunte, ac ita sustinente hocce pondus) ea conditione, ut vis prioris chordæ superet vim ponderis hujus, ita ut ab eo

non omnino, aut saltem quam minimum

inflectatur: His positis, abscindatur ista prior chorda inter puncta B & C, ac prope punctum C, cultro acutissimo, ita ut ab ictu motus nullus chordæ imprimatur: Tum pars superior A C sese statim *contrahet*, & pondus E aliquantulum supra trochleam elevabit. Patet igitur, quod chorda ante divisionem, vim suam contractilem exerceat, licet, propter pondus appensum, semet actu contrahere non potuerit. In Fig. 2., sint A B duo fixa puncta, inter quæ chorda sit quædam summopere tensa: Chordæ huic, ad puncta C D, affigantur duo fila C F & D E, quorum extremitatibus annectantur pondera F & E, quæ a mensa G sustententur; sintque H I duæ trochleæ, quas chorda A B levissime perstringat: His positis, discindatur chorda eodem modo ac superius (in Fig. 1.) idque in puncto K; in medio nimirum inter utraque hæc appensa fila: Tum ambæ partes K A & K B chordæ discissæ, versus fixa sua puncta A & B se contrahentes retrahentesque, pondera E & F supra trochleas H & I paululum elevabunt. Eadem est in Corpore nostro Fibrarum *contractilitas*, prout in Fibra transversim secta videre est: sese enim versus fixa sua puncta contrahit: inde vero fit, ut vulnera Corpori inflicta hiare soleant.

THEOR. XI. Vis illa, qua quælibet Corporis pars sese *contrahere* conatur, æquilibratur ab illa vi *antagonistica*: habent enim omnes partes illam vim *contractilem*; cumque versus puncta opposita

ſita trahunt, ſunt ſibi invicem *antagoniſtæ*.

THEOR. XII. Vis hujus contractilis *æquilibrium*, in Corpore noſtro, pendet ab æquali influxu Liquidi, ejuſque impulſu in omnes partes, ita ut eas æquabiliter diſtendat.

THEOR. XIII. Quicquid ergo mutat alicubi *momentum* influxus Liquidi, ita ut non æquabiliter fluat in omnes Canales; & quicquid tollit *æquilibrium* reſiſtentiæ in Canalibus, tollit illud in toto Corpore: Hinc duæ ſunt hujus æquilibrii cauſæ, *Canalium reſiſtentiæ*, & *Fluidi influxus*.

THEOR. XIV. Simul ac in aliqua Corporis parte tollitur *æquilibrium*, mutationem quoque ſubeunt primum in illo loco, deinde per totum Corpus *motus oſcillatorii*, ſive motus illi qui fiunt dum Canales quidam amplius ſolito extenſi e ſe contrahunt; hocque pendet a *prævalentiā* reſiſtentiæ ſupra vim influxus Liquidi; & deſtruitur quotieſcumque vim reſiſtentiæ ſuperat vis influxus.

Coroll. Ergo virium omnium ſumma derivari poteſt in unam partem; adeoque in ea parte *motum* quemdam *novum* apparere poſſe conſtat.

CAPUT VI.

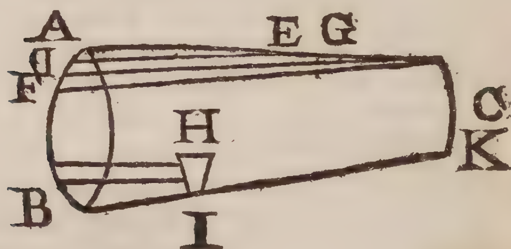
De Acribus.

1. OScillatorii in Corpore motus *æquilibrium* nunquam magis tollitur; quam

quam quum *Acre* quodpiam se insinuat intra Cavum minimi Vasculi, ejusque lateribus inhæret ac fixum manet.

2. *Acria*, prout docent microscopia, constant ex plurimis stylis in acumen desinentibus, sive ex iisdem in aciem dispositis instar cultri, aut gladii, unde, in parvis punctis resistentiæ, rodere, pungere, scindere, instar cunei, possunt.

3. Si *Acre* infixum sit lateri alicujus Vasculi, tota illa vis influentis Liquidi, quæ in varia lateris puncta agere solebat, jam in punctum illud determinatur, in quo infixum est *Acre*; & hinc oritur convulsio illius Canalis: Quod quidem ita demonstratur. Sit ABC Vasculi alicujus portio, in qua lineæ descri-

ptæ fluxum Liquidi per Canalem determinant: Linea ex D ducta impingit in E; quæ ex F ducitur impingit in G, & sic porro: Hæ autem omnes lineæ hic ponuntur, tanquam Liquida æquali vi influentia, & impellentia puncta in quę impingunt, eaque æqualiter distendentia, quumque Canalis sit contractilis, ista

ista puncta sese æqualiter contrahunt, & impulsui resistunt; sicque conservatur motus oscillatorius. Si vero supponamus corpus aliquod *acre*, sicut H I, Vasculi lateri in puncto I infigi, nequaquam ab influente Liquido removeri poterit ex hoc puncto; quoniam quantum premitur a parte B H, tantum reprimitur a par- H C: Hinc omne, quod inter B H continetur, Fluidum ruet in superficiem H I, & hæc sustinebit omnem illam vim, quæ a tota longitudine ab I ad K ejusque omnibus punctis sustineri debuit; tota vero vis quæ superficiei H I, imprimitur, communicatur puncto I, quod, quum Canalis flexilis sit, cedere debet, utpote plus pressum quam reliqua ejusdem lateris puncta: quumque Canalis elasticus sit, quo plus premitur, eo majore vi se restituit: unde fit ut motus oscillatorii *æquilibrium* destruatur, Vasculumque in motus convulsivos agatur. Corpora quæ hunc effectum possunt producere, sunt præcipue Sales *acres*, volatiles, & fixi, nec non Metallorum *particulæ* corrosivæ, quæ lædunt propter figuram quam habent, instar ejusmodi cunei H I, non autem quatenus Fluida, sed quatenus Solida afficiunt.

Ex hac demonstratione hæ sequuntur Veritates, seu *COROLLARIA*; nempe.

COROLL. I. Qua particula infixa rigidior sive minus flexilis est, & quo altius infigitur, eo pejor & vehementior futurus est effectus: Hinc etiam fit ut Metallorum particulæ in figuram *acutam* redactæ, v. gr. Mercurius Sublimatus

corrosivus, Præcipitatus ruber, &c. in Corporibus nostris effectus multo vehementiores obtineant, quam particulæ quæcumque ex Vegetabilibus, aut Animalibus depromptæ; sunt enim hisce multo rigidiores, &, propter majorem gravitatem, altius Vasorum lateribus infiguntur.

COROLL. II. Quo gravior est particula, eo vehementior effectus ejus erit, diutiusque permanebit, propter rationem modo allatam.

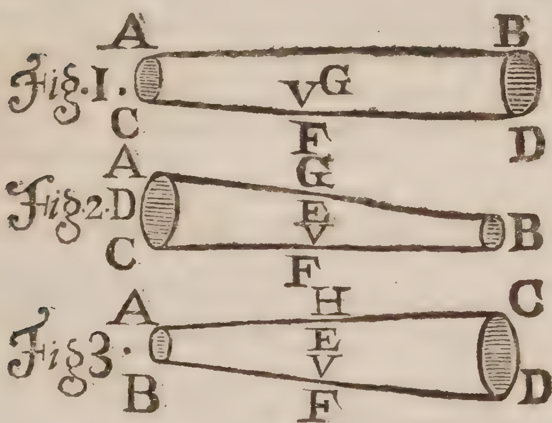
COROLL. III. Ceteris paribus, quo vis Fluidi in parte B H major est, eo vehementior est particulæ infixæ effectus, eoque altius infigitur: Unde sequitur, quod vis Cordis plurimum facit ad *Acre* hoc H I excitandum in motum stimulantem.

COROLL. IV. Ubicumque Humorum in Vasa *influxus* cessat, ibi quoque perit, tum Medicamentorum, tum venenorum vis omnis: Inde est quod *Causticum* ægris ad extremitatem redactis, & jam jam morituris (in quibus scilicet Humorum circulatio non nisi in partibus Cordi vicinis fit) admotum, vix ac ne vix quidem agit; quum idem Corpori sano ac vegeto applicatum, intra breve tempus operetur.

COROLL. V. In *Cadavere* ergo, ubi omnia quiescunt, particula infixa nullum sortitur effectum.

COROLL. VI. Liquida in Vasis *cylindricis*, æque ac in *conicis*, per lineas parallelas feruntur; ideoque particula *acris* infixa eundem in *cylindricis* ac in *conicis* ha-

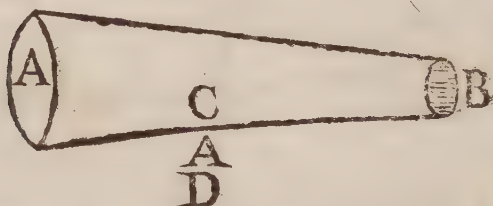
habet effectum, sed mitiorem in illis, quam in his. Enimvero vis Liquidi supra particulam infixam ad F, ut in Fig. 1., eadem paululum versus G pressa, (quod facile fieri potest, quoniam ab altera parte non resistunt Liquida, ut in *conicis*) transibit versus B D, ubi æquale priori A C spatium inveniet. In *conicis* vero non item; nam, in Fig. 2., Fluidum quod ex parte A D C, in particulam E F puncto F infixam incurrit, post transitum inter G E, non invenit spatium æque capax, ac illud ex quo fluebat;

adeoque hic major nisus & pressio Liquidi, inter fluendum versus B, quam fuerat in *cylindro*. Ponamus, in Fig. 3., contrario & inverso motu fluere Liquida in Vase *conico* A B C D, quod hic tanquam Vena considerabitur. Liquor fluens ex A B, non nisi paucis particulis impinget in particulam E F puncto F infixam, quam quidem versus D aliquantulum im-

pellet, Liquido ab ea parte non resistente, & facile satis pertransibit; quoniam spatium H E æque, imo & magis, capax est A B. Vis itaque impressa particulæ a Fluido incurrente, in hoc casu fere nulla est: Unde *Acria* in Solida nullibi minus agunt, quam cum *cavo* applicantur ex angusto in latum abeunti; talia vero sunt Vasa Venosa omnia.

COROLL. VII. Si *Acre* lateri Vasis externe hæreat, idem secuturus est effectus, ac si interne adhæresceret. Punctum enim C, (in Fig. sequenti) a Liquido influente & Canalem A B æquabiliter premente, necessario debet distendi; ideoque particulam *acrem* adhærentem D premet, & contra eam nitetur. Quum vero hæc, ob pressionem vel Atmosphæræ, vel alius causæ, cedere nequeat, necesse est ut Vasis latus penetret, motumque Fluidorum æquabilem impediat: Hunc in modum

agunt Emplastra, omniaque Stimulantia externe applicata. Porro hinc inferimus, Medicamentorum actionem consistere in remotione impedimenti motus æquilibrati Fluidorum.

COROLL. VIII. A sola prædicta positione unius particulæ (reliquis omnibus in statu

ſtatu naturali manentibus) alterari vel perturbari poſſunt Secretiones, dilatari Canales, vis concuſſiva laterum augeri, motuſque oſcillatorius deſtrui.

COROLL. IX. *Secretio eſt derivatio & ſeparatio unius Liquidi ab alio.* Omne Liquidum conſtat ex particulis minutis ſolidis; & Liquidorum moles quam maxime mixta eſt, ut in Chemia patet; confundi enim poſſunt variæ Solidorum ſpecies, quæ mixtæ Liquidum conſtituunt, & ex iis rurſus poſſunt fieri Solida. Ad *Secretionem* tria ſunt neceſſaria; 1. Applicatio Liquidi ad Canalium orificia; 2. Orificiorum iſtorum determinata magnitudo; 3. Vis ſufficiens ad Liquidum intra Canales impellendum. Jam autem, ſi particula *acris* infixa efficeret ut Canales, v. gr. Regales, plus ſolito dilatarentur, aut anguſtiores fierent, tum particulæ Fluidorum majores aut minores ſolito per eos tranſirent. Hinc urinæ excretæ variatio; quandoque enim limpida, quandoque craſſa apparet. Si vero particula *acris* eo uſque premeretur, donec Canalis latus perforaret, tunc Canali infligeretur vulnus particulam *acrem* magnitudinem æquans; quod quidem per contractionem Fibrarum adeo patulum fieri poſſet, ut Fluidum in Canali contentum per hocce vulnus exiturum eſſet: Hinc etiam ſtillicidia, ſalivationes, aliæque quam plurimæ evacuationes non naturales in Corpore noſtro contingunt, nimirum, ubi vulnus Vaſis ſat magis infligitur. Si vero foramen in Vaſis aliquibus valde minutis (qualia ſunt in Pulmone quædam) fuerit, ex tali vul-

ne-

nere Liquidum solummodo tenuissimum effluet, quod colore rubro minime donabitur; quoniam ruptura sive apertura raro fit adeo ampla, ut transmittere possit globulos rubros sanguineos appellentes; & supponamus ejusmodi esse *Acria*, quæ nequaquam globulos istos dissolvere valeant.

COROLL. X. Hinc Tumor & Inflammatio oriri possunt in loco & partibus vicinis; Liquidum enim a corde pressum, & in latera Vasis impactum, omnes particulas suas, quæ aperturæ respondent, per eundem urgebit, hæque partes, vicinas prementes, Tumorem simul & Inflammationem in iisdem excitabunt. Sic in Morbis plurimis observamus primo *dolorem* a punctura particularum *acrium* oriri. *Dolor* enim nil aliud est, quam *separatio partium fibrillæ nervosæ, vi acris particulæ perpetrata*; hancque separationem statim sequitur Tumor, quo exorto, sive, quod idem est, effluxo liquido cessat dolor; ut in Podagra, Odontalgia, &c. observare licet.

COROLL. XI. Liquida quæ ibi hærent stagnant, suam sequuntur naturam, h. e. inter stagnandum putrescunt, *acria* fiunt, & alcalinum volatile præbent: istaque *acrimonia* Liquidorum apta reddit illa ut vasa nostra dissolvant. Hæc vero lex in Urina, Sanguine, Sero Sanguinis, sed non in Lympha obtinet; videmus enim Homines hydropicos Ventrem liquido e Vasis Lymphaticis exstillatio repletum habere, absque ulla tamen *gangræna* in contentis Abdominalibus orta.

CO-

COROLL. XII. Denique patet ex dictis, Medicamenta *Acria* effectus suos in Corporibus nostris producere, partim vi propriæ *acris* substantiæ & figuræ, partimque vi motus Fluidorum arietantium in illud *Acre*: quippe quiescente Liquido, nullus sequitur effectus, utcumque aptum sit Medicamentum ad effectus producendos; ita enim scalpellum digito applicatum, licet satis aptum sit ad secandum, nihil tamen agit, nisi impellatur, vel ad agendum excitetur: atque sic *Acre* a tremulo Liquidorum motu in actum deducitur. Hinc ergo Medicamenta agunt, & efficacia suæ substantiæ, & Liquidi vitalis effectu; qui vero effectus a quibusdam Medicamentis prius pendet.

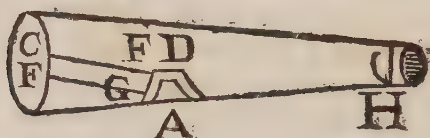
CAPUT VII.

De Viscidis.

1. *Viscidum* est quod Vasis lateribus *tenaciter* adhærescit, ita tamen ut, propter latam suam superficiem, penetrare nequeat; si enim esset superficie adeo parva, ut Vasis latera perforare posset, inter *Acria* esset numerandum.

2. Lateribus Vasorum dupliciter adhærere potest *Viscidum*; 1. vel latera tangit non nisi ex una parte, ut ad A; 2. vel latera utrobique pertingit, ut particula H. *Viscidi* hujus effectus, in utroque casu, ~~in~~ Figura apposita demon-

monſtratur, (1) Sit A D particula quæ-

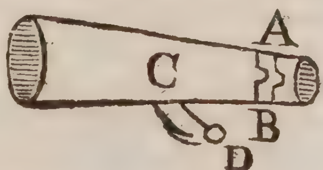

dam *Viſcida* lateri Vaſis adeo tenaciter adhærens ad A, ut a Liquido pone urgente, & ſecundum lineas E I, & C F incurrente, inde moveri nequeat; hæc particula ſuſtinebit omnem influentis Liquidi vim, quæ ſuſtinenda erat a parte lateris inter A H comprehenſa; adeoque pars lateris, cui particula inſidet, recedet verſus exteriora, utpote magis preſſa quam reliquæ partes ejuſdem lateris, & quo plus recedet, eo majori vi ſe reſtituet; unde tolletur harmonia ſive æquilibrium motus oſcillatorii in illo Vaſe: Hinc oritur dolor obtuſus, qui in omnibus fere morbis a *viſcido* oriundis ſentitur, ſcilicet a preſſione ortum ducens. Supponamus jam (2), *viſcidam* particulam H ita adhærere, ut latera Vaſis utrobique pertingat; ejus effectus conſiderari poſſunt, vel reſpectu ipſius Vaſis cui inhæret, vel reſpectu Vaſorum lateralium. Reſpectu prioris, ejus effectus erit obſtructio integra iſtius Vaſculi, ſimul & laterum diſtenſio; particula quippe a Fluido retro urgente eo uſque propelletur, donec fiat æquilibrium inter vim Liquidi & vim reſiſtentiæ quam habent Vaſculi latera; quo ſemel effecto

par-

particula manebit immota Vasculi cavitatem penitus obthurans, simul & illius latera distendens: quod autem æquilibrium tandem aliquando futurum sit inter vim Fluidi & resistentiam laterum, inde patet, quia vis Fluidi continuo minuitur, hæc vero resistentia crescit: & Fluidi vim minui ex eo constat, quod, quo longius a Corde recedit, eo tardius moveatur; laterum autem resistentia augeri manifestum facit cavitas Vasculi in progressu suo magis magisque semper diminuta, sive distantia laterum semper minor facta: Vasculi enim *conici* portio angustior non potest ad eandem amplitudinem extendi, ac major portio, nisi vis major adhibeatur.

3. Hactenus de effectu quem habet particula *Viscida* in ipsum Vas cui impacta est; videamus jam quid factura sit respectu Vasculorum *lateralium*. Particula *viscida* A B, Vasculo impacta, idemque obturans, impedit quominus Fluidum per illud transeat; quapropter Fluidum vergit versus Canalem lateralem C D; in hunc autem nequaquam ingredi potest quin simul dilatet; ex illius vero dilatatione augetur vis laterum contractilis, & consequenter motus oscillatorius vehementior evadit, indeque Fluidi cursus velocior fit: & hinc est quod, in Febribus, calor statim post frigus advenit.

4. Ex

4. Ex dictis patet, maximas mutationes in Corpore oriri a Fluidis, quatenus in Solida impingunt, eaque destruunt; non autem a Solidis tanquam prima causa Fluida afficiente.

CAPUT VIII.

De indole nostrorum Humorum, & speciatim Sanguinis.

1. OMnes qui sunt in Corpore nostro Humores, originem ducunt a Sanguine; antequam itaque illorum naturam intelligamus, Sanguinis indoles prius est investiganda.

2. Omnia Liquida quæ fluunt in Corpore nostro, hac lege incurrunt, ut a partibus in partes mota tamdem ad Cor redeant. Liquidum autem illud quod per momentum in Corde hæret, vocatur *Sanguis*, qui distribuitur inde ad omnes Corporis partes, quæ hunc accipiunt pro diversis secretionibus peragendis; constat enim Sanguis partibus heterogeneis, ut adipe, bile, aqua, &c., quæ solummodo secernuntur, & immutantur: Sic igitur quicquid in Vasis Corporis separandum est, illud ex Sanguine separari debet. Porro variis modis materies Sanguinis investigari potest; verum quoniam simplicia facilius intelliguntur, ab iis incipiendum erit.

3. Sensu percipimus, Sanguinem in omnibus Animalibus, Hominibus, Quadru-

drupedibus, Piscibus, Volatilibus, Reptilibus, eundem esse, & ex tribus hisce constare partibus; scilicet, (1) Ex *aqua* fere insipida, & aliquantulum odora, quæ igni exposita in vapores abit, fœtidum spirans, colorans, solvens omnia Salia composita, & simplicia, ut & muriatica acida: unde sequitur eam non esse spirituoso-salinam, ut nonnulli volunt Chemici; spiritus enim olea tantum, non sales dissolvunt; præterea spiritus omnes producuntur vel fermentatione, ut inflammabiles, vel putrefactione, ut macri sive salini; deinde *aqua* hæc *sanguinea*, uti & omnis communis, vi frigoris in glaciem concrescit, & calore admoto in aquam purissimam iterum resolvitur; spiritus vero vim frigoris maxime intensam illudunt, sicut videmus in liquoribus valde spirituosis.

(2) Ex ea parte quæ *Serum* Sanguinis appellatur: hæc vero pars est liquor qui in naturali suo statu non rubet, sed pellucet, turbatus autem flavescit, & qui vi frigoris non facile congelatur, at calori expositus, Ovi albuminis instar, indurescit parte acquosiore avolata.

(3) Ex ea parte quæ toti *rubedinem* conciliat, & quæ, vi caloris non minus quam frigoris; in massam rubram, firmam, tenacem, *insulam* dictam, reducitur. Si autem Sanguis e Corpore extractus, in vase quolibet per aliquod temporis spatium quiescere permittatur, avolat primo pars aquosa, tanquam subtilissima, deinde separatur Serum; & quo copiosius hoc fit, eo minor evadit

in-

insula, & quidem post 3. vel 4. dies pars rubicunda penitus evanescit, in Serum scilicet conversa: hoc vero Serum, si Sanguis ex Corporibus morbosis depromptus fuerit, quandoque nigro, flavo, alio-ve colore non naturali donatur. Hæc nudo oculo observantur: microscopiorum autem ope ulterius detectum est, * Sanguinem constare particulis *sphæricis* Fluido limpido innatantibus, quæ in Vasis majoribus figuram suam sphæricam retinent, & rubræ apparent, sed versus angustias Vasorum ovales fiunt, atque a rubedine ad flavescentiam vergunt: præterea compertum est; unamquamque *sphærulam* constare ex aliis 6. minoribus, & harum quamlibet ex aliis 6. & sic deinceps; quibus ab invicem separatis, statim evanescit color earum ruber. Ista separatio fit in *minimis* solummodo Vasis, & in hunc finem institui videtur, scilicet ut Succus Nervosus & Lympha subtilissima exinde fiant: hæc vero sphærularum separatio, quam rubedinis evanescentia sequitur, per medicamenta vehementia procurari potest.

4. Ex dictis sequitur, Calorem non esse causam conservantem æquabilem fluorem Sanguinis: Calor quippe Sanguinem extravasatum inspissat; præterea ea manet fluidus in Piscibus, quorum corpora sunt frigida; si vero iste sit extravasatus, grumescit, æque ac humanus. Hinc causa fluorem Sanguinis conservans non

* Confer LEEUVVENHOEKII experimenta de Sanguine, in suis *Epistolis ad Societat. Reg. Britannic.*

non est aliquid Sanguini proprium; si enim ex natura Sanguinis oriretur, ejus fluiditas tum maxima esset, ubi maxima reperitur Sanguinis copia, scilicet in Vasis majoribus: in his autem minor est fluiditas atque motus; nam in his maximæ coagulationes fieri solent, ut liquet in cadaverum Venis. Caloris siquidem absentia, concrescunt Liquida in nobis; hic vero Caloris defectus accidit ob deficientem simul Fluidorum motum. Igitur actio Solidorum, per quæ fluit Sanguis, est causa fluoris ejusdem cessante etenim Solidorum actione, cessat quoque Sanguinis motus: & hoc sequenti experimento confirmatur. Si tempore brumali Ranæ torpidæ aut Vespertilionis arteriolæ, adhibito microscopio, conspiciantur, Sanguis in iisdem in grumos plane concretus apparebit; licet vero animal igni admoveatur, ut calefiat; attamen Sanguis ille grumescens minime resolvetur, nec prius movebitur, quam Cor se contrahere inceperit; eo autem moto, movebitur etiam Sanguis, & tandem, post varios Cordis ictus, fluiditatem pristinam recuperabit: Hoc est experimentum Leeuwenhoekii. Inde concludendum est, calorem esse concurrentem causam motus Sanguinis, non vero primariam; quia Solidorum actione cessante, cessant etiam & motus & calor. Examinatis hisce, ordo requirit ut Sanguinis proprietates seu dotes investigemus.

5. Sanguinis proprietates sunt vel *generales*, quæ scilicet aliis Liquidis compe-

petunt; vel *speciales*, quæ congruunt tantum quibusdam, & ideo petendæ sunt ex natura specialis uniuscujusque Liquidi. Omnes dotes quæ competunt generali Liquido, obtinent etiam in speciali: hæ duæ autem pendent a regulis mathematicis. Dotes *generales* sunt, 1. Quod Sanguis (ut omne aliud Liquidum) potius patiatur quasdam partes a se avelli, quam integram molem simul moveri. 2. Quod conditiones illæ adsint, quæ ad *fluorem* necessariæ sunt; scilicet, (α) Tenuitas maxima partium relative ad nostros sensus, h. e., quod partes maxime *exiles* sint, adeo ut earum una seorsim tactum nostrum visumque fugiat. (β) Cohæsio inter partes tam *levis*, ut facillime separari possint. (γ) Omnium partium *æqualis* gravitas. Ex illa vero gravitate singularum partium, resultat totius communis materiæ gravitas: Hinc quia omnes particulæ sunt graves, æqualiter se sustinent; nam pressio & gravitas totius materiæ oritur tam ex conamine ad descensum, quam ab æquabili particulagrum gravitate. (δ) Motus *projectilis*, quo Fluidum a latere premente Vasorum versus aliquod punctum defertur. Hæ sunt autem generales Liquidorum proprietates.

6. Liquida omnia in corpore nostro circulantia e Corde proveniunt; in quo autem multo magis spirituosa & aquosa sunt, quam in reliquis Vasis: ex Sanguinis enim e Corde immediate deprompti unciis decem, plus quam ℥. v. aquæ simplicis separari possunt; unde con-

constat Sanguinem, maxima ex parte, ex aqua componi. Hæc pars acquosa mutationem patitur a tribus causis profluentem; scilicet a Salibus duplicibus, Animalium nempe, Vegetabiliumque; a parte serosa & spirituosa; a parte rubicunda ad calorem crescente. Aquæ particularum ultimarum & minimarum moles determinari nequit; sunt enim æque pellucidæ ac Aer, ideoque visum nostrum, vel optimis microscopiis adjutum, effugiunt; atque ita sunt exiles, ut per meatus plantatum nullo modo visibiles transeant; imo Antilia Pneumatica docet, eas transire posse per poros ipsi Aeri impervios: unde inferimus, maximam Sanguinis partem, ob fluiditatem & exilitatem, ad motum aptissimam esse. Gravitas Aquæ respectu Aeris, est ut 1000. circiter ad 1. sed priusquam ejus proprias facultates explicemus, exponendæ sunt proprietates Liquidis nostris *peculiares*; hæ vero sequentibus quatuor lemmatibus comprehenduntur, vel potius ex iisdem pendent & inferuntur. (1) Cuilibet particulæ Fluidi nostri sua *propria* & *determinata* est moles, figura, & soliditas. (2) Cuilibet particulæ sua est vis *determinata*, sive *momentum*, quo sui ipsius, ab aliis particulis quibus adhæret, separationi renititur, & in concretionem tendit. (3) Cuilibet particulæ sua est *specifica* gravitas. (4) In Liquidis nostris varii sunt gradus *motus projectilis*, quo fluere urgentur per rectam lineam. Porro quoad proprietates Aquæ, notandum est

Sa-

Sales volatiles Animalium aquæ innatantes, ipsa leviores esse; his enim eductis, Aqua ponderosior evadit respectu suæ molis: Jam vero e contra ab aliis Salibus immixtis, hæc ponderosior fit; & quo plus Salium horum admiscetur, eo fluiditas ejus magis imminuitur, & tandem cum his concrescit. Inde patet igitur, Aquam, quæ quidem est proxima pars Sanguinis nostri, mutari, quoad suam gravitatem, maxime salinis partibus innatantibus; etenim quo istæ partes rigidiores, ac solidiores sunt, eo gravior redditur Aqua, & ad motum aptior: hinc etiam a salibus Aquæ nostri Sanguinis immixtis, variæ fiunt ibi mutationes.

7. Respectu quatuor lemmatum de quibus modo actum est, Fluidi nostri partes varie peccare possunt. Nempe, (quoad 1. lemma) 1. respectu *molis*, idque *dupliciter*; possunt enim vel nimis *crassæ*, vel nimis *tenues* esse: proinde Medicamenta quæ in utroque hoc Sanguinis statu conveniunt, sunt Resolventia & Coagulantia. Si corpus aliquod sanum, evadat morbosum ex eo quod Sanguinis particulæ nimis *crassæ* sunt, tum causa morbum producens necessario erit interna, non vero externa; quicquid enim Cor ingreditur, ex Venis in illud deponitur; quod egreditur, exit per Arterias; quicquid autem Venas intrat, vel ex Vasis Lacteis, vel ex Vasis Lymphaticis, vel ex Vasis Absorbentibus in eas influit: sed oscula Vasorum istorum minus patula sunt, quam confinia Arte-

riæ

riæ & Venæ, sive plexus reticularis per quem Sanguis transit ex Arteriis in Venas, ut docet microscopium; ideoque particulæ per Vasorum Lacteorum & Absorbentium oscula in Venas, & inde in Cor delatæ, adeo exiles sunt, ut mole sua Sanguinis fluiditatem impedire nequeant: quippe observavit Leeuwenhoek, Chyli particulas, ut & Lymphæ, multo minores esse partibus rubicundis Sanguinis. Hoc itaque respectu, nullus fere cibus Corpori sano noxius esse potest (ex sua mole); cum particulæ nimis crassæ Vasa Lactea, & Absorbentia nequaquam ingredi possint: ideoque vitium si adsit, ex causa fit mere interna. Porro quum nimis est aucta moles particularum, vitio existente in Corpore nostro, tunc illæ ad ultima Vasa devenientes transire non possunt; hoc autem continuo accideret, nisi Pulmones, pressione sua per Aerem acta, particulas istas adhærentes minuerent, donec Vasa ipsorum tenuissima pertransiverint. Iam vero duo sunt particularum nimis *auctarum* effectus; scilicet, (1) Circulatio Liquidorum impedita; (2) Humorum, qui secerni debuere, Secretio destructa: omnis ergo medela molis *aucta* respicit Secretionem & Circulationem ipsam. Ideo, quum Vasa ex Arteriis oriantur dupliciter, nimirum, vel ortu directo, ut Venæ, vel obliquo seu laterali, ut Glandulæ, sive Vasa Secretoria quæ Arteriis & Venis sunt minora, hinc si particulæ Sanguinis solito fiant crassiores, illæ quæ secerni debent,

bent, Glandularum orificia nequaquam tunc ingredi possunt, sed per rectum tramitem in Venas transeunt; sicque perit Secretio, Vasaque Secretoria, ob defectum Liquidi distendentis, collabuntur: si vero tanta sit particularum crassities, ut etiam Venas intrare nequeant, impeditur Circulatio, unde varii oriuntur morbi, tandemque mors ipsa. Medicamentum igitur omne, quod ad molem particularum *auctam* sanandam adhibetur, tale esse debet, ut Sanguinis moleculas in Arteriolis juxta Vasa Secretoria dividere possit: quapropter efficacissima sunt Mercurialia, & Salia globulos Sanguinis minuentia. Morbi, qui ex hoc vitio oriuntur, præcipui sunt Hydrops omnesque Morbi inflammatorii.

Particulæ Sanguinis nimis *imminui* dicuntur, quum ad tantam exiguitatem rediguntur, ut Vitæ ac Sanitati tuendis prorsus impares sint. Hujus vitii causæ sunt duæ; una nempe externa, altera vero interna, quæ potest esse Liquidum quoddam nimis dissolvens. Ejus effectus sunt duo; scilicet, acceleratio Circulationis, & Vasorum Secretoriorum arescentia. Nam 1. Sanguis nimium, quoad particularum suarum molem, *imminutus*, facilius multo ex Arteriolis in Venas, quam in Vasa lateralia transire potest; ac proinde uberiori copia jam semet in easdem confert: exinde vero magis dilatantur Venæ; & quo magis dilatantur, eo vehementius se contrahunt; unde sequuntur Circulationis acceleratio, major partium attritus & calor,

lor, Sanguinisque subtilisatio, & e Vasis suis eruptio. 2. Quum in hoc Sanguinis statu nullæ, aut saltem paucissimæ particulæ Vasa lateralia ingrediantur, hæc non amplius extenduntur, sed exsiccantur, coalescunt, tandemque stamina fibrosa fiunt; unde sequuntur Phthisis, Marasmus, & varii Morbi Chronici: itaque Remedia ad hoc vitium Sanguinis corrigendum aptissima sunt Coagulantia, qualia sunt terrestria, absorbentia, &c.

8. Vitium esse potest 2. in Humoribus nostris respectu *figuræ*; & hac ratione dupliciter peccare dicuntur Sanguinis particulæ: vel enim nimis acres sunt, vel nimis viscidæ & obtusæ; licet revera figura earum obtusa nullos malos producat effectus, ac proinde pro vitio non habenda sit. Figura quidem sola determinat corpus; & hoc moveri dicitur magis magisque, prout in unico puncto suos effectus præstare potest. Figura porro respectu soliditatis considerari debet; itaque, quoad figuram, corpus agit solummodo in Solida; figura autem *obtusa* incidit in hæc quemadmodum jam demonstravimus; unde superius expositi oriuntur effectus. Jam vero figuræ *obtusæ* sunt 1. assumpta corpora; 2. in nobis ita reddita, sicut cera oblonga, si digitis comprimatur, rotunda fit: hæc autem *obtusa* corpora non sunt in nobis valde rigida, sed potius lenia. *Acres* in nostro Sanguine particulæ, duobus ex fontibus proveniunt; vel enim in Sanguinem extrinsecus derivantur; vel in ipso generantur. Quæ extrinsecus ad-

veniunt, vel per Pulmones introeunt, vel per Oesophagum, vel per Cutim externam sive per Vasa Absorbentia, intromittuntur, ut Cantharides, Mercurialia, &c. Quæ per Pulmones ingrediuntur, admodum malæ sunt, utpote subtilissimæ, solidissimæ, & fere immutabiles, ob structuram Pulmonum: Quæ per Oesophagum intrant, hæ vel in cibis continentur, vel sunt minerales venenosæ assumptæ, quæ semper eo pejores extant, quo duriores; tunc enim in Corpore mutari nequeunt: Jam vero partes omnes quæ per Cutim transeunt, valde nocivæ sunt, quin & subtilitate magna donantur, ut docent Cantharides & Mercurius. Particulæ *acres* quæ in ipso Sanguine generantur, sunt illæ quæ, propter *attritum* nimis vehementem, ex *obtusis* & viscidis evadunt *acres*: iste vero *attritus* contingit ex duplici causa; scilicet, 1. a Liquidis stagnantibus, indeque putredinem contrahentibus; 2. a Liquidis nimis vehementer circumactis, absque alius cujuslibet Liquidi blandioris admixtione. Prior causa variis experimentis patet. Si enim Hominis sani Sanguis per aliquot dies, ut per quinque, in vase detineatur, fœtidus, acerrimus, & urinosus plane evadet; unde liquet Sanguinem eodem modo ac Aquam stagnando putrescere. Promovetur quoque hæc putredo per calorem aut teporem adhibitum: hac enim ratione particulæ in motu constituuntur; unde fit ut, in se invicem agendo, *acres* evadant: si vero motus nimis violentus sit, tum,

par-

particulis aquosioribus exhalatis, illæ quæ remanebunt coalescent, tanquam frigore condensatæ. Hinc ex nimio calore, æque ac frigore, oriuntur Skirrhi; ex motu vero nimis vehemente, oriuntur Putrefactiones in nostro Corpore. Quod vero Sanguinis particulæ *acredinem* ex Circulatione nimis violenta contrahant, hoc vel inde patet, quod si Homo sanus & cibis blandis tantum utens, cujus excreta & retenta nil acredinis habeant, sed admodum insulsa sint, febre ardenti corripiatur; Sanguis illius, ex accelerato Cordis motu, & transitu per minima Vasa impedito, valde pressus ac attritus, magis magisque *acer* evadet, præsertim si non adhibeantur Diluentia; donec ad istum tandem *acredinis* gradum pervenerit, ut Vasa rodat, Aphthasque, & inflammationes internas, non nisi magna Diluentium copia curandas, producat. Hinc ex Circulatione nimis accelarata eadem mala profluunt, quæ ex venenis acribus ingestis oriri solent. Veteres autem Circulationis inscii, ideoque non valentes explicare causam hanc Morborum, vocarunt istud τό Θεῖον, h. e., aliquid *Divinum*.

9. Vitium oriri potest 3. in Liquidis nostris respectu *soliditatis*; & hoc respectu dupliciter quoque peccant Sanguinis particulæ, scilicet, vel *excessu*, vel *defectu*. Priusquam vero de his agamus, nonnulla de Soliditate in genere sunt dicenda. Per *Soliditatem* intelligimus eam corporis proprietatem, quæ *Vacuitati* proprie oppo-

nitur; & unumquodque corpus eo *solidius* esse censetur, quo minores & pauciores poros inter particulas suas interceptos habet. Experientia compertum est, corporum *gravitatem* eorumdem *soliditati* semper proportionalem esse; adeo ut, si duo sint corpora magnitudine æqualia, pondere vero diversa, necesse sit ut plures sint vacui meatus in uno, quam in altero. Porro notandum est, nullum dari corpus mathematice solidum. Corpora *solidiora* motum suum diutius servant, quam illa quæ sunt minus solida; hac nempe de causa, quod vis eorumdem motui resistens, quæ a fluido oritur ambiente, ceteris paribus, eorumdem superficiebus semper respondeat. Quapropter quum in corpore magis solido plures sint materiæ particulæ, sub eadem superficie, quam in corpore minus solido, hinc omnino sequitur, corpora magis solida difficilius sisti, quam ea quæ sunt minus. Hæc vero de Soliditate in genere nunc sufficiant; verum hac de re plura vide superius in CAP. I.

Effectus autem particularum nimis *solidarum* in Sanguine duo sunt, scilicet, nimia Sanguinis *subtilisatio*, & Motus Oscillatorii *perturbatio*. Quippe (1) particulæ nimis *solidæ* e Corde expulsæ majorem ceteris motum concipiunt, (quantitas enim motus cujuslibet corporis, oritur ex velocitate data moli); quapropter particulas illas, quibuscum erant simul expulsæ, deferentes, in alias impingunt, atque hocce impetu easdem dissolvunt, & nimis subtiles reddunt. (2)

Li-

Liquidum nostrum e Corde expulsum, per lineas impingit, angulis acutissimis, in latera Vasorum: quod si æqualiter ubique fiat, æqualiter distenduntur Vasa; si vero una linea impingat vi majori, quam altera, motus oscillatorius perturbatur: (Vide CAP. V. Theoremata ultima.) Hoc autem necessario eveniet, si in aliqua linea particulæ contineantur nimis *solidæ*; hinc enim Vasa extendentur & ampliabuntur; ac Liquidi cursus perturbabitur, unde polypi sæpe, aliæque obstructiones facile accidere solent. Harum vero particularum nimis solidarum origo externa est. Remedia autem quæ istis particulis adhibenda sunt, constare debent moleculis æque gravibus, ac sunt Fluidi nostri moleculæ. Quoniam autem Animalium & Vegetabilium particulæ ultimo resolutæ, ejusdem fere sunt gravitatis cum Fluido nostro, sive ut 5. ad 6., ideo earum usu Corpus in statu sano permanebit, idemque status, si amissus fuerit, recuperabitur. Quæ vero particulæ *graviores* sunt, ut Phosphorus, Oleaque crassa ex Animalibus deprompta, Sales fixi ex Vegetabilibus extracti, Acida metallica, nec non Sulphurea quæque graviora, supradictos *Soliditatis* producunt effectus, scilicet, rosionem, & extravasationem; unde Morbi oriuntur inflammatorii: ideoque in statu isto morboso vitanda sunt. Alterum particularum Sanguinearum vitium, respectu *Soliditatis*, est quod non adeo sint *solidæ*, ac esse debent: Hoc vero pendet a minutione, quæ est

augmentum ſuperficiei, & minimarum particularum aggregatum, quo puncta contactuum multiplicantur. Hujus vitii effectus eſt *inertia*, i. e., ineptitudo ad motum, ſeu impotentia iſtis particulis movendi alias ſolidiores: unde ſequuntur lentores & cohæſiones. Corpora ſiquidem inertia motum minorem, & majorem reſiſtentiam habent, & ideo imparia ſunt movendis aliis corporibus ſolidioribus. Effectus autem *inertiæ* in noſtro corpore, eſt minor actio Fluidi in Solidum, & Solidi in Fluidum. Liquida vero in nobis duplici ratione fluorem ſuum ſervant; 1. propter corpus aliquod liquidum diluens; 2. ob externam cauſam partes dividentem. Cauſæ porro *inertiam* hanc, ſeu impotentiam & ad motum ineptitudinem, producentes (unde lentores & cohæſiones) non tam multiplices ſunt, ac vulgo creditur; Corpus enim noſtrum ita eſt conſtitutum, & ejus Vaſa tam exilia, ut non niſi minutiſſimas moleculas intromittant: atqui minutiſſima corpora ſunt ſemper ſolidiſſima, nec ulterius dividi queunt, niſi ſummo adhibito labore; hinc molem acceptam diu retinent, & ob anguſtiam ſuæ ſuperficiei non facile coaleſcunt.

CA-

CAPUT IX.

De Vitiis in tota Humorum mole simul spectata hærentibus.

1. Absoluta jam particularum Fluidi nostri historia, ad totam molem considerandam nosmet accingamus. Ut corpus aliquod nomen Fluidi mereatur, requiritur, 1. ut sit in particulas admodum minutas divisum; 2. ut illæ particulæ facillime ab invicem separari possint, nullaque sit cohæsio superstes. Porro Fluidum nostrum dupliciter peccare potest; nempe, 1. nimia particularum suarum cohæsione; 2. earumdem dissolutione nimia. *Cohæsio* nimia, quæ aliter *Lentor* dicitur, oriri potest vel a nimia particularum singularum magnitudine, vel a nimio earumdem ad cohærendum conamine. Hic *Lentor*, si contingat in Vasis majoribus, Cordis Auriculis, aut Cerebri Ventriculis brevi oritur *polypus*; qui est massa solida, corium porcinum repræsentans, & eo solidior, quo diutius duravit: sæpe invenitur polyposa substantia in capitibus eorum qui laqueo interierunt: in eis enim Sanguis, reflexu suo per Venas Jugulares impedito, in ramos laterales regurgitat: hi vero nimis angusti sunt ad totam molem transmittendam; unde fit, ut pars solummodo tenuior transeat, repulsa crassiore, quæ, ex novi Sanguinis adventu, tandem canales istos obstruit.

Si *Lentor* in Vasis minoribus Arteriosis contingat, oritur *inflammatio*, quam comitantur pulsatio & dolor: pulsatio autem inde fit, quod Sanguis lentescens, qui in Arteriolis hæret, a Sanguine pone urgente protrudatur: dolor vero nascitur ex eo quod Vasculorum latera plurimum distendantur; unde doloris sensus excitatur: hoc in casu Sanguinis in Arteriolis hærentis pars tenuior quandoque per Vasa lateralia minima exhalat, nimirum si non sint obstructa; aliter enim hæcce liquidior Sanguinis portio putrescit, unde *pustulæ*, *gangrenæ*, &c. Si autem in Lymphaticorum orificio primo seu lato *Lentor* sit, colligitur ibi materia quædam gypsea sive dura, ob rationem modo dictam, scilicet, quia per laterales ramos, hic loci copiosos, defluit pars liquidior; ideoque *polypus* hic fit albus: si vero ad Lymphaticorum extremitatem protrudatur, oritur *hydropos* simul & *œdema*; Vasis utpote Liquido suo pellucido distentis, quæ si rumpantur, tunc illico nascitur leucophlegmatia, seu anasarca: Humoribus quoque non raro, ob situm & stagnationem, acredinem contrahentibus, *apostemata* & *gangrænæ* fiunt: si vero Lentor ille in extremitatibus Vasorum istorum hæreat, massa secernitur limosa & turbida, putrefactione Vasa dissolvens, *tabemque*, nec non ejus effectus producens. Si in Vasis Nervosis fiat Lentor, oriuntur Morbi Nervis *proprii*, forsan *apoplexia* quoque, sive sensuum abolitio: istud vero

ro raro accidit, quia Nervorum Liquidum, seu Spiritus Animalis, nunquam potest, vel caloris vel frigoris vi, concrescere, ob soliditatem fere immutabilem: Nervi vero externi afficiuntur, compressi scilicet a Vasis Arteriosis nimium distentis; unde *insensibilitas* & *immobilitas* non raro oriuntur.

2. Causæ *Lentoris* in Liquido nostro sunt variæ: Prima quidem est *exhalatio* partis *fluidioris*; hinc in Venis Sanguis tamdiu manet fluidus, quamdiu in illas sese exonerant Vasa Lymphatica. Remedium autem est restitutio Liquidi avolati. Secunda causa est quilibet *caloris* gradus naturalem Corporis nostri calorem excedens; & qui, quantus sit, Thermometri ope cognosci potest. Calor hic, partes tenuiores & spirituosas in vapores difflando, Sanguinem inspissat; & revera talis *Lentor*, remanente calore, nullo artificio tolli potest, nec spiritu salis, nec oleosis, similibus-ve; ejusmodi enim *calor* partes tenuiores evehit, etiam vase manente clauso, ut patet Sanguinis digestione; inde videmus omnes causas nimis *calidas* in Sanguine, intra Corpus, pro effectu suo habere *inspissationem*. Hinc in omnibus Morbis inflammatoriis, nimius calor maxime cavendus est, ut in Variolis, &c., metu scilicet inspissationis. Idem caloris effectus, nempe *inspissatio*, locum habet in omnibus nostris Liquidis, exceptis *excretis*, ut Urina, Sudore, & quibusdam *secretis*, ut Succo Pancreatico, Bile, Saliva, Muco; quæ quidem aliquo modo coalescunt,

ſed iterum facile diſſolvuntur. Tertia causa eſt *frigus* immenſum, quo congelari poteſt Aqua, ita & Liquidum noſtrum. Si enim Hominis ſani Sanguinis Aeri frigidiſſimo exponatur, ſeparabitur pars craſſa in *inſulam*, & aquea ſive ſeroſa congelaſcet, ut patet in hominibus frigore extinctis: Attamen omnes Sanguinis Humores *ſecreti* non facile congelantur, ut Aqueus Humor Oculorum, qui nunquam, Bilis & Serum, quæ difficulter, verum Saliva facile congelari poteſt; Urinam autem partem ſuam ſpirituoſoſalinam in medio fluidam conſervat, dum pars aquoſa congelatur. Morbi ab hoc *frigore* mirifici pendent: Sic obſervamus, carnes congelatas, ſuccedente calore, putredinem contrahere; hinc enim naturalis nexus reſolvitur, atque Liquidum alcalinum volatile evadit hac obſtructione; imo ſunt aliquando in Norvegia ita frigore correpti homines, ut naſum ſibi avellant emungendo: Morbus autem ille frigore inductus, vocatur imprimis *Scorbutus*. Quarta cauſa eſt *quies* Humoribus ſuperinducta, quæ in iiſdem fere omnibus, præſertim arterioſis, *coagulum* producit: ſi enim homo ſaniſſimus ſubito metu corripiatur, orientur ſtatim in ipſo pallor & frigus, atque, ſi paſſio vehemens ſit, diuque perſeveret, ſtupor, Liquidi defectus in Cerebro, nec non motus privatio; hinc obſtructiones, ſive coagulationes Humorum, in Viſceribus quibuſdam contingunt, quæ, ſi in Corde fiant, *palpitationem* producunt; idque uſu venire ſolet hominibus animi

de-

deliquia sæpe passis: hi enim, postquam per aliquod temporis spatium, forsan horæ quadrantem, sensu motuque privati jacuerint, inter resocillandum, incredibiles plerumque anxietates circa Cordis regionem, & ut plurimum ad Arteriam Pulmonalem percipiunt: Cor quippe tunc temporis, motu accelerato & quasi reduplicato, magnam Sanguinis copiam in Ventriculis suis Vasisque superincumbentibus stagnantem, inde pellere conatur; & hinc fit illius *palpitatio*, propter Sanguinis copiam advenientem, & exactam expressionem negatam: si vero moles Sanguinis inde removeri nequeat, oritur polypus, tandemque mors ipsa. Quinta causa est corporum plurimorum Sanguinem *coagulantium* admissio. Sic Acida omnia igne violento ex Mineralibus destillata, Sanguinem subito *coagulant*; lentius Spiritus Salis, omnium citissime & validissime Spiritus Vitrioli, Nitri, & Alumnis, qui, si in Venas injiciantur, Sanguinem illico *coagulant*; isque, propter laxitatem & amplitudinem Venarum, in Cor usque & Pulmonalem Arteriam devolutus, brevi Animal suffocat (*a*). Jam vero observandum est, quod omnia Acida Sanguinem non inspissent; Nitrum enim & Sal Mari-

(*a*) De hac re conferri merentur Experimen. clarifs. FRIEND, in ejus *Emmenologia*. Cap. ..

rinus illum diluunt, ut & Acetum, (a) aliique Spiritus acidi Vegetabilium; sed Salia alcalina quandoque eumdem inspissant, & aliquando diluunt: ex his vero Spiritibus quidam eum coagulant, ut Spiritus Vini, *Aquæ vitæ* vulgo dictus, qui, licet a nonnullis pro tenuissimo diluente habeatur, in Venas tamen injectus omne Liquidum vitale coagulat. Sexta & ultima causa est *motus* nimius, itemque in minimis Vasis *obstructio*: In omni quippe obstructione Arteriæ, distenditur Vas, tandemque obstructione perseverante rumpitur; unde sequitur liquidioris Sanguinis partis extravasatio. Hæc aptitudo sive proclivitas ad *coagulum* suscipiendum, non est quid morbosum, sed proprietas Sanguini in statu sano hærens: Docet enim experientia, quod quo magis sanus est aliquis, eo citius & facilius Sanguis ejus extravasatus *lentorem* inducat; quum e contra ægri quam plurimi Sanguinem fluidissimum habeant, præsertim leucophlegmatici: imo hominum nonnullorum in mortis agone versantium Sanguis nequaquam *coalescit*. Omnis causa illam *concretionem* promovet, quæ vehementissime agit in Sanguinem: homines enim qui exercitiis vio-

(a) Istud quidem de modica dosi, Ore assumpta, atque de hujusmodi Spiritibus non concentratis, sed dilutis ac simplicibus, tantum intelligas; aliter enim Sanguinem *inspissant*, imo & *coagulant*; ut probant Experimenta ejusdem FRIEND, de *Aceto* in Venam Canis Jugularem injecto, &c. Vide *Emmenolog.* Cap. 14. sub finem.

violentis dediti, musculos suos plurimum movent, Sanguine crasso donantur. Excretiones porro & evacuationes nimiæ Sanguinem *inspissant* in majoribus Vasis, unde subsidentia contingit in minoribus, & hinc atrophia nascitur; quoniam in Lymphatica lateralia non ingreditur Liquidum: quum igitur tale quid accidat in omnibus evacuationibus immodicis, non mirum est hæc mala subsequi.

3. Hactenus de nimia Sanguinis *tenacitate*; proximo jam loco ejus nimia *fluiditas* consideranda est: Quum vero hæc pendeat a nimia partium Sanguinis tenuitate, de qua antea dictum fuit, necesse non est ut in ea explicanda tempus teramus: Sufficiat observare, *fluiditatem* Sanguini nostro, si modo opus sit, conciliari posse vi Salium volatilium, ex ungibus, cornubus, medulla, aliisque Animalium partibus extractorum; Aqua etiam, larga satis copia assumpta, optime resolvit, attenuat, diluitque; ut & acria Ligna Guajaci, Sassafras, &c. itemque Salia omnia fixa ex Vegetabilibus, & Mineralibus, præsertimque Metallis, quæ, quo graviora, eo meliora: hinc si Aurum reddi posset fluidum, absque gravitatis diminutione, vel molis incremento, optimum esset *Dissolvens*; atque illud ita laudatur (*a*) *Oleum* Theophrasti Paracelsi.

CA-

(*a*) Confer JOAN. ERNEST. Tract. *de Oleis chymice destillatis*, apud HARTMANN. *Prax. chymiatric.* pag. 528.

CAPUT X.

De Gravitate Sanguinis.

GRavitas corporum nihil aliud est, quam *nisus* eorumdem descendendi versus Terræ centrum; & est semper proportionalis corporum *Soliditati*. Sanguis dum in corpore circulatur, calidus est & rarefactus; extractus autem e Corpore frigescit, & inspissatur: ideoque *gravitatem* illius, respectu molis, exacte non possumus investigare. Sed in variis regionibus, tam frigidis, quam calidis, Sanguis, simul ac e Corpore profluxerat ponderatus, sese habuit ad Aquam salsam ut 26. ad 25: Serum autem se habet ad eandem Aquam 300. ad 253. adeoque Serum gravius est Sanguine una sexta circiter parte: quod quidem videtur experientiæ adversari, quum Serum *insula* supernatet: hoc autem inde procedit, quod partes *insulam* componentes, vi frigoris, simul & attractionis mutuæ, in massam magis solidam & compactam coalescant; prout hoc inde patet, quod *insula* ista & Serum simul sumpta non occupent tantum spatium, quantum occupabant ante separationem ipsorum. Sic igitur levitas in Sanguine, respectu Aquæ salsæ, hactenus non est comperta; is enim ponderatus ubique Aquam salsam pondere excedebat una vicesima sexta parte: si vero daretur, oriri posset ab aquosis, oleosis, spirituosisque omnibus;

omnibus; hæc enim Aqua ſalſa ſunt leviora. Jam vero a particulis vegetabilibus conſolidatis; & mineralibus, Sanguis gravior fit quod optime conſpicitur in Scorbuto lento; Sanguis enim in eo caſu compactus & ſalinus plurimum eſt, Urina vero graviſſima reſpectu ſani hominis: hoc autem oritur ab abundantia Salis muriatici, qui in debita copia optimus eſt, & ad vitam omnino neceſſarius; ſi vero quantitate excedat, peſſimos producit effectus: ideo corpora quæ Sanguine *graviora* ſunt, ut Sales fixi, integre per Urinam excernuntur; ita Sal Marinus prodit immutatus in Urina; ejus autem uſus eſt ad Sanguinem diluendum. Porro *gravia* Medicamenta venenoſa fiunt, quatenus nimis augent.

CAPUT XI.

De Motu Projectili.

1. PEr *Motum Projectilem* intelligitur Motus Liquidorum per Vaſa Circulatorius: quumque ab eo morbi plurimi, vita, ſanitas, & ſenectus pendeant, operæ pretium erit videre quid *augeat*, quid-ve *diminuat*, aut *depravet* huncce Motum.

2. Augetur 1. Motus iſte ab ipſo Corporis moto *adaucto*: Sic enim homine currente, plurimum creſcit; omniaque febris ſymptomata; quæ quidem cito evaneſcunt, homine quieſcente: at ſi in cur-

cursu ultra vires persistat, omnia prædicta vehementiora evadent, simul & inflammationis species totum Corpus occupabit; hujus autem hominis Urina, a Medico conspecta, ardenter febricitantis esse putabitur. Porro, si hoc exercitium diutius continuetur, morbus revera orietur. Itaque a solo Motu Projectili *adaucto*, absque mutatione ulla Fluidorum interna, morbus accidere potest. Sic etiam ex eodem Motu *diminuto* sæpenumero nascuntur morbi; hujus vero *diminutionis* causa plerumque est tristitia: sic, e. gr. si homo satis hilaris, inter epulandum, nuntium accipiat magni alicujus infortunii, subito perculsus dolore, paviduſque, suis humoribus stagnationem inducit; unde statim oriturus est morbus, nisi magna alicujus liquidi diluentis copia prohibeatur. Pari ratione plurimorum morborum causam esse vel *incrementum*, vel *diminutionem* Motus Projectilis Fluidorum comperiemus.

3. Primaria causa hujusce Motus Projectilis est *Cor*. Si liquida nostra a Canalibus, per quos fluunt, non sisterentur, neque Canalium continuitas interrupta esset, tum semel mota semper moveri pergerent; sed datur resistentia in Canalibus, iique non sunt continui; prope Cor enim liquida Sinum Venosum & Auriculas ingrediuntur, ubi, per aliquod temporis spatiolum, vis & continuatio fluxus quiescunt: quum vero corpus nullum se movere possit ex semetipso solo, necesse est ut liquida nostra motum de novo accipiant a causa qua-

quadam externa, vim suam ibi exerente ubi motum amiserint: causa autem ista est Cor, quod Musculus est solidissimus, figura sua repræsentans helicem, cujus ope, (ut docent Mechanici) vis debilis incredibilem resistentiam superare potest; itaque Cor est sola & sufficiens causa omnis motus.

4. Præter hanc causam primariam, datur quoque & alia, nempe Vasorum *elasticitas*, sive vis illa, qua eorumdem latera a Liquido influente distenta sese statim restituunt, & quidem in pristinum statum: Fluidum enim a Corde, vi magna, in Arterias adactum, easdem statim distendit; hæque, quum elasticæ sint, vi Cordis cessante, sese statim restituunt, & quidem eo majore nisu, quo magis distentæ fuerunt.

5. Sanguinis e Corde exitus, sive Motus ejus Projectilis, ipsius Cordis *actioni*, non vero motui intestino Sanguinis (uti nonnullis visum est) debetur: quod quidem ita probatur. Liquida, quæ loco angusto contenta & coercita, inde, vi motus intestini partium suarum, per foramen apertum prorumpunt, & in Motum Projectilem aguntur, tripliciter suum consequuntur effectum; nempe, (1) si partes in motum satis violentum cieantur vi *caloris*: sed calor sufficiens ad istum motum producendum minime datur in Corpore nostro; licet enim Sanguis e Corpore extractus, promoveatur ad eundem caloris gradum, quem habere potest dum in Vasis nostris continetur, nihil tamen inde sequetur, præter ipsius pu-

putrefactionem: Præterea Pisces Sanguinem frigidum habent, qui nihilominus circulatur; & eo calefacto ipsi moriuntur. (2) Liquidum, in circumstantiis supra dictis positum, in Motum Projectilem agi potest *vi* partium suarum *elastica*; nimirum, si Liquidum aliquod elasticum in vase undique clauso condensaretur, aperto foramine statim pars quædam ejus prodiret: id autem minime locum habet in Sanguine; quoniam elasticitas ab Atmosphæræ Corpus ambientis pondere compensatur, adeo ut sese nequaquam expandere possit ad Motum Projectilem producendum: Porro Sanguis in nostris Vasis contentus, eadem vi suæ elasticitatis expandere nequit, ob incumbentis Aeris externi pressionem; ergo, quum sit elasticus, secundum corporum elasticorum indolem, vim suam exercet ubi minor est resistentia, h. e., versus Cor premit; in hoc autem continetur ejusdem Fluidi portio, quæ agit æquali vi; ac proin nullus inde sequi potest effectus. (3) Vi *fermentationis* produci potest liquidi Motus Projectilis: Jam vero ebullitio Sanguinis, quæ *fermentatio* dicitur, nunquam observatur in Corde.

6. Circulatio autem in genere Sanguinis tripliciter *acceleratur*; 1. a Cordis ictuum frequentia; 2. ab aucto Cordis robore; 3. ab aucta mole sanguinea, manentibus iisdem Cordis ictibus; quia tunc tota massa eodem temporis spatio eundem circuitum perficit, quem absolvere debet minor copia: velocitas enim pen-

det

det a pressione unius particulæ in aliam.

7. Hæc vero Circulatio *retardatur*, 1. ab imminuta vi Cordis; 2. a Vasis laxioribus & minus elasticis; 3. ab ineptitudine ipsorum Liquidorum ad motum.

8. Sanguinis itaque *velocitatem* augent, (2) omnia quæ *vim* Cordis adaugent; quod quidem fit, 1. robur ipsi conciliando, 2. simul reddendo Liquida ad motum idonea. Porro nulla causa Sanguinis *velocitatem* auget, nisi Cordis contractionem augeat: excitant autem & augent eam quæcumque *genus nervosum* validius afficiunt; qualia sunt olea aromatica, item corpora metallica, alcalina caustica, salina, nec non crystalli, &c. quæ Circulationem Sanguini inducunt, sed quia Vasa Nervosque stimulant, motusque oscillatorios adaugent. (2) Animi *affectus*, violenti & calefacientes, ut ira, furor &c. (3) Musculorum exercitatio *diuturna*; nam ex frequenti musculorum actione, motus Sanguinis in Vasis inter musculos valde promovetur. (4) Respiratio *aucta*, quæ, si sæpius iteratur, maxime facit ad accelerandum motum Sanguinis. Causæ vero Circulationem *retardantes* sunt modo traditis contrariæ.

CA-

CAPUT XII.

De Medicamentis.

1. QUum, pro variarum partium natura & Morbis, varia requirantur Medicamenta, ideo examinanda ſunt horum *nomina*, *claſſes*, *natura*, *vires*, & *actiones*; in quibus agendis ordo duplex obſervari poteſt: nempe, vel (1) enumerando ordine alphabetico ſingula quæque Simplicia; una cum eorum viribus, uſu, &c. hæc vero methodus, tanquam minus utilis, rejicienda eſt:(2) ſimul enumerando omnia illa Medicamenta, quibus eadem attributa, eoſdemque effectus convenire ex Hiſtoria Naturali conſtat. Hac autem methodo Galenus primus uſus eſt, (& poſt hunc alii plurimi, ut Oribaſius, Ægineta, ac deinde omnes Botanici) reducens Medicamenta omnia ad certas Claſſes; atque ſic Vires Medicamentorum omnium quadruplices eſſe ſtatuit; nimirum, (1) Vires medicas *elementarias*, (2) *materiales*, (3) *ſingulares* ſive *ſpeciales*, (4) *ſubſtantiales incognitas*, experientia vero ſola cognoſcendas.

Quid autem 1. per Vires *elementarias* voluerit, ſtatim apparebit, ejus mente cognita: Dicit enim, illud quod in rerum Natura corpus unum ab alio diſtinguit, vocari *Qualitatem*; ergo tot eſſent *Qualitates*, quot diverſa corpora: Hæ porro ſunt quatuor, juxta Galenum; ſcilicet, Humidum, Siccum, Calidum, &

& Frigidum; quapropter corpora omnia ad quatuor Classes reduxit. Quum vero istæ *Qualitates* raro seorsim & singulatim inveniantur, ideo quatuor illarum combinationes, *Temperamenta* dictas, addidit; nempe, Calidum & Humidum, Calidum & Siccum, Frigidum & Humidum, Frigidum & Siccum. Corpora quæ unam ex quatuor simplicibus possidebant, *Elementa* vocavit; quæ porro exinde quatuor ei videbantur, scilicet, Aer, quia siccus; Aqua, quia humida; Ignis, quia calidus; Terra, quia frigida. Ex hisce supra dictis videbantur ipsi omnia corpora componi, & pro ratione illarum *Qualitatum* agere: Idem affirmabat de Medicamentis; hinc illorum Vires in quatuor Classes distributæ fuerunt. Ex his quatuor, pari quantitate commixtis, conflata, *Elementaria* vocavit, ut & Corpus nostrum *elementatum*; & a prædominio cujuslibet ex Elementis Morbos oriri asseruit. *Gradus* quoque quatuor esse voluit, secundum quos hoc, illudve Elementum prædominaretur. Medicamenta quæ Corpori sano applicata, nullam mutationem in eodem producebant, *primi* gradus esse dixit; ex. gr. Violæ & Rosæ frigidæ & humidæ in *primo* gradu dictæ sunt: hæ tamen in frigido morbo nocere queunt. *Secundus* gradus est, quando Medicamenta Corpus sanum aliquo modo afficere vel mutare, non autem lædete possunt. *Tertius* gradus est, si vis eo accedat, ut sanum Corpus non destruat, sed ipsi noceat, idque morbosum reddat: & hæc Medica-

camenta adhibenda censuit, quando Morbus in eodem gradu ægrum occupat. *Quartus* gradus est deleterius; v. g. in Euphorbio, Venenisque ceteris, quæ, si applicentur Corpori, illud ita afficiunt ut mors inde sequatur.

Vires *materiales* vocavit 2. Galenus eas, quæ pendent a proportione quadam inter ipsas & Materiam existente: hinc etiam distinguebat Vires *materiales* ab *elementariis*, tanquam Corpori proprias; illasque *manifestas* appellavit, quia compositæ sunt; & composita magis conspicua sunt quam simplicia: Materia enim componitur ex duobus *Elementis*, ad minimum; ideoque conspicua magis est, quam ipsa *Elementa*. Secundum hanc expositionem, Herba emolliens dicitur *laxare* & *emollire* simul, Viribus *materialibus*; *calefacere* vero, vi *elementari*, sive calore.

Vim *specificam* 3. pendere voluit ex his duabus præcedentibus, variis modis inter se combinatis; eaque Medicamenta hac vi prædita esse voluit, quæ peculiari alicui parti propria sunt, aut peculiari alicui operationi destinantur; talia sunt Purgantia quæ *specificum* liquorem, ut Serum, Bilem, Menses, &c. evacuant; tum quæ cicatrisant, quæ carnem generant, &c. Hæc omnia agere dixit propter vires *specificas*.

4. Per Vires *substantiales incognitas*, intellexit eas, quæ nulla alia ratione investigari possunt, præterquam experientia; talis est vis Opii *soporifera*, quæ neque ex ejus humiditate, neque calore,

ne-

neque ſiccitate, nec frigore, ſed *experientia* tantum probatur.

Itaque patet ex dictis, erraſſe Galenum in eo, quod per illas *Qualitates* ſolas conatus ſit omnium Medicamentorum effectus explicare; quod quum non potuerit in Antidotis, Alexipharmacis, Topicis, &c. hæc *divina* & *incognita* vocavit: Præterea deceptus eſt in eo, quod tantum quatuor *Qualitates* admiſerit; aliæ plurimæ licet enumerari poſſint.

2. *Medicamentum eſt corpus, quod Corpori noſtro viventi applicatum, ſtatum ejus morboſum tollit.* Jam vero Medicamentum omne conſiderari poteſt, vel (1) quatenus in *Solida* agit; vel (2) quatenus in *Liquida* ſola operatur; vel (3) quatenus in *utraque* ſimul vim ſuam exerit: Proinde ad has tres Claſſes generales omnia reduci poſſunt.

Porro quæ agunt in Solida, hæc operantur, vel 1. reſolvendo & deſtruendo eorum texturam & cohæſionem, vel 2. Canales obſtruendo, dilatandoque, & eorum laterum figuram mutando.

Quæ autem agunt in *Fluida* ſola, hæc agunt, vel 1. proprietates eorum alterando; vel 2. eadem e Corpore educendo. At vero cuncta fere Medicamenta tam in *Solida*, quam in *Fluida* vires ſuas exerunt; vix enim alterari poſſunt Fluida, quin ſimul aliqua ratione afficiantur Solida, & vice verſa: attamen actiones Medicamentorum, quatenus ad Fluida ſpectant, conſiderari poſſunt non conſideratis iiſdem quatenus Solida afficiunt, ac etiam vice verſa; pari omnino ratione,

qua Mathematici corporis longitudinem considerant solam, nulla ratione habita vel superficiei vel soliditatis; licet seorsim non existant. Ut autem sequentia clarius intelligantur, præmittenda sunt *THEOREMATA* quædam.

THEOR. I. Levissimus solus *motus externus*, & *mechanicus*, potest omne mutationum genus in Corpore nostro producere, quod adhuc Medicamentum ullum produxit. Supponamus enim hominem quemdam perfecte sanum esse, plumamque in ejus Naribus leniter agitari; non poterit ille uno momento se continere absque motu Corporis convulsivo, ut flexura, sternutatione, &c. Si autem consideremus, quanto musculorum numero, vi, & nisu fiat *sternutatio*, admirabimur causæ levitatem; hæc enim actio peragitur motu violento musculorum Scapulæ, abdominis, diaphragmatis, thoracis, pulmonum, &c. præterea, si actio perseveret, orietur liquidorum expulsio universalis, nempe, expressio lacrymarum, muci, salivæ oris, palati, & asperæ arteriæ; item excretio urinæ, sudoris, &c. Hinc igitur, absque ullo Humido, Sicco, Calido, Frigido, Sulphureo, Salinis, & similibus, potest, applicatione sola *plumæ* ad interna Narium, induci omnium Solidorum, & Fluidorum motus in Corpore nostro: Jam vero si sternutatio talis diu persistet, ut solet ab assumptione $\frac{1}{100}$ partis grani Euphorbii intra nares, orientur graves convulsiones diuque durantes, ut & cephalalgiæ, uri-

næ

næ ac alvi excretiones involuntariæ, vomitus, æstus febriles, aliaque dira phænomena, tandemque mors ipsa.

THEOR. II. Si jam tanta mutatio in Corpore nostro fiat a *levi* & *externo motu*, quid non accidere potest, si Nervi interius afficiantur? Hinc igitur patet, levissima corpora summopere Corpus nostrum *mutare* posse. Licet vero nullum corpus agere queat in Solida, quin Fluida simul afficiat, & vice versa, distingui tamen possunt Medicamenta, in ea quæ *immediate* sive *primario* Solida; Fluida vero *mediate* & *secundario* afficiunt, ac vice versa.

THEOR. III. Ex hoc *mechanico motu* omnia nostra Liquida, quamvis nihil iis interne accidat, *mutari* posse patet; prout ex casu modo memorato constat.

THEOR. IV. A solo *motu* Spirituum Animalium *mutato* (absque ulla impressione a Corpore vel externo vel interno, contactus ope, communicata) oriri queunt omnes effectus, quos in re medica quilibet Medicamento adscribere potest. Supponamus enim hominem, cæteroquin sanum, irritationi *generis nervosi*, sive effectui hypochondriaco, obnoxium; huic, in optima sanitate si detur occasio iræ, metus, tristitiæ, summa statim orietur *mutatio* in ejus statu: nam quod antea per poros Cutis ad pondus circiter quinque librarum, horarum 24. spatio, perspirare solebat, jam mutato cursu, per Renes viam sibi quærit; quin etiam inde turbantur Vasa trajectoria, secretoria, & excretoria. Qui autem novit

aliquod Diureticum quod tantis polleat viribus? Præterea liquor iste per hanc viam excretus, non est Urina, sed mera Lympha, sale, spiritu, odore, & calore Urinæ in corpore pene relictis. Pari ratione homines interdum in *diarrhœam* ex metu conjiciuntur. Ex ira etiam magna copia *Bilis* quandoque rejicitur. *Sudores* quoque ex metu sæpius oriuntur. *Vomitus* in quibusdam excitatur ab objecti nauseabundi aspectu, vel fabulæ nauseabundæ narratione; his enim primo oritur ructus, deinde nausea, expressio salivæ, convulsio ventriculi, vomitus & nonnunquam alvi sudorisque excretio. Omne quoque evacuationum genus solo Corporis *motu insueto* solet excitari: sic prima vice navigantes sive jejuni, sive cibis referti sint, palladi primo fiunt & anxii, paulo post nutant, vertigine corripiuntur, tandemque vomunt. Inde patet, Machinam nostram ita comparatam esse, ut licet illi nihil a quovis corpore contingat, tamen ex motu mechanico Spirituum perverso, iis omnibus effectibus affici possit, qui a Medicamentis produci solent.

THEOR. V. Motus ille tam mirificus excitari potest in nobis a *particulis* corporum *insensibilibus*, Machinæ nostræ applicatis: ita nonnulli homines, simul ac ingrediuntur cubiculum in quo felis, mus, caseus-ve fuerit, licet, non in conspectu; tamen in sudores conjiciuntur, & quandoque lipothymiam patiuntur, quidam vero concidunt: & hystericæ mulieres ex odore moschi statim male se habent.

THE-

THEOR. VI. Medicamenta dividi possunt in partes adeo *minutas*, ut imaginationis vim pene eludant, quæ tamen singulæ ritinebunt vires quæ quidem erant antea propriæ toti moli: hujus rei tria dabimus exempla, ex triplici Regno, nempe, Minerali, Animali & Vegetabili desumpta.

(1) Constat experimentis a Metallorum exploratoribus sæpius factis, quod si granum unum *Auri*, per fusionem, exacte admisceatur cum Argenti libra, singula grana Argenti participabunt aliquid Auri; idemque etiam eveniet, si millesima pars grani Auri cum dicto Argenti pondere commisceatur: attamen Aurum, in tantas minutias redactum, vires & proprietates Auro particulares retinet; & istud exinde patet, quod istæ minutiæ in unum iterum corpus vere *aureum* colligi possint: Hoc etiam alio modo probatur. Si enim *Auri* gran. I. in Aquæ Regalis unciis x. solvatur, nulla erit liquoris gutta, quæ non habeat in se particulam Auri, ut ex sapore constabit: ideoque, cum nulla sit, in eo casu, proportio inter liquidum & metallum, necesse est, ut metallum in tenuissimas partes dividatur; sed interim manet immutatum, ut ex ejus præcipitatione, & in Auri formam reductione patet. Si vero, loco Auri, sumatur *Cuprum*, res adhuc fiet clarior; Cuprum enim totum menstruum imbuet viridi colore. Ex dictis ergo patet, quare corpora *metallica* dissoluta & in liquidorum formam redacta, tam pertinaces producant effectus; nimirum,

quia singulæ particulæ figuram suam servant, rigidæ & immutabiles permanentes, quod quidem in Vegetabilibus locum non habet.

(2) Ut vero sciamus in quam *minutas* partes dividi possint ea, quæ ex Regno Animali desumuntur, experimentum a Boyleo in hunc finem institutum exhibebimus. Ille *sericeum* involucrum *Bombycis* evolvebat, idque 300. ulnas longum comperuit esse; idem vero ex duplici filo constare detexit Leeuvvenhoekius: erat igitur 600. ulnas longum, & duo tantum grana pendebat; atque ita validum erat, ut duo grana suspensa sustineret. Ex his autem ac similibus exemplis facillime colligi potest, magna Partium Animalium divisibilitas. Hanc etiam demonstrant Odorifera omnia presertim *Castoreum*; id enim bilanci impositum, per quatuor dierum spatium, nihil ponderis amisit; interim tamen in sphæram trium circiter pedum exhalationes continuas & odorem insignem spargebat, novoque aeri expositum, eumdem, intra duo minuta, suo inficiebat odore, sine sensibili ponderis jactura.

(3) Ex Vegetabilibus, si sumatur *Extracti Croci* gran. 1. & in Spiritus Vini uncias x. injiciatur, totum Spiritum tinget, & guttula quælibet odorem & saporem *croceum* præ se feret. Ex dictis igitur, patet, partes Medicamentorum eo usque *comminui* posse, ut captum nostrum superent; & quidem, licet hæ partes sint diaphanæ, sensusque fugiant, nihilominus effectus notabiles in corpore nostro producere valent: Quippe pro exemplo

plo potest esse *Vitrum Antimonii*, cujus si scrup. j. Vini libr. viij. infundatur, & digerantur simul, Vinum adeo vehementer *emeticum* evadit, ut ejus unciæ IV. epotæ Ventriculum in motus ita convulsivos adigant, ut pene invertatur; cum tamen de Antimonii Vitro, quod in fundo vasis manet indissolutum, nihil omnino decessisse deprehendatur: Idem etiam obtinet in *Croco Antimonii*, &c. (a)

THEOR. VII. Medicamentorum particulæ prout *variis* applicantur Nervis, *varios* effectus habent. Pro exemplo sit *Turbith Minerale*, quod ex Oleo Vitrioli

(a) In unoquoque igitur Medicamento quemdam constat inesse *Spiritum*, qui ab Alchemistis *Filius Solis*, *Proles Ignis*, *Ignis internus rerum* vocatus est, nunc autem *Spiritus Rector* vulgo dicitur; ex quo quidem *solo* dependet *tota* Medicamenti *vis* & ἐνέργεια. Hic vero Spiritus (cujus sedes *oleum* rei) quantitate adest tam exigua, ratione totius molis, ut fidem omnem superet. Confer omnino, de hoc Spiritu, AUCTORIS nostri *Elementa Chemiæ*, *Tom. I. pag.* 41. 42. 43. 174. 258. & *Tom. II. pag.* 10. 11. *edit. Parisin.* & alibi passim. Quin etiam notatu dignum hic loci videtur, clarissimum AUCTOREM, in suis Prælectionibus Academicis *de Medicamentorum Viribus*, quum de *spiritu rectore* dissereret, dixisse, (licet istud omissum fuerit in prima hujusce Tractatus editione) jam quidem SENDIVOGIUM, quem vulgo COSMOPOLITAM vocitant, veritatem hanc annotasse; nempe dum asseruerit, quod in unoquoque „ Corpore centrum sit certusque locus, in quo „ *sperma* hæret, & ubi est semper tamquam *pun-* „ *ctum*, i. e. quasi circiter octies millesima & du- „ centesima pars corporis, quantulumcunque hoc „ sit, imo & in uno grano Frumenti; & istud „ aliter esse nequit, &c." Vide COSMOPOLITÆ *Novum Lumen Chymicum*, Tract. III. *De vera & prima materie Metallorum*, editionis Gallicæ, pag. 15.

& Mercurio conficitur; si enim hujus semigranum naribus indatur, omnes Secretiones violentas reddit; si detur interne, languorem & angorem excitabit; si vero majori quantitate, ut ad 8. gran. adhibeatur, secessum, vomitum, & sudorem movebit, nervosumque genus admodum irritabit: De qua re Boyleus narrat, Tribunum Militum quemdam cataracta laborasse, hujusque Turbith ope, ad gran. 1. forma sternutatorii exhibiti, curatum esse, excitatis primum tumore Capitis, Alvi dejectione, Sudore, &c. Vide Tractatum Boylei *de Utilitate Philosophiæ*.

THEOR. VIII. Pro *varia* igitur applicatione Medicamenti, *varii* sequuntur effectus, quos novimus solum a posteriori: Si autem conjecturis locus sit dandus: forsitan hæ considerationes non erunt spernendæ. (1) Major, minor-ve alicujus Nervi nuditas facit ad majores, minores-ve, ac etiam diversos, effectus adeo violentos producendos: quippe tunica quæ Nares investit, nervosa est expansio; nullisque fere involucris tegitur; & omnis Nervus quando sensilis evasurus est, abit in substantiam mollem & mucosam; quod quidem hoc in loco maxime fit. (2) Quo Nervi sunt origini suæ propriores, eo magis sensibiles extant, & hinc facilius a remotioribus irritantur: Sic, ex gr. Nervi Olfactorii a *turbith*, in modum sternutatorii exhibito, valde irritantur, quum idem alibi Nervis applicatum, vix quandoque sentiatur. (3) Communicatio unius Nervi cum aliis potest effectus Medicamenti *variare*: nonnulli enim Nervi, di-

ver-

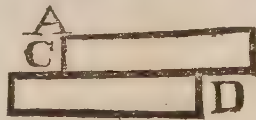
versa origine orti, sæpe concurrunt & communi nodulo colligantur; sed quum omnibus iidem non sint concursus; hinc idem Medicamentum in *variis* Hominibus *diverso* modo agit. (4) Prout Nervus, cui Medicamentum aliquod applicatur, tendit ad Glandulas, Emissaria, Emunctoria, Medicamenti effectus *variantur*.

CAPUT XIII.

Classes Medicamentorum.

SEcundum ea quæ paulo ante dicta sunt, omnia Medicamenta, ex ipsorum prima divisione, in *tres* Classes distribuuntur.

I. Classis est eorum quæ in *Solida* operantur: (intelligimus autem per *Solida*, partes illas nostras *ultimas*, CAP. IV. explicatas.) Medicamenta porro in hæc agunt, ea valde movendo, non destructa tamen eorum cohæsione. Ex. gr. sint A B duæ partes *ultimæ*, cohærentes ad C D; hæ moveri possint absque separatione, vel solutione.

Medicamenta hujus Classis sunt, 1. *Stimulantia*. 2. *Contrahentia* i. e., quæ faciunt ut Solida minorem habeant longitudinem, crassitiem vero majorem; ita tamen ut eorum cohæsio non destruatur: adeoque Medicamenta Contrahentia partes

tes incrassant, easque magis firmiter connexas redeunt. 3. *Laxantia*, quæ partes laxe cohærentes reddunt, ita ut mobiles, flexiles, dilatabiles, & tenuiores fiant. 4. *Constipantia*, quæ capacitatem Canalium minuunt. Ad hæc autem referenda sunt, (α) *Emplastica*, sive omnia quæ glutinis instar Canalibus adhærent; (β) *Illinentia*, quæ Emplasticis magis fluida sunt; (γ) *Obstruentia*, quæ non tantum angustiores reddunt Canales, sed etiam implent. 5. *Chirurgica specifica*, ut *Sarcotica* sive Carne generantia, *Cicatrisantia*, & similia. 6. *Solventia*, quæ dividi possunt in sex Classes; nempe, (α) *Rubefacientia*, quæ levem inflammationem producunt; (β) *Vesicatoria*, quæ Vasa Lymphatica sua actione destruunt; (γ) *Escharotica*, quæ non tantum Vasa minima, sed & cutim ipsam consumunt; (δ) *Corrodentia*, quæ omnia, quibus applicantur, absumunt; (ε) *Caustica*, quæ partes adurendo destruunt; (ζ) *Putrefacientia*, quæ partes nostras in putridum liquamen convertunt.

II. Classis complectitur Medicamenta quæ in *Fluida* agunt; nempe, vel totam Fluidi massam afficiendo, vel particularum quarumdam Fluidi molem aut figuram mutando. Talia sunt, 1. *Attenuantia*, quæ particularum molem minuunt. 2. *Condensantia*, sive *Incrassantia*, quæ molem particularum augent. Hæc tamen quoad modum operandi distingui possunt: *Condensatio* enim fit a corpore comprimente partes antea liberas, quæ vero inde coalescunt, & majores moleculas abe-

abeunt; istud autem oritur a causa externa condensante & comprimente, ut ab externa pressione Aeris frigidi; atque sic hyeme Aqua congelatur: *Incrassatio* vero fit, quum hæc partium combinatio contingit propter privationem partis liquidioris a calore dissipatæ. 3. *Acrimoniam inducentia*, scilicet, ex mutata molecularum figura. Cæterum *acria* sunt, quæ motum suum per pauca puncta communicant; adeoque *acerrima*, quæ per unum tantum: horum autem natura superius considerata fuit; quin & observatum est, omnes particulas Fluidorum nostrorum obtusa figura præditas esse. Huc pertinent *Putrefacientia* nostra Liquida. Jam vero *putrefactio* Liquidorum accidit, quum eadem, a partium atritu mutuo, acria redduntur, nimisque velocia, & ex dulcibus fœtida; qui fœtor plerumque ab Oleo volatili, per Salem acri reddito, procedit: hunc in modum quilibet fumus cum sale ascendens, Nares ingrato odore ferit. 4. *Demulcentia*, quæ antecedentibus contraria sunt, eaque temperant, obtundendo scilicet eorum spicula. 5. *Immutantia*, quæ quidem ita Liquida mutant, ut tamen mutationis modum nesciamus: hoc dubium genus est, ad quod referenda sunt omnia quorum operandi modus nos latet. 6. *Diluentia*: hæc vero *totam* Liquidi massam spectant, quum antecedentia in ejus particulas *speciatim* agant; & sunt illa, quæ Fluidis nostris commissa, partes eorum cohærentes a contactu dimovent, aliasque particulas cohæsionem impedientes

interponunt. 7. *Coagulantia*, quæ partes fluidas coalescere faciunt, scilicet, vel difflando diluens vel addendo glutinans, vel partes inter se compingendo. 8. *Moventia*, quæ particulis, motum imprimunt. 9. *Sistentia*, quæ earumdem motum minuunt, & toti massæ quietem inducunt.

III. Classis est eorum quæ in *Solida* & *Fluida* simul operantur. Hæc autem in 5. Classes dividuntur; in quibus vero continentur omnia Medicamenta, de quibus Veteres, a posteriori ratiocinantes, mentionem fecerunt.

1. Classis complectitur antecedentes Classes, quatenus sub iis contenta Medicamenta actionibus combinatis agunt, (atque Circulationem Sanguinis, nec non Secretiones in genere, vel promovent, vel debilitant ac retardant. Huic etiam Classis annumeramus ea quæ Secretiones Peculiares cient; qualia sunt *Galactophora*, & *Spermatopœa*.)

2. Classis includit omnia quæ promovent Excretiones e quibuscumque Corporis nostri partibus. Quoniam autem varii Liquores, diversis in locis, excernuntur, variæ sunt etiam Classes eorum quæ cient Excretiones; nempe, (1) *Lacrymas moventia*. (2) *Apophlegmatizantia*, quæ Narium Mucum educunt: Huc etiam referuntur *Sternuatatoria*, quæ propriæ Serum e Naribus eliciunt. (3) *Sialogoga*, quæ Salivam educunt: talia vero sunt vel *externa*, ut Masticatoria, vel *interna*, ut Mercurialia, & Vomitoria. (4) *Expectorantia*, quæ Phlegmatis e Pulmone ex-

cre-

cretionem promovent. (5) *Purgantia per Alvum*: quæ vero ſub ſe continent. 1. *Eccoprotica*, quæ, motum Inteſtinorum leviter audaugendo, Alvi Fæces eliminant, & vix quicquam aliud, aut ſaltem valde parum; hæc autem in 3. Claſſes dividuntur, ſcilicet (α) *Lubricantia*, quæ parietes Inteſtinorum lubricant; (β) *Diluentia*, quæ Faces diluendo movent; (γ) *Laxantia*, ſeu *Lenitiva*, quæ leviter Inteſtina ſtimulando, Fæces inde expellunt, abſque tamen reliqui Corporis turbatione:) *Phlegmagoga*, (quæ Lympham pituitoſam educunt:) 3. *Cholagoga*, quæ Bilem ejiciunt: (4. *Hydragoga*, quæ Sanguinem in Serum diſſolvunt, ſolutum velocius movent, ut majori copia ad Inteſtinales Glandulas applicetur, tamque foras amandant.) 5. *Melanagoga*, quæ Atram Bilem expellunt. (Hæc vero ſunt 5. Genera *Purgantium per Alvum*. Porro ad iſtam ſecundam Claſſem pertinent adhuc (6) *Vomitoria*, quorum vi ea quæ continentur in Ventriculo ſurſum per Gulam & Os ejiciuntur.) (7) *Diuretica*, quæ Urinam movent. ((8) *Sudorifera*, quæ Liquida per Tubulos Cutis ſenſibiliter expellunt.) (9) *Diaphoretica*, quæ Perſpirationem promovent. ((10) *Uterina*, ſive Medicamenta Utero dicata: hæc autem in 3. Genera dividuntur, ſcilicet) 1. *Emmenagoga*, quæ Menſtrua pellunt; 2. *Ariſtolochica*, quæ Lochia eliminant; *Ecbolica*, quæ Abortum procurant, Partumque facilem reddunt.

3. Claſſis continet plurima quæ a Veteribus confuſe tradita erant; ut (1) *Aperien-*

perientia, quæ Meatus obſtructos aperiunt. (2) *Reſolventia*, & *Diſcutientia*, quæ Humorem, vel in Vaſis, vel extravaſatum, ſtagnantem, aut coagulatum, reſolvunt & ad fluxum diſponunt, Solidaque ſtimulant ad Humoris propulſionem. (3) *Emollientia*, quæ rigidas partes magis flexiles reddunt, i. e. Solida laxant. (4) *Adſtringentia*, ſed *Styptica*, & *Indurantia*, quæ Vaſorum latera magis ad ſe invicem accedere faciunt, Vaſorum aperturas claudunt, robur ac rigiditatem Fibrarum augent & laxas partes firmiores reddunt. (5) *Detergentia*, quæ induratas ſordes liquant, & expellunt nec non fibras mortuas auferunt, abſque dolore. (6) *Catharteria*, ſeu *Emundantia* (vel *Mundificativa*,) quæ majori vi detergunt, ad interiora magis penetrant, Carnem ſanam etiam extergentia. (7) *Erodentia*, quæ ſunt quoque Deterſiva & Mundificativa, ſed potentiſſima; nam vivas & ſanas partes tantum non auferunt. (8) *Calefacientia*, quæ Corporis Calorem augent. (9) *Refrigerantia*, quæ Calorem præternaturalem tollunt. (10) *Attrahentia*, quæ Humores ex loco in locum derivant. (11) *Repercutientia*, quæ Liquidum in parte aliqua externa hærens intus propellunt. (12) *Expurgantia*, quæ in Vaſis concreta reſolvunt, & expellunt. (13) *Suppurantia*, quæ concretum Humorem diſſolvunt, & ad exitum diſponunt. (14) *Maturantia*, quæ reſolutum Liquidum æquale & homogeneum reddunt, ita ut facilius educi poſſit.

4. Claſſis varia ſimiliter complectitur; nem-

nempe, *Topica*, quæ vires suas exerunt quatenus loco Corporis particulari applicantur, eidemque specifice conducunt. Hæc vero, pro diversis Corporis partibus, in Genera sequentia distribuuntur. (1) *Cephalica*, quæ dicata sunt Morbis Capitis. Hujus vero Morbi omnes dolorosi pendent ab imminente ruptura, propter Membranarum Cerebri tensionem; quæ & ipsa, vel a distentione, ex nimia Sanguinis aut alius humoris copia orta, vel ab obstructione pendet: adeoque tunc Laxantia, Temperantia, Refrigerantia, & Minuentia conducunt; quippe quæ *Cephalica fiant*. (2) *Ophthalmica*, quæ Oculorum Affectibus medentur; taliaque sunt vel calida, vel frigida. (3) *Odontalgica*, quæ Dentibus dolentibus succurrunt; qualia sunt Caustica, Erodentia, &c. ipsi Nervo applicata. (4) *Otalgica*, quæ Dolores Aurium sedant, & fibras valde tensas laxant; etenim nullæ membranæ plus tendi solent, quam Tympanum & illa quæ Meatum Auditorium investit: Hic autem adhiberi debent Calida, ut Aqua aut Lac tepescens, & quandoque etiam frigida, quæ vitiis a Cerumine Aurium ortis medentur. (5) *Stomatica*, quæ spectant ad inflammationes Oris, Gingivarum, Palati, Faucium. Hæ vero inflammationes eodem modo curantur ac aliæ: porro si gangræna adsit, sanatur Oleo Tartari; alioquin alcalina non prosunt, quippe quæ Dentes corrodant. (6) *Arteriaca*, quæ Fistulæ Pulmonali exasperatæ statim medentur, illam nempe emolliendo ac le-

leniendo : istud autem obtinetur Oleo Amygdalarum, nec non Eclegmatibus sive Linctibus ; hæc tamen non semper prosunt, quoniam dicta *asperitas* sæpe ab obstructione Glandularum internarum oritur; quo in casu magis conferunt cum Vapor Aquæ calidæ Ore receptus, tum varia Decocta emollientia, ex Hordeo, Glycyrrhiza, Malva, & similibus parata. (7) *Thoracica*, seu *Pulmonica*, quæ acrem materiam Pulmonibus impactam obtundunt, viasque laxant : & revera hæc in Humorum tenuitate juvant; at nocent in Peripneumonia pituitosa, quæ neque Sulphuri, neque illius Balsamo cedit, Spiritus vero Sulphuris per campanam viribus aliquatenus deprimitur. (8) *Cardiaca*, quæ vel frigida sunt, vel calida : nam in nimio fervore & æstu, ad refocillandum, adhibentur frigida Acida, ex Citri succo, Vino Rhenano, &c.; sed in frigido statu Aromatica conducunt, quæ, subito replentia, locum partium avolatarum supplent, ac Solida quoque stimulant. (9) *Stomachica*, quæ etiam vel frigida sunt, vel calida: nam in Ventriculi calidis Affectibus, Poma Citria, Succus Limonum, Acetum, & similia prosunt; in frigidis autem calida. (10) *Splanchnica*, quæ Viscerum obstructiones referant : inter quæ locum primum obtinent Aquæ Minerales Chalybeatæ, ut & omnia quæ ex Marte & Mercurio componuntur, nec non Dissolventia, & Aromatica. (11) *Intestinalia*. Hæc vero duplicia sunt; nempe, 1, *Carminativa*, quæ Flatus dis-

cu-

cutiunt. Flatus autem sunt partes aeris elasticæ, interceptæ inter duas extremitates spasmo contractas & occlusas; ibi quippe rarescit ac se expandit aer, & a distensione oritur dolor; ad quem tollendum primario requiritur, ut aer e suo carcere liberetur, ne a nimia partium distensione oriantur Inflammationes, Sphaceli, Gangrænæ, Herniæ, &c. Ideo *Carminativum* omne agit, extremitates illas tantummodo reserando: licet Veteres putaverit *Carminantia*, ex se, Flatus discutere; quum revera tollant solummodo actionem spasmodicam: adeoque truculenta hæc Symptomata non venenosæ acrimoniæ, sed soli distensioni & spasmo tribuenda sunt; unde nullum felicius datur *Carminans*, quam Opium ipsum, & medicamenta quæ spasmorum causas destruunt, Spiritus Animales compescendo, vel acidum involvendo: nam si supponamus, hominem Arsenicum sumpsisse, tumebit ejus abdomen ad crepaturam usque; hic vero tumor ab assumpto quodam Oleo, quod acidum, huncce spasmum creans, involvere potest; ut Oleo Tartari per deliquium multa Aqua diluto, statim tollitur: atque sic quando Colicæ spasmodicæ invadunt fœminas hystericas, quibus admodum sunt familiares; & quidem haud raro anus ipsis ita clauditur, ut fistula clysteris immitti nequeat; interdum etiam Ventriculi orificium observatur, tunc, inquam, optimum remedium est Opium, Castoreum, vel Galbanum in Aqua calida sumptum. *Intestinalium* Classis

ſis continet 2. *Anthelminthica*, quæ Vermes in ventriculo & inteſtinis latentes necant: talia ſunt Emetica, & Purgantia fortiora; deim aſpera corpora, ut ſunt Capita ſpinoſa Anguillarum, cum butyro juncta, & jejuno Stomaco deglutita; inſuper Conchylia groſſo modo contuſa, aut Oſtreorum Conchæ, quæ Vermes iſtos vellicant, necant, aut fugant. (12) *Hepatica*, quæ nihil aliud ſunt, quam Aperientia: talia vero ſunt omnia Salina non acria, ſed attenuantia; v. gr., Sal Tartari, Sal Polychreſtus, &c. (13) *Cyſtica*, quæ Veſicam Felleam depurgant: qualia ſunt Cathartica, & Emetica. (14) *Splenica*, quæ Lieni ſunt dicata: hæc autem ſunt Aperientia. (15) *Meſenterica*, quæ Meſenterio dicantur; ſuntque vel ſalina, vel ſaponacea, vel aromatica, vel ſtimulantia. (16) *Nephritica*, quæ vel Calculum frangunt, *Lithontriptica* dicta, vel eum expellunt: an vero dentur quæ prius iſtud agant, merito dubitatur. (17) *Hyſterica*, quæ utero couducunt; ſuntque vel ſtimulantia, vel topica, vel antiſpaſmodica. (18) *Arthritica* ſive *Neurotica*, quæ *ſpecifice* in Nervos, & in Oſſium membranas, Articulorumque ligamenta agere dicuntur. (19) *Anodyna*, quæ Dolorem tollunt; hæc ſub ſe complectuntur *Paregorica*, *Hypnotica*, & *Narcotica*: De quibus autem vide ſuo loco.

5. Claſſis continet *Antidota*, ſive *Alexipharmaca*, quæ Venenis *ſpecifice* reſiſtere dicuntur. Porro, cum *Venena* tripliciter agant; nempe, 1. quatenus Solidis ſpaſmum inducunt; 2. quatenus Liquida ni-

nimis attenuant, vel coagulant; 3. quatenus Vasa disrumpunt, & Liquida stagnare faciunt; hinc & *Antidota* sunt triplicia, nempe, quæ vel in Solida, vel in Fluida, vel in utraque simul operantur. Jam vero plurima Venena vi acrimoniæ suæ agunt: si enim Cani unciæ duæ Vitrioli dentur, statim in ejus Ventriculo calor intensus, erosio, spasmus excitabuntur, & hæc symptomata tollentur ab Antidotis acrimoniam distruentibus; qualia sunt Aqua, Oleum, vel corpus aliquod gelatinosum, &c. Nulla quippe dantur Antidota quæ Venena *specifice* destruant, aut agant alia ratione, quam mechanica.

PARS

PARS PRIMA.

De Medicamentis in Solida operantibus.

CAPUT PRIMUM

De Stimulantibus.

1. HActenus de variis Medicamentorum Classibus actum est. Jam igitur accedamus ad historiam magis pecu-liarem cujuslibet tituli: ac 1. quidem differendum est de iis, quæ in *Solida* operantur; inter quæ primum locum *Stimulantia* tenent. *Stimulans* autem est illud, *quod Fibræ Motricis oscillatorios motus auget*. Porro ut augeatur oscillatio Fibræ, requiritur ut augmentum motus concilietur isti Fibræ ad punctum unde oscillationis augmentum incipit: Jam vero augmenti motus causa potest esse duplex; nempe, 1. Particula libera Vasi non annexa, impetu proprio ruens in illud punctum: hæc enim idem extra suum naturalem situm pellet; particulæ vero impulsu cessante, Fibra statim se contrahet, ut punctum e loco pulsum iterum restituatur; & quidem eo magis se contrahet, quo dictum punctum longius e situ suo remotum fuerit: causæ autem hu-

ju-

usmodi effectus non diu durant, sed ci-
to evanescunt. 2. Causa altera, & cujus
effectus magis durabiles sunt, esse potest
particula lateribus Vasis infixa, vel in-
terne a præterlabente Fluido, vel ex-
terne a causis externis. Quando autem
de *Acribus* egimus, modum explicavimus
quo particulæ Fibris infixæ eas stimu-
lant.

2. Conditiones in omnibus *Stimulan-
tibus* sunt, (1) Ut tam tenue sit Stimu-
lans, ut intra Canales minimos ire, eo-
rumque poris minimis semet infigere
queat. (2) Ut tanta *acrimonia* sit præ-
ditum, ut sibi in Canalium lateribus a-
perturam facere possit, intra quam se-
met insinuare valeat. (3) Ut hoc Acre
nec non Tenue tam *longum* sit, ut jam
infixum eminere queat extra superficiem;
aliter enim fit particula nutritiva. Hinc
ergo colligitur, omne *Stimulans* esse *A-
cre*; sed tamen non sequitur, quaslibet
particulas & *minutas* & *acres* pro *Sti-
mulantibus* esse habendas; quia possunt
esse adeo parvæ, ut earum nulla *pla-
gum*, cui infixa est, supereminea. (4)
Ut *Stimulans* sit adeo *tenax*, ut loco,
cui infixum est, diu inhæreat.

3. Causæ *Stimulationem* efficientes sunt,
(1) Omnes causæ vulnerantes: *vulne-
rare* enim est, *facere solutionem continui
per rem duram & acutam*, i. e. quæ mo-
mentum sui motus paucis applicat pun-
ctis. Hinc (2) Urticæ, aliæque Herbæ
urentes dictæ, Stimulationem pariunt.
(3) Omnia Salium genera. (4) Olea o-
mnia; quæ quidem duplici modo *stimu-
lare*

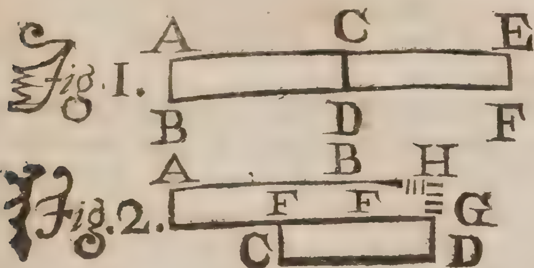
lare possunt : 1. Quatenus se insigunt osculis meatuum, eaque obstruunt; unde impetus Liquidorum in extrema puncta Vasculorum exercetur; sic Oleum Olivarum Corpori inunctum, illud tumescere, & rubescere facit; imo & febrim aliquando creat, ob Perspirationem impeditam : 2. Quatenus acria sunt, vel natura, vel arte. (5) *Stimulationem* excitant Sapones, sive artificiales, sive nativi; quales sunt omnes Succi Vegetabilium, quatenus oleum & salem simul mixta continent. (6) Spiritus omnes. (7) Terræ omnes, quæ duræ sunt & acutæ. (8) Calor quicumque frequenter applicatus : huc vero referuntur Sulphurea, atque Sales Metallici : siquidem omne Metallum, etsi per se satis blandum sit ac mite, (ut apparet ex Auro & Argento indissolutis, quæ nullo modo nocent sumpta) si solvatur in Salibus, aut Aquis fortibus, fit *causticum*, maximeque *stimulans*. (9) Omnes motus externi. (10) Frigus vehemens, quod quidem agit, primo momento, sensum frigoris inducendo; sed paulo post summum calorem excitat : Istud autem præcipue videmus in Febribus, quæ cum frigore, horrore, tremore, &c. invadere solent, his enim symptomatibus magna incalescentia statim succedit.

C A P U T II.

De Contrahentibus.

1. Contrahentia sunt, *quæ duo puncta distantia Fibræ Motricis, in propriorem*

rem contactum & in magis firmam cohæsionem adigunt. Hoc autem ut melius intelligatur, ſupponamus A B (in Fig. 1.)

eſſe *Solidum minimum* ſive *ultimum*, & ad CD adhærere E F, quod eſt etiam *ſolidum* ejuſdem naturæ; ita ut hæc duo *ſolida* ſint in directum oppoſita: His poſitis, dico illa *contrahi* non poſſe; nam particula A E ſolida & compacta non poteſt intrare particulam E F ſolidam quoque & compactam, cui connectitur; ac proinde linea A E magis curta reddi nequit, i. e. hæc duo Solida *contrahi* non poſſunt. Si vero (in Fig. 2.) ſupponamus particulam A B adhærere alteri CD, per puncta inter E F comprehenſa, hoc poſito, facile concipere poſſumus, particulam ſitum ſuum mutare poſſe, ita ut ex AB fiat EH; unde accidit, ut particulæ CD, per puncta inter E G comprehenſa, jam adhæreat; ſicque longitudo, quam habebant iſtæ binæ particulæ, minor evadit, h. e., fit *Contractio* particularum. Unde ſequitur, minima noſtra Solida non poſſe per ſe ſive ſingula-

latim *contrahi*; ideoque *Contractione* solummodo fieri respectu duorum pluriumve Solidorum ejusmodi juxta se in vicem positorum.

2. Jam vero causæ *Contractionem* promoventes ad hæc *IV. THEOREMATA* reduci possunt.

THEOR. I. Quicquid solvit Fibræ alicujus continuitatem, id naturalem illius *Contractionem* promovet; ut superius demonstratum est. Sic igitur Arteriæ, Venæ, Fibræque nostræ vulneratæ & scissæ sese *contrahunt*; hinc etiam Ignis, Corrosiva, & Vulnerantia sunt causæ *Contractionis*.

COROLL. Ergo Medicamenta plurima *Contrahentia* operantur vulnerando, & lædendo. Porro *lædere* vocamus hic loci, minima Vascula vi quadam discindere. Corpus enim nostrum ex infinitis Vasculis minimis constat; & hæc Vascula non secundum longitudinem majorum Vasculorum excurrunt, sed inter se componuntur, & funium instar intorquentur; (de qua re vide plura superius in CAP. V.) adeo ut magnum Vas vix lædi possit, quin aliquot ex minimis plane diffringantur; Quum igitur Arteriæ & Venæ dissectæ se *contrahant*, sic & illa Vasa minima. Itaque læsio causa est *contractionis* Vasorum; & Medicamenta quæ lædunt hæc Vascula, *contractionem* producunt: talia vero sunt omnia Acrium genera. *Contractionis* autem Vasorum, hoc modo procuratæ, effectus est Liquidorum extravasatio.

THEOR. II. Contractionem promovent om-

omnia illa, quæ valido suo *nisu* Canales ita dilatant, ut diameter longitudinalis minor, latitudinalisque major fiat: hæc vero duplicia sunt, nempe Replentia, & Stimulantia; (ista porro de fibris excavatis intelligenda sunt) hinc etiam in vulneribus labia fiunt retorrida.

THEOR III. Contractionem promovet quicquid causas Vasa distendentes tollit; & hoc fit *depletionibus* quibuscumque. Istud autem clare videmus in Medicamentis quæ in *genus nervosum* agunt; hæc enim salivationem, aliasque evacuationes, & inde (si excretiones istæ nimiæ ac diuturniores fuerint) marasmum inducunt; nam Vasa nimis depleta se contrahunt, unde Corpus gracilescit: hoc etiam faciunt Calida omnia, quæ liquidissima nimis dissipare solent.

THEOR. IV. Contractionem efficit insinuatio exiguarum particularum inter superficies *minimorum* Staminum: sic enim si inter duas Fibrillas contiguas liquidum aliquod se insinuet, tum contrahentur hæ Fibrillæ, pro ratione quantitatis liquidi inserti; nam liquidum hoc insertum hasce Fibrillas a se dimovens, ac proinde ex rectis lineis in curvas mutans, totam Fibræ longitudinem accurtet necesse est. Hinc adeo mirabiles oriuntur effectus: Funes enim exsiccati aquæ immissi contrahuntur & rigescunt, ut chordæ musicæ; ita quoque Nervi nostri, & Cor ipsum, quod in spiritu vini maxime contrahitur, & solidescit. Jam vero contractionem hujusmodi creant Spiritus Vini & Oleum Terebinthinæ,

quæ, cum ſe in aliquam partem inſinuaverint, ibi hærent & ſolideſcunt; unde fit, ut tam diverſa ex illorum abuſu ſequantur ſymptomata: quin & inde liquet, quam periculoſa ſint omnia *Contrahentia* in minimis Vaſis, quia cum ipſis concreſcunt.

COROLL. I. Hinc augeri poteſt Fibræ cujuſdam *ſoliditas*; quippe particula ſe inſinuans applicat ſe lateribus, ibique concreſcens, majorem ſoliditatem Fibræ conciliat.

COROLL. II. Ergo, cęteris paribus, *contractio* Fibrarum vim earum auget in Liquida intra Canales contenta.

COROLL. III. Igitur, a *contractione* Fibrarum, Corporis *robur* augetur; hinc etiam omnes homines quorum Fibræ ut par eſt contractæ ſunt, majori robore donantur, quam alii quorum Fibræ idonea contractione carent.

CAPUT III.

De Laxantibus.

1. L*Axatio* dicitur, *ejuſmodi mutatio in Solidis, per quam elongari magis poſſunt, abſque ruptura, quam antea.* Hinc patet, Flexibilitatem & Dilatationem hac definitione comprehendi; nulla quippe fit flexura, nulla dilatatio, niſi corpus quodammodo elongetur.

2. Hæc autem elongatio conſiderari poteſt, vel reſpectu Fibrillarum omnium mi-

minimarum, vel respectu Vasculorum ex Fibrillis illis constantium. Porro hæc elongatio in Fibrillis minimis concipi non potest: ut enim Fibrillæ minimæ longius a se invicem removeri queant, omnino requiritur ut particulæ nonnullæ lubricantes sese inter partes istas insinuent; hoc autem in minimis illis Fibrillis fieri nequit, absque continui solutione.

3. Medica igitur & propria *Laxatio* solummodo obtinet in *ultimis* nostris Canalibus, qui ex istis Fibrillis componuntur: hi vero si rigidi fiant, & liquidis suis priventur, ita ut ipsorum latera cohæreant, tunc perit eorum *laxitas*, quam arte nulla restituere possumus, nisi liquida amissa suppeditando, unde lubricantur, & ad motus flexionis apti redduntur.

4. Quapropter *Laxantia* sunt ea, quæ Canales ingrediendo eorum parietes ab invicem removent, eosque lubricando molles reddunt: talia sunt, (1) Aqua tepida, vel interne sumpta, vel externe applicata, ut balneis, fomentationibus, &c. (2) Olea omnia vegetabilia ex maturis Seminibus mitibus, non vero acribus, expressa; ut Oleum Amygdalarum dulcium, Olivarum, Lini, &c. (3) Medulla Ossium, quæ, cum per meatus valde exiguos in Ossium cavitatem derivetur, subtilissima est; item Adeps & Pinguedo, præsertim Omenti. (4) Emulsiones, atque Decocta farinacea glutinosa; qualia fieri solent ex Hordeo, Lini Semine, aliisque Seminibus oleum

inter premendum exhibentibus; & ex Herbis oleosis, lactescentibus, non acribus; item ex Herbis *emollientibus* dictis. (5) Saponacea omnia, præsertim Animalium Bilis, quæ maxime emollit.

COROLL. Hinc solvitur Problema, cur Aqua prius laxet, deinde rigidum faciat? ut videre est in Corio, quod in aqua maceratum, valde molle & flexile fit; arefactum vero, durius magisque inflexibile quam antea redditur. Hoc enim inde fit, quod Aqua, quando primum penetrat, Fluidi rationem habeat; ideoque, partes madefaciendo, reddit eas molles; ejusdem vero particulis subtilissimis, vi caloris, expulsis, id quod remanet, ad naturam Solidi accedit, cum Fibris concrescit, earumque firmitatem auget. Porro *Laxantium* effectus duo sunt; scilicet, 1. Canalium minimorum dilatatio; 2. hinc libera magis Humorum circulatio.

C A P U T IV.

De Constipantibus.

1. *Constipantia* sunt illa, *quæ Vasorum Emissaria ita obstruunt, ut fluxus vitalis intercipiatur*; ideoque omne *Constipans* agit, vel quatenus Canali *externe* adhæret, eumque comprimit; vel quatenus *interne* Canalium lateribus inhæret, eosque infarcit: an vero sensu posteriori *Constipantia* dentur;

tur, eſt cur dubitemus; idque propter haſce rationes. 1. Quia Vaſa Lactea adeo minuta ſunt, ut per ea nihil ingredi poſſe videatur, quod in aliis Vaſis *obſtructionem* modo dictam creare queat. 2. Si tale *Obſtruens* Lactea intraret, Pulmones primum impeteret, ejuſque effectus ibi ſentiretur; quoniam, ab ipſius ingreſſu in Vaſa Lactea, uſque ad introitum in Pulmones, continuo movetur ex anguſtiori in latiorem Canalem (ut ex anatomicis conſtat); quam primum autem in Arteriam Pulmonalem defertur, ex latiori in anguſtius ſpatium moveri incipit; tandemque in Vaſcula Pulmonum arctiſſima fertur, quæ, cum totius Corporis minima ſint, vel in iiſdem *obſtructionem* pariet, vel nullibi. 3. Sanguis in Pulmonibus, Aeris externi comprimentis vi, plurimum atteritur & comminuitur; ac proinde ſupra dictæ *obſtructioni* producendæ minus aptus redditur. Porro notandum eſt, ex natura noſtri Sanguinis eſſe, ut concreſcat ſimul ac quieſcit; non vero quieſcit, niſi motus Cordis & Arteriarum minuatur; adeoque *interna Obſtruentia* dici poſſunt, quæ vires Cordis & Arteriarum debilitant; quod quidem plerumque fit æquabiliter per totum Corpus, in Pulmonibus vero primum ſentitur. Sic igitur in parte ſingulari *obſtructio* fit, quum, aliqua de cauſa, Liquidum in ea parte quieſcit; adeoque talia *Obſtruentia* tantum agunt, Humores noſtros coagulando.

2. *Conſtipantia* ſunt duplicia: ſcilicet,

Illinentia, & *Emplastica*. Jam vero *Illinentia* sunt, (1) Olea expressa quæcumque, sive extrinsecus, sive intrinsecus applicata; quippe cum aqua non permiscentur, hinc ejus fluxum per Canales impediunt, ut apparet in charta *oleo* illita. (2) Semina farinacea mucilaginosa, ut Papaveris, Lactucæ, &c. cum aqua ad gelatinam cocta; item quatuor Semina frigida. (3) Olea composita ex Vegetabilibus & Oleo simul coctis. (4) Olea stillatitia ex Vegetabilibus. (5) Balsama nativa liquida quæcumque.

Emplastica dicuntur, quæ externe meatus, glutinis instar, compingunt: horum autem duo sunt effectus; 1. enim plurima Vasa simul obstipant & illinunt 2. Liquidum ibidem stagnare & putrescere faciunt. Emplasticorum autem genera 5. sunt, (1) Farinæ omnes, oleo & terra constantes, cum aquæ pauxillo in pastam redactæ. (2) Liquor omnis e Vegetabilibus defluens, qui tenax est atque conglutinans. Plantæ vero triplex Liquidum ejusmodi effundunt; primum quidem quod in spiritu vini solo solvi potest, & *Oleum* dicitur; secundum quod spissius est, & solvitur in aqua vocaturque *Balsamum*, constans ex oleo & mucilagine; quibus autem duobus si accedat terra, tunc tertium fit corpus *Gummi* dictum, hoc vero si solidius evadat, ex avolatione scilicet partis tenuioris, *Resina* nuncupatur. (3) Resinosa quælibet. (4) Omnes Gelatinæ, sive Decocta diuturna decoctione

in-

inspissata, ex partibus solidis Animalium; ut ex Piscibus fit *ichthyocolla*, quæ gluten est optimum: quippe Naturæ Author, ne Pisces continuo male afficerentur ab aqua salsa ipsos circumambiente, in eorum Cute posuit innumeras Glandulas, quæ oleum secernunt; unde Piscium Cutis est valde balsamica, & ex illa cocta gluten, *ichthyocolla* dictum, conficitur. (5) Composita ex his quatuor supra dictis; ut Cataplasmata, &c.

3. Effectus autem omnium *Illinentium*, *Obstruentium*, & *Constipantium* sunt, 1. Impedire trajectum Liquidorum, adeo ut in Vasis stagnent; sic enim Cadavera conservare solemus, eadem illinendo aliqua re unctuosa, quæ Fluidorum ingressum impediat: 2. Producere omnia illa, quæ produci solent vi vitæ in Vas quodlibet obstructum. Etenim stagnantia Liquida, vi vitæ, a tergo urgentur, alterantur, & copia augentur: unde Tumores, qui, si circum Vasa Arteriosa sint, fiunt Inflammationes: si circa Vasa Lymphatica oriantur, fit Tumor albus vesicularis, sive Oedema: si circa Vasa omnium minima, nascitur Tumor flatulentus; ut fieri solet in Podagra, ex applicatione emplastri; ab hoc enim transfluxus humoris impeditur, ideoque pars illa tanquam flatibus distenta apparet. Porro si maneant obstructio & inflammatio, atque vis vitæ adsit, orietur Apostema: si vis vitæ ingens, & obstructio magna, fiet Gangræna: si omne liquidum exprimatur, & crassa materies

coeat, proveniet Skirrhus: si illa materia moveatur, evadet Cancer: si magna copia Vasorum vi vitali & obstructione pertinaci destruantur, fiet Sphacelus sive mors partis. Si vero hæc *Illinentia* & *Obstruentia* applicentur Cadaveri, in quo nulla vis vitæ, nihil producent, præter conservationem a corruptione.

CAPUT V.

De Chirurgicis Specificis.

1. CHirurgica *Specifica* distinguuntur in *Sarcotica* sive *Carnem generantia*, *Epulotica* seu *Cicatrisantia*, & *borotica* sive *Callum producentia*. Hæc autem omnia non agunt in Cadaver, sed vitalem Liquidi fluxum supponunt. (*Sarcotica* sunt Remedia, Naturam, in *carnis* ulceratarum aut vulneratarum partium deficientis generatione, juvantia. *Epulotica* sunt Medicamenta, quæ Vulneribus vel Ulceribus *cicatricem*, sive ultimam consolidationem, inducunt.) *Porotica* aut *Callum generantia* sunt, quæ impedimenta nutritionis sive accretionis in minimis Vasis osseis seu cartilagineis auferunt, (ac proinde quæ duras Ossium partes, per fracturam separatas & disjunctas, *callosa* quadam concrescentia interveniente, sibi invicem iterum connasci ac uniri faciunt.)

2. Jam vero, ut hæc Medicamenta cum effectu operentur, quædam condi-

tio-

ctiones requiruntur in Fluidis nostris, & nonnullæ in Solidis. In Fluidis requiritur, 1. ut sint mitia sive blanda; 2. ut sint mobilia per minima Vasa; 3. ut sint aliquantulum glutinosa: horum quippe Medicamentorum actiones fiunt in Vasis minimis & tenerrimis, & vix a Fluido differentibus; adeoque Liquida, quæ per hæc transeunt, omni acrimonia destituta esse debent, ne ista Vasa destruant; requiritur etiam ut talia sint, ut per eadem facile fluant, non tamen adeo tenuia ut defluant, sed talis consistentiæ, ut Vasis adhæreant. In Solidis autem seu Vasis requiritur, 1. ut sint apta ad Fluidum recipiendum; 2. ut sint flexibilia & dilatabilia, ac proinde aliquando facile distendi queant.

3. Hisce positis, oriuntur istorum Medicamentorum effectus subsequentes; nempe, 1. Canales sejuncti uniuntur per modum anastomoseos. 2. Canalium fines, per impetum Liquidi, vel eo usque tantum distenduntur, ut Transpirationi Insensibili solummodo patescant, vel eo usque, ut etiam Sudorem emittant: hęc autem posterior methodus curandi absque cicatrice, est optima; at raro fit, quia citius & facilius vulgari modo consolidatur vulnus; sed tum pars illa Perspirationi non amplius apta est. 3. Vasorum fit accretio & arescentia, quando scilicet hæc ita resistunt, ut Liquida intrare nequeant; unde cicatrix, stagnatio succi nutritii in Vasis ultimis, ibique ejusdem concretio & agglutinatio: siquidem omne Liquidum in Vase

ſuo ſtagnans, cum ipſo concreſcit; unde cicatrice pars obducitur, aliaſque partes ſoliditate, duritie, inſenſibilitate, candore, ac etiam difficiliore & parciore *perſpirabilitate* ſuperat. Hinc, ob preſſionem Atmoſphæræ, dolores in illis partibus quæ vulneratæ fuerunt, aliquando ſentiuntur: ad quod evitandum, in vulnerum curatione Vaſa tam mollia ſervari debent, ut diſtendi poſſint; ſed plerumque Chirurgi, ad ſanationem citius expediendam, Vaſorum vires ita augent, ut plus reſiſtant, quam Liquida urgeant, quæ proinde intrare nequeunt; adeoque iſta Vaſa complanantur, & fit callus.

4. Ex dictis ergo patet, Medicamenta de quibus nunc agitur, tam in Fluida quam in Solida vires ſuas exercere debere; ideoque ſunt, vel externa, vel interna. Porro *interna* ſunt, quæ Chylum blandum, nullis ſalibus, nullo oleo acri ſive aromatico, aut terreſtribus acribus ſcatentem, præbent; tum quæ dant Chylum tenuem, ſed aliquantulum lenteſcentem; non enim ita tenui eſſe debet, ut fluorem vulneri conciliet: talia ſunt, 1. Decocta Carnium, & Juſcula. 2. Decocta Farinarum blandarum, ut Hordei, Avenæ, Tritici, Oryzæ. 3. Omnes Emulſiones ex ſimilibus paratæ. 4. Illa quæ Acre prædominans tollunt. Jam vero *Acria* ſunt vel *alcalina*, vel *acida*, vel *oleoſa*, vel *terreſtria*, vel tandem ex his quatuor combinata. Adverſus autem ſingula *Acida*, ſingula quoque habemus Temperantia: ſiquidem *Acidum* omne

omne domari poteſt, dum oleo obvolvitur, vel aqua diluitur, vel mucilaginoſis obtunditur, aut per ſales oppoſitos, ſcilicet alcalinos, deſtruitur. *Alcalina* porro aqua, oleo, mucilagine, & acidis domantur. *Oleoſa acria* fiunt vel ex Aromaticis, vel ex Alliatis, vel ex Oleis expreſſis factis rancidis; & non adeo facile tolluntur, quoniam Olea pertinacius adhærent; nec ita facile aquæ diluenti auſcultant, niſi aquæ iſti ſal acidus, & parum mucilaginis addatur. *Acria terreſtria* ſunt corpora dura & ſcindentia; ut Vitrum comminutum, Cryſtalli, Metalla, Semimetalla, cunctaque ſolida corpora ita comminuta; ut Canales ſubire, eorumque latera penetrare queant: hæc autem vix ſuperari poſſunt, vel, ſi Canalium lateribus altius impacta ſint, avelli; & quidem ad ea removenda nihil aliud agendum tunc ſupereſt, quam ut Vaſa oleo multo & aqua laxentur. 5. Quæ craſſa attenuant; etenim ſi pus nimis craſſum ſit, vulnus conſolidari nequit: horum vero Medicamentorum optimum eſt Aqua pura calida, cui addi poſſunt Sales alcalini fixi; quippe volatiles nimis cito avolant, atque, ſi magna copia ſumantur, nimium ſtimulant. 6. Quæ motum æquabilem Liquidis conciliant: talia ſunt quæ Liquida æquabiliter laxa tenent; ut Aqua moderate calida. Hæc ſunt autem *interna* Medicamenta, quæ ad Vulnerum curationem requiruntur.

Externa ſunt, quorum ope ſervatur æquilibrium inter Vaſorum reſiſtentiam

& vim Liquidorum influentium; ita ut Vasa nec minus nec plus resistant quam debent: si vero Vasa ita disposita sint, ut in æquilibrio cum suis Liquidis maneant, tum curabitur Vulnus absque ulla cicatrice. Huc autem conferunt, 1. Quæ Vasa laxant; & inter hæc optima est Aqua tepida. 2. Quæ putredinem coercent; ut sunt Spirituosa omnia, quæ mundificare dicuntur, & putredini alcalinæ resistere; tum Salina quæcumque, exceptis alcalinis; Olea omnia, ut & Bassama, verb. grat. Terebinthina, Balsamum de Copaiva, Peruvianum, &c. dein omnes Tinturæ cum Spiritu Vini & Balsamis factæ, ut cum Absinthio, Scordio, & aliis resinosis oleosisque; tum Balsama naturalia, Unguentum ex Aromatibus paratum, & ex iisdem Balsamum; siquidem Aromata omnia continent Balsamum, quod ab oleo ipsorum provenit, & spiritu vini extrahi potest: tandem omnia Cerata, Unguenta oleosa, sed lenia, & Emplastra; quorum unicum sufficere posset, nempe ex Cera, Terebinthina, & Oleo confectum. 3. Quæ nimis humida Vasa exsiccant: si enim Caro sit luxurians, vel excrescens atque fungosa, tunc temporis plane indicat Vasa nimium distendi & dilatari, ob Liquidum copiose nimis influens, ideoque exsiccatio requiritur; & hoc Chirurgi vocant *exedere*. Porro *Exsiccantia* sunt, Ossa Piscium leni igne calcinata, & pulverisata; ut sunt Mandibulæ Lucii piscis, quæ acre acidum absorbent; si vero nimis diu applicentur

tur, exſiccant & cicatricem inducunt: tum omnes Lapides Piſcium & Cancrorum, Margaritæ, &c. plurimum etiam valet Colophonia contuſa, quæ componitur ex Terebinthina in aqua cocta, & exſiccata donec contundi poſſit, & ultimum eſt remedium in fiſtulis exſiccandis: omnes quoque Terræ, ut Cretæ, Boli, Rubrica, Oſteocolla: dein Terræ Metallorum, ut Calx Vitrioli probe edulcorati, Lapis Hæmatites, Crocus Martis, tam aperiens quam aſtringens, Ceruſſa, Minium, Calx Stanni, &c. quæ abſorbent omnia liquida. 4. Quæ contrahendo Vaſa, ſoliditatem & robur iis addunt: talia ſunt Alcohol Vini, Oleum Terebinthinæ fere fervens, &c.

CAPUT VI.

De Solventibus, ſive Dolorem cientibus.

1. DOlor eſt *perceptio ingrata, qua Fibra Nervea diſtenſionem comitatur*: nulla quippe fit tenſio in parte nervoſa, alicubi id Corpore noſtro, quin oriatur *dolor*, licet nihil acris, nihil corroſivi acceſſerit; ut patet in Carnificum torturis. Jam vero, ſi pars quædam ſtricte ligetur, nimis comprimatur, contundatur, corrodatur, vel diſſecetur, aut igne deſtruatur, tum perit in ea parte ſenſus & dolor: ſi enim in Cane nervum

ad crus pertingentem diſſecueris, licet omni modo membrum illud male tractes, dolorem tamen non ſentiet Canis. Nullus igitur in nobis excitari poteſt *dolor* corporeus, niſi a læſo Nervo, qui cum variis modis lædi poſſit, hinc pro variis iſtius læſionis gradibus, diverſi quoque in nobis excitantur *dolores*.

2. Ceterum diſtractionis *nervoſæ* partis, ſimul & ſenſationis *doloris* inde orti, tres ſunt gradus. Primus gradus eſt omnium leviſſimus; ſcilicet, quando Nervus, ita tenditur, ut Mens percipiat, vim Fibrarum adhuc ſuperare vim illatam; unde oritur *pruritus* ſive *titillatio*, i. e., medium quid inter *voluptatem* & *dolorem*. Quicquid ergo facit, ut pars per levem tenſionem irritata maneat in eodem ſtatu, *lætitiam* excitabit: Mens enim tunc advertit, vim Fibrarum adhuc ſuperare vim quæ Nervo eſt illata. Gradus ſecundus eſt, quum Fibræ Nervoſæ ita diſtrahuntur, ut jam perceptio *doloris* (major minor-ve, pro gradu ſcilicet diſtractionis) inde fiat. Tertius denique gradus eſt, quando ſolvitur continuum; tunc vero *titillatio*, non ſecus ac *dolor* in partibus diſſolutis ceſſant.

3. Tenſio autem ſive diſtractio nimia duas ob cauſas *dolorem* inducit: nempe, 1. Propter ea quæ ſolutionem aliquot Fibrillarum Nervearum antecedebant; qualia ſunt, inflammatio, eroſio, &c. unde fit diſtractio: 2. Propter ea quæ diſſolutionem hanc ſequuntur, ſcilicet, ob Fibrarum tenorem deſtructum: ita ut quod antea quinque Fibris, v. grat. ſu-

sustinebatur, post solutionem ab una tantum sit sustinendum. E. grat. sit ABCD (in Figura apposita) Nervus ex aliquot Fibris constans; si jam causa quædam Fibras inter CD contentas, quæ omnes simul impetum sive vim punctorum A B sustinere debent, solverit, ita ut una maneat illæsa, hæc jam totam vim punctorum illorum sustinebit; indeque orietur dolor: si vero ista quoque rumpatur, tunc peribit sensus & dolor in illa parte.

4. *Dolorem* creare possunt, (1) Omnia quæ interne Vasa distendunt; quatenus nimirum ex ea distensione tenerrimorum Vasculorum ruptura quandoque sequitur. (2) Eadem de causa, quicquid externe Vasa premit, *dolorem* excitare potest. (3) Quicquid aliqua ratione Fibras nimium tendit; ut distorsio seu luxatio. (4) Quicquid Fibras quasdam, reliquis intactis, dissolvit: jam vero Fibrarum continuum solvitur, vel instrumento mechanico, ut gladio; vel Medicamentis acribus; vel ignis actione.

5. *Pruritum* autem sive *titillationem* excitant, 1. Medicamenta *Rubefacientia*, ita dicta quoniam observatum est, a titillatione colorem rubrum in Corpore oriri. 2. Quicquid inflammationem levissimam creat, idem quoque titillationem producit, i. e., primum gradum *doloris* excitat: sic omnis rubra pustula prurit, nimis vero tractata dolet; ita quo-

quoque omnibus Animalibus œſtro venereo percitis Genitalia rubent; & Penis, ob ſolam Mentis cogitationem, qua nervuli ejuſdem irritantur, rubeſcit, & extenditur: adeoque omnis *pruritus* eſt inflammationis ſpecies. Inflammatio autem oritur ab impedito transfluxu Sanguinis ex ultimis Arteriis in primas Venas; unde in illis pars craſſior ſiſtitur, dum tenuior per lateralia Vaſa fluit: ſicque naſcitur rubedo.

Cauſæ *rubedinem* inducentes ſunt, (1) Omnes Frictiones, i. e. compreſſiones & remiſſiones reciprocæ, ita ut Canales nunc claudantur, nunc diſtendantur; & ab hac reciprocatione oritur grata perceptio. (2) Omnes Fotus, ſive applicationes emollientium & lavantium tepidæ, vel interne, vel externe: quippe Fotus calore ſuo preſſionem Aeris minuit, humiditate vêro ſua Vaſa laxat; ideoque Sanguis eadem copioſe ingreditur: & hinc oritur rubedo. (3) Omnia Emplaſtra denſa, & ſimul non acria, ſed tenacia & glutinoſa: hęc enim, poros obſtruendo, Perſpirationem impediunt; & inde humores accumulantur. (4) Cataplaſmata ſimilia, i. e. corpora aqua ſubacta, & ad Pultis tenacitatem coacta, adeoque medię rationis inter Emplaſtra & aquam; hinc agunt ratione aquæ, ut Fotus; tenacitatis autem ratione, ut Emplaſtra. (5) Omnes Suctiones, ſive a Sanguiſugis, ſive a Cucurbitulis, ſeu a quacumque alia cauſa provenientes; Aeris enim preſſionem auferentes, Sanguinem in partes, ubi fiunt, adducunt. (6) Calor quilibet noſtri

cor-

corporis calorem superans; hic enim motum Fluidorum adauget. (7) Omnia Acria Stimulantia, quę, per fibras externarum partium i. e. Epidermidis, penetrantia, & in meatus proxime subjacentes se insinuantia, lateribus Vasculorum sese infigunt; atque motu vitali Liquidorum pulsa, ita in Vascula agunt, ut eadem inde in primo distributionis gradu constituantur.

Talia sunt, 1. Plantæ omnes *aromaticæ*, in quibus sal & oleum prædominantur: ut ruta, sinapi, nasturtium aquaticum, & hortense, cochlearia raphanus, urticæ, &c. quæ omnes analysi chemica examinatæ, multum olei tenuis & salis continere reperiuntur; prętcrea urticæ, microscopio examinatæ, jacula bifida exhibent, quæ Corpori nostro immissa, motus tremulos & inflammationem excitant: unde si applicentur membris paralyticis, languidis, & sopitis, valde prosunt. 2. Ex Animalibus etiam talia dantur: etenim Formicæ, quæ multum salis & olei præbent, eundem in nostro Corpore sortiuntur effectum; sic etiam Carnes & Pelles putrescentes præbent sal alcalinum volatile, quod vellicando levem inflammationem producit; Columbæ quoque recenter trucidatæ, & Corpori applicatæ calidæ, tum ibi ad putredinem usque relictæ, inflammationem levem sive pruritum excitant. 3. Omnia naturalia, in quibus est Sal Alcalinus qualiscumque, sive fixus, sive volatilis, sive muriaticus; item omnia Acida non nimis acria; cun-

cuncta quoque sive Oleosa, sive Salina, vel fermentatione, vel distillatione, vel etiam expressione parata, modo non sint nimium acria. Hæc autem inflammatio, sive pruritus, sive primus *doloris* gradus, duos habet effectus; nempe, 1. Solidorum attritum, 2. majoris copiæ Liquidi derivationem in Vasa Lateralia & Secretoria.

6. Secundum *doloris* gradum excitant *Epispastica* quælibet, i. e., Medicamenta quæ derivant Liquidum in partem cui applicantur, tanta vi, ut Vasa tenerrima rumpantur; liquor autem hinc effusus ab Epidermide illæsa, in vesiculas elevata, retinetur: adeoque Medicamenta *Epispastica* debent constare ex partibus acribus & tenuibus, quæ, per Epidermidem illæsam transeuntes, sese infigant lateribus Vasculorum sudori, materiæ perspirabili, & lymphæ dicatorum, eaque rumpant; Epidermidem vero non destruant; quoniam hæc pauca tantum (si forsan ulla) habet Vasa; & ideo vis vitę in eadem admodum debilis est.

Medicamenta dictum effectum producentia sunt, (1) Omnes Phœnigmi, sive Medicamenta Rubefacientia diu applicata; sic enim semen sinapi applicatum, primo ruborem inducit; si vero per duas horas remanet, vesicam excitat. (2) Quæcunque sale acri volatili & oleo penetranti gaudent: ut ranunculus, radices thapsiæ, raphani rusticani, flammulæ Jovis, cyclaminis; nec non cepæ, allia, succi ex euphorbio, tithymalo, stramonio, & similes succi acres purgantes; item lixivia saponacea diu

ap-

applicata, fermenta acria, fimus columbarum, præsertim earum quæ fabis plurimum vescuntur; hinc enim fimus columbinus plus salis acris obtinet: dein cantharides, ut & venena nonnulla; puncturæ apum, vesparum, &c. (3) Ignis, qui, cum lentus est, rubefacit solummodo, verum auctus vesicam excitat; idque vel mortuis ipsis, quoniam seipsum movere valet; cum alia Vesicantia in hac occasione sint inertia, & ab altera causa in actionem deducantur. (4) Omnia Salia alcalina, tam volatilia, quam fixa; quælibet Olea acria aromatica; tum Urina putrefacta, Caro putrida, &c. Hæc ergo adhibenda sunt, ubi major motus requiritur, ad obstructiones Vasorum solvendas, & infarcta per stimulationem expellenda.

COROLL. I. Hæc omnia Medicamenta, *Igne* excepto, vices gerunt *instrumentalis* causæ.

COROLL. II. Hæc vero non agunt, nisi in *Solidas* partes.

7. Tertium *doloris* gradum excitant *Escharotica*. Apud Veteres *Eschara* vocabatur *focus Deorum*, & hinc deducta est ad significandam Crustam vi *foci* factam. Hæc autem a *Vesicatoriis* gradu tantum differunt, quatenus scilicet Epidermidem lacerant, & Carne corrodunt. Hujus vero generis sunt, 1. *Escharotica* proprie dicta, quæ Vascula destruunt ita ut Liquida effundantur: horum autem parte tenuissima avolata, fit inspissatio, dein exsiccatio, quam sequitur crusta, quę vero liquoris, e ruptis Vasis erumpentis, evaporationem impedit; unde li-

liquor ſtagnando acer evadit, & corrodendo ulterius penetrat, deſtruitque omnia, non ſecus ac ſi ignis eſſet. 2. Omnia corpora vegetabilia, animalia, & foſſilia, quibus ea ineſt *vis*, ut Vaſcula deſtruere, Liquida expellere, atque, tenuiſſimam humoris partem inſpiſſando, cruſtam ſuperinducere poſſint: hoc modo agunt vitriolum, arſenicum, aqua fortis, lapis infernalis, & ſimilia. Huc autem retulerunt Veteres ſequentia. (α) *Cauſtica*, quorum primarium eſt ignis; unde quidem ea quæ ignis inſtar agunt, *Cauſtica* vocantur: talia ſunt, (1) Spiritus acidi foſſiles ex Salibus, v. gr. ex ſale marino, nitro, vitriolo, ac etiam ſulphure, vi ignis vehementiſſimi, diſtillati. (2) Metalla, iſtis ſpiritibus acidis ſalinis ſoluta, & in cryſtallos redacta: ut Solis & Lunæ cryſtalli; item Mercurialia. (3) Semi-metalla in iiſdem ſpiritibus ſoluta; ut cobaltum, antimonium, &c. (4) Spiritus Animalium alcalini, qui ex omnibus Animalium partibus, exceptis Chylo & Lacte, educi ſolent: etenim, in diſtillatione, poſt aquam ſeu phlegma, quod primum exit, aſcendit ſal volatile, deinde liquidum fœtens, quod Spiritus eſt, quodque, Corpori applicatum, præſentaneum eſt *cauſticum*. (5) Spiritus acidi ſimili modo ex Vegetabilibus parati. (6) Succi Vegetabilium acerrimorum, ut ranunculi, euphorbii, laureolæ, &c. Huc etiam relata fuere (β) *Septica*, quæ talem mutationem carni in Corpore vivo inducunt, qualis in Cadavere, aeri hu-

humido & calido exposito, contingere solet, i. e. putrefactionem. Humores quippe Cadaveris, vi caloris agitati, moventur, iisque, per liquidum fibras emolliens, via ad evaporationem aperitur; quapropter partes balsamicæ aquosæ Humorum, ut subtiles, statim avolant; quibus remotis, sal volatile fœtidissimum & acerrimum erumpit; unde fit, ut Solida & Liquida quæ remanent, in unam massam dissolutam & putridam abeant, h. e. putrescat Cadaver. Similem vero putrefactionem producit Arsenicum, assatis Cepis humiditatem conservantibus immixtum; ut & Mercurius Sublimatus Corrosivus, farinaceis humidis & Cataplasmatibus admixtus.

COROLL. I. Medicamenta quæcunque *Dolorem excitantia*, a primo gradu titillationis, usque ad summum destructionis, gradu solo differunt; quatenus scilicet quædam magis, alia minus violenter operantur.

COROLL. II. Medicamenta hæc etiam *propria* vi nunquam agunt, excepto Igne; si enim Cuti siccæ applicentur, ibique immota maneant, nihil agunt; sed si Liquidis commisceantur, nimirum in Corpore quod in continuo motu existit, effectus vehementes producunt: sic Oleum Vitrioli fortissimum congelatum, parti siccæ admotum, nihil efficit; contra vero, si Liquidis vivi Corporis admixtum fuerit.

COROLL. III. *Calor* omnium horum Medicamentorum est causa excitans & stimulans, quatenus *velocitatem* eorum mo-

motus auget; quippe Septica si calide applicentur, majori cum effectu solent operari. Erunt ergo hæc Medicamenta, pro diversis gradibus caloris, vel Stimulantia, vel Attenuantia, vel Putrefacientia.

COROLL. IV. Causæ demum hæc Medicamenta in actionem completam excitantes, sunt *calor* & *humiditas* simul; non enim satis est, ut in humido solvantur, nisi accedat calor, pro stimulo: unde in Corpore nostro optime agunt, propter ejus calorem & humiditatem.

Hæc vero de Medicamentis in *Solida* operantibus dicta sufficiant; nunc autem ad ea quæ in *Fluida* agunt transgrediamur.

PARS SECUNDA.

De Medicamentis in Fluida agentibus.

DIximus jam antea, Fluidum nostrum considerari posse, vel respectu particularum suarum *ultimarum Solidarum* seorsim sumptarum, vel quatenus est *massa* quædam ex particulis istis conflata. *Priori* sensu consideratum mutationes quatuor subire potest; 1. quælibet particula potest augeri, vel minui in sola mole sua; (2) potest hanc vel illam figu-

guram accipere; (3) solidior vel minus solida reddi potest; (4) nec non etiam hoc vel illo modo moveri. *Posteriori* vero sensu sumptum, potest vel velociori motu projectili, vel tardiori, ferri.

CAPUT PRIMUM.

De Attenuantibus, sive Resolventibus.

1. A*Ttenuantia* sunt illa, *quæ vim habent singulas Liquidi moleculas in minutiores reducendi*; eadem vero dicuntur *Resolventia*, quatenus Liquidorum moleculas præternaturaliter coalescentes *resolvendo*, in naturalem reducunt statum: utraque igitur dividendo semper agunt.

2. Divisio autem dupliciter tantum fieri potest; nempe, 1. quando corpus dividens sese in dividendi poros insinuat, ejusque partes ab invicem secernit; 2. externo attritu diversorum corporum. Prius non fit nisi a Fluidis, aut ab iis quæ Fluidorum indolem habent; posterius vero locum habet in omnibus iis, quæ motum in Liquidis nostris excitare possunt.

3. Porro notandum est, Medicamentorum *vires* non sola Ratione, sed & Experientia teste determinandas esse, ne in errores incidamus, ut solent illi qui ex fluiditate Spiritus Vini colligunt, eum attenuatrice vi præditum esse; cum tamen Sanguinem cito coagulet, ut experientia nos docet. Hac posita cautela,

la, *Attenuantia* sunt igitur omnia illa naturalia, quæ particularum *nisum* ad cohærendum tollunt.

4. Iste vero *nisus* a duplici causa oriri potest; nempe, 1. a Vi particularum Attractrice, quæ singulis Materiæ particulis inesse videtur, sed tamen adhuc satis cognita & explicata non est; 2. a causa externe premente: sic duo Specula optime posita, sibi mutuo imposita, ita vehementer ab aere premente versus invicem urgentur, ut non nisi vi satis magna disjungi queant. Hic autem loci considerabimus particularum in se invicem *nisum*, tanquam a causa posteriori solummodo profluentem; ideoque particularum ab invicem secessus, qui vocatur *attenuatio*, tantummodo fit ponderis prementis ablatione: in Corpore vero nostro pondus illud nihil aliud est, quam Liquidi multi in aliquo loco angusto congestio, unde partes in se urgentur.

5. Optima igitur in hoc casu *Attenuantia* sunt hæc, (1) *Evacuationes*; ut sunt depletio Vasorum Sanguiferorum, Salivatio, Diuresis, Alvi Dejectio, &c. dempta enim liquidorum parte, relictæ in Corpore parti major conceditur libertas sese movendi, quin & cęteris *Attenuantibus* aditus paratum. Notandum est vero, quod licet Vasorum Sanguiferorum debita depletio ad Sanguinis *attenuationem* conferat, nimia tamen eandem impediat; quoniam in hoc casu Vasa sese contrahere nequeunt eo usque, ut Sanguinem contentum propellant; unde fit

ut Sanguis ſtagnet & coaguletur. (2) Omnia *Diluentia*, quæ, particularum interpoſitione, corpora a ſe invicem disjungunt: talia vero ſunt, 1. Aqua, quæ omnium optime diluit; 2. Sales omnes alcalini-volatiles mites; ut Sales volatiles cornu cervi, ſanguinis, urinæ, & ſimiles ex Animalium partibus parati. 3. Sales alcalini-fixi omnes Plantarum incineratarum, non tamen admodum acres, ne rodant. 4. Sales omnes volatiles ammoniaci, qui conſtant ex ſale volatili & acidi unitis; ita tamen ut alcalinum, non acidum, prædominetur, aliter enim coagularent. 5. Sales omnes volatiles oleoſi acres, ex ſale volatili & oleo combinati. 6. Sales quilibet foſſiles; ut ſal marinus, nitrum, borax: non vero metallici; hi ſiquidem incraſſant, quia conſtant ex terra in acidis ſoluta. 7. Cuncti Sapones artificiales, qui, nullis exceptis, ſemper reſolvunt, & attenuant; ut & Sapones naturales Plantarum, i. e., ſucci earum aromatici. 8. Extracta ex his facta. 9. Vina tandem omnia, modo acidum in iis non prædominetur. (3) Omnia quæ, per *attritum*, partes Liquidorum comminuunt: & hoc dupliciter poteſt fieri, nempe, 1. ab aucto inteſtino Fluidorum motu, 2. ab aucta Solidorum vi.

6. Jam vero *motus inteſtinus* Fluidorum quatuor modis augetur. (1) A *calore*: ſed revera parum admodum hic efficit; quia nativus noſter calor non eſt cauſa, ſed effectus attritus fluentis Liquidi: calor autem artificialis, ſi magnus ſit, exſiccat;

ſi parvus, effectu caret: & quidem humidum caleſcens hic loci ſolummodo utile poterit eſſe; ut fotus, balnea, &c. in quorum tamen uſu ſæpe contingit ut, licet bene temperata ſint, ratione ſtatus ægri, coagulent, non attenuent. (2) Ab *efferveſcentia* talis autem, prout a Chemicis definitur, nempe, quod fit pugna Salium oppoſitorum inter ſe, cum magno calore motu, in nobis fieri nequit; uti nec illa quæ fit inter Spiritus acidos & Olea, ut inter Spiritum Vini & Spiritum Nitri; nec ea quæ fit inter Terreſtria & Acida. (3) A *fermentatione*: verum neque hæc in nobis fieri poteſt; deſunt enim requiſita ad fermentationem; unde nec ejus effectus, nempe ſpirituum ardentium productio, in noſtris Liquidi unquam deprehenditur. (4) A *putredine*: ſed cum hæc non niſi in Liquidis corruptis, aut ſaltem jamjam corrumpendis, obtineat, ſi foret in Corpore noſtro, brevi deſtrueremur. Atque ſic omnes hæ quatuor cauſæ, excepto *humido calente*, in Corporibus noſtris ad *attenuationem* Liquidorum nihil conferunt.

7. Solidorum *vis* duplici modo augetur in nobis; nimirum, 1. per ea quæ, vi externa, magnas oſcillationes excitant; 2. per Simulantia interna: ad illud vero pertinent Frictiones, quæ, comprimendo & laxando alternatim, Vaſorum ſuperficies, motum & attritum augent.

COROLL. *I.* Igitur patet ex dictis, actionem *Attenuantium* & *Reſolventium* non

non tam facile concipi & determinari posse, ac nonnulli sibi fingunt: etenim sæpenumero miramur, quare levis inflammatio non nisi difficulter dissipetur, ut & cur Sanguis a contusione effusus & coagulatus diu hæreat; cum tamen hujus ratio sit, quod Medicamenta agere debeant in istam potius partem affectam, quam in totum Corpus. At vero undenam determinationem in istam partem accipere possunt? Supponamus enim, quod aliquis, ad attenuandum Sanguinem in quadam Corporis parte concretum assumpserit sex grana cujuslibet salis volatilis; hæc quantitas miscebitur cum tota Sanguinis massa, quæ ad minimum, est 30. Librarum, quantilla pars igitur, Circulationis lege, ad partem affectam perveniet!

COROLL. II. Ergo Medici prudentis est, præcavere potius ne Sanguis in coagulum abeat, quam eundem jam coagulatum *resolvere* conari.

CAPUT II.

De Incrassantibus, seu Condensantibus.

1. I*Ncrassans*, sive *Condensans*, est illud *quod Liquidorum particulas tenuiores expellens, crassiores arctius inter se compingit*. Experimentis in Anglia factis constat, quod corpora, præter partes suas solidas, multos habeant meatus, qui physice pro vacuis haberi possunt, qui-

que corpori ingredienti non resistunt. *Incrassans* igitur agit minuendo istos meatus; hoc vero fit compressione partium Solidarum, ita ut propius ad se invicem accedant: hoc autem fieri nequit, quin simul particulæ liquidiores & tenuiores exprimantur.

2. *Incrassantia* porro sunt, (1) *Calor* omnis satis vehemens, vel a foco, vel a sole, vel a frictione ortus: hujus autem effectus est, movere Liquida, ac proin augere attritum ad Vasa; unde sequitur expulsio liquidissimorum, relictis crassioribus & minus mobilibus, quæ vero tunc *coeunt*: adeoque nullum Liquidum est in Corpore nostro, quod ad ignem non inspissetur. Calor igitur Liquida *incrassat*: si vero eadem aliquando dissolvit, id efficit in Solida agendo, eaque stimulando; Fluida autem immediate per se nunquam attenuat: immo stimulatione finita, tandem fit inspissatio. (2) *Motus* omnis *muscularis* nimis vehemens; is enim Perspirationem Sanctorianam primum augent, deinde sub specie Sudoris expellit Lympham; & quod exprimi non potest, inspissatur; idem vero *motus* aliquando attenuat, modo non sit nimis violentus; quod quidem efficit, quatenus vim Solidorum contractilem adauget, eorumque actionem in Fluida promovet: verum si *motus* iste *muscularis* nimium exerceatur, tunc, Hippocrate monente, Sanguis quasi *assatur*, oriturque Causus, nisi aquæ potu præcaveatur. (3) Sanguinis *motus circulatorius* nimis vehemens; hic enim particularum applicationes ad Va-

so-

forum superficiem auget: nam ut est velocitas Fluidi ad velocitatem, ita applicatio dicta ad applicationem; ideoque si duplo velocior sit Motus Projectilis, cęteris paribus, duplo major erit etiam derivatio versus lateralia Vasa; quæ, cum rectis minora sint, liquidissima sola, eaque satis larga copia, admittent: unde particulæ, quæ recte feruntur, inspissabuntur & quasi solidæ fient a vi vitali pone urgente. Porro motus hic interdum etiam attenuat, sed non nisi interim multum bibatur, ut amissum restituatur, liquidum. (4) *Motus* omnis *excretorius* nimis auctus; quia scilicet liquidissima nimium extra Corpus derivantur, ut fit in nimiis Sudoribus, Purgationibus, Diabete, &c. (5) Quælibet causa *externe* Vasa comprimens: hæc enim liquidissima expellit: pro ut apparet in iis qui fodinas, ubi pressio aeris magna est, ingrediuntur: hi quippe primo quidem frigent, quia transfluxus per extrema minima Vasa aliquantulum impeditur; paulo post vero sudant, non a loci calore, ut docet Thermometrum, sed quia vis Cordis manet, dum interim Vasorum capacitas imminuitur: quapropter eadem Liquidi copia per Canales jam angustatos transmittitur; unde major fit motus, & attrictus, & consequenter sudor excitatur. (6) Medicamentorum omne genus, quod potest præcedentia vel excitare, vel augere: talia sunt omnia Stimulantia, Sudorifera, Emetica, &c. quorum abusus Liquida inspissat. Hinc in morbis ab Humorum *crassitie* penden-

tibus, infelix sequitur effectus, si Sudorifera abhibeantur, cum e contrario Diluentia tunc indicentur.

COROLL. I. Omnia Remedia quæ Sanguinem ad debitum gradum *inspissant*, Corpus nostrum corroborant, & ad longævitatem disponunt. Etenim si debita Sanguinis *Crassities* absit, Liquida nimis uberi copia in Vasa lateralia derivantur, & a Corpore secedunt: unde perit robur; quod quidem consistit in magnitudine Venarum & Arteriarum, & debita Sanguinis per has fluentis *crassitie* & firmitate; quemadmodum in Sanguine rusticorum, venæ-sectione educto, clare patet.

COROLL. II. Ubi Sanguis nimium *tenuis* est, valido Musculorum motu denuo compingi & *incrassari* potest; ut in Phthisis observari licet.

CAPUT III.

De Acrimoniam inducentibus.

1. PEr *Acrimoniam* intelligimus eam corporis figuram, cujus ope *vim* suam mechanicam secundum exiguam superficiem alteri corpori applicare potest. Jam vero *acria* corpora queunt esse quam plurima ratione figuræ; possunt enim esse vel conica, vel pyramydalia, &c. ita gladius, culter, planum inclinatum, cuneus, &c. *acria* corpora sunt. Vis autem sive potius Momentum illorum, sicut & omnium corporum, dupliciter considera-

ri potest : nempe vel absolute, vel specifice : porro Momentum *absolutum* dicitur illud, quod habetur ex Velocitate corporis in ejusdem Pondus ducta ; *specificum* vero desumitur ex Resistentia ad Momentum absolutum considerata. Ex. gr. si duo sint corpora, quorum alterum habeat unum Ponderis gradum ; & unum Velocitatis ; alterum vero duos Ponderis gradus, & totidem Velocitatis; tunc Momentum absolutum primi erit ad momentum absolutam secundi, ut Velocitas primi in suum Pondus ducta ad Velocitatem secundi in suum Pondus ductam, i. e. ut 1. ad 4. Si jam supponamus, hæc corpora in alia Resistentia ea lege impingi, ut Resistentia quam secundum invenit, sit quadruplo major ea quam invenit primum; eorum Momenta specifica erunt æqualia : si vero Resistentia secundi, majori adhuc ratione superet eam primi; tunc Momentum specificum primi, Momentum specificum secundi excedet. Hinc etiam quo minor est superficies resistens, in quam *acris* aliqua particula impingit, & quo plus Ponderis & Velocitatis habet hæc particula, eo major erit illius effectus.

2. Porro corpus omne blandum potest *acre* fieri, & vice versa : in nobis autem *Acria* possunt esse duplicia; nempe, vel *innata*, vel extrinsecus *illata*. Corpora vero quæ blanda sunt, *Acria* evadunt dupliciter; 1. scilicet, mutando figuram; 2. remotis involucris, quibus *Acria* erant involuta : verum in statu sano nulla fere in nobis sunt *Acria*; nam siquæ sint, sta-

tim extra Corpus eliminantur, ut Bilis & Urina. Ergo *Acria innata*, hisce duobus exceptis, nulla dantur: quippe pars aquosa, quæ maximam Liquidorum partem in nobis constituit, nunquam fit *acris*; ut patet in distillatione Sanguinis. Partes terrestres in nobis fere nunquam mutantur in *acres*, saltem nondum experimentis hoc fieri constat; interdum autem, ex. gr. in Calculo, particulæ dantur *acres*; hæ vero sunt particulæ salinæ cum terrestribus commixtæ: adeoque in aliis partibus quærenda sunt *Acria*. Oleum nostrum est materia blandissima, vulneribus enim instillatum lenit: idem vero facile mutatur in acre; nam siquis multum Olei sumpserit, brevi ructus nidorosos emittet, & mutabitur hoc Oleum in substantiam acerrimam, ossa vel ipsa adurentem & exulcerantem. Sales etiam *acerrimi* fiunt, si nimio motu & calore atterantur; atque triplici de causa *acres* evadunt. 1. Omne quod Sanguinis velocitatem & consequenter attritum auget, maxime in nobis Sales *acres* producit. 2. Quicquid attenuat Liquida, Sales plerumque *acres* efficit; nam inde multiplicantur anguli, a quibus *acredo* pendet. 3. Omnis modus resoluti onis idem facit; partes enim quæ concreverant, resolutæ & a globoso contextu liberatæ, *acres* evadunt. Quin etiam *Acre* nascitur in nobis ex putrefactione, quæ stagnationem sequitur: per calorem enim & motum vicinorum Vasorum fit attritus in humore stagnante, & figurarum mutatio inde oritur.

2. A-

3. *Acre* vero in nobis fit triplex, 1. *Acre Acidum*: hoc autem producitur a ſtagnatione Ciborum ex Vegetabilibus, qui, ſi diu maneant in Ventriculo, acerrimi fiunt, niſi ſimul aliquid ex Animalibus commixtum fuerit; Lac vero, quamvis humor ſit animalis: non excipiendum eſt; nam & illud in Ventriculo *aceſcit* ſæpiſſime. 2. *Acre Oleoſum*: omnia quippe Corporis noſtri Liquida, ſi modo exponantur alicui calori, qui Corporis noſtri calori ſit æqualis, diſſolvuntur, & ingentem fœtorem concipiunt, i. e. putreſcunt; quæ putrefactio a Sale volatili & Oleo procedit; nam ſi diſtillaveris inde Salem & Oleum, illud quod remanet inſipidum & inodorum erit; ſi autem Oleum a Sale liberatur, non amplius fœtet unde patet, Oleum ſuam putreſcentiam a Sale habere, qui porro diſſolvi debet ut fœtorem excitet, 3. *Acre Alcalinum*.

4. Ceterum *Acria* quæ Corpori noſtro extrinſecus inferuntur, diverſa ſunt; ſcilicet, (1) *Foſſilia & Mineralia*, quæ viribus integris Corpus ingrediuntur, & non facile mutantur; ut Sal Gemmæ, Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Nitrum; ſimul & omnia S lia Metallica. Huc pertinent quoque *Terreſtria*, ut Alumen; nec non *Olea* falſo ſit dicta, ut Oleum Petræ. (2) *Acria Acida*, quæ vel volatilia ſunt, vel naturalia; ut omnes Succi Fructuum horæorum, ſcilicet, Ceraſorum, Pomorum, &c. vel arte facta, nempe, per fermentationem; ſic enim ex Muſto fit Vinum, & ex hoc Acetum; quæ quidem *Acria* leviſſima ſunt: fixa vero ſunt ponderoſiora, & hinc acrio-

criora; quippe Acidum quo ponderosius est, eo est acidius, ut patet ex Aceto & Oleo Vitrioli: illius enim pondus ad hujus est ut 1. ad 3: fixa autem *Acida* sunt omnes Sales fossiles in liquamen conversi, ut Oleum Vitrioli, &c. (3) *Acria Alcalia*, quæ vel volatilia, vel fixa sunt; hæc vero terram habent adjunctam, a qua liberata fiunt volatilia; hinc etiam fixa acriora sunt, quoniam ponderosiora. (4) *Acria Oleosa*; & hæc vel expressa, vel distillata sunt: priora ex se semper sunt blanda, tempore autem *acria* evadunt: posteriora vero omnia fere sunt *acria*; quæ, si in nobis non digerantur, nec viribus vitæ superentur, *acerrima* fiunt, ita ut instar ignis adurant; hæc porro simul acria & tenacia sunt. Huc pertinent *Spirituosa*; qualia sunt omnes Spiritus fermentati, qui acerrimi sunt, ut patet ex Spiritu Vini. (5) *Sales* ex Vegetabilibus; qui sunt vel essentiales, ut Mel, Manna, Saccharum; vel artificiales, nempe, qui ex Succis Plantarum maturarum succulentarum expressis & calore inspissatis, frigoris vi coguntur in Crystallos in aqua solubiles; hi autem omnes inertiores extant: vel sunt fermentatione producti; ut Tartarus, qui post depurationem Vini lateribus cadorum adhæret. (6) *Acria Aromatica* omnia, quæ oleo & sale acri conjunctis abundant: hæc enim sunt calida, odora, & saporis acris; ut Piper, Zingiber, Cepa, Allium, Cinnamomum, Cassia Lignea, Caryophylli, Nux Moschata & Macis, Cardamomum, Galanga; nec non

Aro-

Aromata nostra quæ in Europa nascuntur. Siquidem hæc omnia stimulando agunt, si vero nimia copia sumantur, Ventriculum & reliqua Viscera adurunt.
(7) Omnia *Dolorem excitantia*: de quibus autem conferatur CAP. *De solventibus*.

CAPUT IV.

De Demulcentibus.

1. DEmulcentia sunt *illa, quæ Humorum nostrorum morbosorum particulas acres obtundunt*; quod quidem faciunt, non figuras earum mutando, sed tantum involvendo, & quasi in capsula includendo: atque hoc sensu vagina continens cultros, acus, alia-ve acria instrumenta, dici potest acredinem illorum *demulcere*.

2. Jam vero *Demulcentia* duplicia sunt; nimirum, vel generalia, quæ omnia Acrium genera, qualiscunque sint naturæ, indiscriminatim & æqualiter involvunt; vel specifica, quæ certam solummodo Acrium speciem obtundunt.

Classes autem *Demulcentium* generalium sunt sequentes.

(1) Omnia *Oleosa*, his 4. capitibus contenta; nempe, 1. *Olea* ex Seminibus farinaceis maturis *recenter expressa*; ut ex Amygdalis, Avellanis) Seminibus 4. Frigidis majoribus, & minoribus, Papavere, &c. 2. *Infusa* quælibet *aquosa* ex Seminibus farinosis in tenacem mucila-

ginem redactis; ut ex Semine Hyperici, Liliorum alborum, Solani, Violarum, Trifolii odorati, Verbasci, Cydoniorum, &c. 3. *Oleum Stillatitium* unicum non acre, scilicet, Oleum Ceræ. 4. Animalium *Olea nativa*; ut Butyrum recens, Cremor Lactis, Pinguedines secretæ & collectæ, præsertimque Animalium Medulla; item Pinguedines circa Ossa, ac imprimis circa Mesenterium & Renes collectæ; nec non Gallinarum, Anserum, Anatum, &c. Pinguedo. Hæc autem *Demulcentia* usum optimum habent, ubi signum multæ acredinis adest; immo Venena acerrima hisce enervari possunt: interne quoque sumuntur, multumque prosunt, quando Sanguis plurimis particulis acribus scatet; sic, in Scorbuto pessimo, si æger, licet languidissimus, assumat jejuno stomacho, repetitis vicibus, Cremorem Lactis, Butyrum recens, & quæ omnium optima est, Medullam Animalium, egregie curabitur; ita & illis quibus Ossa adeo sunt arida, ut non sine strepitu moveri possint, assumpta Medulla plurimum confert; quin etiam in Arthritide vaga, sive Rheumatismo, nihil magis juvat quam Oleum Lini, ad ℥ jj. sumptum, quolibet mane.

(2) *Plantæ* omnes *insipidæ* & *inodoræ*, maturæ ex quibus non habetur oleum, sive forma Emulsionis, sive Infusionis, sive Decocti, sive Pastæ alicujus, assumptæ: Illi autem qui Olea cruda primæ Classis, numero 1. contenta, ferre nequeunt, hujusmodi Plantas assumant; in his enim partes oleosæ aliis involutæ latent.

rent. Porro istæ Plantæ operantur partim ratione sui glutinis, quo acria investit in Corpore nostro, partimque ratione tecti olei sui: hæc vero bina faciunt, Decocta Althææ, Borraginis, Malvæ, Graminum omnium, Brancæ ursinæ, Mercurialis, Parietariæ, Violarum, Verbasci, Liliorum alborum, Cucumerum, Peponum, Melonum, Citrullorum, Lactucæ, Papaveris, Symphyti. Nymphææ; nec non Semina Cydoniorum, Succus Fragorum, &c. Horum enim præparationes omnes sunt *demulcentes*, & parum refert quales sint; ita, sola Lactucæ assumptione continuata, curari potest aliquando Phthisis. Notandum est autem, hæc non prodesse ubi Acre adest lentum & inspissatum; sed in Acri calido plurimum juvare; unde Veteres contra Venena præscripsere Lactucas, Malvas, Cucumeres, &c.

(3) *Semina* cuncta, ex qnibus exprimi potest *oleum*, & inde fieri queunt Pultes, seu Emulsiones: ut sunt Amygdalæ, Pistaciæ, Hordeum, Avena, Triticum, Secale, Oryza, Milium, Juglandes, Avellanæ, Semina Peponum, Cirtullorum, Liliorum, Nymphææ, Lini, &c.

(4) *Gummi viscosa & insipida*; imprimisque Gummi Tragacanthum, ut & Gummi Cerasorum, Pomorum, Pyrorum, &c. in aqua soluta: Hæc enim optime operantur, & etiam Mictum cruentum in Variolis placide curant.

(5) Omnes Animalium sanorum *partes succulentæ & concrescentes* (exceptis Bile & urina); quælibet enim ex his, vel

vel oculo, vel vulneri, absque doloris sensu admoveri possunt: omnes itaque *gelatinosæ* partes quæ ex Animalium coctis habentur, hic loci prosunt; sic Ova, Carnes, & omnia nostra Solida (dempta pinguedine) in gelatinam redigi queunt: sunt autem gelatinæ nihil aliud, quam succi nutritii ex Solidis vi coctionis expressi; ut ex Cornu Cervi patet; post conctionem enim nihil inde restat præter caput mortuum; ita quoque Caro ad consumptionem humidi cocta, si modo distilletur, nihil præbet præter oleum empyreumaticum: adeoque gelatinæ & decocta Tendinum, Membranarum, Intestinorum, Viscerum, *Demulcentia* sunt: quapropter innumeri morbi ab acredine sola orti, idonea diæta ex hisce jusculis facile curantur.

Classes porro *Demulcentium specificorum* sunt subsequentes.

(1) *Absorbentia* omnia, *Terrestria* dicta; quorum nulla, licet, ob figuram, pro lædentibus & vulnerantibus haberi possint, attamen *domulcent*; etenim *acri acido* occurrentia, illud absorbendo enervant: ita Chalybis Limatura, quamvis acria spicula habeat, nihilominus Oleum Vitrioli enervat. *Acidi* autem *Absorbentia* sunt sequentia: Oculi Cancrorum, Testæ Ovorum calcinatæ, Corallia, omnes Margaritæ, cuncta Ostracodermata, Mater Perlarum, omnia Piscium Ossa, omnes Calces ex Animalium partibus combustis restantes: hæc, inquam, omnia *acidum* absorbent, & ei juncta tertium *dulce* corpus constituunt.

Hunc

Hunc etiam pertinent Lapides nonnulli; ut Bezoar, & Lapis Hystricis, *Pedra del Porco* dictus (*a*): Lapides vero, qua-

---

(*a*) *Lapis* iste defertur ad nos potissimum ex Malaca, Orientalis Indiæ regione; vocaturque ab Indigenis *Mastica de Soto*; ab Hispanis & Lusitanis, *Pedra de Vassar*, ac *Piedra de Puerco*; & a Mercatoribus, ut plurimum, *Pedra del Porco*; in Officinis vero *Lapis Porcinus*, *Lapis Malacensis*, *Bezoar Hystricum*, *Lapis Histricis* nuncupatur: perperam autem & abusive a nonnullis *Lapis Hystericus* dicitur; quum hicce posterior plane sit diversus, inveniaturque tantum in America, scilicet, in *Hispania nova*, nec sit Bezoar uti prior: Porro *Lapis Porcinus* nascitur in Versicula Fellea cujusdam Hystricis sive Porci Spinosi, magnitudinis Porcelli octimestris; qui vero reperitur præsertim in Provincia *Caraga*, & in alia, *Pam* dicta, terræ Malacensis. Et autem *Lapis* iste Coagulum Biliosum, rotundum, spongiosum, aliquantulum compactum; coloris carnei, vel potius parenchymati Hepatis haud absimilis; saporis amarissimi; tactui lubricum, saponis instar, occurrens; licet quasi squamatum, seu potius faveolis quibusdam, instar vestigiorum a variolis relictorum, præditum sit: invenitur, ut plurimum, magnitudine nucis myristicæ, vel juglandis. Hic vero Lapis, vesicula quadam seu tunica exteriori, dum primum ex India adfertur, est obductus: quæ vero nihil aliud est, quam folium tenuissimum, glutine quadam artificiosissime adhærens, quod, infusione aut maceratione in aqua calefacta dissolvitur. Notandum est vero, *Lapidem Porcinum* confundi non debere cum *Pila Hystricis*, quæ in Stomacho, non autem in Vesicula Fellea hujusce Animalis nascitur, ac proinde non est *Bezoar* uti prior, sed *Ægagropilus*. In hunc errorem lapsus est, cum multis aliis, SAMUEL DALE (*Pharmacolog.* p.40. *edit. Londin. in* 4.) qui ex hac confusione, falso concludit, *Pedra del Porco* esse potius ægagropilum, quam bezoar; quum tamen certissimum sit Lapidem hunc genuinum reperiri tantummodo in Visicula Fellea Hi-

quatenus insipidi, nullam aliam habent vim, quam demulcendi; sed si adsit sapor, tunc alia ratione agere nequeunt: ita Lapis Hystricis, quia naturæ est saponaceæ, stimulando agere potest; at nihil

Histricum. Est autem iste Lapis valde rarus, ac tanti pretii habetur, ut in ditiorum solummodo ac Principum manibus sit. Gaudere dicitur virtute egregia diaphoretica & alexipharmaca; & Indi cum cæteris Alexipharmacis præferunt. Calidum, uti loquuntur, nativum conservat, Viscera roborat, Humores crudos in toto Corpore consumit, nimiam Pinguedinem cohibet, ab Apoplexia & Epilepsia præservat; materiem Calculi sine dolore dissolvere, & Arthritidem curare perhibetur; Choleram specifice curare dicitur; & in Ictero Calculoso laudatur. Alvum quoque simul movet haud infrequenter iste Lapis, idque cum euphoria: unde commode tutoque substitui potest diaphoretice Laxantibus, aut emetice Diaphoreticis; eoque magis, quod, ob particulas oleosas, simul blanda vi anodyna impregnatus sit, qua molestissimas æque ac periculosissimas Præcordiorum anxietates in Febribus, acutis præcipue & malignis, si quid aliud, refrænare valet. Forsan gaudet etiam virtute emmenagoga, ita ut, ob metum abortus, huncce Lapidem prægnantibus exhibere vereatur FRIDERICUS HOFFMANNUS, in *Clave Pharmaceut. Schroderiana*, *Lib. V. Class.* 1. §. 34. *pag.* 687. Porro, quoad *modum utendi*, Lapis hic rarissime in substantia, ob nimium pretium, sed in infuso tantum datur: licet, in pulvere, magnarum quoque virium habeatur in Febribus Malignis propulsandis, si solummodo ad gran. v. vi. vel vii. in aqua alexiteria, ditioribus propinetur. Infusio fit, eum suspendendo in Aquæ, aut Vini, aut Cerevisiæ, &c. unciis duabus, per horæ spatium, vel amplius; & sic infusus liquor bibitur, qui, quo amarior, eo etiam potentior erit: in liquore autem suspensus interdum agitandus est iste Lapis: hunc in modum grani pondere vix imminutus, imbuit & amarore & virtute sua liquorem, ægro, pro una dosi propinandum: postquam autem

nihil specifici præ ceteris Stimulantibus habet. *Acidum* etiam absorbent omnes Terræ nativæ; ut Argillæ, Cretæ quælibet, Bolus Armena, aliæque, &c. item Calces nonnullæ Metallorum; ut & Marcassitæ, Chalybs, Plumbum, Stannum, in pulverem redacta. Hæc imprimis opponuntur *acido*; atque his Venena acerrima maximaque *demulceri* possunt: ita Mercurius Corrosivus cum Limatura Chalybis multum contritus, innoxius evadit; quin & Vitriolum quod Chalybe saturatum est, medicamentum fit innocuum; sic etiam Lapis Infernalis omni sua vi caustica, per Chalybis Limaturam, vel similem, privari potest, immo si cum Oculis Cancrorum multum diuque conteratur.

2. *Acida* omnia, respectu Alcalicorum *Demulcentia* sunt licet per se considerata sint acerrima: talia vero sunt, 1. Succi recentes Fructuum maturorum & acido-

tem inde extractus est Lapis, quum, saponis madefacti instar, mollis evaserit, in loco sicco poni debet, ut pristniam consistentiam recuperet. Conferantur, de *Lapide Porcino*, BONTIUS, *De Medicina Indorum*, in *Not ad* GARC. ab ORT. *cap.* 46. FRAGOSIUS, *Medic. Indor. cap.* 10. TULPIUS, *Lib. IV. Observ.* 52. ac imprimis MICHAEL BERNARDINUS VALENTINUS, in Tractatu *de Polychrestis Exoticis*, ubi in particulari agit de hoc Lapide. Jam vero, quod pertinet ad hujusce Medicamenti vires ita decantatas, quandoquidem saponaceæ naturæ sit, utpote ex indurata concretaque Bile formatum, hinc optimum sane conferi debet plurimis in casibus; sed tamen non tanti faciendus videtur iste Lapis, ac vulgo fit apud plerosque, nec forte multo pluris, quam alii Lapides in Vesicula Fellea quorumcumque fere Animalium inventi.

dorum; ut Cerasorum, Mespilorum, Uvarum, Pyrorum, Malorum, Ribesiorum, Mororum, &c. quæ medicamenta præstantissima extant ad morbos in quibus dominatur *alcali*; sicut in Peste, Variolis, Morbillis, Febribus ardentibus, &c. 2. Serum Lactis subacidum, Lac ebutyratum, Lac ipsum accescens: hæc enim Alcali, sive fixum, sive volatile obtundere valent: sic Tulpius observavit Diarrhœam pessimam, ab alcali Bilis prædominanti ortam, usu solo Lactis ebutyrati sanatam esse; ab hujus etiam haustu frequenti Febrem tertianam curatam fuisse observatum est. 3. Omnia Fermentata acida, ex omnibus Fructibus horæis vel ex farinaceis parata, & *acetosa* dicta; quæ vero potius dissolvunt, quam coagulant: hinc etiam Vina Mosellana & Rhenana optima sunt (præsertim addito Spiritus Salis Ammoniaci pauxillo) in morbis ubi sitis est intensa & bilis admodum vitiata. Huc autem pertinent Acida distillata & fermentata, nec non Tartarus crudus, qui est Acetum siccum. Hujus quoque Classis sunt Pultes per aliquot dies in calore retentæ, indeque accrescentes. 4. Omnia Acida ex Fossilibus ponderosioribus; hæc enim Alcali plurimum absorbent, sed ante absorptionem maxime corrodunt; suntque vel nativa, ut Petroleum; vel arte facta, nempe distillata, sicut Spiritus Salis marini, Sulphuris, Vitrioli, Nitri; hæc autem Alcali saturata corpus blandum constituunt, ut liquet ex Tartaro Vitriolato.

(3)

(3) *Alcalia* omnia respectu omnium Acidorum. Per *Alcalia* vero triplicia genea Salium vulgo intelliguntur; nimirum, 1. Omnia Salia fixa ex Vegetabilibus crematis exstracta; hæc autem maxime rodentia sunt, sed omnibus Acidis opposita, & post conflictum cum illis blandissimum corpus constituunt. 2. Salia omnia alcalina volatilia ex Vegetabilibus, post Plantarum putrefactionem, distillatione parata. 3. Sales volatiles alcalini, ex Animalibus per distillationem educti, & *urinosi* dicti: omnes vero Animalium partes putrefactæ talem exhibent Salem alcalinum fœtidum.

(4) Omnia *spirituosa ardentia*, respectu Acidorum: ita Spiritus Vini rectificatus, cum acido quodam Spiritu, sicut Nitri, aut Vitrioli, vel Salis, aut cum Aqua Forti, digestus vel distillatus, eorum acciditatem nimiam destruit, eosque dulcificat.

COROLL. Hisce jam consideratis, patet, quænam sint Antidota *mechanicorum Venenorum?* Per hæc autem intelligimus omnia illa, quæ ratione *figuræ* & *motus* effectus suos producunt; ut sunt Vitra contusa, Crystalli, Metalla, &c. quorum Antidota ea sunt, quæ Venenis istis involvendis idonea se præbent. Alia porro extant Venena quæ coagulando agunt; de quibus vero inferius erit sermo.

CA-

CAPUT V.

De Immutantibus.

1. IMmutantia sunt illa, *quorum ope particularum Fluidum componentium figuræ ita mutantur, ut inde magis, minusve, ad pungendum evadant aptæ.* Jam vero multa quidem *Immutantia* censentur esse, quum paucissima sint: nam revera Solidorum *attritus* in Fluida contenta, videtur esse sola atque unica efficiens causa immediatæ *mutationis* figuræ in particulis horum Fluidorum; mutationes enim quæ fieri solent in Fluidis ab effervescentia, aut fermentatione, locum non habent in Corpore nostro, ut antea demonstratum est.

2. Porro ab *attritu* supra dicto sequentes oriuntur effectus; nempe, 1. Particulæ lentiores, hebetiores, & crassiores impinguntur cuspidibus aliarum partium; unde fit, ut rigidiores particulæ flexilioribus involvantur: Hinc patet ratio, cur Sales in nobis ita *mutentur*, ut post horas 24. omnem suam acrimoniam deponant. 2. Partes maxime flexiles omnium etiam maxime *mutantur*: tales enim maxima donantur superficie, & minima soliditate; adeoque minimam resistentiam habent. 3. Particulæ angulosæ maxime *immutantur*; siquidem anguli abraduntur, unde ex angulosis globosæ & obtusæ fiunt.

3. Hic autem *attritus* variatur pro varia

ria celeritate Circulationis Fluidorum in Corpore nostro: ideoque *immutare* Liquida, est *immutare* gradum velocitatis Circulationis. Jam vero quærendum est, quinam velocitatis gradus ad hanc illamve *mutationem* inferendam sufficiat. Ad hoc solvendum, supponamus aliquem varia sumpsisse Ciborum & Potulentorum genera, ut carnes salitas, res acidas, &c.; si regularis sit Motus Circulatorius, omnia hæc Ingesta blanda & innocua reddet; si vero Motus ille a qualibet causa, ut a febre, augeatur, tunc ex iisdem Ingestis fiet massa crassa, depravata, & ad putredinem vergens.

4. Hinc igitur concludimus, 1. Motum *lenem* & *æquabilem* omnia *blanda* producere. 2. Motum minorem *solito* Fluida, præcipue vero Chylum, in materiem *acidam* convertere: sic in Infantibus & Pueris, nec non in Fœminis phlegmaticis, & nimis quiescentibus, Morbi sæpius oriuntur ab *acido*; ideoque tales juvantur Salibus Volatilibus, nec non Medicamentis Chalybeatis, Absorbentibus, &c. 3. A velocitate nimis *aucta* omnes particulas *acrimonium* acquirere, eamque quam *alcalinam volatilem* appellant.

CAPUT VI.

De Diluentibus.

1. Diluentia sunt illa, *quæ Fluido permista, partes ejus reddunt fluidiores*,

res, *ita tamen ut eas non immutent*. Fluidum vocatur ea massa, cujus minimæ particulæ sunt sibi invicem continuæ, sed tamen facile separari queunt: (vide PROLEGOM. CAP. I. §. IV.) *fluidius* ergo reddere, est facere ut minori vi partes ab invicem sint separabiles.

2. Istud autem dupliciter fieri potest, nempe, 1. Particulas singulas in *minutiores* dividendo; qui vero modus non est hujus loci. 2. *Diluendo*, sive aliud corpus admiscendo, quod quidem tres sequentes debet habere conditiones; scilicet, (1.) quicquid *diluit*, debet esse *fluidum*; (2) debet esse *fluidius* humore diluendo; (3) post miscelam debet *fluorem* suum retinere.

3. Corpus hisce tribus conditionibus præditum, præter Aquam, nullum est: Vinum quidem dicitur *diluere*; sed vis ejus diluens pendet ab aquositate sua vi stimulanti conjuncta: Jam vero Olea massam potius immeabilem reddunt; Spiritus fermentati plerumque massam coagulant, non autem diluunt; Sales sunt solidi, adeoque *Diluentium* conditiones non habent, sed stimulando attenuant; Terra quoque solida & iners est. Ergo si *diluendum* sit, Aqua oportet uti.

THEOR. I. Aqua, si calore adjuvetur, *diluit* magis; hinc Aqua calida ad istud est optima.

THEOR. II. Salinæ particulæ, stimulando, actionem Aquæ calidæ multum promovent; igitur si sumamus Salem Marinum, Polychrestum, Ammoniacum, vel

vel Boracem, cum Aqua, tunc optimum *dilutionis* effectum obtinebimus.

THEOR. III. Respirationis motus auctus, nec non voluntarius summa sunt ad *diluendum* adminicula: hinc ubi cita *dilutione* opus est, ut in Pleuritide, Peripneumonia, &c. tum ægri quantum possunt respirent: nam præter effectum proprium moti Pulmonis, scilicet, Humorum attenuationem, insuper eadem ratione comprimuntur Ventriculus & Intestina; atque sic Aquæ *diluentis* citior inde fit expulsio, & in Vasa Lactea derivatio; hinc etiam Ductus Chyliferus magis per vices premitur, unde Aquæ per eundem fluxus acceleratur. Ita quoque, motu Musculorum voluntario, autur Liquidorum trajectus: istud autem maximi est usus in Morbis Chronicis, ubi constat Liquida esse incrassata; quapropter qui talibus Morbis affecti sunt, gradiantur, ambulent, saltent, similesque motus moderate exerceant, iterata interim Aquæ potatione: quippe multo melius inde se habebunt; ut exemplo ægrorum qui equitatione, vectione in rheda, & similibus, satis diu & ut par est, utuntur, clarissime patet.

CAPUT VII.

De Coagulantibus.

1. COagulantia sunt ea, *quæ partes Fluidum constituentes in massam stri-*

ctam

ctam & concrescentem mutant, ita ut multæ particulæ sub una superficie moveantur. Hoc autem dupliciter fieri potest; scilicet, 1. Expellendo particulas fluidissimas, quæ ceteris interjacent. 2. Uniendo partes inter se, nimirum inter Fluidi partes aliquid interponendo, quod eas inter se nectat, ita ut in majnres moles abeant, & amplius fluere non possint. Porro quæ Sanguinem hoc modo *coagulant*, semper perniciosa sunt, & intra Corpus admitti vix queunt, quin statim mortem accersant.

2 Classes Medicamentorum quæ Fluidum nostrum primo modo *coagulant*, duæ sunt; nempe, 1. *Lxprimentia*, sive *Expellentia* proprie dicta; 2. *Absorbentia*, quæ liquidum intermedium tenuius intra poros suos accipiunt, unde reliquum crassius evadit. Priora nostrorum Humorum copiam minuunt; posteriora vero eam augent: sed hæc non adeo facile in nobis operantur, ac nonnulli sibi fingunt; assumpta quippe Vasa Lactea ingredi nequeunt.

3. Prioris autem Classis *Coagulantia* sunt, (1) inter Vegetabilia, 1. Ea omnia quæ cum *Martis Vitriolo* commista, tincturam *nigram* ac teterrimam producere solent; verb. gr., Gallæ, quæ cum nostris Liquidis mistæ, ut & cum Lacte, Ovi albumine, Saliva, eadem *coagulant*; sic etiam Rosarum rubrarum Succus recenter expressus; ut & Succi fere omnes immaturi; tum Nuces Juglandes, præsertim earum Cortices; nec non Cortex & Flores Granatorum; Succus Acaciæ im-

immaturus, Mespilorum, Omphacii, Ribesiorum, Cotoneorum, & similes Succi plurimi, in ore retenti, salivam *coagulant*: si vero, tales quales sunt, Sanguinem attingant, (nempe, si in Venas injiciantur) ipsum *coagulant*, & *polypos* in Corde & Arteria Pulmonali producunt. Eorumdem vero Succorum nonnulli, si maturi sint, aliquantulum attenuant. 2. *Spiritus Acidi fermentati*, præsertim si vires maxime concentratas habeant, i. e., si ad summam aciditatem deducti sint; nam Acida simplicia sive diluta, ut Acetum simplex, non coagulant, sed potius diluunt. 3. *Spiritus* omnes *fermentati ardentes*, ad eam subtilitatem perducti, ut mereantur nomen *alcohol*, sive ut pulverem pyrium accendere queant: hi vero ex omnibus Vegetabilibus haberi possunt ope fermentationis, primo ad vini, dein ad aceti naturam deducentis; etenim si distillatio fiat antequam aciditas supervenerit, tum habetur Spiritus inflammabilis, qui ipsam salivam *coagulat*: hinc pessime agunt Practici commendantes hosce Spiritus in Humorum tenacitate nimia.

(2) *Coagulant*, inter Fossilia, 1. *Sales Vitriolici*: ut sunt Vitriola Martis, Plumbi, Lunæ, Cupri, Mercurii; item Alumen, & Mercurius Sublimatus corrosivus, si tam parva quantitate sumantur, ut solummodo stimulent, non autem dissolvant; ita quoque Lapis Infernalis minori quantitate coagulat, majori autem dissolvit. 2. *Spiritus* omnes *acidi* e Fossilibus igne violento educti: ut

Spiritus Sulphuris: qui vero si aperiat, id agit quatenus Solida stimulat; sed hic loci consideratur quatenus immediate in Liquida agit, eaque coagulat cum iis immixtus: idem etiam efficit Spiritus Salis Gemmæ, & Marini, nec non Aluminis, Vitrioli, Nitri; simul & Aqua Fortis, sive ex Vitriolo & Nitro tantum, sive addito hisce duobus Alumine, confecta sit: inter hæc autem Spiritus Nitri & Aqua Fortis maxime coagulant.

Porro hæc omnia duplicem in nobis vim exercent; nempe. 1. In Solida agunt, eaque corroborant, i. e., in contractionem stimulant; itaque majori distensioni, & consequenter Cordis actioni magis resistunt: hinc mutuus eorum motus augetur, ipsorumque actio in Liquida nostra major evadit; unde Liquidorum attenuatio, fluidissimarum partium dissipatio, & inde tandem *coagulum* oritur. 2. Liquidis nostris sufficienti quantitate permista, protinus ea *coagulant*. Hinc igitur videmus, quomodo idem Medicamentum *Solvens* & *coagulans* simul esse possit.

4. Ad posteriorem Classem Coagulantium, scilicet, *Absorbentium*, pertinent sequentia. 1. *Terræ* omnes, tam *exustæ*, quam *exustionis* immunes, nativæ nimirum & pingues: ut sunt Cretæ, atque Boli, nec non Terræ Figulinæ omnes, & Argillaceæ; quæ vero, quo plus exustæ & tenues sunt, eo magis absorbent. *Ostracordemata* quælibet in cineres redacta: ut Conchæ marinæ, unde calx habetur, præsertim quę Chelæ Cancrorum,

Con-

Conchæ Ostreorum, Corallia, Mater Perlarum, &c. Omnes partes *solidæ* & *fluidæ* Animalium *exustæ*: sicut Ossa, Cornua, Caro, Membranæ, &c. quæ in cineres redacta, *styptica* sunt, & *coagulant*; ut Hepar tostum, Sanguis ustus, &c. atque omnia quę in cineres insulsos redigi possunt. 4. *Calces* Metallorum igne vehementi exustorum: ut Colcothar Vitrioli, quod ore assumptum ipsam coagulant Salivam; sic & Vitriolum Martis igne summo calcinatum, si calidum applicetur Sanguini, eumdem instar lapidis durum efficit.

CAPUT VIII.

De Moventibus.

1. MOtus duplex in nostris Liquidis considerari potest; unus, scilicet *intestinus* particularum, ad quem vero hic loci minime attendimus; alter autem quo Fluida nostra per Vasa, durante vita, circumaguntur. *Moventia* itaque (de quibus hic loquimur) sunt illa, *quæ motum Liquidorum per Vasa accelerant.*

2. Ad Motum Circulatorium Fluidi, requiruntur 4. conditiones; nempe, 1. *Vis* Cordis in Fluidum, utpote a qua principium Motus pendet: Quum autem hæc non sit continua, sed interrupta, ne Motus pereat requiruntur 2. Arteriarum *contractio*: qua posita, tum adhuc requiritur 3. ipsius materiæ transmitten-

dæ *fluiditas*; quæ nihil aliud eſt, quam facilitas receſſus partium a ſe invicem, abſque notabili reſiſtentia: 4. Vaſorum *laxitas* ſive *libertas*, h. e. minima reſiſtentia verſus extrema, ita ut Vaſa ſe libere explicare & diſtendere poſſint. Quicquid ergo *vires* Cordis & Arteriarum, vel Liquidi *fluiditatem*, vel Vaſorum *dilatabilitatem* auget, idem quoque *Movens* eſt; præcipue vero illud quod Cordis *vires* adauget: per auctum enim Cordis Motum, major etiam fit omnium Humorum, ac proinde Liquidi Nervoſi, ſecretio; quod quidem Liquidum in Villos muſculoſos Cordis copioſius influens, ipſi novas addit vires, unde Humorum Circulatio magis adhuc promovetur, & acceleratur.

3. Claſſes autem *Moventium* ſunt *tres* ſequentes.

I. Claſſis continet (1) *Stimulantia* cuncta, quæ, Nervos afficiendo, uberiorem Spirituum *ſecretionem* & *fluxum* promovent; unde major *vis* Cordi accedit: atque ſic in morbis languidis, apoplecticis, &c. ubi Motus Circulatorius fatiſcit, ſolemus Nervos, vel re quadam ingrata ſtimulando, vel pilos extrahendo, irritare. (2) Omnia *Stimulantia laxantia*. i. e. quæ Vaſa dilatabilia faciunt, ut Liquida facile admittere poſſint. (3) Quæcumque Sanguinem *attenuant*. (4) Omnia quæ *Acrimoniam* in Liquidis generant. (5) *Diluentia* quælibet. De his autem quinque capitibus jam quidem antea, ſuis in locis, egimus.

II.

II. Classis continet quæcunque Sanguinis *motum* per Venas accelerant ; inter quæ præcipuum locum obtinet Venarum *compressio*: hæc autem dupliciter fieri potest, nempe, 1. Partes *fricando* ab extremis versus Cor: huc vero pertinent Frictiones, Balnea, atque Fomenta tepida. (Confer PART. I. CAP. VI. *De Solventibus*, Art. 5.) 2. Musculos plurimum *movendo*: quod quidem multo magis prodest in Hydrope, Hypochondriaca & Hysterica Passione, Pallore Virgineo sive Chlorosi, &c. quam plurima interna Medicamenta; Respiratione siquidem aucta, multum augetur Sanguinis velocitas, Vena utpote Pulmonali ab aere in Pulmonibus contento subinde compressa & depleta: hinc etiam *sternutatio cantus*, *tussis*, *risus* Leucophlematicis valde prosunt.

III. Classis continet Remedia quæ *vitia* in Fluidis hærentia tollunt. Liquidum vero vel *copia* deficere, vel *crassitie* nimia peccare potest. Si tanta sit Liquidi *penuria*, ut ejus continuitas in Vasis tollatur, necessario sistetur ipsius motus: pars enim antecedens semper pelli debet a parte subsequenti: hanc autem deficere supponimus. Ergo Liquidum amissum in hac occasione restitui debet: atque sic homines calido temperamento præditos, non secus ac eos qui sudoribus nimiis emaciati sunt, Serum Lactis plurimum juvat; quoniam scilicet amissi Liquidi penuriam resarcit. Jam vero, si Liquidum *crassitie* sua

peccet, tum adhiberi debent Incidentia, Diluentia, & Attenuantia.

CAPUT IX.

De Sistentibus.

S*istentia* sunt illa, *quæ accelerationis causas modo memoratas vel tollunt, vel minuunt*: talia sunt quæ *stimulum* Nervorum sedant, Vasorum versus extrema *laxitatem* tollunt, Sanguini *crassitiem* conciliant, ac Liquida *tenuiora* absorbent; nec non quæ *motum* Musculorum & Respirationis inhibent. Præterea nonnulla dantur quæ *stimulum* Nervorum *specifice* destruunt; ut Opium; item, in Febribus intermittentibus, Cortex Peruvianus; &c.

PARS TERTIA.

De Medicamentis in Solida & Fluida simul agentibus.

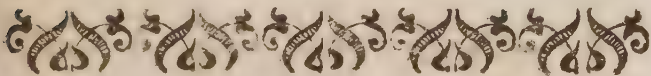
MEdicamenta quæ in *Fluida* & *Solida* simul agunt, sæpenumero *varia* nomina & *diversos* effectus sortiuntur, prout huic, vel illi Corporis parti applicantur. Sic enim, exempl. grat. *Radix Jalappæ*, Cuti applicata, instar *vesicatorii*

rii agit: eadem, Glandulis Inteſtinalibus admota, fit merum *hydragogum*: ſi cum Theriaca & Opio detur, fit *ſudoriferum*; nam ad interiora pellitur: ſi Vitello Ovi admiſta vulneri externe applicetur, *detergens & dolorem excitans* evadit. Ita quoque, ſi circa Fauces vas aliquod nimis patulum ſit, adeo ut inde liquidum extilet, China Radix in pulverem redacta huic vaſi opem affert.

Jam vero Medicamenta quæ tam in *Solida* quam in *Fluida* ſuas vires ſimul exerunt, commode ſatis ad *duas* Claſſes reduci poſſunt.

(*Prior* Claſſis continet omnia illa quæ Circulationem Sanguinis & Secretiones promovent; item ea quæ contrarium producunt effectum, ſcilicet, omnia quæ Circulationem & Secretiones retardant ac debilitant.

Poſterior vero complectitur omnia quæ promovent Excretiones e quibuſcumque Corporis noſtri partibus.

PRIMA CLASSIS.

Medicamentorum in Solida & Fluida ſimul operantium.

LIcet hæc Medicamenta in *duas* tantummodo Claſſes (uti mox vidimus) in genere dividi poſſint; quoniam tamen

ſuperius, nimirum in Prolegomenis, CAP. XIII., eadem in *quinque* Claſſes diſtribuimus, (de quibus vero conferatur dictum CAPUT, pag. 132. & ſeq.) hunc etiam ordinem hic loci ſequemur.

Porro, quum ad *primam* Claſſem (juxta diviſionem ibidem expoſitam) referenda ſint omnia Medicamenta de quibus jam in I. & II. PARTE mentionem fecimus, quatenus ſcilicet actionibus combinatis agunt, ideo hæc impræſentiarum non repetemus. At vero, quoniam ad Claſſem hanc retulimus quoque Claſſem eorum quæ *Secretiones peculiares* promovent, idcirco ab iſta nunc incipiemus: ſub hac autem continentur in primis *Galactophora*, & *Spermatopœa*; de quibus igitur jam agamus.

CAPUT PRIMUM.

De Galactopœis, ſive Lac generantibus.

1. L*Ac* (Græce Γάλα) eſt ipſa *Chyli* materies, in Ventriculo elaborata, ita Inteſtinis ulterius ſubacta, intra Venas Lacteas abſorpta, per Ductum Thoracicum ad Venam Subclaviam deducta, & ibidem Sanguini commixta; hinc vero ad Cor dextrum, & mox ad Pulmones delata, ibique comminuta & accuratius Sanguini permixta; dein ad ſiniſtrum Cordis Thalamum, & inde per Aortam ejuſque ramos, diſtributa; quę porro, quatuor aut quinque horis, aut longiori intervallo, poſt largiorem paſtum, Cruori e quacumque Vena, vel Ar-

Arteria, detracto magna copia innatare deprehenditur, teste Lowero (*a*); atque tunc in omnibus cum Lacte convenit: post illud vero tempus, per continuatum in Corpore circulum, sensim mutatur in Sanguinem. Pars autem hujusce Chyli Lactescentis, a reliquo separata, devenit ad Mammas, & ibidem proprio nomine *Lactis* insignitur; quod proinde a reliquo Chylo diversum non est, licet aliquando, propter sitim a Nutrice toleratam, *ramosius* evadat.

2. Jam vero *Galactopœa* dicuntur ea Medicamenta, *quæ Lac generant*. Hoc autem a Sanguine (ut modo diximus) immediate secerni vel inde clare patet, quod si Nutrix, jejuno stomacho, aliquid Liquidi colorati vel odorati bibat, intra breve tempus *Lac* ejus eodem utcunque colore & odore inficietur (*b*):

(*a*) *Tractat. de Corde*, Cap. V. pag. m. 238.

(*b*) Unde & *Pharmacum* Nutrici propinatum (præcipue vero si fortius fuerit) ad ipsius Mammas statim advehi, atque *Lac* inficere, exemplis manifestum est; quin etiam constat, Infantem, si protinus ac assumptum est a Nutrice *Purgans*, Uberibus admoveatur, suctionemque continuet, donec nihil suppetat materiæ, certo *expurgatum* iri, Nutrice salva: Quod quidem experientia nos docet, vel ipso jam assentiente HIPPOCRATE, (*Lib*, 6. *Epidem. Sect.* 5. *vers.* 51. *Edit.* LIND.) qui sic loquitur: Γυνὴ, αἴξ, ἐλατήριον ἢ σικύον ἄγριον βεβρωκυῖαι, καὶ παιδίοισι κάθαρσις, h. e. *Mulier*, *Capra*, *Elaterium* (alii malunt *Elleborum* hic intelligere) *aut Cucumerem sylvestrem comedentes*, *Pueris purgatio*. Hujus vero sententiæ explanationem videtis apud PROSP. MARTIANUM præstantissimum HIPPOCRATIS Interpretem, (*Commentar. p.* 353. *Edit. Rom.*) qui porro alibi (nempe, *Comment. in Lib. de Natura Pueri*, *pag.*

si vero, per 12. horarum spatium, a cibo & potu abstineat Nutrix, ejus *Lac* adeo serosum, sive urinosum, ob novi Chyli defectum, reddetur, ut infans illud plane aversaturus sit. Idem etiam in febribus Nutricum accidit.

Hinc patet, quænam in nostro Corpore *Lac* producant; nimirum, (1) Quæcunque *Chylum copiosum* generant. Alimenta vero istud præstantia, sunt omnia quæ *Chylo* simillima se præbent: talia sunt, 1. Lac recens & dulce; præsertim si Salis aut Sacchari pauxillo condiatur, quod quidem præstantissimam Chyli materiem suppediat. Jam vero sepe contigit, imprimis apud laute viventes, Matres (ob defectum Lactis, ortum a nimis frequenti Carnium usu) suos Infantes non potuisse lactare; utentes autem hoc præscripto, lætas redditas fuisse suorum Infantium nutrices. 2. Cremor Lactis recens & dulcis; præsertim si Lac Nutricum nimis aquosum sit. 3. Ptisanæ omnes crassiores ex Hordeaceis, sive potius ex Avenaceis, cum Lacte coctis. 4. Panatellæ quælibet, sive ex Lacte, sive ex Vino, sive ex Cerevisia. 5. Oryzata cum Pistaciis, & simi-

---

pag. 43.) hanc in rem optime appositam historiam narrat, de quadam Muliere, cui tale quid contigit: „ Quum enim, assumpto medicamento „ *purgante*, statim porrexisset Puelæ anniculæ „ Mammam, hæc Infans adeo fortiter *purgata* „ fuit, ut de super purgatione lethali dubitaretur, ipsi tamen Matri ne semel quidem alvus subducta est; signum evidens, medicamentum ad mammas suctionis vi statim raptum „ fuisse, &c.

milibus farinaceis; item Emulsiones ex iisdem. 6. Juscula Carnium non nimis crassa; quæ vero fere statim ad Mammas eunt. 7. Ova recentia, varii modis paratas. 8. Cerevisiæ recentes, non diu fermentatæ, crassæ & dulces. Ab his autem omnibus brevi secernitur *Lac*, quod post horæ $\frac{1}{4}$ commode summi potest ab Infante.

(2) Omnia, quæ *Chylum* generatum ad Mammas *derivant*: hæc autem sunt illa quæ Chylificationem promovent; ut 1. Stomachica, quæ augent Ventriculi robur, ita ut cum effecta sese contrahat ad liquidi expulsionem: hinc observandum est, an Nutrix depravato Stomacho laboret. 2. Splanchnica, quæ fluxum Bilis, Succi Pancreatici, & Intestinalis excitant. 3. Musculorum motus omnes; ut ambulatio, labores domestici, &c. Hæc omnia, Chylificationem promovendo, *Lac* copiosum ad Mammas derivant.

(3) Quæcunque *Lactis* excitant *effluxum* seu *eductionem* e Mammis: etenim quo plus extrahitur, eo plus derivatur. Quædam autem dantur, quorum ope *Lac* per *eductionem* promoveri potest: talia sunt ea omnia quæ Vasorum Lactiferorum *resistentiam* minuunt; ut 1. Cucurbitulæ, 2. Fomenta emollientia, sæpius applicata; 3. Frictiones; 4. Suctiones. Quibus omnibus si Mulieres uterentur, hæc tenellis Infantibus, Lacti propria suctione educendo imparibus, ex usu forent. Ita quoque Catuli recens nati Papillæ butyro illitæ, magno cum

effectu, applicari possunt. Jam vero calidiora, quæ vulgo huc annumerantur, stimulando solum agunt, ideoque ad supra dictam indicationem proprie referenda non sunt.

COROLL. Ex dictis autem patet, Nutrices illas quibus *laxa* est caro, aliis præcellere; quippe Chylum æque laudabilem generant, ac robustiores, & insuper uberiori copia reddunt.

CAPUT II.

De Spermatopœis.

Spermatopœa sunt illa, *quæ Semen generant*, Jam vero ad *Semen* conficiendum triplex Liquidum requiritur; nempe. 1. Liquidum Prostatarum, 2. Versicularum Seminalium, 3. Testiculorum t quod autem solum prolificum est, u constat ex Eunuchis: quapropter Medicamentum *Semen generans* est illud, quod hujus Liquidi in Testibus *elaborationem* promovet: talia vero sunt sequentia.

(1) Omnia quæ *Chylum* benignum, ac proinde *Lac* & *Sanguinem* augent; hinc etiam Animalia Lacte copiosissimo utentia, salacissima sunt.

(2) Medicamenta quælibet *Relaxantia*, sive resistentiam in Testiculis tollentia: talia vero sunt Fotus, & Balnea calida; nec non omnia Oleosa, ut Oleum Rutæ, &c. atque ex his Præparata, forma balsami, vel cataplasmatis, Scro-

Scroto applicata. Specifice vero laudantur pro Medicamentis *Spermatopœis*, varia Preparata ex Abrotano, Maro odorato, Aristolochia, Calamintha, Erysimo, Eryngio, Nasturtio aquatico, & hortensi, Dictamno, Levistico, Origano Cretico, Nepeta, Petroselino, Sabina, Serpyllo, Thymo. Hæc externe applicata Seminalem Humorem huc deducunt.

(3) Quæcunque *Nervosum Liquidum* valde stimulant, interne sumpta, atque *priapismos* producere solent: talia sunt, Allia, Cepæ, Porri; nec non omnia quæ in secunda Classe numerantur; item omnia Gummi aromatica, ut Myrrha, Aloe, Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Gummi Ammoniacum, Elemi, Tacamahaca; nec non Balsamum Peruvianum, Tolutanum, Copayba, (Canadense), Balsamum e Mecha sive Opobalsamum; ut & Alimenta opipara, quæ, nimia copia assumpta, *satyriasi* producunt. Vis autem horum omnium *seminifica* patet inde, quod hominibus a Gonorrhœa convalescentibus propinata, nocturnas pollutiones eis excitent.

Ad hanc Classem quoque referendi sunt omnes Sales, Nitro & Vitriolo exceptis) ut Borax, Alumen, Sal Marinus, Sales omnes Volatiles, & imprimis Oleosi; omnes etiam Sapones; item Diuretica quælibet (Aqua sola excepta); simul & Animalium Olea, ut Castoreum; nec non Olea Aromatica Vegetabilium. Notandum est tamen, ista non proprie *Semen* generare; sed solummodo, Nervos

vos ſtimulando, Seminis Secretionem promovere: hinc igitur non danda ſunt Senibus, utpote quibus Semen & Humor Nervoſus deficiunt. Hiſce tandem omnibus addi poſſunt Cogitationes Venereæ; unde nocturnæ pollutiones ſæpe fiunt, &c.

(4) Specifica a Veteribus laudata: qualia ſunt, Anethum, Fœniculum, Eruca, Ciceres, Satyrion; quæ omnia modo ſupra dicto operantur: Ita quoque Teſtes Animalium ſalacium, nimirum Hirci, Caballi, Galli Gallinacei, ut & Paſſeris Cerebrum, a Veteribus commendantur; ſed incerta ſunt, & forte vana.

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones promoventibus.

CAPUT PRIMUM.

De Apophlegmatizantibus.

1. PHlegma vocatur lenta hæc & ſubalbida *pituitoſa* materies, quæ ſecernitur in Membrana *Pituitaria* dicta; quæ quidem inveſtit duos magnos Sinus Oſſis Frontis, Oſſa Genarum, Os Cribiforme, Criſtam Galli, Sellam Turcicam, Oſſicula

cula omnia Narium, & Nares ipsas; (de qua vide Schneiderum in Tractatu *de Catharris.*) Notandum est vero, quod in nulla Corporis parte Vasa Sanguifera magis nuda sint, aut Nervi minus tecti, quam in hac Membrana; quin & ex hujus Membranæ situ clare patet, *Apophlegmatizantium* vim sese in Cavitates Ossis Frontis undequaque extendere: hic Veteribus dicebantur *Cerebrum Purgantia*, quasi ad ipsum Cerebrum pertingerent: sed demonstravit Schneiderus, nihil ex ipso Cerebro ad dictæ Membranæ Glandulas profluere; verum in iisdem secerni materiem quamdam a Sanguine arterioso, antequam hic ad Cerebrum deferatur; unde fit ut magis purus & defæcatus evadat: & revera materies hæc ubi primum secernitur, tenuis est & ichorosa; brevi vero, vi caloris, in crassam materiem, *mucum* dictam: inspissatur.

2. Medicamenta itaque ad *Apophlegmatizantium* Classem pertinentia, sunt *Detergentia* omnia, *Diluentia*, & *Stimulantia*: quali sunt Acquosa Salina, Saponacea, Spirituosa, Aromatica; ut Decocta aromatica, sive cum aqua sive cum vino, sive cum spiritu vini: & hæc adhibentur, 1. forma *Errhini*, quod materiem per Nares educit: hujus autem usus est optimus, ubi a cancro vel lue venerea aliquid morbosi in Naribus hæret; 2. *Gargarismi*, qui materiem e Faucibus educit: hic vero semper liquidus est; 3. *Masticatorii*, quod phlegma per Os educit, & plerumque constat ex cera & aromaticis mixtis; 4. *Collutorii*, sive id fiat per

per ſyringam; ſive per linteum, aut aliter; 5. *Eclegmatis* ſeu Linctus, qui dum lente deglutitur, Fauces ſtimulant, indeque prodeſt; 6. *Fumi*, qui ex Herbis omnibus aromaticis, per fiſtulam, aut alio artificio, recipitur. Quum autem prima ſpecies ſola per Nares purget, quinque vero ſequentes per Os, hinc *Apophlegmatizantia* cuncta ſatis commode reduci poſſunt ad *Ptarmica* ſive *Errhina*, & *Sialogoga* ſeu *Salivam moventia*.

3. *Ptarmica*, ſive *Sternutatoria* ſunt illa quæ, Sternutationem procurando, *mucum* e Glandulis Membranæ Pituitariæ educunt. Jam vero *Sternutatio* ſequenti modo peragitur: primo valde dilatatur Thorax, unde fit ut Aer magna copia Pulmones ingrediatur; qui, poſt aliquod tempus, a calore rarefactus, magna cum vi inde pellitur per anguſtias Narium; ibique in cava ſex Sinuum, (qui in utriuſque Naris ſpatium hiant) nec non in cellulas Oſſium quatuor Spongioſorum diſtribuitur; dumque per iſtas anguſtias aer pellitur, violenter in Membranam ruit, & *mucum* in Glandulis contentum movet, ac ſecum abripit. *Sternutationis* igitur hi ſunt effectus: 1. Omnium foraminum & cavernarum Narium expurgatio: 2. Pulmonum etiam purgamentum: 3. Corporis validiſſima concuſſio. Hinc in morbis ubi Liquido Nervoſo motum conciliare oportet, Sternutatio optime conducit; ut in Apoplexia, Scorbuto lento, nec non in Partu difficili, ubi matris vires deficiunt. Sternutatio autem nimis diu durans admodum fatigat,

&

& aliquando convulsiones, quin & mortem ipsam inducere potest; hinc forsan ortus est mos sternutantibus fausta precandi.

4. Duæ sunt *Errhinorum* Classes. *Prior* complectitur omnia illa, quæ mechanico modo vecillare possunt Membranam Pituitariam; ut sunt pulvis, pluma, animalcula, sanguis ibidem propter obstructionem, sive inflammationem accumulatus, &c. unde quidem evenit, ut, incipiente gravedine, mucus Narium maxima copia exstillare soleat. *Posterior* vero continet omnia Acria tenuia & volatilia; quorum quodlibet quo acrius est, eo violentius operatur: sic Hyssopus levem excitat sternutationem, Satureia paulo majorem, graviorem adhuc Piper, multo graviorem Euphorbium, at omnium gravissimam Mercurius Sublimatus Corrosivus, qui homines in actu sternutationis per plures horas detinet, etiamsi quantitate admodum exigua sumptus fuerit.

5. *Sialogoga* sunt Medicamenta quæ *Salivam* movent. Glandulæ porro quæ Salivam suppeditant, sunt multiplices, nempe; (1) Glandulæ Salivales Stenonianæ, Parotides dictæ; (2) Vvarthonianæ, ad majorem angulum Maxillæ inferioris sitæ; (3) Bartholinianæ; sub ipsa Lingua positæ; (4) Scheneiderianæ, sive Palatinæ; huc etiam pertinent Tonsillæ, & Uvula; (5) (Glandulæ Sublinguales, Buccales, Labiales.) (6) Nuckianæ Oculares, i. e., ad Oculum positæ, ductu suo in Os hiantes (*a*).

Jam

(*a*) Harum omnium Glandularum accuratiorem

Jam vero *Sialogoga* ad tres Classes sequentes reducuntur.

Prima continet ea quæ in Glandulas modo dictas *agunt*; qualia sunt, 1. Fotus, Frictio, & Suctio, vel interna, vel externa, harum partium: hinc porro Cataplasmata ad Parotides applicata Os madere faciunt, & a suctione Tabaci Os humidum evadit. 2. Omnia Apophlegmatizantia modo memorata. Notandum est autem hic summopere, quod hæc Medicamenta nunquam morbos curent Salivatione, ut plurimi opinantur; non enim Salivatio curat Luem Veneream; sed subsequitur Salivatio, quia curari incipit morbus.

Classis secunda complectitur omnia illa quæ humorem in Os *derivant*, fluxum ejus in alias Corporis partes intercipiendo,

rem vide descriptionem in *Instit. Med.* clariss. AUCTORIS nostri, *Cap. de Saliva.* §. 65. tum & apud NUCKIUM, *Sialograph. pag.* 8. *ad* 23. Porro hic loci notandum est, Glandulas *Oculares* NUCKIANAS ex isto catalogo expungendas esse; quippe quæ in Canibus quidem inveniuntur, sed in Homine semper deficiunt. Verum enumeratis hisce Glandulis Salivalibus, *novam* quoque cum *Ductu* suo *Glandulosam Expansionem* addidit, viginti abhinc annis, ABRAH. VATER. Med. Professor. *Vitteberga*; quam autem, injectionis ope, in *Lingua* Puellæ se detexisse perhibuit; & in *Programmate*, quod anno 1720. publici juris fecit, *Ductum* hunc ipse vocavit *Salivalem novum*, *eumque præcipuum in Lingua excretorium Glandulæ insignis, ad latera Linguæ, & sub eadem sitæ, itemque super radicem Linguæ Epiglottidem, circa Glottidem, super Arytænoideas usque intra Oesophagum expansæ*. Hujus vero Glandulæ *Foramen* jam a COLLINS (*Anatom.* Tab. 2.); tum a MORGAGNIO *Adversar. Anatom.* 1. Sect. 8. 1.); & ab HEISTERO (*Compend. Anat.* Tab. 4. Fig. 20.) detectum atque delineatum habetur.

do: observatur enim, quod si Viscera quædam sint obstructa, ut Hepar, Lien, Pancreas, item Renes, Ductusve Intestinales, tum semper Os madeat; unde Hypocondriaci *sputatores* dicti sunt: adeoque quicquid Limphæ Secretionem in illis locis impedit, habendum est pro *Sialogogo*; an autem bono vel malo hic non quæritur.

Tertia continet ea quæ massam Sanguineam *solvunt*, ejusque sic solutæ magnam copiam in Os derivant; qualia sunt, 1. Antimonium eo usque per Nitrum fixatum, ut non valeat vomitum vel alvum movere, sed nauseam solummodo; hinc enim copiosam Salivam in Os derivat: quippe constat, quod omnia Vomitoria, priusquam Ventriculum ad contractionem moveant, producant nauseam, quam autem semper comitatur Faucium insolita humiditas. 2. Mercurius, qui vero variis modis in usum venit; nempe, (α) Mercurius crudus Corpori applicatus Salivationem excitat. Potest autem applicari, 1. specie linimenti, ut in Unguento Neapolitano: 2. specie fumi; si enim, v. gr., Hydrargyri grana 12. imponantur igni, fumum emittent, qui, si naribus excipiantur, intra 2. vel 3. dies Salivationem excitabit: 3. Sumi potest interne, in Pilulis Barbarossæ, ad Salivationem excitandam, sed solummodo parva quantitate, alioquin viam per Anum sibi quæreret: 4. Si multum, diuque tractetur manibus, inde potest excitari Salivatio, ut experientia nos docet; nam Aurifabri, qui Mer-

Mercurio plurimum utuntur; sæpenumero in Ptyalismum incidunt, (β) Mercurius per sublimationem Salibus unitus, Salivationem movet: 1. si parva dosi interne sumatur; 2. si vulneribus vel Ulceribus externe immitatur; 3. si Naribus attrahatur.

Ex dictis ergo patet, quod quacunque ratione Mercurius applicetur Corpori nostro, Salivationem excitabit; & quidem eundem in nobis producet effectum, quocunque modo præparatus, nisi sumatur cum aliqua re, quæ dissolutionem ejus in Ventriculo ac Intestinis, & consequenter transitum per Vasa Lactea impediat; tum enim nequaquam Sputum movebit, sed per Anum e Corpore discedet; ut observari licet in Cinnabri, & Æthiope minerali, quæ quidem ex Sulphure & Mercurio unitis & commixtis constat. Mercurius autem omnium Liquidorum ponderosissimus est, quin etiam maxime divisus & divisibilis exstat; ut patet ex ejus vi penetrante, qua omnia corpora, præter vitrum, permeat: singulæ quoque ejus particulæ, quantumvis minutæ, *specificam* suam gravitatem, Fluidorum aliorum gravitate majorem & totius molis ponderi proportionalem, retinent, ut a Nevvtono demonstratum est. Hinc si Mercurius cum aliis Liquidis sit commixtus, & utriusque motus ab eadem causa imprimatur multo celerius feretur Mercurius; & diutius servabit motum suum, quam reliqua Liquida: quapropter illius particulæ in Fluidorum reliquorum particulas mi-

minus motas impingentes, easdem, vi quadam ab excessu velocitatis suæ orta, penetrabunt, discindent & comminuent; nec non majorem motum iis impriment; Hæc vero Mercurii in alia Fluida actio, licet ab ejus soliditate, tanquam a sola causa, pendeat, augeri tamen potest, nimirum, si Mercurius in minutias redigatur; tunc enim quælibet particula proportionatam adhuc agendi facultatem ab aucta superficie accipiet. Mercurius autem in Corpore nostro receptus non agit in Fluida, nisi in minimis Vasis: quamdiu enim in Vasis majoribus movetur, in guttas coit, nec Liquidis nostris ibi interne permiscetur; idem vero in Vasa minima delatus; propter viarum angustias in minutias dividitur, & cum Liquidis nostris probe commiscetur. Unde constat, quod non immediate in Sanguinem agat, sed in Lympham, utpote in Vasis minimis contentam. Hinc etiam elici potest ratio, cur in Corporibus obstructis, ut in hominibus qui Lui Venerea, Hydrope, Scorbuto, &c. laborant, majori cum effectu operetur, quam in illis quorum Vasa omnia aperta sunt? Hujus autem rei notabile exemplum non ita pridem vidimus in homine quodam, qui Lue Venerea bis laboraverat, & toties curatus fuerat; quum vero tertia vice in eandem incidisset, curatio, propter cariem ossium, Decoctis Aperientibus tentata fuit; & his incassum usurpatis, adhibitus est Mercurius; qui tamen Salivationem nequaquam excitavit, sed tandem, semianno jam ela-

elapso, ægri corpus a leucophlegmatia, in quam inciderat, obstructum, vim Mercurii, quantitate licet exigua applicati, statim agnovit; unde quidem in Salivationem violentissimam incidit.

Porro ex dictis colligi potest, Mercurii in Corporibus nostris recepti vim in eo consistere, quod Fluidorum nostrorum moleculas nimis inter se compactas dividat ac dissolvat, & consequenter obstructiones tollat. Etenim quacunque ratione mechanica Liquida nostra conterantur, comminuantur, constringantur, ita ut in partes admodum minutas redigantur, eadem pariter apta & habilia redduntur ad facilem & copiosum fluxum in Vasa lateralia Lymphatica, & proinde ad Salivationem. Mercurii autem effectum talem esse, qualem descripsimus, inde patet, quod si Salivam, vel Urinam, in partes minutas dirimatur, sive attritione, sive solis aut focis calore, eundem emittat fœtorem ac Saliva Mercurio mota. Porro vis Mercurii multum promovetur, si stimulus aliquis addatur ipsi, v. g., si caustici aliquid aut acidi adjunctum habeat; tunc enim salivationes horrendas & purgationes intolerabiles producit. Notandum est denique, quod inepte asserant nonnulli, partes Mercurii lateribus Vasorum adhærere, quum sit corpus maxime mobile.

CA-

CAPUT II.

De Expectorantibus.

1. EXpectorantia sunt illa, *quæ materiem morbosam in Bronchiis Pulmonum hærentem, per Laryngem expellunt*. Ad hoc autem 4. requiruntur conditiones; nempe, 1. Ut materies ibi contenta reddatur mobilis & meabilis, ac proinde ut partes ejus fluidissimæ non dissipentur, ne postea materies sit viscida, tenax, & inextricabilis; hinc ergo nimis Calida & stimulantia nocent. 2. Ut viæ aperiantur, detergeantur, & lubricentur. 3. Ut materies ad excretionem provocetur; quod quidem optime fit per Tussim; ad quam excitandam, stimulus & vires sufficientes requiruntur. 4. Ut Vasis infarctis concilietur quies, qua laxari possint; etenim si continuo irritarentur, humor e Glandulis Asperæ Arteriæ perpetuo ejiceretur cum sensu doloris.

2. Medicamenta itaque *Expectorantia*, quatenus ad quatuor hasce conditiones requisitas pertinent, in 4. Classes etiam dividuntur.

Prima Classis continet *Stimulantia* omnia *aromatica*, *amara* & simul *oleosa blanda*; ut sunt, Absinthium, Carduus benedictus, Marrubium, Hyssopus, Majorana, Helenium, Pulegium, Valeriana, &c. Hunc etiam spectant Sulphurea cum Alcalinis mixta; omnia Saponacea fixa, ut Sapo Venetus, in pilulis,

lis, vel cum lacte sumptus; omnes Sapones volatiles oleosi; Sales volatiles, & fixi; ac in genere cuncta *Stimulantia* & *Diluentia* simul.

Secunda Classis continent *Aperientia* & *Diluentia*; sicut Olea blanda Papaveris, Amygdalarum, Olivarum, &c. itemque Mel; quod quidem aperit, incidit, attenuat, deterget, ac lubricat. Huc quoque pertinent Emulsiones, Sapones, Vitelli Ovorum cum Oleosis; atque Saccharum, saltem parciore dosi sumptum: licet enim hoc a quibusdam improbetur, attamen est Sal rectificatum, nec balsamo nostro naturali adeo perniciosum est, ac nonnulli opinantur. Huc spectat etiam Manna, quæ optime lubricat. Hujus loci quoque sunt Balsama; ut Terebinthina, Balsamum e Mecha, Peruvianum, Tolutanum, &c. Gummi Elemi, &c. quæ agunt stimulo aromatico & oleo lubricante. Huc denique pariter pertinent Decocta omnia laxantia & emolentia.

Tertia Classis continet ea quæ *Tussim* excitant; ut Vinum, Acetum, Spiritus acres, & Errhina. Hinc patet, cur Hippocrates in Vomica, die critico instante, vel Vinum, vel Acetum, vel utrumque simul, vel Oxymel, permisto Pipere, dederit.

Quarta Classis tandem includit *Demulcentia*, *Anodyna*, & *Narcotica*; quorum præcipuum est Opium: quando enim Aspera Arteria semel excoriata est, facile in tussim violentam, & spasmos, non nisi Opio compescendos, impellitur.

C A-

CAPUT III.

De Purgantibus per Alvum.

1. PUrgantia per Alvum sunt illa Medicamenta, *quæ, vivo Corpori vel externe vel interne applicata, materiem morbosam per Intestinum Rectum evacuant.* Medici ab omni tempore ea vocavere *Purgantia*, quæ per Intestinum ultimum materiem impuram expellunt: per *impurum* autem intelligebant quicquid inimicum est Naturæ; & per *Naturam*, omne quod ad Vitam & Sanitatem necessarium est, i. e. Functiones vitales, naturales, & animales bene constitutas: ergo materies *impura* iis erat, quicquid hasce Functiones lædit.

2. *Purgatio* est *excretio per Alvum eorum omnium, quæ ex aliqua Corporis parte per Intestina fluere possunt.* Considerandum est itaque, 1. Quænam & quotuplex materia sit, quæ in Intestinis reperitur? 2. A quibus locis adveniat? 3. Quotuplex ejus natura sit? 4. Quanta copia ad Intestina fluere possit ex reliquis Corporis partibus? Unde quidem videbimus, totum fere Corpus per Intestina *expurgari* posse.

3. Classes eorum quæ in Intestinis contineri, indeque *expurgari* queunt, sunt 7. sequentes.

I. Classis includit omnia quæ *degluiuntur*; qualia sunt, 1. Aer: hic vero se permiscet cum Saliva, Liquore Oesophagi, ac præcipue Muco Palatino, qui

cum inviscat: quod autem cum his permisceatur, eorum spuma docet, & idem demonstrat Antlia Pneumatica; quod vero deglutiatur, patet utique ex torminibus, ab eodem, in Intestinis rarefacto, sæpenumero excitatis, 2. Omnis Saliva, Mucus, aliique Humores secreti ex Naribus, Faucibus, Palato, Membrana Pituitaria, &c. quorum vero tanta copia est, ut quandoque catharsin moveant, sicut fit in Diarrhœa Catarrhali, quo in casu ad libras aliquot, intra 24. horas, aliquando fluunt. 3. Ciborum & Potulentorum omnia genera.

II. Continet *reliquias* omnes ex Cibo & Potu; nullus enim Potus deglutitur, (Aqua forsan purissima excepta) quin Fæces aliquot relinquat, ut patet in infantibus solo Lacte utentibus, & in ægris solis Jusculis victitantibus: ultima quippe rerum omnium solida, ut patet ex Chemia, vix separabilia sunt; hinc a Visceribus in eas minutias redigi nequeunt, ut Vasa Lactea ingredi possint; igitur hæ particulæ in Intestinis coacervatæ Stercus constituunt. Præterea ex partibus fluicon[illegible] Ingestorum generantur Fæces; quadis In[illegible] scilicet Viscerum vis non potest tenus te[illegible] subigere, ut Solida omne suum Ingesta ita t[illegible] deponere cogantur, sive ut Liquidum adeo bene subactum & divisum sit, ut totum intra Lactea recipi queat. Hinc etiam solvitur Problema, cur duo homines Cibis iisdem utentes, tantum ab invicem, quoad excretionem Alvi, aliquando discrepent, ut unus singulis,

alter

alter vero non nisi alternis forsan diebus ventrem deponat, licet uterque satis sanus videatur & sit?

III. *Bilem* includit duplicem, scilicet, *hepaticam*, & *cysticam*. Quod autem hæc continuo in Intestina fluant, præsertim *hepatica*, (quippe *cystica* non omni momento fluere potest, ob situm & inactivitatem sui Receptaculi, nisi a Stomacho repleto, aut motu fortiori Viscerum prematur) quisque facile percipiet, si modo consideret, quod Excrementa semper flava sint, nisi in Ictero; tum enim albescunt, ob Ductus Bilis obstructos. Sed quomodo, intra 24. horas, tanta ejus copia excerni queat, ut ad 3. libras aliquando assurgat, non nisi ex sequentium consideratione patere potest; nempe, 1. Quo velocitas Liquidi ad Glandulam appulsi est major, eo etiam secretio. 2. Ut moles unius Glandulæ ad molem alterius, ita, cæteris paribus, est secretio. Quanta vero sit Glandula, ubi Bilis secernitur, nimirum Hepar, videri potest apud Glissonium, *Tract. de Hepate*, & Vvarthonum, *Adenograph.* (ac præsertim apud Bianchium, *Historia Hepat.*) unde quidem colligere possumus, quod Hepatis secretio sit ad secretionem Parotidis, ut 3. ad 1. 3. Jecoris Emissarium magnum est patulum. 4. Huic Emissario nihil obstat.

IV. Continet *Succum Pancreaticum*, qui tenacitate, sapore, odore, &c. Salivam plurimum refert; Glandula quoque eundem secernens, nempe *Pancreas*,

a Glandulis Salivalibus non nisi magnitudine differt: hæc enim Glandula habet Emissarium satis magnum, unde Liquidi sui ingentem copiam in Intestina defert: atque sic, habita comparatione hujus Glandulæ cum Salivalibus, quæ, in naturali suo statu, Salivam ad ℥ 12. spatio 24. horarum, Mercurio autem stimulatę, ad 2. librarum quantitatem, secernunt: item comparatione facta Arteriæ Carotidis cum Cœliaca, quarum hæc se habet ad illam ut 2. ad 1, atque Ductus Pancreatici cum Salivalibus, ad quos ille se habet ut 2. ad 1; inde colligi potest, quod *Pancreas*, in naturali suo statu, Succum ad ℥ 27, spatio 24. horarum, stimulatum autem, ad librarum IV. quantitatem emittat. Jam vero triplici ratione augetur Glandulæ secretio: 1. Quum augetur Glandulæ magnitudo; de qua vide Vvarthonum: 2. Quando Liquidi ad secretionem proclivitas major fit: 3. Quum a continua Liquidi expressione minuitur resistentia in cavo Glandulę; unde sequitur copiosior Liquidi in eandem influxus, ut in Mammis Lactantium apparet. Hinc facile reddi potest ratio, cur tanta Liquidorum copia quandoque ab Intestinis excernatur in Diarrhœa? Quia scilicet, inter alios, *Succus Pancreaticus*, qui in statu sano redit in Sanguinem per Vasa Lactea & Venas Meseraicas, obstructis istis Canalibus, necessario per Anum ejicitur.

V. Complectitur *Succum Glandularum Intestinalium*; quarum continuitatem per totam

totam Inteſtinorum ſeriem demoſtravit Peyerus: quanta autem earum ſit copia, facile concipi poteſt ex Inteſtinorum longitudine, hominis altitudinem ſexies ad minimum ſuperante.

VI. Includit omnia in Inteſtinis *præternaturaliter* hærentia; quæ vero vel *Fluida* ſunt, vel *Solida*. Porro *Fluida* in Inteſtinis *præternaturalia* ſunt ſequentia. (1) *Pus* omne; quod vero ſemper eſt effectus inflammationis: hęc autem eſt ſtagnatio Sanguinis Arterioſi in Vaſis minimis capillaribus, Sanguine a tergo urgente; cujus quidem effectus eſt *contritus* Vaſorum minimorum, & mutatio materię rubræ, tum & ipſorum Vaſorum, in albam materiem, *Pus* dictam: Jam vero poteſt generari Pus illud, de quo nunc agimus in Liene, Hepate, Pancreate, ipſis Inteſtinis, aliiſque partibus. Inde huic quæſito reſpondere poſſumus; cur tanta *Puris* copia quandoque dejiciatur? & undenam? Nimirum, poteſt provenire ex Liene, per Vaſa Epiploica ad Hepar ducentia, & hinc, per corroſum Ductum Hepaticum, ad Inteſtina deferri; (de tali Pure ſcripſit Hippocrates) vel ex Hepate, aut Pancreate, per Ductus proprios; vel tandem ex Inteſtinis ipſis. Hinc etiam ſolvitur Problema illud notiſſimum, ſcilicet, quomodo *Empyema* per Alvum ſolvi queat? Nempe, quia Pus Diaphragmati incumbens, loca vicina afficit, exedit & perforat Diaphragma, dein Hepar, aut Inteſtinum Colon, corrodit & ingreditur. (2) *Sanguis*

guis; qui vero interdum effluit magna copia, idque sæpenumero posto Purgantia male adhibita, vel in Dysenteria: hic autem provenire potest ex variis Emissariis, quorum duo maxime notanda sunt; scilicet, 1. Ductus Communis Hepatis, qui quinque ramos ab Hepate accipit, & unum a Vesicula Fellea: si ergo structura Hepatis ita lædatur interne, ut verum fiat vulnus, idemque in aliquo ex Ductibus Bibliaribus hiet, tunc Sanguis magna copia in Intestina defluet, indeque aliquando proveniet Dysenteria. 2. Ductus Pancreaticus, per quem, læsa Pancreatis textura, Sanguis excerni potest: hoc vero sæpe fit, cum homini Pancreate skirroso laboranti, Catharticum exhibetur; siquidem per Catharticum augetur Circulatio, & inde Vasa juxta skirrum sita valde premuntur, tandemque rumpuntur; unde diræ hæmorrhagiæ, ut satis norunt Chirurgi. Præter hosce duos Ductus Intestinorum cavitati Sanguinem suppeditantes, aliquando dantur quoque & alii, ex quibus Sanguis effluere potest in Intestina; ut 1. Oesophagus & Ventriculus læsi. 2. Lien ipse; unde, si modo skirrhosus fiat & inflammetur, post 3. vel 4. dies, Sanguis evomitur, aut per sedes amandatur: hæc equidem fuit Veterum opinio; verum Sanguis ex Liene per Hepar transit. Sanguis autem grumefactus e Ventriculo profluens, Ulcus vetus denotat, præsertim si grumi isti donentur superficie ex una parte convexa, a figura Ventriculi orta: Stomachus enim liquida

quida & solida diu retinere potest, ut patet ex cibis nimia copia deglutitis; qui vero post 12. horas putrefacti redduntur. (3) *Ichor*, e Vasis Lymphaticis ruptis proveniens: constat enim, ex anatomicis, hæc Vasa ramos suos in formam conicam dispergere; unde in iis etiam inflammationes oriri queunt. licet non rubræ, attamen cum dolore; Lymphæ vero stagnantis pars tenuior facile potest transire, dum crassior stagnando acris evadit, & *Ichoris* nomine donatur, qui Pustularum & Scabiei causa est. Hinc patet igitur, quod ex Vasis Lymphaticis, in Abdomine copiosis, sat magna deferri queat Ichoris copia. (4) *Lympha* ipsa extravasata a Vulneribus Vasis Lymphaticis inflictis.

Solida autem *præternaturalia* in Intestinis contenta, sunt sequentia. (1) *Pinguedines* instar Lardi scissi; quæ vero ab infarctis concretisque, per gluten mucosum, Alimentis procedunt. (2) Tunicæ Intestinorum *filamenta*, *carunculæ*, & quasi *parvæ glandulæ*: tales autem resolutæ Fibræ oriuntur ab Intestinorum interna Tunica, per particulas acres & venenatas exesa, resoluta, & abrasa. (3) Quoniam omnia nostra Vasa, quæ nondum cartilaginea facta sunt, indeterminatam dimensionem habent, ut videmus in Varice, Aneurismate, &c. ideo, si causa sufficiens adsit, summopere dilatari potest Ductus Hepatis, Pancreatis, &c. Hinc igitur si hæreat aliquid in Visceribus e quibus exeunt isti Ductus, quod ibi post gangrænam,

vel ulcus, remanſerit, peillos ad Inteſtina deferri poteſt: v. gr. ſi Hepar gangræna afficiatur, partes ejus *ſolutæ* per Ductum Hepaticum dilatatum tranſire queunt; Jecur autem aliquando inflammari, dein inflammationem iſtam in apoſtema aut gangrænam abire, Foreſtus & Tulpius teſtantur. (4) *Inteſtina* quoque ipſa valde inflammata gangræna affici poſſunt, & fruſtulatim expelli. (5) *Apthæ* ſæpe etiam per Alvum expurgantur. (6) *Lumbrici* ſeu Vermes, aliaque Animalia inde nonnunquam exeunt.

VII. Claſſis denique continet *Lympham* alioſque Liquores, qui, extravaſati, receptacula ſibi formant, aut alicubi non naturaliter colliguntur: hi quippe, vi Catharticorum, per ſedes interdum a Corpore amandantur: qua vero ratione iſtud fiat, vix dici poteſt; fieri tamen certum eſt: nam in Hydrope, a Cathartico exhibito, magna quandoque Lymphæ copia, ſubſequente Ventris detumeſcentia, expellitur.

Porro ex ante dictis ſequentia inferuntur *COROLLARIA*.

COROLL. I. per Inteſtina expelli poſſunt corpora valde *diverſa*, & ex *quacunque* Corporis noſtri parte: ſiquidem omnia Purgantia minuunt reſiſtentiam in Vaſis quæ Inteſtinis proxima ſunt; unde, vi Atmoſphæræ, eo deducitur plus Liquidi; quod fit etiam a contractione aut elaſticitate Vaſorum; ſi vero, per violentas purgationes reiteratas, valde minuatur reſiſtentia in Inteſtinis, omnis Lym-

pha

pha ad eorum Vasa inanita deducetur, indeque ejusdem fiet excretio. Quapropter ex omni Corporis parte, per *Cathartica*, Lympha potest expelli.

COROLL. II. Hujus copia tanta quandoque potest esse, ut pene fidem superet.

COROLL. III. Liquida, quæ naturaliter in Intestina deponi, indeque in Venas, per Vasa Lactea, vel Meseraicas Venas, secedere solebant, si modo recta versus Anum ferantur, *excerni* possunt ad quantitatem librarum IV, aut plus, 12. horarum spatio. Ex. gr. deglutiamus, per 12. horas, omnem nostram Salivam, Mucum, & Liquorem Oesophagi, & hæc ad Ventriculum medium perveniant, ibi ℥ x. circiter conficient; Ventriculus autem XI. circiter liquidi sui uncias suppeditabit, tum Glandulæ Intestinales libram I. Pancreas ℥ XI, Hepar quoque suum reddet; ex quibus omnibus simul sumptis, habebimus 4. circiter libras. Unde videmus, quod totus Homo brevi tempore per Alvum possit *expurgari*.

COROLL. IV. Septem ante dicta *Secretorum & Excretorum* genera possunt, vel stagnatione, vel permistione adeo *mutari*, ut dignosci nullo modo queant: ita quippe Mucus Narium ubi primum excernitur, est Lympha tenuis; brevi vero post sic inspissatur, ut evadat crusta dura & fere cartilaginea.

COROLL. V. Quædam horum *vi* multo *minori* expelluntur e Corpore, quam alia: Fæces enim a cibo relictæ, *motu* Intestinorum *peristaltico* facile detruduntur;

tur; adeoque vi Viſcerum naturali, abſque ſtimuli ope, expelluntur. Jam vero ad Liquidum *extravaſatum* educendum, plus requiritur quam Motus Periſtalticus; nempe, 1. ut attrahatur in Inteſtina: ad quod autem requiritur, 2. ut Vaſa vicina illud recipiant: ad hoc vero iterum oportet, 3. ut Vaſorum iſtorum reſiſtentia minor fiat, quam vis quæ Liquidum in eadem impellit. Quicquid ergo ſatis minuere poteſt Vaſorum reſiſtentiam, efficiet ut Vaſa Liquidum receptura ſint; reſiſtentia vero minuitur ſufficienter ab aliqua cauſa, quæ Vaſa emungit & inanit: hujus autem cauſæ vis debet eſſe major vi Viſcerum naturali; nimirum ut Vaſa fortiter ſtimulet, & in ſecretionem perducat. Major igitur, minor-ve, expulſionis facilitas omnino pendet a varia materiæ expellendæ diſtantia ab Inteſtinis: ita Stercus facilius movetur, quam Liquor Pancreaticus; hic vero facilius, quam Lympha extravaſata.

COROLL. VI. Vires expultrices, quæ (ut in *præcedente Corollario* patet) variæ ſunt pro varia materiæ expellendæ diſtantia, omnino pendent a *ſtimulis* quibuſdam. Stimuli autem iſti tales ſunt, ut ſua figura & ſoliditate moleſtiam quamdam creent: ſic in Oculo arena motum convulſivum ſtatim excitat, quo motu Glandulæ comprimuntur, & ex iſta compreſſione evacuantur; unde quoque novo Liquido ingreſſus facilis conceditur. Eadem ratione ſe habet *Purgatio*; v. gr. ſi quis ſolo Pane albiſſimo veſcens, alvumque quotidie ſemel tantum exonerare ſoli-

litus, comederet Panem furfuraceum, tunc sane bis terve de die, & quidem aliquando cum torminibus, alvum deponeret; quia particulæ furfuraceæ, indissolubiles ratione suæ molis & figuræ, Viscera vellicarent, & in contractiones agerent. Eodem modo operantur etiam alia, ut Uvæ, &c.

4. Perspectis jam iis quæ in Intestina *naturaliter* & *præternaturaliter* deferuntur, videndum est jam quid in genere requiratur ut *expellantur*.

Requisita autem ad *expulsionem* materiæ sunt 6. sequentia.

Nimirum, (1) Requiritur, ut *via* sit *aperta*: per *viam* autem intelligimus continuam cavitatem ab Ore usque ad Anum. Hæc vero duplici ratione claudi potest; nempe, 1. A mutata ipsius figura: quod quidem fieri potest, si una pars aliam ingrediatur, ut in Passione Iliaca; aut si Mesenterium per inflammationem separetur ab aliqua Intestinorum parte; vel tandem a motu Intestinorum spasmodico. 2. A materia quadam in Intestinis hærente: v. gr. quando stercora indurantur, ope materiæ glutinosæ, in substantiam duram & fere lapideam, ut interdum in Fœminis, gravidis præsertim, fieri solet; vel cum aliquid duri hæret in Intestino Cæco, Valvulam ibi positam claudens; vel quando skirrhus nascitur in Intestinis.

(2) *Via lubricitas* requiritur: posuit enim Deus in toto Intestinali tractu *smegma* quoddam, ut Fæces, partis liquidioris expressione arefactæ, facile perla-

bi possint, nec immobiles maneant alicubi hærentes. Si vero *smegma* illud deficit, adstringitur tunc alvus; unde vis longe quidem major ad Fæces detrudendas requiritur: itaque assumi debent, in hoc casu, Mel, Manna, Oleum, Saccharum, &c. Hinc in Aphthis alvus, quæ tunc temporis strictissima est, laxa redditur Clysteribus glutinosis, mellitis, saccharatis, & similibus.

(3) Requiritur *Contractio* Fibrarum muscularium *spiralium*, quæ Intestina per totum ipsorum tractum ambiunt, &, dum agunt, Vasorum latera versus centrum urgent; item *Contractio* Fibrarum *longitudinalium*; nullum enim Medicamentum Purgans agere potest, quin hosce motus augeat, accelleret, roboretque stimulando; quod quidem ex doloribus patet, qui a Purgantibus oriuntur.

(4) Oportet ut *motus* omnium partium Respirationi inservientium sit *auctus*: hunc autem *auctum* dico, quia naturaliter neque Fæces neque Urina expelluntur sine quadam respiratione; istud enim patet ex Infantibus in Utero hærentibus, qui si, fractis involucris in partu non admodum prospero, aerem hauriant, alvum deponunt, & fœdant Matres. Ceterum videmus, quod cum aliquis alvum deponit, magnam aeris copiam hauriant, statimque Glottidem claudat; tum autem aer rarefactus distendit pulmones, hique Diaphragma deorsum pellunt; interim decem Abdominis Musculi sese contrahunt, indeque Intestina pressa Fæces foras expellunt: verum simul ac Pulmones

re-

remittuntur, remittitur etiam & Abdomen, desinitque depositio Fæcum. Hinc perspicimus, cur in Ægris morituris effectus *Purgationis* frustra expectetur; deficit quippe Respiratio tunc temporis.

(5) Materiæ alicujus in ipsis Intestinis *præsentia* requiritur.

(6(Oportet ut hæc Materia sit *meabilis*, i.e., ni facile, *propelli* queat.

Hæc vero semper requiruntur ut *Purgatio* recte procedat: si autem, ob unius defectum, non succedat Purgatio, defectus iste per Remedia appropriata tolli debet. Itaque, (α) si *via* vel skirrho vel inflammatione *obstructa* sit, Venæ-sectio adhibenda est. (β) Si desit *lubricitas*, vel Melle, vel Oleo, vel Clysmatibus glutinosis procuranda est. (γ) Si deficiat *contractio* Musculorum, restituenda est leni stimulo fructuum horæorum; si vero iste defectus ab Animi deliquio oriatur, Cardiaca juvant. (δ) Si transfluxus impediatur propter *crustas* Intestinis adnatas, adhibeatur Balneum Aquæ frigidæ; atque sic quod per Poros Cutaneos excerni solebat, determinabitur versus Intestina; unde solventur *crustæ*, & Purgatio bene procedet. (ε) Si nihil Intestinis insit, nihil etiam inde potest *educi*: hinc Hominibus per duos tres-ve dies jejunantibus non danda est Purgatio; quia nullum hoc in casu habitura foret effectum, scilicet ob debilem respirationem, & materiæ penuriam. (ζ) Si materia adeo *dura* sit, ut moveri nequeat, per potum Aquæ & Olei, diu continuatum, resolvi potest.

5. Jam vidimus, quænam materia in ip-

ipsis Intestinis *naturaliter*, & *præternaturaliter* hærere soleat, & quænam versus ea derivari possit: cumque multiplex sit, inde facile patet, Medicamentorum, ad illam expellendam destinatorum, nomina necessario varia esse.

Atque sic (1) *Eccoprotica* dicuntur illa, quæ solummodo *Faces Alvi*, h. e., reliquias naturales Ingestorum Stomachi & intestinorum expellunt, nec aliquid ex aliis Corporis partibus in Intestina derivant; talia vero sunt ea quæ *vias* aperiunt. Huc igitur pertinet Oleosa, Diluentia, & Clysmata: requiritur autem ut levis aliquis stimulus his addatur, qualis est Salinorum & aromatum blandorum stimulus. (2) *Phlegmagoga* nuncupantur illa quæ *Pituitam* per Alvum educunt. Porro *Phlegma* sive *Pituitam vitream* vocarunt Veteres, omne Liquidum Sero crassius, ut est Mucus Narium: itaque, si ex apparentia describatur, omnis materia subalbida, limpida, & tenax instar albuminis Ovi, (quam vero magis stricte *Pituitam vitream* dixere Veteres) erit *Phlegma*: quod quidem ex triplici materia constat; nempe, 1. Ex materia Inquilina Stomachi morbosa: hæc autem est materies nata ex quibusdam Glutinosis hærentibus in Stomacho, vel ex Villis eminentibus, a Liquido illo Ventriculi mucoso, per acredinem & vehementem stimulum, abrasis. 2. Ex Muco deglutito, cujus præsentia in Intestinis nemini non nota est. 3. Ex tali materie per stagnationem autem permistionem produ-

ducta : stagnatione enim & permistione mirabiles misturæ produci possunt; ut videre est in Boneti *Sepulchreto Anatomico*, *Cap. de Morbis Intestinorum*. Hinc vario opus est stimulo, ut expurgetur Phlegma : quippe si Mucus solummodo naturalis expurgandus sit, facile Eccoproticorum ope eliminari potest; sed si homini Viscera sint debilia, majori stimulo indigemus, qualem Phlegmagoga suppeditant.

(3) *Cholagoga* vocantur ea, quæ tanta vi stimulant, ut non modo *Mucum* expellant; verum etiam, a Vasis Mesentericis recepta, solutionem & motum Sanguinis in *Hepate* augeant, vel, stimulando Vasa, fluxum Sanguinis uberiorem versus Hepar promoveant : talia vero sunt semi-caustica; ut Scammonium, Jalappa, Mercurius, &c. quæ *Bilem* ex Hepate in Intestina deferunt, & inde expellunt.

(4) *Hidragoga*, sunt illa, quæ non solummodo *Bilem*, sed & *Mucum Intestinalem*, & ipsum *Succum Pancreaticum* expellunt, idque, 1. Impediendo ne quidquam eorum quæ in Lactea redire solebant, eadem ingrediatur; & hoc fit interdum a levissima causa : ambulet enim aliquis sub Jove frigido, indeque Pedibus frigeat; tum illico totum Corpus ejus, Glandulæque Intestinales & Abdomen frigore constringentur, Ductus Excretorii emungentur; Ductus vero qui Liquida in Sanguinem deferunt, claudentur; hinc ergo refluxus prohibebitur, orienturque Ventris tormina, h.

e. 2.

e., spasmodicæ contractiones : jam vero promovebitur Liquidi trajectus per Intestina; unde tandem evacuationes *serosæ* subsequentur. 2. Augendo Liquidorum, imprimisque Succi Pancreatis & Glandularum Intestinalium, secretionem: quod vero fit minuendo Vasorum Secretoriorum resistentiam, simul & motum Liquidi, cum specialis, tum generalis, per totum Corpus augendo. Quæ autem hæc efficiunt, caustica sunt & Venena; ut Helleborus albus, & niger, Euphorbium, Lapis Infernalis, Luna Purgans Boylei vel Angeli Salæ, &c.

(5) *Melanagoga* denique sunt ea, quæ *materiam atram* per Intestina educunt & foras amandant. Ceterum hæc atra materies vario odore, sapore, acrimonia, & tenacitate, gluten referente, donatur; Veteres autem eandem *Bilem atram* vocavere: cum enim observarent, talem materiam ab hominibus Melancholia & tumido Liene laborantibus, quibus Purgans forte exhibitum erat, dejici; inde concludebant, istam materiem ex *adusto* Sanguine collectam esse, & in Liene, tanquam in cloaca, depositam; unde quidem per Vasa huic operi propria, sed incognita, eandem in Intestinorum cavitatem deferri voluerunt: notum autem est, quod quicquid, Lien in se recipit, idem rursus, per Vasa Gastro-Epiploica, in Venam Portam & Hepar remittat; si porro Sanguinis e Liene effluxus, propter Vasa aliqua de causa obstructa, impeditur, idem stagnando coagulatur, & *ater* evadit; si vero tunc Purganti-

gantibus vehementibus moveatur, versus Hepar pellitur, ibique impetum faciens, nimirum successione valida totius Corporis atque musculorum Abdominis (quæ ab enormi Purgantis stimulo oritur) adjutus, Vasa Biliaria vel dilatat, vel rumpit; & hac ratione in Intestina sibi viam facit. Ad talem itaque materiam movendam, vi maxima & caustica quidem opus est, quæ totius Corporis tam Solida quam Fluida turbet, motusque spasmodicos excitet. Hæc autem *atra* materies non solum ex Liene, verum etiam ex aliis Corporis locis provenire potest, & solet: etenim in ipso Hepate eodem modo talis materies a Vasis ruptis colligi potest; tum est in Pancreate; quin etiam a Sanguine, ubicunque in Intestinis extravasato & cum Pituita ibidem coalescente, talis massa constitui potest: hæc vero ultima species aliquando potest, solo motu Intestinorum naturali, sive per Medicamentum Eccoproticum aliquantulum aucto, excerni: potest quoque Bilis atra in Hepate collecta, sola Corporis succussione, prognata ex ejus inclinatione, aut vectione in rheda, expelli. Hinc autem concludere possumus, quod atra Bilis quandoque leni Cathartico, interdumque non nisi valido, prout magis minusve ab Intestinis remota est, educatur.

6. Jam vero antequam ipsam *Purgantium* historiam aggrediamur, præmittenda sunt quædam *OBSERVATA* huc maxime pertinentia.

OBSERV. I. Quædam *Purgantia* solummo-

modo agunt irritando fibras & partes musculares Intestinorum; alia vero non prius agunt, quam Vasa Sanguifera ingrediantur, & cum Sanguinis massa permisceantur.

OBSERV. II. Quædam *varios* effectus vehementes, ut Nauseam, Animi deliquium, &c. antequam purgent, producunt; hæc autem videntur se per totum Corpus dispergere: alia vero istos effectus non producunt, ac proinde videntur non adeo universaliter dispergi ac ante dicta; talia sunt Crystalli Tartari. Unde patet, Nauseam non debere produci ab omnibus Purgantibus, antequam fiat Purgatio.

OBSERV. III. Omnia *Purgantia* per se sunt *Vomitoria*, & necessario talia fiunt, si dosi aliquantulum aucta dentur; immo Purgans quodvis lenissimum, copia nimis larga datum, fit Vomitorium: atque sic Oleum recenter expressum, quod omnium Purgantium fere lenissimum est, nimis copiose sumptum Vomitum ciet.

OBSERV. IV. Animi *Pathemata* sola in hominibus Sedes & Vomitum non minus efficaciter movent, ac ipsa Medicamenta; quod quidem observatur in hominibus ira percitis, aut metu valde perculsis: hoc vero pendet ab Humorum Spirituumque motu per Pathemata turbato.

OBSERV. V. Homines plurimi *odore* solo Medicamenti purgari possunt: hi vero si incidant in morbos qui Olfactum destruant, postea non purgantur, licet Me-

Medicamenta ipſa Naribus eorum admoveantur. Purgationis autem ab *odore* ſolo productæ non pauca profecto dantur Exempla; ut in *Hiſtor. Accadem. Reg. Pariſ. anno primo* (*a*), & apud Boyleum, in Tractatu *de Effluviis*. Quin etiam interdum a ſolo Medicamentorum *conſpectu* excitatur quibuſdam Catharſis; uti quidem videre eſt apud Bartholinum, *Hiſtor. Anat. & Med. Centur.* 5. *Obſerv.* 64. (*b*); tum & apud Pechlinum. (*c*)

OBSERV. VI. Sola externa *applicatione* Purgantium nonnulli moventur; ut videri poteſt in *Ephemeridibus Germaniæ*, *Decur.* 2. *anno* 10. N. 43. & probatur ex Unguento illo ſat noto, ex Felle Taurino, Colocynthide, &c. compoſito, quodque *Unguentum de Arthanita majus* nuncupatur.)

OBSERV. VII. Quidam vehementer purgantur ob ſolam Perſpirationem Sanctorianam *impeditam*, aut *imminutam*: hoc

(*a*) Scilicet *pag.* 69. *Edit. Amſtel.* ubi refertur Exemplum inſigne Purgationis ἄνω & κάτω violentiſſimæ, ex *odore* ſolo Roſarum pallidarum ortæ. Conferatur etiam de ſimili Purgatione PECHLINUS, *Exercitat. de Purgantibus Cap.* 1. *pag.* 115. ubi proſtant Exempla ex CARDANO, FALLOPPIO, & SALMUTHO petita. Vide quoque TH. ERASTUM, *Diſputat. de Propr. Medic. Cap.* 6.

(*b*) Ubi nimirum extat Exemplum validiſſimæ Purgationis ex *Antimonio viſo*. Adde & illud quod narrat idem AUCTOR in *Actis Hafnienſ. Vol.* 5. *Obſerv.* 49. *pag.* 136. ex obſervatione OLAI BORRICHII, de Purgatione liberalia *conſpectu ſolo* Pilularum Catharticarum. Confer adhuc MARCEL. DONATUM, *de Hiſtor. Med. Mirab. Lib.* 2. *Cap.* 1. *pag.* 91.

(*c*) *Exercitat. de Purgant. Cap.* 30. *pag.* 409.

hoc vero plerumque fit ab Aere humido, ac præcipue nebuloso; unde dicit Hippocrates, quod *Auster producit Alvi laxitatem, diarrhœas, colliquationes; Boreas vero Alvi constrictionem & siccitatem.* (a)

OBSERV. VIII. Accidit etiam aliquando, ut ab externo *motu* sola excitetur Purgatio; quod quidem prima vice navigantes, non secus ac nonnullos rheda vectos, experiri satis notum est.

COROLL. I. Adinodum *exigua* corporis moles sæpenumero sufficit ad *maximos* effectus producendos.

COROLL. II. Corpus quod agit est plerumque *tenuissimum*; ut patet ex Emplastris purgantibus: horum quippe moles, operatione finita, vix minuitur.

COROLL. III. Corpus agens est sæpe *volatilissimum*; ut liquet ex Aloe, cujus suffitus purgat; quum vero partes ejus subtiles avolavere, illud quod remanet plane iners est.

COROLL. IV. Pars Cathartica corporis est *minima* respectu totius *molis*; (*b*) ut patet ex Euphorbio, & Colocynthide, quæ in aqua soluta, & leniter evaporata, massæ fiunt inertes; cum tamen pars valde exigua & vix sensibilis evaporata fuerit.

CA-

(a) *Aphorism. Sect.* 3. *Aph.* 17.

(*a*) Confer *Annotationem* pag. 103. & 104. annexam.

CAPUT IV.

De Eccoproticis.

1. E*Ccoprotica* (ut superius dictum est) sunt illa Medicamenta *per Alvum purgantia*, *quæ Corpus inter operandum non multum turbant*, & *quæ*, *præter Ventriculi Intestinorumque contenta*, *vix quicquam*, *aut saltem valde parum*, *expellunt e Corpore nostro* : siquidem impossibile est invenire *Eccoproticum* absolute sic dictum, quod ex Glandulis Intestinalibus aliquid non educat; sicut enim Aqua simplicissima, nempe pluvialis, in Oculum, ad sabulum educendum, injecta, eum levissime stimulando, lacrymas elicit; ita quoque *Eccoproticum*, utut blandum sit, attamen aliquid semper cum Fæcibus simul expellit, Glandulas nimirum Intestinales commovendo.

2. Jam vero *Eccoprotica* quælibet ad *tres* Classes generales reduci possunt.

I. Classis continet quæcumque agunt *lubricando* membranas Intestinorum, eorumque contenta : talia vero sunt, (1) *Olea recentia* Animalium ; *recentia*, inquam ; etenim si talia non sint, at e contrario nimis diu servata, tunc acria fiunt & ad Classem Purgantium acriorum referi debent; sed quamdiu recentia sunt, tamdiu oleositate sua blanda lubricant. Huc igitur pertinent, 1. Butyrum, i. e. partes pingues & oleosæ Chyli, ab aquosis & salinis partibus, vehementi concussione, separatæ : 2. La-

ctis Cremor, sed recens, ut jam dictum est: 3. Omnia Juscula pinguia, ex Animalibus parata, præsertim Juscula partium earum quæ circa Mesenterium sitæ sunt; hinc etiam Intestinorum & Mesenterii Decocta, apud Italos, pro remedio habentur optimo ad Fæces induratas: 4. Medulla & Medullosæ partes Animalium: 5. Horum Pinguedines omnes recentes: 6. Eorumdem Bilis, quæ licet virtute sua saponacea & stimulante agat, quatenus tamen oleosa est, inter *Lubricantia* debet etiam haberi. (2) *Olea* cuncta e *Vegetabilibus*, ut ex Olivis, Amygdalis, Pistaciis, &c. expressa. Porro attendendum est, 1. ut fructus & semina, e quibus exprimuntur, matura sint; nam alioquin astringunt: 2. ut sint quoque recentia; aliter enim acria & valde purgativa fiunt: 3. ut blanda sint; qua nota scilicet distinguuntur ab Oleis Esulæ, Euphorbii, Tithymali, Nicotianæ, similiumque Plantarum acrium. Disputant nonnulli; an illa Olea blanda *constipent*, an vero laxent? quoniam in Dysenteria si sumantur, Alvum constipant; sed in Affectibus Hypocondriacis, eandem laxant. Verum si consideremus, Dysenteriæ causam esse quoddam Acre Fibras Intestinorum vellicans, atque blandorum corporum proprietatem in eo consistere, quod Acria involvendo, eadem obtundant, facile quidem intelligemus, cur in Dysenteria prosint. Porro in Affectibus Hypochondriacis, Intestinorum viæ siccissimæ sunt & crispatæ, eorumque superficies inæquales, & asperæ; hinc

hinc Olea blanda iisdem applicata, crispaturam ipsam & corrugationes, lubricando, tollunt, indeque laxant. (3) *Fructus* omnes *blandi*, *maturi* & *pingues*; ut sunt Amygdalæ dulces, Avellanæ, Nuces Juglandes, Nuces Coquo, Pistaciæ, Ficus, Semen Lini, &c. atque omnia Farinacea, quæ viscosa sunt: Hi fructus omnes dicuntur *lenitivi*; horumque mane masticatorum succus deglutitus, parte residua ex Ore rejecta, Alvum blande laxat. Huc etiam referenda sunt Decocta *emollientia* dicta, h. e., quæ Succum pinguem, tenuem, & blandum e Vegetabilibus eliciunt: qualia sunt Decocta Malvæ, Althææ, Parietariæ, Hordei, Avenæ, Milii Solis, Fagopyri, &c hæc enim cocta speciem Emulsionis lubricantis constituunt. (4) *Saponaceæ partes* Vegetabilium: est autem *Sapo* corpus ex Oleo & Sale ita simul combinatis constans, ut in Aqua resolvi possit æquabili solutione, h. e., ut Oleum non supernatet Aqua, sed cum eadem permisceatur. *Sapones* vero duplicis sunt generis; nempe, vel *naturales*, vel *artificiales*. Porro *Sapones naturales* sunt Vegetabilium Succi, quorum quidem *sex* dantur species, quæ blande lubricant: 1. Manna; quæ nihil aliud est quam Succus e Fraxino exudans & concretus, atque sapore abstersivo & saponaceo donatus; hinc ejus saponacea pars lubricat, altera vero stimulat: 2. Cassia; quæ Fructus est cum viscositate fere mellea, unde leviter lubricat: 3. Mel; quod nihil aliud est quam Succus salinus, &

oleo-

oleosus, vi Solis e floribus Plantarum extractus & excoctus, tum frigore concretus & in guttulas collectus, quem vero ita constitutum Apes colligunt: 4. Saccharum: quod viscositate sua lubricat: 5. Syrupi ex his quatuor praecedentibus, aliisque Vegetabilium Succis confecti: 6. Mulsum; quod etiam Hydromeli & Melicratum dicitur, nec aliud est quam Mel solutum aqua, & coctum. (5) *Sapones artificiales*: hi vero sunt illi qui Salibus & Oleis arte commixtis constant; horumque *duæ* sunt species. *Prior* continet 1. Saponem ex Sale Alcalino fixo, & Oleo expresso confectum; sic ex Sale Tartari & Oleo Olivarum fit Sapo Venetus: 2. Saponem ex Sale Alcalino fixo & Oleo Stillatitio factum, qui Sapo Chemicus vocatur: 3. Saponem ex Sale Alcalino volatili Animalium cum Oleo Distillato confectum; qui vero *Sal Volatile Oleosum* solet appellari. *Posterior* species includit Sapones ex Acidis & Oleosis confectos; ut ex Aceto & Oleo diu simul coctis, item ex Oleo Vitrioli cum triplo aut quadruplo Olei communis. Ad hanc Classem *Eccoproticorum* referri debent etiam. (6) Prædicta omnia *externe* applicata, sive forma Balsami, sive Frictus, sive Fomenti. (7) Eadem omnia *Enematis* specie injecta; quod quidem sæpenumero magis prodest, quam similia quælibet Ore assumpta præsertim si malum hæreat in Intestinis crassis.

Ceterum, ut videamus quibus hæc noceant, & quibus prosint, sive ut dictorum *Eccoproticorum* usus determinetur,

tur, ad COROLLARIA ſequentia attendendum eſt.

COROLL. I. Lubricantium iſtorum uſus prodeſt Corporibus ſiccis, calidis, atrabilariis, Hemorrhoidibus vexatis. Perſpiratione uberiori gaudentibus, & robuſtiſſimis Viſceribus donatis, quibus proinde omne Liquidum in Inteſtinis contentum intra Venas Lacteas pellitur, & abſorbetur, uti demonſtrat Sanctorius. Hæc autem Viſcerum ariditas Regionum calidarum Incolis ſæpiſſime accidit; per calorem enim externum, ſemper abſorbetur & detergetur quicquid hæret in exteriori Corporis parte: jam vero notum eſt, quo Vaſa Secretiora plus emulgentur, eo majorem fieri Liquidi in eadem influxum; unde fit ut interiora areſcant: atque ſic ejuſmodi Regionum Incolæ tam frequenter atrabilarii, & hæmorrhoidales evadunt. *Atrabilarii* ſunt illi, quibus, ob rationem modo dictam, Corporis habitus eſt ſiccus ac ſtrigoſus: quoniam ſcilicet Sanguinis Liquidiſſima pars exauritur; ita ut eorum Sanguis e Corpore quomodocunque eductus, *ater* quadantenus appareat: hiſce vero Fæces alvinæ, ob humidi defectum, lapidis ad inſtar dureſcunt. *Hæmorrhoidales* autem dicuntur illi, quibus, propter Liquidi Inteſtinalis penuriam, indurantur Fæces; quæ quidem tunc temporis hærent in angulo hoc acuto, qui a Colo & Recto Inteſtino formatur; unde fit ut Venæ Inteſtinorum ibi ſitæ, nempe juxta pondus iſtud, valide præmantur & anguſtentur: qua-

propter Sanguis ascendere non valens, hæc Vasa ita inflat atque distendit, ut rumpantur in locis ubi minima datur resistentia, nimirum circa Podicem; interdum autem intra, tumque Hæmorrhoides *cæcæ* nuncupantur; quandoque vero extra, & tunc *apertæ* dicuntur. His autem hominibus *Lubricantia* plurimum prosunt.

COROLL. II. Lubricantia superius memorata sæpenumero plus conferunt ad Purgationem promovendam, quam validissima quæque Purgantia; præsertim autem in hominibus *præcedenti Collorario* descriptis: norunt enim Medici, ac imprimis Itali & Hispani, quod si hujusmodi homines purgandi sint, iisque acria Purgantia exhibeantur, tum Anxietates, Sudores, Vomitus, aliaque dira Symptomata, nulla vero subsequente Purgatione, oritura sint: verum si *Lubricans* aliquod, ut Oleum, &c. eis propinetur, Alvi laxitatem illico secuturam esse iidem haud ignorant. Ceterum, inpromptu est ratio; cur hisce hominibus acria & valida noceant; nimirum, quia vis acrium Purgantium in parte tenuissima & volatili consistit: illi autem qui magno Viscerum robore donantur, omnes hasce partes purgantes in interiora pellunt & absorbent; unde quidem totum Corpus stimulatur, turbaturque; quin & hoc pacto Diaphoretica Sudoriferaque fiunt quæ Purgntium munus obire solummodo debuerant. In frigidioribus vero Regionibus contrarium obtinet. itaque in his conveniunt validiora Purgantia, ut, Hydragoga, & Cholagoga.

CO-

COROLL. III. Alvus horum Medicamentorum ope mota, *stricta* deinceps non evadit, ut ab aliorum Purgantium operatione fieri solet: ratio est, quoniam Intestinorum tum Vasa, tum Glandulæ, non adeo deplentur & exhauriuntur ab hisce, ac a fortioribus Catharticis; proinde, finita eorum operatione, sufficiens, ad Intestina lubricanda, Liquidi quantitas in Glandulis præsto est: verum in hominibus quibus fortiora sunt Viscera, istud quidem secus se habet.

COROLL. IV. Optimus est *Lubricantium* istorum usus, cum in Intestino Colo infarctæ & induratæ Fæces hærent; quod quidem accidit hominibus in *Corollario primo* descriptis, & infantibus recens natis, quibus solvi debet Alvus ope Suppositorii ex sapone confecti; etenim si per Catharticum ore assumptum, expulsio Fæcum tentetur, convulsi pereunt.

COROLL. V. Hæc Medicamenta nocent hominibus sive *biliosis*, sive *laxis*, sive *aquosis*. Porro *Biliosi* proprie sunt illi, quibus nimia copia Bilis per Intestina fertur, refluxu versus Hepar impedito; cum itaque Bilis per Intestina fluens, eadem satis superque lubricet, non debent alia Lubricantia hisce propinari. *Laxos* autem vocamus eos, quibus Ventriculi & Intestinorum viæ nimium lubricæ sunt, unde & flaccidæ fiunt. *Aquosi* vero dicuntur illi, quibus, in omni parte Corporis, aquea Sanguinis pars accumulatur: por-

ro tales ii sunt, quibus calor expellens, & perspiratio deficiunt; ac proinde his omnia sunt laxa: ideoque homines ejusmodi, non Lubricantibus, sed acerrimis Purgantibus moveri debent.

II. Classis *Eccopreticorum* continet ea, quæ *Fæces* nimis *cohærentes* diluendo *movent*: ut sunt, (1) *Aqua communis*; quæ vero, si ea lege potetur ut vergat ad Intestina, non autem ad Corporis peripheriam, diluens Purgativum evadit: ad Intestina porro verget, modo quatuor observentur sequentia; (quæ quidem in usu omnium *Eccopreticorum* etiam observari debent) nempe, 1. sumatur mane, vacuo Ventriculo; 2. frigido sub Jove bibatur; 3. sudor vitetur; 4. determinetur Aqua versus Intestina, leni deambulatione in Aere frigido, (2) *Aquæ Minerales*; sive sint acidæ, uti Spadanæ; sive sulphureæ, ut Aquisgranenses; (sive salinæ; sive ferrugineæ, aut vitriolicæ, sive terræ saponaceæ.) (3) *Animalium Aquæ*: quales sunt, 1. Lac; quod, si recens hauriatur, observatis conditionibus supradictis, Fœces diluit, Alvumque laxat: 2. Serum Lactis eodem modo sumptum; si vero Corpus moveatur, tunc diaphoreticum, vel diureticum evadit. 3. Lac ebutyratum. (4) *Juscula* ex partibus Animalium parata. (5) Omnia *Composita* ex præcedentibus. (6) *Fomenta*, *Clysmata*, &c. ex iisdem parata.

COROLL. I. Hæc omnia conveniunt ho-

hominibus in *Corollario primo* Classis Lubricantium descriptis: ergo nocent *biliosis*, *laxis*, *&* *aquosis*, magis vero *laxis*: minus autem noxia sunt *biliosis*, quam Lubricantia; quoniam hisce magis aquosa sunt: idcirco, si Minerales Aquæ propinentur in Hydrope a laxitate Vasorum orta, certissime mortem accersunt.

COROLL. II. Hæc optima sunt adjumenta in Febribus Ardentibus, & Morbis omnibus Inflammatoriis; sive sumantur per Os, sive per Anum; vel Fomenti forma, vel alia quacunque ratione.

III. Classis *Eccoproticorum* includit ea quæ, leviter Intestina stimulando, *Fæces* inde *expellunt*, absque tamen reliqui Corporis turbatione: Hæc vero apud nos hodie *Lenitiva* dicuntur; Veteres autem ea vocavere *Minorativa*, i. e., quæ copiam Fæcis expellendæ non semel & simul, sed per vices eliminant. Huc itaque pertinent omnia Medicamenta quæ Ventriculi & Intestinorum villos in excretorios motus excitare valent: cæterum hoc fieri debet reliquo Corpore non perturbato; ideoque sequentes duæ conditiones omnino necessariæ sunt, scilicet, 1. ut hæc Medicamenta sint aliquantulum acria; 2. vel adeo crassa sint, ut Vasa Lactea ingredi nequeant, ac proinde versus Intestina determinentur, nec in massam Sanguinis recipiantur; constat enim aliquot Purgantia, si cum Sanguine misceri prohibeantur, per inferiora du-

cere; ſin contra, tum per alias vias operari, ut patet in uſu Seri Lactis.

Medicamentorum autem iſtorum nonnulla (a) ex Animalibus deſumuntur; ſuntque, (1) *Succi acres* Animalium: ut 1. Urina; quæ quidem epota, & aere frigidiuſculo ad inferiora determinata, purgare valet; eadem vero quandoque evaporatur in *ſmegma*, unde Pilulæ conficiuntur quæ laxant Alvum, dummodo impediatur Perſpiratio. 2. Bilis; quæ agit acrimonia ſua: debet autem aliquantulum inſpiſſari, ut fiat inſtar Saponis, cum quo magnam habet affinitatem; (atque ſic ex hac inſpiſſata Bile conficiuntur pilulæ ſtimulantes & Catharticæ, quæ vero inaurari poſſunt, ſiquis hujuſce remedii genus occultare velit.) 3. Lac, quod aliquando, dum aceſcit in Ventriculo, ſua itidem acrimonia fit purgativum: unde videmus, optimos quosque Practicos Lac Ovillum, Caprinum, vel Aſininum Phthiſicis exhibere, quo laxa ſervetur Alvus. 4. Serum Lactis; quod ſaponaceum habet ſaporem: ſi autem aceſcat, tum fit acre, unde ſtimulando purgat poſt lenia tormina; quæ quidem ideo contingunt, quoniam ab hujuſmodi acredine irritantur Fibræ; hæ vero ſemel irritatæ ſe contrahunt, & hoc pacto inter partes contractas aer aliaque tunc includuntur; aer autem ille ſic incluſus vi ſua elaſtica expanditur, fibraſque urget ac diſtendit ſummopere: inde igitur ortum ducunt hæc tormina, quippe quæ ſtatim

tim desinunt, contractione soluta; umque sentimus illico ut plurimum Fæces, e loco ubi spasmus erat, verus Anum descendere, quæ vero pauo post expelluntur. 5. Lac acidum. . Caseus recens; hic enim, in Cororibus ubi non bene digeritur, nec Bile ut oportet subigitur, dum in Ventriculo remanet, ibi acescit; sicui sæpe contingit in Infantibus. 7. Coaulum Lactis quod in ventriculis Viulorum reperitur; namque hoc aliuando si deguftetur, Alvum cum horore movet. 8. Ova putrescentia; quæ onnunquam, si tantum olfaciantur, entriculum per superiora & inferioa movent; si vero intus quantitate dmodum exigua sumantur, vehemener purgant.

Quædam (2) dantur *Eccoprotica* ex *artibus solidis* Animalium desumpta: ualia sunt, 1. Salia quæ in omnibus ilce solidis continentur, nimirum, n Ossibus, Unguibus, Carnibus, &c. æ quippe partes, si recentes fuerint in meracum liquidum excoquantur, linæ fiunt: jam vero Sal istiusmodi on est plane volatilis, sed, instar Sas Ammoniaci, semivolatilis & semixus; quæ quidem proprietas hic loci equiritur. 2. Semi-putridæ omnium nimalium partes: sic enim Caro semi-putrefacta Alvum laxat; si magis utrida sit, Diarrhœam parit; si vero ajorem adhuc contraxerit putrediem, tum ipsam Dysenteriam exciat; prout sæpenumero tale quid ac-

cidit hominibus obesis, scilicet, in quorum Corpore oleum abundat: idem porro dicendum est de Lardo, Pinguedine, & Medulla semi-putrida. 3. Animalia quædam integra, eaque cruda devorata: uti sunt Ostrea, quibus alcalina est natura, sicut patet ex liquore illo subsalso gratissimo in eorum conchis contento: nec non aliquot Pisciculi qui spiculis sunt armati; quorum vero vis laxativa qualitati cuidam specificæ non debetur, sed istis tantum spiculis stimulantibus. 4. Animalium Succi, Carnes, Pinguedines, Ova, & cætera omnia, si muria seu sale marino condita sint; ex eorum autem oleoso smegmate & sale, fit tertium quoddam compositum quasi saponaceum: huc etiam pertinent omnia Salsamenta, ex quorum usu diuturno in classibus navalibus oritur sæpenumero diarrhœa. 5. Animalium Stercora, quæ salem continent ad *nitri* naturam accedentem; atque sic Itali similibus (ut Stercore Pavonum, Columbarum, &c.) ad Alvum laxandam utuntur: optima porro sunt ex hisce ea, quæ desumuntur ex Animalibus Vegetabilia solummodo depascentibus; quoniam acescunt. Sales autem e Stercoribus extractos *nitrosos* esse inde constat, quod si talia Stercora in acervos collecta, & Plantarum exustarum cineribus consperssa putrescere sinantur sal qui, solvendo, evaporando, & crystallisando, ex iisdem colligitur, in crystallos plane *nitrosas* concrescit

hoc

hoc vero præsertim obtinet in Animalibus sale marino non utentibus. Huc referendi quoque sunt Succi ex Animalium Stercore expressi: hinc in Febribus, aliisque Morbis acutis, ut in Variolis, Morbillis, &c. in quibus alvus leniter ac sine multa turbatione laxari debet, laudantur Succi Stercoris Caprini, Ovilli, Equini, aliorum-ve similium (*a*).

(*a*) Confer ETTMULLER, *Schroder. Dilucidat. P. I. Sect.* 3. pag. m. 223. qui quidem *Stercus Ovillum* in Variolis præfert, in Morbillis vero *Caprinum*, & *Equinum* in utrisque commendat, &c. Cæterum, de Remediis istiusmodi, præsertimque de *Stercore Equino*, (cujus *succi* vulgatissimus omnium est usus) sequens judicium fertur a JUNCKERO, *Conspect. Therap. General.* pag. 345. & 346. „ (1) Ex pabu„ lo avenaceo *discussoriam* qualitatem haurire „ creditur, & magnam vulgo gloriam habet „ in Colica Spasmodica, Passione Hysterica, „ Ictero, Morbillis & Variolis, (quas a *succo* „ ejus expelli perhibent) Angina, & cum pri„ mis in Pleuritide; unde sunt qui *Syrupum* „ B. LUTHERI ex hisce *Excrementis* paratum „ esse adfirmant, in Colica & Malo Hysterico „ maxime celebratum: (Confer ETTMULLER.) „ Coquunt autem communiter hæc *Excremen*„ *ta* cum Cerevisia, atque hoc *Decoctum* in „ Catarrhalibus Pectorius Pathematibus multa „ cum jucunditate a nonnullis bibitur, vulgo „ *das Pferde-Bier*. (2) *Externe* etiam in An„ gina & Stranguria laudatur. At ubique non „ modo Remedium est elogiis impar, sed & „ multis nauseosum; ideoque talibus relin„ quendum qui jucunditatem ex ipsius usu per„ cipiunt. " Hæc JUNCKERUS. De istis etiam Medicamentis jam quidem antea DAN. LUDOVICI (de re Pharmaceutica Scriptor omnium perspicacissimus) pronunciaverat „ quod hæc „ sordida essent, aut temulentorum vexationi„ bus, Medicastrarum-ve, vel Superstitioso-

„ rum

(β) Medicamenta *Eccoprotica* lenit et ſtimulantia ex Vegetabilibus quoque habentur plurima; ſuntque, (1) *Fructus* omnes *horæi* crudi, maturi, acres, acerbi, acidi, dulces; ut Poma, Pyra, Pruna, &c. item & *Baccæ*, nullis exceptis; quorum autem alia plus, alia minus, omnia vero flatus excitare ſolent: porro vis eorum *eccoprotica* a ſale acri pendet, qui leviter & ſucceſſive ſtimulant Inteſtina. (2) *Fructuum* iſtorum *Succi* expreſſi, ſive crudi, ſive in Syrupum decocti. (3) *Fructuum* horum partes *non ſolubiles*; ut Cortices, Acini, &c. quæ quidem omnia, in Ventriculo retenta, acorem ſatis notabilem contrahunt; unde lenia quaſi Epiſpaſtica ſive Stimulantia fiunt, & cum torminibus purgant: atque ſic ſæpenumero in tenellis Infantibus, quorum Ventriculus iſta minus ſolvere ac digererere valet, inde oritur mala diarrhœa, ut etiam aliquando ex Uvis Corinthiacis, Prunis, & ſimilibus; hæ ſiquidem Uvæ non diſſolvuntur in Ven-

„ rum negotiationibus, quam comptæ Medico-„ rum praxi aptiora. " Confer *Pharmac. Mod. Sac. applic. Diſſert. I. Cap. de Purgantibus Vomit.* pag. m. 85. Idem vero *ibid. Cap. de Aperientibus, &c.* pag. 227. dicit, „ quod Batavo-„ rum ſane militibus incurſantes in *Java* In-„ dos *ſtercore* depuliſſe laudi fuit; Medico gra-„ tioſo non item. " Hinc igtur, paulo poſt, totum hoc *magma* Ægyptiis pro *foco* legendum ſiccandumque relinquit. Porro ſi quis de hiſce *Sordibus* (quatenus ad *medicos* uſus pertinere poſſunt) plura voluerit, conſulat CHRIST. FRANC. PAULLINI (ni fallor) Tractatum, Germanico idiomate editum, cui titulus eſt, *Medicina Stercoraria*.

Ventriculo, ſed integræ cum reliquis ejiciuntur fæcibus; itaque, niſi ſat cito expellantur, acorem maximum contrahunt, & Inteſtina vehementer ſtimulant, unde diarrhœa naſcitur. (4) *Flores* Plantarum nonnullarum; ut ſunt Violæ, Roſæ pallidæ ſive ſubrubræ, Flores Perſicorum, vel in pulvere, vel in conſerva aſſumpti, &c. (5) *Sapones nativi*; ſicut ſunt, 1. Mel; cujus quidem acrimonia inde patet, quod Ulcera & Vulnera detergeat: huc etiam pertinet Mulſum. 2. Saccharum; hoc enim cum ſit quidam ſal ex Arundinibus Sacchariferis collectus, ideo ex ſua natura ſtimulare debet. 3. Manna; quæ vero (ut alibi dictum eſt) ſuccus eſt Fraxini, ex hac arbore exundans eo tempore quo ſal & oleum intime ſunt unita. 4. Sapæ omnes, i. e., ſpiſſamenta ex ſuccis maturis coctis: huc etiam referuntur Succi fructuum maturorum recenter expreſſi, ut Caſſiæ, Tamarindorum; item & ille ſapo egregius *Aloe* dictus: his quoque addenda ſunt Gummi aromatica acria; ut Gummi Ammoniacum, (cujus autem vis ſtimulans non ſolum ex acri ſapore manifeſtatur, verum etiam ex eo quod Cuti applicatum, ſtimulando, Perſpirationem promoveat) dein Bdellium, Sagapenum, Opopanax, Myrrha, & hujus generis omnia, quæ ſuis viſcidis partibus Inteſtina lubricant, acribus vero ſtimulant.

(γ) Nonnulla porro dantur *Eccoprotica* ex Salibus ſolis conſtantia: qualia

 ſunt,

sunt, (1) *Sales fixi nativi* Vegetabilium; hi autem sunt duplices, nempe, 1. Illi qui ex Succis Plantarum crudis extrahuntur crystallisationis ope: hi porro vel (α) e succis Plantarum minime acidarum educuntur; & isti Sales interdum alcalini, aliquando vero nitrosi sunt; omnesque in aere dissolvi in liquamen, ac diffluere solent: vel (β) e succis Plantarum acidarum habentur; talesque sunt magis terrestres, nec non naturæ fere tartareæ: horum autem Dosis est a ℨ jv. ad ℨ vj. in Jusculo. Notandum est vero, maximam Plantarum vim in hisce *Salibus* consistere; unde quidem *Essentiales* dicuntur. 2. Sal qui Vasorum lateribus, in quibus Succi Plantarum fermentescunt, adhærere solet, diciturque *Tartarus*: hic autem est Sal acidus, in aere nequaquam diffluens; ejus vero Crystalli *Cremor Tartari* vocantur, horumque Dosis est ab ℥ß ad ℥ j. vel ℨ x. in Jusculo. Porro Sal ille *essentialis* Vini, operatur vi sui acoris, Intestina nempe stimulando; verum nunquam Lactea Vasa ingreditur, quippe qui solvi nequit, nisi per aliquod *alcali* fortissimum, ebullitionem vehementem, & aquam copiosam, ut docet experientia: proinde nec a Lympha nostra, nec a calore nostro ita solvi potest, ut ingrediatur hæc Vasa; quin & difficilis Salis hujusce solutio patet inde, quod si aquam, ubi ebullierit, refrigerari & parumper evaporari sinamus, Cremor utique supernatabit, & reliqua pars, quæ fixior

est,

eſt, gradatim ſubſidebit, uſque dum Sal totus aquam deſeruerit.

(2) *Sales* Vegetabilium *fixi artificiales*, qui ſcilicet ex Plantarum combuſtarum cineribus extrahuntur: hi vero ſunt duplices; nempe, 1. Qui ex Plantis leni Igne combuſtis educuntur: iſti autem non ſunt valde acres aut urentes; quoniam paululum olei admixti habent: iidem porro facile diſſolvuntur; adeoque Vaſa Lactea intrare poſſunt, niſi ſupra dicto regimine prohibeantur. Doſis autem eorum eſt a ʒ j. ad ʒ j. ß. 2. Qui ex Plantis igne valido combuſtis extrahuntur: hi vero ſunt omnes corroſivi; ac proinde ſumi debent in larga ſatis Aquæ copia. Doſis eorum eſt a ℈ j. ad ʒ ß.

(3) *Sales* omnes *foſſiles nativi*: ſic enim Sal Marinus, ad ʒ iij. vel ʒ ß. aſſumptus, Eccoprotici vices gerit, ſi modo regimen ante dictum obſervetur; nam alioquin, ſi ſumatur, v. gr. in lecto calido, aut in aere ad eundem calorem cum lecto incaleſcente, Diureticus fit, &, in calore adhuc majori, Diaphoreſin excitat; facile enim ab Humoribus noſtris diſſolvitur, & Lactea Vaſa ingreditur: idem porro dicendum eſt de Borace, Sale Gemmæ, & Ammoniaco, qui a ℈ ß. ad ʒ ß. ſumuntur; idem etiam de Nitro, & Alumine; quorum Doſis eſt ʒ j; nec non de Vitriolo albo, quod ℈ ß, vel ℈ ij. ſumptum, vomitum ciet; verum ad gran. xij, aut circiter, catharticum eſt, præſertim ſi ad albedinem calcinatum ſit.

(δ) Pro

(δ) Pro Medicamentis *Eccoproticis* quæ ſtimulando agunt, habenda quoque ſunt omnia *dura*, *acuta*, & *rigida* corpora, quæ digeri nequeunt: ut Limatura Ferri, &c. necnon Antimonium: hoc enim conſtat ſtimulantibus & rigidis partibus, quarum vis ſtimulans & rigiditas a nullo Menſtruo infringi poſſunt; adeoque iſtæ partes, gravitate & figura ſua, Liquidum e Glandulis Inteſtinalibus eliciunt: huc enim pertinent corpora quælibet *aſpera*, ut Oſſicula, & Spinæ Animalium; atque ſic Anguillæ cum ſpinis ſuis coctæ, ab helluonibus quibuſdam, ad Catharſin movendam, devorantur: quin etiam omnes acini Vegetabilium, ut Uvarum, Baccarum Sambucearum, &c. ſtimulando purgant: nec non coctorum Vegetabilium cadavera (uti vocantur); qualia ſunt Olera quæcumque cocta, nimirnm, Spinachia, Endivia, Lactuca, &c. quorum ultima Solida cum diſſolvi nequeant, eapropter rigiditate ſua Stimulantia fiunt.

(ε) Denique ad hanc *Eccoproticorum* Claſſem referri debent *Sapones* omnes, tam *naturales*, quam *artificiales*; quatenus nempe ſtimulando agunt, ſive Ore ſumantur, ſive inferne, forma Suppoſitorii, Clyſmatis, aut Fumi, adhibeantur; & quidem inter hoſce Fumos præſtat ille qui vel ex Tabaco, vel ex Colocynthide, vel etiam ex utriſque ſimul, habetur: v. gr.

℞. *Fol. Tabaci Brasil.* ℥ j, vel ℥ j. ß. *Colocynth.* gr. iv.

Comburantur simul, & fumus, per idoneam Fistulam, in Intestinum *Rectum* injiciatur. (*a*)

COROLL. I. Medicamenta hujus tertiæ Classis, *Stimulantia* scilicet, *prosunt*, vel *nocent* omnibus iis, quibus Remedia primæ & secundæ Classis *utilia* sunt, aut *noxia*.

COROLL. II. Pleraque Medicamenta quæ *Numero primo*, *secundo*, & *tertio* Classis hujus tertio describuntur, in omnibus Morbis Inflammatoriis conveniunt.

COROLLARIUM Generales ad tres Classes simul pertinens.

Eccoprotica hæc omnia in Intestinorum Crassorum, *Coli* præsertim, *farctu* & *obstructione* solummodo congruunt. Porro notandum est hic loci, Mulieres habitus rari ac macilenti, quæ *strictam* habent Alvum, post Partum imprimis, inde *languere* & *melancholicas* fieri; quippe quæ pertinacissima & miserrima laborant obstructione, ex materia in Intestino Colo indurata: hæc autem *durities* in isto loco satis manifeste se prodit

(*a*) Confer TH. BARTHOLIN. *Histor. Anatom. & Med. Centur.* 6. *Histor.* 66. ubi etiam *schema* ipsum idoneæ ad hoc opus Fistulæ exhibetur. Vide quoque TH. SYDENHAM, *Sched. Monitor. de nova Febris ingressu*, pag. m. 533. ut & *Process. integr.* pag. 606.

dit ad tactum, atque, modo pro Placenta Uterina, modo pro Liene ab imperitis habetur: cum tamen revera nihil aliud sit, quam infarcta materies in Intestinis Crassis hærens: unde nec aliis Medicamentis, quam *Eccoproticis*, tolli potest; etenim si Fæminis hisce validiora Purgantia dentur, dira statim excitabuntur Symptomata, ut Vomitus, Colica, & Hysterica Passio: quapropter *Eccoproptica* tunc temporis forma Clisteris injicienda sunt, ad *farctum* hunc amovendum & expellendum. Conducunt etiam hæc Medicamenta *melancholicis* quibusdam Artificibus, ut & omnibus Viris Litteratis, quibus Abdomen multum & frequenter *comprimi* solet. (*a*) Denique ad profligandos morbos omnes Hepatis, Lienis, &c. ex *obstructione* ortos, maxime conferunt *Eccoprotica*.

CAPUT V.

De Phlegmagogis.

1. PHlegmagoga sunt illa, *quæ Lympham pituitosam e Corpore per Anum expellunt*. Jam vero *Pituita* est quædam te-

(*a*) Quoniam scilicet dum studiis operam dant, *incurvato Corpore*, Abdominis contenta sibi *comprimunt*. Confer RAMAZZIN Tract. *de Morb. Artificum*, *Cap. de Litterat. Morb.* item & CHEYNÆUM, *Tract. de Infirm. Sanit. tuenda*, pag. 221.

tenax & viſcida materies, ſimilis iſti Muco qui ex Naribus ſani hominis matutino tempore defluit.

2. *Pituitæ* autem hujuſce duplex eſt origo: 1. In *primis viis* ſæpenumero naſcitur, ſcilicet ex viſcido victu, in iis quibus Viſcera ita debilia ſunt, ut ſeſe ſatis valide contrahere nequeant, vel in quibus Bilis & Succus Pancreaticus vitium contraxerunt, adeo ut ſuum munus, ſcilicet attenuandi & a coagulo ſervandi Chyli, præſtare non poſſint. 2. *Pituita* ſæpiſſime fit ex Liquido non pituitoſo; ut ex Saliva, Muco Palati, Oeſophagi, Ventriculi, & Inteſtinorum, quæ quidem omnia Liquida ſunt aquoſa, ſed tamen partes aliquot facile coaleſcentes habent. Pituita autem ex iſtis Liquidis dupliciter oritur. 1. Si Humores iſti, vi caloris, liquidiſſima parte priventur; ſic v. gr. in Febribus ardentibus, Liquida noſtra inſpiſſantur; nam experientia docet, quod ſi Liquores noſtri gradui caloris eidem, ac eſt ille hominis ardenti febre laborantis, exponantur, haud multo poſt inſpiſſentur. 2. Fluida quoque noſtri Corporis, inter ſtagnandum, inſpiſſantur; etenim hæcce Liquida, niſi moveantur & agitentur, brevi inter ſe coeunt, avolata ſcilicet eorum parte liquidiſſima; unde quidem oritur inſpiſſatio.

3. Quum ex mechanica Corporis Humani fabrica pateat, Secretoria Vaſa Sanguiferis longe minora eſſe, (de qua re vide PROLEGOM. CAP. IV. §. I.) ideo, Per illa, tenuiſſima tantummodo Li-

Liquida ſecerni poſſunt, & quidem longe tenuiora Sanguine *Pituita* igitur quæ tenax eſt & craſſa, non immediate e Sanguine ſecernitur; minime enim verum eſt quod imperiti credunt & dicunt, de craſſo Muco, nimirum, hunc e Glandulis Membranæ Pituitariæ talem ſecerni, qualis apparet; quippe ſi hæc Membrana, frigore contracta, inflammetur, (uti fit in Coryza) tunc equidem aqueum ac limpidum Humorem ſecernet, qui, ſequenti mane, poſtquam homo dormiverit, genuſque nervoſum quieverit, Mucus evadet craſſus, utpote qui talis ſtagnando redditus eſt. Nulla igitur adſunt Vaſa quæ hujuſcemodi Pituitam, in Sanguine præexiſtentem, ſecernant: unde quidem ſequitur, talia non dari Medicamenta quæ Pituitam hanc, ita craſſam in Sanguine præexiſtentem, e Vaſis Secretoriis educant; ergo ſupereſt ut inquiramus, quænam ſint vera *Phlegmagoga*.

4. Medicamenta quæ nomine *Phlegmagogorum* inſigniri debent, duplicia ſunt. 1. Illa quæ materiam ex ſua natura ad *coaleſcendum* aptam, e Sanguine per Inteſtina educunt. 2. Quæcunque materiem *viſcidam* in Inteſtinis exiſtentem, indepellunt: Jam vero omne *Phlegmagogum*, vel in ipſa Inteſtina, vel in ipſam Pituitam agit; ut enim hæc educatur, apta debet utique reddi ad fluorem: hoc autem obtinetur, vel Pituitam corpore quodam *acri* dividendo, eidemque ſimul Liquidum aliquod *fluidius* addendo; vel, ope cujuſdam ſtimu-

mu-

muli, *motum* Solidorum augendo;, ita ut ab iisdem Pituitam conteratur.

I. Classis *Phlegmagogorum* continet ea, quæ Pituitam *diluendo* educunt; talia vero sunt, 1. Aqua simplex calida epota, vel forma Clysteris injecta, dummodo aer sit frigidus, ægerque leniter deambulet (quippe cavendum est ne sudet); si vero per Os assumatur, vacuus sit Ventriculus. 2. Aqua cum Saponaceis; ut Aqua *mulsa* fervida, epota cum supra dicto regimine: hæc autem valde resolvit; etenim si Sanguinis coagulum adsit, Aqua fervida simplex illud lente dissolvit; sed *mulsa* citius hoc præstat: idem quoque facit Aqua cum Cassia & Manna permixta, ut & cum Sapone Veneto, Sapone Philosophorum, atque naturali Animalium, i. e. Bile, 3. Gummi saponacea, scilicet, viscida corpora quæ simul in Aqua solubilia sunt, & quadantenus acria: talia vero sunt, Aloe, Gummi Ammoniacum, Assa fœtida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Opopanax, Sagapenum, Terebinthina nativa, &c. Hæc autem fervida soluta sumuntur; hac enim ratione multo melius agunt. 4. Aqua calida cum omnibus Salibus Vegetabilibus (exceptis acidis) in tertia Eccoproticorum Classe recensitis. 5. Quæcunque in secunda & tertia horum Medicamentorum Classe continentur.

II. Classis *Phlegmagogorum* includit ea, quæ operantur quatenus Fibras ipsas Intestinales excitant in *motus*, quorum ope Pituita pressa & contrita in varias

par-

partes dividitur, divisaque tandem exprimitur: talia vero sunt Acria omnia viscida, & non nimis volatilia; nimirum, ea Corpora in quibus Acre ab aliis partibus ita irretitum est, ut licet hæ solvantur, illud tamen ab iisdem non separetur, sed loco, cui partes istæ applicantur, defixum maneat, ac proinde nec exhalare; nec in Vasa Lactea penetrare possit; hujus autem generis sunt omnia Viscida in præcedenti Classe recensita: huc etiam spectat Oxymel, quo nihil datur melius ad solvendam Pituitam; tum Elixir Proprietatis, si addito Melle inspissetur; Tinctura acetosa cum Aromatibus acerrimis; Hiera piera Galeni; omnia Gummi purgantia tertio numero primæ Classis memorata; Mercurialia lenia, ut Mercurius Dulcis, in aere frigido sumptus, quippe qui ad inferiora determinari debet, ad evitandam salivationem; Antimonium cum Nitri pauxillo, ut Antimonii Diaphoretici gran. xv. nec non omnia Medicamenta Emetica, & vehementer Stimulantia, dosi minori sumpta. Præterea dantur adhuc *Phlegmagoga* quæ dicuntur *Officinalia*: hæc autem omnia agunt stimulando Fibras, ope cujusdam Acris volatilis valdeque stimulantis, quod vero partibus viscosis irretitum & coercitum est: talia autem sunt, (1) *Agaricus*, qui fungus est arbori Larici accrescens: hujus minima dosis, in substantia, est gran. x, maxima ʒ ij, & aliquando ʒ iij. in hominibus robustis; si vero decoquatur in

aqua,

aqua, & deinde ſuccus expreſſus coletur & bibatur, prædicta Doſis duplicari debet; porro Spiritui Vini immiſſus diſſolvitur, non ſecus ac ſi eſſet Sperma Ceti; hujus Extracti Doſis tunc eſt ℈ ij; ſed ita intumeſcit & ſpongiæ inſtar dilatatur, ut vix elici tinctura queat: Agaricus autem bonus, guſtui præbet initio ſaporem viſcidum & ſubdulcem, aſt acrimoniam admodum amaram denique poſt ſe relinquentem; unde patet, vim ejus eſſe plane ſtimulantem. (2) *Semina Carthami*; quorum Doſis eſt a ʒ ß. ad ʒ iij. in ſubſtantia; ſi autem in decocto ſumantur, duplicanda eſt iſta Doſis: tormina vero vehementia cum Abdominis inflatione excitant, ſi ſumantur in ſubſtantia; ideoque corrigi ſolent Zingibere, Galanga, Aniſo, Cardamomo, &c. quibus diſcutiuntur flatus: porro ſapore viſcido & ſubdulci, ſed poſtea acri & nauſeoſo donantur. (3) *Colocynthis*, quæ ſpecies eſt Cucumeris. Plantæ hujuſce Fructus, ſeminibus ſuis orbatus, & exſiccatus, Medicamentum conſtituit vehementer purgans, (quod ſub nomine *pulpæ Colocynthidis* præſcribitur), amaritudinem habens maximam, ſed inviſcatam, &, propter viſcoſitatem ſuam, facile Inteſtinis adhæreſcens; immo tanta eſt ejus acrimonia, ut mortem arceſſere poſſit; ideoque a Filiis Prophetarum *mortis* nomine donatur (*a*). Colocynthidis autem Doſis in ſubſtantia eſt a gran. IV. ad ℈ j: ſed non ſine periculo

(*a*) *Lib. II. Regum*, Cap. IV. *verſ.* 40.

lo datur; quippe ſumma tormina; atque hypercatharſes excitat, & in Inteſtinis ulcera producit, ac interdum ſanguinem ipſum elicit (*a*). Menſtruum autem ejus optimum eſt Aqua, cujus ope fit Extractum (*b*): hujus vero Doſis eſt eadem ac in ſubſtantia, & effectus non minus efficax, immo abſque tam horrendis torminibus; Extractum autem ope Spiritus Vini factum, in Corporibus frigidis & pituitoſis plurimum valet: hoc fuit Arcanum Martini Rulandi, titulo *Spiritus Vitæ aurei*, propter eum quem præbet colorem ita dicti (*c*); Doſis ejus erat ad ℥ ij, vel iij, Syrupo quodam edulcorati; addere ſolebat Caryo-

(*a*) Quapropter a cautioribus Practicis non datur iis quibus debilia ſunt Viſcera; quin & ſedulo obſervatur, ut Pulpa *Colocynthidis* immixta Clyſteribus, in *nodulo* ſemper includatur, ejuſque ſola uſurpetur decoctio: ne ſcilicet ſubtiliſſima ramenta inferant, & poſt ſe relinquant horrenda tormina. Vide FULLER, *Pharmacop. Extempor. Reform.* pag. 106.

(*b*) Præſertim ſi *Alcali Tartarei* tantillo prius alterata fuerit hæc aqua. Confer DANIELIS LUDOVICI *Pharmac. Modern. Sæcul. applicand.* Cap. *de Purgantibus Vegetabilibus*, pag. m. 58.

(*c*) Confer RULANDI *Curation. Empiric.* Centur. II. Cap. 96. vel TENTZEL, *Exegeſ. Chymiatric.* (apud ANGELUM SALAM, pag. m. 637.) Analyſin porro *Colocynthidos*, modo per Diſtillationem, modo per Fermentationem cum Muſto, modo per Digeſtionem, & modo per Extractionem, inſtitutam refert Dominus BOULDUC in *Actis Regiis Pariſinis*, *ann.* 1701. *Memoir. pag.* 15. *Edit. in* 12. tandemque concludit: optimum eſſe illud Extractum, quod & *gummoſas* & *reſinoſas* partes contineat, dummodo per longas Digeſtiones, ad Fermentationem tendentes, *particulæ mucilaginoſæ*, irritationem efficientes ſeparatæ ſint.

ryophyllos, aut tale quidpiam, ne fucus detegeretur: hæc autem Tinctura inſpiſſata & exſiccata dat Reſinam, cujus a gran. IV. ad viij. Doſis eſt. (4) *Euphorbium*, quod eſt ſuccus Plantæ, ſemine tricocco, Tithymalum noſtrum maxime referentis. Hic Succus gummoſo reſinoſus ex pallido flaveſcit, &, acrimonia ignea diu inhærente, Linguam urit; maxime viſcidus eſt, ideoque tenaciter admodum Inteſtinis adhæret, nec niſi Spiritu Vini, aut Spiritu Salis, inde dimoveri & ſolvi poteſt: Doſi minima, ſcilicet ad gr. ß, valde *purgat*, licet ab Empiricis audacibus Doſis gr. xij. aliquando præſcripta ſit; in hominibus autem facile movendis primo Mucum Inteſtinorum abradit, deinde vero Sanguinem elicit; cæterum optime juvat Hydropicos, in quibus vis ejus plurimum frangitur, diſſolvi poteſt in Aqua; ſed tunc ita horrendi ſaporis eſt, ut hoc modo in uſum non veniat; porro ſi ſolvatur in Spiritu Vini, (in quo quidem extrahitur pars ejus ſpirituoſa & reſinoſa, relicta terreſtri) vim majorem adipiſcitur, ideoque Doſis ejus maxima ad gr. IV. reducenda eſt; ſi vero cum Aceto coquatur, tota vis ipſius perit. (5) *Hermodactylus*: hęc Radix eſt gummoſa, Salivam, dum maſticatur, viſcoſam reddens, ſaporemque amarum & nauſeoſum habens. Doſis in ſubſtantia eſt a gr. x. ad ʒ ij; ſi autem cum Aqua decoquatur, duplicata Doſi dari poteſt: in Alcohole Vini pars reſinoſa tantum educitur, & in Spiritu Vini vulgari extra-

hitur corpus resinosis salinisque partibus mixtum. (6) *Jalappa*: hæc Radix est Plantæ quæ *Mirabilis Peruviana* dicitur, atque tot flores tamque diversis coloribus præditos fert: si masticetur, totum Os visco primo quidem obducit; sed paulo post Fauces exulcerat; lente deglutita; Linguam, Fauces, & Oesophagum quasi comburit; hoc vero malum Aceto corrigi potest. Dosis ejus, in substantia, pro Infantibus, maxime contra Vermes, est ad gr. viij. vel ix; in Adultis autem maxima Dosis est ℈ iv: rarissime fallit, nisi multum adsit Acidi in Ventriculo; siquidem Acida vires ejus destruunt: si coquatur in Aqua, Dosis etiam duplicanda est; operatur autem citius hoc modo, & minoribus cum torminibus; addatur vero Mel, Saccharum, vel simile quid, ne Fauces exulcerentur: porro si taleolæ hujusce radicis cum Spiriti Vini vulgaris q. s. decoquantur, Extractum elicitur, ex partibus oleosis sive resinosis & salinis constans, cujus Dosis eadem est ac in substantia: in Alcohole vero soluta & inspissata dat Resinam (*a*), cujus ℈ j. æquivalet ʒ j. ejusdem crudæ. (7) *Mechoacanna*, quæ species est Briyonicæ unde & quoque *Bryonia alba* dici solet; benignius hæc operatur quam Jalappa: est autem gummosa Radix, sapore viscoso & acri prædita. Dosis est a gr. xij.

(*a*) Confer Domini BOULDUC Observationes Analyticas de *Jalappa*, in *Actis Regiis Parisin. ann.* 1701, *Memoir.* pag. 139, *Edit. in* 12.

xij. ad ʒ j. ß; cæterum, in Aqua & Spiritu Vini, non fecus ac Jalappa, dissolvitur. (8) *Pruna* quædam *Myrobalani* dicta, quoniam viscosa sunt, & Glandibus similia: eorum autem variæ dantur species, quæ, pro loci nativi, coloris, aut magnitudinis diversitate, distinguuntur; in Officinis vero quinque genera prostant, binis hisce versibus recensita.

Myrobalanorum species sunt quinque bonorum;
Citrinus, Chebulus, Belliricus, Emblicus, Indus.

Omnes hi Fructus sunt viscosi, cum sapore terreo, astringenti, & acri; hinc primo quidem satis vehementer purgant, postea vero constipant; sunt autem valde acerbi, nec facile solubiles. Dosis est, in substantia, ad ʒ ij; in decocto, ad ℥ j. ß; in infuso, ad ℥ ij. (9) *Gummi-Gutta*; hoc est Gummi aromaticum Indicum, quod expellit materiam instar muci Narium. Dosis ejus est a gr. j. ß. ad gr. x. In Vitello Ovi aut Melle soluto, duplicem acquirit vim; quippe Menstruum, interponendo sese inter partes viscosas, exitum præbet acribus: in Aqua pars ejus minima tantum dissolvitur, quod tamen solvitur Satis vehementer (*a*) agit.

(*a*) *Gummi-Guttæ*, quod alia quoque sortitur nomina, (de quibus vero consuluntur AUCTORES) sat bene purgat Infantes dosi gr. j. ſs., vel ij. gr. cum Saccharo; pro Adultis autem requirunt gr. iv. ad vj. porro, si major adhibeatur dosis, plerumque tunc ἄνω & κάτω violentissime pur-

agit. (10) *Turbith gummosum*: hoc species est Buldi, sive Radicis gummosæ; vocatur autem *gummosum* quia, si masticetur, talem qualem Gummi, viscositatem exhibet, cum acri amaro intermixto. Dosis est in substantia, a gr. x. ad ℈ ij; decoctum ad ʒ j. in Aqua, lente operatur; si vero solvatur in Spiritu Vini vulgari, fit Clyssus continens Aquam, Oleum & Salem, atque benigne satis agens; si solvatur in Alcohole, fit Resina optime purgans; adeo ut parum referat, qua ratione præparetur. Hæc vero sunt *Phlegmagoga* Veterum, (additis Opopanace & Sagapeno, & exceptim Gummi-Gutta.)

Recentiores his etiam addidere *Mannam*, & *Aloen*. Jam vero *Manna* est corpus viscosum, & quadam acrimonia præditum: *Aloe* autem hoc habet, quod viscositate sua & amaritie Bilem æmuletur, quæ Bilis ab Hippocrate pro Clysso naturali habetur. Dosi Aloes est a gran. ij. vel iij. ad ʒ j. *Bryonia* quoque his additur; quæ Radix est fungosa & crassa, maxime pituitosa, & saporem a-

crem,

purgat. Ceterum, licet hoc Gummi tanta donetur acrimonia, Fructus tamen Arboris, unde provenit dulcis est edulisque; siquidem instar Aurantiorum ab Indigenis Cambodiæ comedi perhibetur. Plura de Gummi-Gutta vide in *Actis Reg. Paris. anno* 1791. *Memoir* pag. 172. *Edit. in* 12. ubi Dominus BOUMDUC varia refert experimenta circa hujus preparationem a se instituta. Ejusdem vero legi potest historia, præsertim apud CLUSIUM, *Libr.* 4. *Exoticorum*, *Cap.* 8; dein apud BONTIUM, *de Methodo Medendi Indicæ*, *Cap.* 9. & omnium optime in HORTO MALABARICO, *Tom. I. p.* 41. Confer denique LOTTICHIUM, *Tract. de Ghitta Jemou*.

crem, mordacem, ac nauseabundum habens. Dosis ejus est in substantia, a ℈ ß. ad ʒ. j; & in infuso, ad ℥ jj, vel ultra: hæc Radix in Aqua, aut Cerevisia, decocta, pituitam lente, sed cum vomitu & virulentia, educit; at sapor ejus in decocto intolerabilis est: cæterum in Spiritu Vini decocta & inspissata, vim duplicem acquirit: convenit autem Mulieribus, quibus Menstrua, ob pituitam Uterum obsidentem, supprimuntur. Hisce præterea additur *Polypodii Quercini* Radix; quæ etiam vi suæ viscositatis & acrimoniæ operatur.

Mercurialia quoque huc spectant, & imprimis *Mercurius Dulcis*; qui vero, si detur subtilissime tritus, fit Sialogogus; si autem grosso modo Phlegmagogus evadit; non enim facile solvitur in menstruis: cæterum Dosis hujus est a gr. iv. ad gr. xxiv. vel xxx.

COROLLARIA.

Theoretica, ad Plegmagogorum Solutionem spectantia.

Quandoquidem omnia recensita *Phlegmagoga* constent parte viscosa, quæ vel Gummosa, vel Resinosa est, & Sale Volatili penetranti, sed inviscato, gaudeant, hæc inde sequuntur, circa Solutionem ipsorum, COROLLARIA.

COROLL. I. Si corpus in quo neque Salina, neque Gummosa, neque Resinosa pars prædominatur, *solvatur* in Aqua, illud quod post solutionem remanet, *vim*

purgatricem retinebit, licet etiam ipsi Aquæ vis purgans communicata sit. Porro si residuum istud Spiritui Vini vulgari immittatur, id quod in eodem immissum remanet, *purgativum* erit. At si residuum hoc secundum in Alcohole Vini solvatur, quantum fieri poterit, illud quod restabit *iners* prorsus erit, instar capitis mortui, ac proinde non purgativum.

COROLL. II. Si corpus in quo Salinum prædominatur, in Aqua, quantum fieri poterit, solvatur, tunc residuum erit *iners*; uti fit in corporibus non Resinosis, sed Gummosis, qualia sunt *Agaricus* & *Bryonia*.

COROLL. III. Si corpus fuerit Semisalinum, & Semi-resinosum, atque in Spiritu Vini vulgari, quantum fieri poterit, solvatur, id quod remanebit, *iners* etiam reperietur.

COROLL. IV. Verum, si solum Resinosum prædominetur, tum omnis ejus *vis purgatrix* extrahetur Alcohole Vini, & residuum erit *iners*.

COROLL. V. Si tres *solutiones* in *Corollario primo* memoratæ commisceantur, & igne lento inspissentur, soluti corporis vires integras, sive *quintam essentiam*, inde habebimus.

COROLL. VI. Omnia hæc Extracta in Aere aperto conservata, *nauseosum* spirant odorem, quo cessante, perit eorum virtus, sed remanet pondus.

COROLL. VII. Omnia hæc cum *Acidis* cocta, ut cum Aceto, Oleo Vitrioli, Spiritu Nitri, Spiritu seu Oleo Sulphu-

phuris per campanam, &c. *vim* suam amittunt (*a*).

COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Medicamentorum expositorum usus necessarius est in hominibus, quibus Viscera *primæ*, i. e., Organa quæ Chylum conficiunt, *debilia* sunt. Hæc autem Organa duplicis sunt generis; scilicet, (1) Os cum suis Instrumentis masticationi inservientibus, Ventriculus cum suis Musculis digerentibus, & Intestina cum suis Musculis comprimentibus; (2) Diaphragma, quatenus motum iis omnibus communicat, Musculi Abdominales, & Pectorales, denique motus Arteriarum, & Hepatis.

COROLL. II. *Phlegmagogorum* perquam necessarius est usus in omnibus Morbis ortis a *Chylo* propter *inertiam* Bilis, *viziato*, Bilis enim menstruum est, cujus efficacia viscipitas Ciborum maxime superatur, & resolvitur: eapropter quando nimis *iners* est, aut nimis *parce* in Intestina fluit, intra breve tempus Pituita & Phlegma in Intestinis generantur & crescunt; unde quidem homines hunc in modum affecti, Hydropici, vel Pituitosi redduntur: his ergo *Phlegmagoga*, parva sed sæpe repetita dosi, valde prosunt. Maxime quoque conveniunt in Morbis omnibus *frigidis*, iis nempe qui pendent ab *inertia* primorum Viscerum, simul & Menstruorum; ex quibus autem

(*a*) Confer, de hisce COROLLARIIS, *Elementa Chemiæ* AUCTORIS, *Tom. II.*

binis vitiis oriuntur Tumores albi, Leucophlegmatici dicti; nec non Abdominis Farctus sive Obstructiones; ut & Hydrops, Pallor Virgineus seu Chlorosis, &c.

COROLL. III. Phlegmagoga prosunt iis, in quibus *pallor* totius Corporis, *visciditas* Salivæ, Succi Pancreatici, & Intestinalis adsunt, & in quibus Fæces quasi *Pituita* obvolvuntur. Siquidem notandum est, rubedinem Corporis a Sanguinis pendere rubedine; hanc vero a circulatione per Vasa, & imprimis per Pulmonalia, in quibus minimæ particulæ violenter compinguntur a vi resistente Vasorum contra vim impellentem Cordis; unde fit ut formentur in Moleculas solidas, & rotundas, ac proinde rubras. Itaque, si *pallor* Corpus occupet, novimus ex natura morbi: 1. vel Vasa esse nimis laxa; 2. vel Sanguinem deficere; 3. vel denique Cor non satis valide se contrahere, adeoque vim Solidorum in Fluida imminutam esse: quum enim hæc vis definit, statim Sanguis *pallescit*, ut experientia docet; quippe Sanguis *ruber* extractus & quiescens, brevi *pallescit*, & in Serum pituitosum resolvitur. Itaque *Phlegmagoga* quæ diluunt, resolvunt, & stimulant, hoc in casu plurimum conducunt; utpote quæ motus in *primis viis* defectum, ex quo quidem Cordis defectus maxime pendet, auferunt.

COROLL. IV. Phlegmagoga conveniunt iis, qui ex Vita nimium *sedentaria*, aut Victu nimis *viscido*, ut solis Farinaceis

non

non omnino, vel saltem non rite, fermentatis, *pallescunt* & *pituitosi* fiunt.

COROLL. V. Optima methodus curandi Morbos, quatuor præcedentibus *Corollariis* enumeratos, sic se habet: 1. Per aliquot dies præparetur Corpus, exhibendo scilicet ea quæ Viscera stimulant, & Pituitam diluunt ac resolvunt; qualia sunt illa quæ exposita fuere in *secundo*, *tertio*, & *quarto* numero *primæ* Classis, ubi agitur de Saponaceis, & Gummi fœtidis, nec non de iis quæ constant ex Aquosis, & Salibus artificialibus, nimirum Alcalinis fixis. 2. Materia soluta, & ad fluendum habilis optime reddita, expellatur per *Phlegmagoga* in *secunda* Classe descripta. Ex. gr., sit homo toto Corpore frigidus, pituitosus & iners, insuperque crudis nec facile solubilibus victitare solitus ille sit Alimentis, indeque metuamus, ne brevi incidat in Hydropem; tum, inquam, curatio sequentem in modum institui debet: 1. Dentur ipsi, singulis horis, Saponis Veneti in Pilulas redacti gran. jj; & post singulas harum Pilularum doses, grana v. aut x. Nitri, vel Salis fixi Glauberi, vel Salis Tartari fixi, vel Cinerum Clavellatorum, aut Gummi Ammoniaci, ex Vino Hispanico, vel ex Aqua Menthæ: 2. Post harum rerum, per aliquot dies, usum, exhibeatur eidem, quolibet vespere, Pilula i. ex Aloe ad gr. jjj. vel iv; &, mane sequenti, similis Pilula cum gr. $\frac{1}{2}$ vel j. Euphorbii: atque sic brevi curabitur æger.

COROLL. VI. Itaque patet ex dictis, quod *Purgantium* debite exhibitorum ope, innumeri Morbi curari possint; non obstante quidem sententia Helmontii aliorumque Chemicorum hujus assieclarum, qui dicunt, omne *Purgans* esse *Venenum*, ac proinde Corpus nostrum semper debilitare. (*a*)

CAPUT VI.

De Cholagogis.

1. PRiusquam *Cholagogorum* veram naturam, & effectum exponamus; eorumque Classes enumeremus, Veterum de iisdem expendamus sententiam. Veteres duplicem agnovere Bilem; scilicet, unam *atram*, sive *Splenicam*, alteram vero *flavam*, sive *Hepaticam*; atque sic Medicamenta purgantia priorem, *Melanagoga*, posteriorem vero evacuantia, *Cholagoga* dixere: hoc autem ultimo nomine donabant omnia illa Medicamenta, eaque sola, quæ *Faces*, Bilem Cysticam colore *flavo*, aliisque proprietatibus referentes, expellebant: qua quidem ratione in duplicem errorem delapsi sunt; scilicet, 1. E *Cholagogorum* numero excludebant nonnulla Medicamenta, vere tamen *Cholagoga*, nempe Medicamenta Bilem Hepaticam stricte dictam moventia: hæc enim Bilis,

---

(*a*) Vide HELMONT, *Lib. de Febribus. Cap. 5. integr.* & alibi passim.

lis, si in Sinu Glissoniano examinetur, antequam cum Bile Cystica commixta sit, omni charactere, nempe, sapore, odore, colore, tenacitate, Lympham plane refert; ac proinde, licet ope *Cholagogorum* educatur, Fæces tamen inde non flavescunt. 2. Sæpenumero pro *Cholagogis* habebant, quæ revera talia non sunt, uti statim patebit: cum enim Bilis *Cystica* distinguatur ab omnibus aliis Corporis Liquidis, quatuor hisce characteribus, 1. *amaritie* sua, 2. *flavedine*, 3. *splendore* suo lucente, 4. *spissitudine* sive *tenacitate* sua; hinc ex præsentia trium posteriorum characterum in Fœcibus Alvinis, (de primi vero præsentia nihil dicere potuerunt, quippe qui Fæces degustare soliti non essent) easdem *biliosas* esse concludebant Antiqui; ac proinde quæcunque Medicamenta hujusmodi Fæces expellebant, *Cholagoga* nominavere; sed perperam & temerarie admodum; etenim hæc *flavedo*, atque *splendor* relucens, quæ quandoque in Fæcibus viscidis, per Cathartica expulsis, observantur; possunt esse progenies ipsorum Medicamentorum, contenta, præsertimque Mucum Intestinorum, *flavedine* relucente inficientium, licet ne minimum quidem Bilis adsit: ita quippe *Cassia*, parva quantitate sumpta, Urinam & Fæces colore *flavo* tingit (qui proinde falso Bili tribueretur); si majori quantitate sumatur, colorem *viridem* inducit; si majori adhuc, *atrum*; quin etiam ex *Manna* assumptæ *flavescunt* e-

etiam Fæces; nec non ex *Tamarindis*, a quibus *pituitosa* quoque fiunt; itidem *Aloe* in Aqua multa soluta, valde lentescit, ipsamque Bilem æmulatur, ac Fæces semper *flavedine* tingit.

2. Ex dictis patet, quantum errabant Antiqui, dum ex effectu quem habent Medicamenta quædam expellendi Fæces instar Bilis coloratas, eadem revera Bilem purgare concludebant. Rejecta itaque Veterum sententia, omnia *Cholagoga* ad binas Classes reducemus; quarum *prior* continet quæcunque, Sanguinem Hepaticum attenuando, secretionem Bilis uberiorem promovent; *posterior* autem includit omnia illa quæ, Diaphragma & Abdomen violenter concutiendo, Bilem ex Hepate & Vesicula Fellea in Intestina derivant, inde postea per sedes e Corpore potest amandari, si modo opus sit.

Sub *priori* Classe continentur omnia *Saponacea naturalia*; ut sunt Succi cunctorum Fructuum Horæorum acidodulcium, & maturorum; scilicet, Uvarum, Cerasorum, Mororum, Baccarum Sambuci, &c. Rubi Idæi, & vulgaris, Pomorum, Pyrorum, &c. Hęc enim liquefaciunt omnia illa quæ in Vasis hærent, adeoque & Bilem, quin etiam interdum ita vehementer & cōpiose, at Choleram-morbum arcessant. Huc etiam maxime referendi sunt, 1. Succi Plantarum aliquot manifeste Saponacearum; ut est Succus Lychnidis Saponariæ dictæ: huc pertinent quoque Cassia, Manna, Mel, Saccharum, Tamarindi,

rindi, Succus Rosarum pallidarum, Aloe, Scammonium, Myrobalani, Rhabarbarum. 2. Saponacea artificialia, quæ ex Oleo & Sale arte combinatis constant, (ut antea dictum est) & quorum variæ dantur species superius enumeratæ; omnium autem præstantissima est illa, quæ ex Sale Alcali no volatili & oles volatili conficitur. Tandem huc referuntur Elixir Proprietatis, & Syrupus omnes moderate aromatici; ut Syrupi de Artemisia Fernelii, Botryos, quinque Radicum Aperientium, Cichorei simplicis, & cum Rheo, Violarum, &c. sumantur isti omnes in Sero Lactis, aut Decocto Taraxaci, vel simili Diluente, idque mane vacuo Ventriculo.

Posterior Classis complectitur omnia *Emetica validiora*; ut sunt Asari folia, nec non *Emetica* Antimonialia Mercurialia, &c.

COROLLARIA *Practica*:

COROLL. I. Bilis nunquam *evacuari* debet; numquam enim copia peccat, nisi in hominibus qui diu nimis a Cibo abstinuere; quo in casu nihil aliud requiritur, quam ut Cibus sumatur.

COROLL. II. Medicamenta hujusmodi adhibenda sunt in omnibus Morbis, qui ab *obstructione* Hepatis vel Ductus Biliarii oriuntur, ac proinde in *Ictero*; verum tamen cum aliqua cautione: siquidem a Medicamentis fortioribus initio morbi abstinendum est; Febrem

enim, sive potius Inflammationem a qua Febris oritur, adaugent. *Icterus* autem sæpenumero procedit ab Hepatis farctu per cretaceas, gypseas, calculosas, aliasque concretiones; interdum vero a Ductus Communis, per lapillum hærentem, obstructione, quam semper comitatur Vomitus enormis. Hic morbus Litteratos, ob vitam sedentariam, ut plurimum afficit; cujus debellandi sequens videtur optima methodus: v. gr., detur 1. quotidie singulis horis, Pilula j. ex *Sapone Veneto*; vel parum *Aloes* cum *Melle*; vel *Hiera picra* parva dosi; aut exhibeatur *Sal Polychrestus* cum pauxillo *Mellis* & *smegmatis* ex *Rhabarbaro*; atque superbibatur *Potus* tenuis, saccharatus, aut mellitus. vel *Syrupus Violarum*, cum diæta stricta; continueturque horum vel similium usus, donec concretiones resolvi incipiant; quod plerumque intra unum vel alterum mensem fieri solet; & factum esse dignosci potest ex mutatione coloris in Urina, Fæcibus, & Cute. Tum vero 2. propinentur *Emetica valida*, quibus Abdomen violenter concutiatur, & materia soluta exprimatur: (hæc autem non sunt initio præscribenda, ne, partem fluidissimam emungendo, concretiones magis duras fixasque reddant) porro finita Emetici operatione, vesperi detur *Opiatum*, atque sensim Exercitio, Cibisque crassioribus assuescat æger. Ceterum, qui fiunt a *defectu* Bilis morbi curari debent administrando ea quæ facile solvuntur; qualia sunt Ptisanæ, Vitelli-

telli Ovorum, & similia, una cum *Saponis* Pilula.

CAPUT VII.

De Hydragogis.

1. HYdragoga sunt Medicamenta Purgantia, *quæ Aquam, i. e. Serum Intestinalem-salivosum educunt.* Porro *Serum* dicitur omne Liquidum a Sanguine secretum, quod neque est pingue, neque rubrum: est autem vel concrescens ad ignem, instar albuminis ovi, in duram massam; & hujusmodi est *Serum* Sanguinis proprie dictum: vel non concrescens, sed exhalans, & post se fæces relinquens crassas, at non coagulatas; taliaque sunt Saliva, Sudor, Urina. *Serum* autem quod ab *Hydragogis* educitur, est illud posterius: *intestinale* vero dicitur, quoniam in Intestina derivatur; idque dupliciter: nempe, 1. e Glandulis Salivalibus Oris; nec non e Palati & Oesophagi Glandulis, exstillat, ac deinde deglutitur: 2. secernitur atque fluit in Intestina non tantum e Glandulis Intestinalibus ipsis; sed etiam e Glandulis Hepatis, per Ductum Hepaticum. Hoc autem Liquidum, *Hydragogorum* ope, multo majori copia, quam naturaliter fieri solet, educitur, & per Anum expellitur.

2. Ceterum, *Hydragoga* reduci possunt ad *tres* Classes: quarum *Prima* continet ea

ea quæ secretionem hujusce Liquidi promovent, Glaudulas nimirum Intestinales stimulando: *Secunda* complectitur ea quæ secretionem dicti Liquidi suscitant, 1. Sanguinem in partes non rubras dissolvendo, 2. eundem ita solutum velocius movendo, quo majori copia ad Glandulas Intestinorum secretorias applicetur: *Tertia* tandem includit Medicamenta quæ utrumque istud simul agunt.

Prima Classis Hydragogorum.

CLassis hujusce Medicamenta, ad Intestinorum Membranam intimam applicata, eandem, instar Vesicatorii, in vesicas elevant, quas vero deinde, vi sua caustica, solvunt; unde sequitur continuum Liquidi Intestinalis stillicidium. Corporis quippe tota superficies, cum externa, tum interna, pullulat scatetque Vasis Liquidum modo dictum continentibus: his autem Vasculis si corpora applicentur acria, quæ ipsa solvere valeant, simul & quæ tam crassa sint, ut eadem intrare nequeant, tunc temporis Liquidum istud educent. Acria vero ista vocantur *Vesicatoria*, aut *Hydragoga*, prout huic, vel alteri superficiei admoventur, nimirum, externe, vel interne: quapropter acria cuncta *Vesicantia* quæ ita crassa sunt, ut Venas Lacteas ingredi nequeant, *Hydragoga* fiunt, nullo quidem excepto; & quo magis acria crassaque sunt, eo quoque fortiora extant.

extant. Porro Classis hujusce Medicamenta duas conditiones habere debent; 1. nempe oportet, ut in se contineant aliquid tenue, acre, rodens, & urens; 2. oportet ut illud urens ita sit corpore quodam gummoso vel resinoso involutum, ut totum simul non exhalet, sed successive; unde quoque fiet, ut successive rodat. Medicamenta vero hujusmodi duplicia sunt; vel enim ex Fossilibus, vel ex Vegetabilibus desumuntur. Quæ ex Vegetabilibus habentur, sunt sequentia. (1) *Mechoacanna* Radix, quæ jam inter Phlegmagoga numerata fuit: vires habet fere instar Jalappæ; in Alcohole soluta Tincturam præbet, quæ si inspissetur, fit Resina: Tinctura hæc in Ore detenta, ardore intolerabili Fauces afficit, & salivationem excitat; si vero deglutiatur, Fauces ac Oesophagum inflammat, & humoribus opplet: Resina autem, si masticetur, salivam quoque vehementer movet, Osque exulcerat; denique si, cum Ovi Albumine, sordidis Ulceribus applicetur, eadem absterget. Dosis hujusce Radicis est a ℈ j. ad ʒ ji; quæ quidem Dosis major est, quam illa quæ pro scopo Phlegmagogorum requiritur; quoniam in hoc casu stimulus fortior esse debet. *Hydragogum* nobilissimum est; sed non debet deglutiri, nisi viscoso quodam corpore involvatur, ne scilicet Fauces & Oesophagum lædat. (2) *Jalappa*: hæc vero, si masticetur, primo quidem iners esse videtur; sed tandem accerrima deprehenditur: Tinctura ejus cum Alcohole facta,

cta, & in Ore detenta, Fauces itidem exulcerat. Resina vero, si masticetur, intolerabilem dolorem & tumorem excitat, salivæque secretionem valde promovet; porro si in Aqua soluta sumatur, vehementer purgat, ut & ejus Tinctura saccharo edulcorata. (Dosis Jalappæ, in substantia, est a ℈ j. ad ℈ v; Resina vero datur a gr. v. ad ℈ j.) (3) *Ebulus* sive *Sambucus humilis*: hujus Fructu, & Cortice mediano utimur. Dosis Baccarum est a ℈ j. ß. ad ʒ v; Succus autem earum, ut & Summitatum, dari solet a ʒ j. ad ℥ j. Cortex medianus, si ad ℈ j. Infantibus, & ad ℥ ß. Adultis detur, serum vehementissime educit, & fortius agit quam Sambucus. Baccæ porro & Cortex Ebuli, si degustentur, saporem acrem præbent & lædentem. (4) *Rhamnus Catharticus*, sive *Spina Cervina*, vel *infectoria* (ita quidem dicta, quod Pictoribus usui sit): Baccarum ejus Succus expressus sumi potest ad ℥ j. & in Syrupum coctus, ad ℥ ij. Secundum autem Sydenhami observationes: Syrupus hic *de Spina Cervina* Hydropicis maxime confert, & in his, qui Catharsi prompte cedunt, aquas copiose admodum elicit (*a*): porro Succus in Ore detentus, saporem quasi igneum exhibet. (5) *Soldanella minor*: hæc herba maritima est, & species Convolvuli; apud Batavos maritimos habetur

(*a*) Confer. SYDENHAM. *Tract. de Hydrope*, pag. m. 487.

tur pro divino Medicamento; saporem vero acerrime salsum præbet: usus ejus est in Acetariis; sed ab Aceto vis ejus plurimum infringitur: herba hæc limosa est, & tenax cum acredine, Alvumque purgat cum torminibus. Dosis a ℈ ij. ad ℥ j. (6) *Gratiola*: hæc saporem habet igneum amarissimumque, cum succo viscoso: aquas educit cum torminibus summis, soletque Vomitum excitare. Dosis est a ℈ j. ad ʒ iij. in infuso. (7) *Iris Vulgaris*, quæ *nostras* dicitur: hæc agit vehementissime. (Dosis Radicis, in pulvere est a ℈ ß. ad ʒ j. ß; in infuso, a ʒ j. ad ℥ ß. Dosis vero Succi recenter expressi, ab ℥ ß. ad ℥ iij:) hic vero Succus, dum sumitur, si cautio non adhibeatur, Oesophagum in bullas maximo cum dolore elevat; sed assumpto Aceto dolor iste tollitur. (8) *Esula*; cujus Succus, quoad colorem & consistentiam, Lac æmulatur; sed ita est urens, ut si Cuti applicetur, instar ignis eam exulceret; & est adeo tenax, ut calore leni evaporatus, in Resinam abeat. Martinus Rulandus habebat, in Germania, quoddam Arcanum pro Hydropicis, qui ingenti numero ad eum confluebant, quosque omnes fere sanabat; hoc autem Arcanum erat *Cortex Esulæ* decoctus in *Sero Lactis*, & *Melle* edulcoratus. Esulæ Dosis est gran. iij. ad viij. in substantia; sed, in infuso, Dosis ista duplicatur. Huc vero referuntur etiam aliæ Tithymalorum species, ut & Euphorbium. (9) *Gummi-Gutta*, sive *Gutta Cambodia*, seu *Gamandra*, &c.

(de

(de qua jam dictum est in CAP. *de Phlegmagogis*) : hanc Plantam nonnulli dicunt esse Tithymal, speciem, ex qua læsa succus exstillat, cui vero flavus conciliatur color, ne fucus detegatur: ceterum, si gustetur, Fauces exulcerat, iisque tenacissime adhæret, atque vesicas excitat; fortissimnm quoque & optimum est *Hybragogum*. Dosis est a gr. iij. ad xv; in Corporibus autem difficulter movendis plerumque Vomitum excitat. (10) *Elaterium*, sive *Cucumeris Asinini Succus* ad Solem inspissatus: hoc Medicamentum acerrimum est, quin & ita viscosum, ut licet per 100. annos servetur, nihilominus tenax maneat: laudatur a Sydenhamo tanquam ultima anchora in Hydrope (*a*). Dosis Elaterii est a gr. j. ß. ad gr. xij; est autem Purgans vehementissimum.

Hydragoga hujusce primæ Classis ex Fossilibus desumpta, sunt hæc sequentia. (1) *Mercurius Dulcis*; qui constat ex Acido Salis Marini, & Mercurio concentrato sive recondito: Hic vero fit optimum Hydragogum, si grosso modo contritus exhibeatur; a Liquidis enim nostris haud facile solvitur, ideoque Intestinis inhærens, eadem vi Acidi quod in eo continetur, stimulat. Dosis ejus est a gr. iv. ad ℥ß: aquas autem violenter educit; verum, si exhibeatur tenuissime attritus, Salivationem excitat, atque, si grosse contritus

Vul-

(a) *Tract. de Hypropo*, pag. m. 488. Confor etiam imprimis LISTEK, *Tract. de Morbis Cronicis*, *Exercitat. de Hydrope*, pag. m. 17. ad 20.

Vulneri applicetur, Callos ad marginem natos optime corrodit: (2) *Mercurius Præcipitatus albus*; cujus vis consistit in spiculis acidis, quæ non sunt recondita, sed aperta & nuda; unde si alcalinis infringantur, aut ignis vi separentur & expellantur, dulcis evadit. Dosis ejus est a gr. ij. ad x; & vehementer purgat. (3) *Mercurius Præcipitatus ruber*; qui violentius adhuc agit, hinc Dosis hujus est a gr. j. ad gr. iv. (4) *Mercurius Præcipitatus flavus*, sive *Turbith minerale*; quod quidem optimum est Hydragogum, sed cum moderamine exhibendum est; aliter enim Salivationem excitat: dari debet itaque sub quatuor legibus antea prescriptis; scilicet, ut determinetur versus Intestina, & assumatur absque Medicamentis aliis quibus possit ad Corporis habitum derivari; qualia sunt Diaphoretica & Opiata; ceterum Ulcera quoque rodit, & superfluitates consumit, in Callis etiam pertinacissimis, at non sine dolore. Paracelsus eum vocavit *Turbith minerale*, quia, Lympham eodem modo expurgat ac Turbith vegetabile, quod eandem ex intimis Podagrici Corporis articulis educere censetur. (Dosis eadem Præcipitati flavi est a gr. j. ad j. ad vj.) Addi potest (5) *Mercurius Præcipitatus viridis*; cujus Dosis autem est ac flavi.) Huc etiam referuntur (6) *Metallorum Crystalli*; ut 1. Vitriolum Lunæ, ex quo fit Lapis Infernalis: Dosis est a $\frac{1}{6}$ gr. ad gr. iij. 2. Vitriolum Veneris; quæ quidem Vitriola violentissime aquas educunt: Dosis vero po-

ste-

sterioris est gran. j., aut circiter. Ad istam Classem potest quoque pertinere Scobs Veneris; quæ, cum a Veteribus, tum a Recentioribus, tanquam anchora sacra laudatur: hoc Medicamento curatus est Carolus V., cum Hydrope laboraret; (vide Forestum:) Dosis maxima Scobis hujus est gr. vj. 3. Vitriolum Martis: Dosis a gran. vj. ad ℈ j. Tandem (7) *Vitriolum commune* sive *album*: Dosis a ℈ ij. ad ℈ jv.

COROLL. Hæc omnia Medicamenta, sua tantummodo *acrimonia* operantur; ideoque non specifica quadam virtute: hoc enim ita se habere probant, 1. Sapor acerrimus omnium; 2. Ardor quem Faucibus inducunt; 3. Vesiculæ quas omnia, Jalappa & Mechoacanna non exceptis, excitant; 4. Dolor quem Vulneribus applicata creant; 5. Analysis Chemica: quippe si ex iis, quæcunque solvantur vel in Aqua, vel in Spiritu Vini, quantum fieri potest, vires acerrimas Menstruis suis communicant: illud autem quod intactum & indissolutum remanet, nullas omnino vires habet.

Secunda Classis Hydragogorum.

MEdicamenta hujusce Classis sunt ea, quæ Sanguinem in *serosum* Liquidum *solvunt*, eumque ita solutum velocius *movent*, quo majori copia ad Intestinales Glandulas applicetur. Hæc autem ambo ut fiant, necesse est ut Medica-

camenta cum Sanguinis massa commisceantur. Ne quis vero putet hujusmodi Purgantia cum Sanguine nunquam misceri, assertum hoc triplici confirmabimus argumento. 1. Infusiones ex Croco Martis, Senna, & Rhabarbaro, hominum & brutorum corporibus, nempe Thoracis cavitati, injectæ, apud Anglos, Gallos, Italos, post horæ dimidium, dejectiones per Alvum produxere; ideoque non dubitandum est, quin Venis receptæ fuerint. 2. Mercurius, ad Salivationem excitandam, Pedibus affrictus, sæpenumero Diarrhœam non nisi Diaphoreticis & Opiatis compescendam, arcessit. 3. Cujuslibet Fluxus Serosi per Alvum curatio felicissime perficitur Diaphoreticorum & Opiatorum ope.

In hac porro Classe unum Medicamentum solummodo novimus; nempe, *Mercurium*: hic enim, sive crudus, sive dulcis, parva Dosi, eaque sæpe repetita, & sub quatuor legibus supradictis, assumptus, post duos tres-ve dies, Fluxum Alvi serosum inducit.

Tertia Classis Hydragogorum.

AD hanc Classem pertinent omnia *prima* Classis Medicamenta, quæ tum Glandulas *stimulant*, & Secretiones *augent*, tum Sanguinem *solvunt*, eumque solutum velocius *movent*: sicut enim Cantharides, Cuti externe applicatæ, vesicas excitant, simul & Sanguinem ita solvunt,

vunt, ut Mictum Sanguinis nonnunquam inducant; sic etiam omnia Vesicantia & Acria, uti sunt ea quae in *prima* Classe memorantur, Intestinis interne applicata, in iisdem vesicas producunt, simulque Sanguinem solvunt, & eo derivant.

COROLLARIA *Practica*

Ee Hydragogis in genere.

COROLL. H*Ydragoga* conveniunt in Morbis omnibus ubi abundat *salivosa* in Sanguine *Lympha*: tales autem sunt omnes Morbi in quibus Viscera prima *debilia* & *infarcta* sunt; unde partes Alimentorum non ita possunt attenuari, ut in Vasa Lactea introeant, & Lymphae admisceantur: tales quoque sunt Morbi in quibus Cordis & Arteriarum vis contractilis est *debilis*; unde quidem Sanguis nimium tenuis evadit; quippe constat ex Physiologicis quod, quo fortior est vis Cordis & Arteriarum, eo crassior fit Sanguis; at e contrario eo tenuior evadat, quo debilior est vis ista: sic enim in Rusticis multum laborantibus, nec non in Bajulis, & similibus, Sanguis valde compactus reperitur; verum in delicatulis, & omnibus iis quibus debilia Viscera, ut in Leucophlegmaticis, Phthisicis, Scorbuticis, &c. plane aquosus est.

COROLL. II. Conducunt eadem Medicamenta in omni Humorum *extravasa-*

tio-

-tione & *ſtagnatione*, ac proinde in omni Tumore Oedematoſo, & Contuſione.

COROLL. *III.* Proſunt etiam in Morbis in quibus Liquidorum *ſubita ſolutio*, aut *evacuatio* requiritur; ideoque in Fiſtulis, Scabie, omnibus Hydropis ſpeciebus, Apoplexia, (quæ ſæpe a Sero in Cerebri cavitatibus extravaſato oritur) Gonorrhæa Virulenta, & ſimilibus Morbis conducunt.

COROLL. *IV.* Quoties hæc Medicamenta propinanda ſunt, prima vice Doſi ſatis *larga* dari debent: etenim aliter, cum cauſtica ſint, valde ſtimulabunt, nihil vero evacuabunt; unde quidem diræ anxietates & tormina exorientur.

COROLL. *V. Hydragoga* nocent in omni Morbo *inflammatorio*, ſive inflammatio ſit in Arteriis, ſive in Vaſis Lymphaticis: ideoque in Febribus omnibus, niſi Venæ-ſectio præceſſerit, *noxia* ſunt.

COROLL. *VI.* Hypochondriacis quoque & Hyſtericis *nocent*; ii quippe ſæpenumero ab *Hydragogis* ita violenter purgantur, ut inde in animi deliquium incidant.

COROLL. *VII.* Quælibet *Hydragoga* facile producunt *Hypercatharſin*; quæ vero duplex eſt. *Prior* ſpecies per Medicamenta nimis evacuantia fit, quum ſcilicet Humorum velocitas & tenuitas, a Medicamentis adeo augentur, ut in Vaſa Excretoria ultra ſuum *tonum* diſtendantur, & evadant paralytica; unde accidit, ut ſeſe contrahere nequeant, ſed aperta maneant & conſequenter Humo-

mores majori quam par est copia effluant. Mali hujusce curatio optime instituitur per Astringentia summa cum Opiatis & Spirituosis: quippe cuncta Spirituosa coagulant, ut docet Chemia; ergo Austera & Spirituosa semper, in hoc casu, adhibenda sunt. *Posterior* species *Hypercatharseos* est spasmodica, qualem Hippocrates describit ab Helleborum oriundam (*a*) Spasmi enim valide concutiunt, atque sic expelluntur Humores. In hac autem occasione conveniunt Acida mineralia, una cum Opiatis, & calidis Aromatibus.

CAPUT VIII.

De Melanagogis.

ATra *Bilis* Veteribus duplex erat: Prior scilicet ex Liene, & dicebatur *Humor melancholicus*, *Fax* & *Recrementum* Sanguinis; hujusque materiam Sanguinem esse *melancholicum* affirmabant: Posterior autem ex Hæpate, & vocabatur *Bilis Hepatica exassata*.

2. Ergo Medicamenta *Melanagoga* ea dicebantur a Veteribus, 1. Quæ *Atrabilarium Humorem* ex Liene per Intestina *purgant*; hoc autem fieri posse antea dictum est, simul & assignata fuit via, per quam Humor iste transit: ac proinde,

(a) *Aphor. Sect. V. Aph.* 1. & 4. Item *Libr. de Veratri Usu, art.* 7. ut & *Coac. Sect.* IV. *vers.* 4. Confer etiam DURETI *Enarrationem* in hunc locum, *Lib.* III. *Tract.* IV. *art.* 17.

de, hoc in caſu, non errabant. 2. Quæ *Bilem Hepaticam* educunt: verum ſi ſerio attendamus, videbimus, 1. plurima dari Medicamenta Purgantia; quæ Fæces *atras* reddunt: ſic enim Polypomodium Quernum, quod pro principe Melanagogorum habetur, ſequens naturam omnium Quercuum, (quarum proprietas eſt, cuncta fere colore *nigro* tingere) Mucum Inteſtinalem *atro* colore; & ideo *Melanagogum* dicebatur a Veteribus: ita quoque Lapis Armenus, & Lapis Lazuli, (nec non Helleborus niger, Epithymum, & Senna) ab iiſdem pro *Melanagogis* habebantur; jam vero ſatis notum eſt, quod iſti duo Lapides Fæces colore *nigerrimo* tingant, ut & omnia Vitriola. 2. Videbimus, aliquando ſolius naturæ vi, abſque Cathartico adminiſtrato, per ſuperiora & inferiora, materiem *nigram* ejici: ac proinde, hoc in caſu, omne illud dici poteſt *Melanagogum*, quo hance materiam blande expellit; etenim vehementer tractari non debet, ſed lenibus duntaxat Purgantibus eſt movenda.

CAPUT IX.

COROLLARIA.

De Purgantibus per Alvum in genere.

ABſolutis jam omnibus *Purgantium per Alvum* Speciebus, ſupereſt ut, in hoc CAPITE, ſequentia *de hiſce Purgantibus in genere COROLLARIA* ſubjungamus.

COROLL. I. Corpus Humanum totum *depurari* poteſt per *Alvum*; licet contrarium aſſerat Helmontius: *depurare* autem eſt ſeparare partes quaſdam determinatæ texturæ & acrimoniæ; per quas proprietates a reliquo Sanguine, quocum circulantur, differunt: hæ porro partes ut plurimum minores ſunt partibus ſanguineis; ideoque, ſi in Liene, Hepate, aliiſque Viſceribus, Excretoriorum Vaſorum laxitatem minuere poſſumus, Expulſoriorum vero Canalium augere, ſponte patet, quod peccantes illæ partes facile ſeparari queant.

COROLL. II. Purgantia non ſunt *venenoſa*, ut aſſeruit Paracelſus, & Helmontius (*a*) probare voluit his Argumentis: nempe, 1. quoniam aucta doſi ſemper mortem arceſſunt: 2. quia Theriaca, quæ Venenis reſiſtit, ad vim Purgantium tollendam conducit. Sed ad hæc reſpondemus, 1. quod non ſolummodo Purgantia, ſed etiam quæcunque maxime ſalubria, ſi nimia quantitate ſumantur, mortifera ſint: deinde, 2. quod Theriaca vim purgatricem Medicamentorum ſiſtat per vim Opii quod ipſa continet; Opium enim, pro tempore, motus omnes contractiles Solidorum ſiſtit; unde minor Liquidorum, per Secretoria & Excretoria Vaſa, fit expulſio.

COROLL. III. Purgantia nulla dantur *Electiva*, i. e., quæ Bilem, Lympham, Pi-

(a) Confer HELMONT. *loco* ſuperius *citato* pag. 307.

Pituitam, reliquis intactis, expellant: istud enim ex historia Purgantium abunde patuit; quippe, quum de his in specie verba fecimus, clare vidimus, quod in omnia nostra Liquida æqualiter agant, sed moveatur solummodo materies fluxilis & quæ facilius deponi potest.

COROLL. IV. Purgantium vires falso deducuntur vel ab *Acido*, vel ab *Alcali*, vel a *Sulphure* quodam inhærente: nam, e. g. Succus Vegetabilium, & Spiritus Nitri purgant, in quibus tamen nihil est sulphurei; verum omne *Acre* quod stimulare potest, hanc ob causam *Purgans* evadit.

CAPUT X.

De Emeticis seu Vomitoriis.

1. PEr *Emetica*, seu *Vomitoria*, intelligimus omnia Medicamenta, *quorum vi, contenta Ventriculi sursum in Os per Gulam projiciuntur*. Porro Vomitus causa proxima & immediata est compressio Ventriculi in contenta: hæc autem compressio potest oriri, vel a contractione fibrarum ipsius Ventriculi, vel a causa externa Ventriculi latera valde premente, vel denique ab utraque causa simul.

2. Hinc ergo *tres* dantur *Vomitus* species. *Prima* est Ventriculi per superiora violenta evacuatio, ipsius Ventricu-

li fibrarum contractione procurata; & ad hanc speciem requiritur, 1. Materiæ expellendæ aptitudo ad expulsionem, i. e., fluxilitas; 2. Pylori accurata constrictio, & Orificii superioris apertura; 3. Stomachi distensio, eamque consequens contractio, quæ a Fibris Ventriculi simul agentibus pendet. Vomitus ejusmodi speciem agnoverunt Veteres; & hanc revera quandoque fieri (licet negent quidam Neoterici (*a*); qui contendunt, omnem Vomitum oriri a convulsione musculorum Abdominis) vel inde constare potest, quod si Corpus, pleno Ventriculo, inflectatur, sæpe fiant ructus; qui vero tantum inde oriuntur, quoniam superius Ventriculi Orificium tunc aperitur, non autem a convulsione Diaphragmatis & Musculorum Abdominis præcedente.

3. Atque sic excitare Vomitum solent sequentia. 1. Quodlibet *acre Topicum* Ventriculo applicatum. 2. Omnis *inflammatio* Ventriculi; uti contingit in Morbis malignis, & Variolis, nec non a Venenis assumptis: non tamen quod Ventriculus, in statu quietis sive dum est flaccidus, ad Vomitum per inflammationem moveatur; sed tunc solummudo quum aliquid ingestum est. 3. *Skirrhus* inhærens Ventriculo. 4. *Repletio nimia* & *subita* a quacunque mate-

(*a*) Imprimis vero clariss. CHIRAC, hujus opinionis Auctor, nec non celeberrimus DUVERNEY. Confer *Act. Reg. Parisin.* ann. 1700. *Histoire*, pag. m. 27.

materia. 5. *Inordinatus* Spirituum Animalium *motus*, a re nauseosa excitatus, (vel alia de causa;) hinc Spasmi hypochondriaci & hysterici Vomitum ciere solent, 6. Ventriculi *Spasmus* ab *insitato* Corporis *motu*; ut a vectione in rheda, navigatione, circumgyratione, &c. ortus. 7. *Spasmus* Ventriculi *sympatheticus*; v. g. in Vulneribus Capitis, Apoplexia ab extravasato liquido oriunda, nec non in Colica, Nephritide, &c. qui vero Spasmus a communicatione Nervorum Ventriculi cum Nervis partium affectarum oritur; unde fit etiam ut Vomitus Morbos fere omnes Ventriculi concomitetur.

4. *Secunda* species *Vomitus* est illa quæ contingit a *compressione* laterum Ventriculi per Musculos Abdominis: hi siquidem interdum ita convelluntur, ut inde omnia Viscera in Abdomine contenta valide premantur; quapropter, si tunc temporis Ventriculi superius Orificium aperiatur, Vomitus necessario subsequetur. In hac autem specie Vomitus, cavitas Abdominis a propriis Musculis, Diaphragmate & Peritonæo simul agentibus, valde coarctatur: unde Sanguis in toto Abdomine plurimum comprimitur; hinc vero secretiones maxime fiunt in omnibus Visceribus contentis; quin & aliquando Vasa Sanguifera in Hepate disrumpuntur, unde quidem dira oriuntur symptomata: ita quoque Sanguis, ob compressionem seu resistentiam quam in Infimo Ventre patitur,

versus superiora violenter actus, Hæmoptysin interdum, vel Apoplexiam, parit. Porro, in hac Abdominis compressione, si Sphincteris Ani tanta sit vis, ut superari nequeat, *peristalticus* Intestinorum *motus* nonnunquam invertitur, & *Ileos* accidit; verum si vis ista superetur, tum simul per Alvum fit excretio; in qua quidem non solum Intestinorum contenta expelluntur, at etiam Liquores secreti & ab omnibus Abdominis Visceribus profluentes. Ceterum hæc species Vomitus, speciem primam nimis continuatam ut plurimum sequitur; Nervis quippe Stomachi vellicatis, tandem & etiam Abdominis Musculi convelluntur, scilicet ob consensum per Nervum Paris Octavi.

5. *Tertia* species *Vomitus* est ea quæ a *contractione* Fibrarum Ventriculi, & Musculorum Abdominis simul fit: hic autem Vomitus violentissimus est.

COROLL. Expurgandus est error ille Medicorum fere universalis; scilicet, quod *Emeticorum* actio explicari nequeat, nisi prius descriptis Ventriculi Tunicis; & istud inculcant illi qui Vomitum ex solo moto Ventriculi derivant. Hoc autem quam precarium & a vero alienum sit, patet non solum ex ante dictis, verum etiam ex eo quod, si Venenum aliquod initium Paris Intercostalis Nervorum attigerit, statim subsequatur Vomitus. Unde quidem dubitare licet, an non illa Emetica quæ non nisi post aliquot ho-

ras

ras suos effectus produnt, prius in Cerebrum agant, ac deinde, per consensum, Ventriculum turbent?

6. Jam vero *causæ* communes trium specierum Vomitus, sunt sequentes. 1. *Vellicantia* fortiora; uti pluma in Gula agitata. 2. Omnia quæ Spiritus Animales *perturbant*; licet immediate non agant in Stomachum; ut motus insueti Corporis. 3. *Ideæ* nauseosæ. 4. *Materies* mobilis fluctuans in Ventriculo, quæ *acris* est & vellicat. 5. *Acre* quodlibet Stomacho ingestum in *teneris* hominibus. 6. *Purgantia* quæcunque, vel *aucta dosi*, vel *teneris* propinata. 7. *Acria* commixta *Sanguini*; v. gr., infusio Tabaci, in qua si Infantes, ad scabiem sanandam, (ad quam plurimum valet) laventur, *vomitu* corripiuntur; si etiam infusiones Croci Metallorum, Hellebori, Vitri Antimonii, &c. in Aqua, Vino, aut Lacte, si Venis injiciantur, primo *vertiginem*, dein *titubationem*, paulo post *nauseam*, ac tandem *vomitum* producunt. Ceterum, si forma Clysmatis injiciantur *Vomitoria*, successum non habent nisi in iis quibus Valvula Coli laxa est, uti solet esse in hominibus debilibus.

7. *Emetica* porro Medicamenta ad *quinque* Classes subsequens reduci possunt.

I. Classis continet omnia corpora nobis nota, quæ quidem ea copia Ventriculum ingrediantur, ut eundem nimis *impleant*, & ejus Fibras omnes *distendant*, atque dorsales in contractio-

 nem

nem cogant; quo fit ut Pylorus constringatur, unde brevi *nausea* & *vomitus* subsequuntur: hinc etiam ipsamet Aqua, copiose & subito ingesta, Vinum itidem, Cerevisia, & Cibi qualescunque, hoc pacto, *Vomitoria* fiunt.

II. Classis complectitur omnia corpora quæ Fauces, Oesophagum, Ventriculum, aut Intestina ita *laxant* & *lubricant*, ut inde Stomachi contenta, minimo motu, facile versus superiora ferantur: talia vero sunt *pinguia* quælibet, sæpe & magna copia assumpta, modo non sint acria; ut Oleum, Cerevisia dulcis, recens, tenax, Mulsum, Syrupi, Lixivia, Sapones, Cerevisia cum Butyro, &c.

III. Classis includit *Applicationes mechanicas* quæ, Fauces irritando, Fibras Ventriculi & vicinarum partium in *contractiones* cient. Demonstrat enim Wvillisius, Fauces, Pulmones, Cor, Musculos Intercostales, Ventriculum, Diaphragma, & Mesenterium Nervos habere ab eadem origine; hinc etiam Nervis Faucium irritatis, facile omnes enumeratæ partes convelluntur: ita, si digitus aut pluma Faucibus immittatur, vel si lingua deprimatur, *nausea* statim excitatur, hoc vero si continuetur, sequitur tandem *vomitus*.

IV. Classis continet quæcunque *topice* agunt in ipsum Ventriculum, *irritando* scilicet eodem fere temporis momento quo deglutita sunt: jam vero talia sunt sequentia, 1. *Gilla Vitrioli* Paracelsi: hu-

hujus Dosis a ℈ j. ad ʒ j. si sumatur, brevi vomitum arcessit. 2. *Viride Æris*; cujus Dosis est a gran. ß. ad gran. ij: hoc autem vix citius deglutitur, quam operatur. 3. *Nicotianæ Tinctura*, ex Foliis nempe Nicotianæ vulgaris, paululum exsiccatis, ope Spiritus Vini Rectificati educta; quæ ad ʒ j. vel ij. data, statim vomitum excitat; si vero diluatur aqua, tum pro lubitu sisti potest ejus operatio: ceterum, in consuetis Nicotianæ masticatoribus tale quid non efficit. 4. Succus *Absinthii*, vel *Cardui benedicti*, recenter expressus: Dosis ʒ j. ad ℥ iij. 5. *Oxymel Scilliticum*: Dosis ʒ j. ad ℥ iv. 6. Succus recenter expressus *Raphani Rusticani*; qui vero, nisi intra horam unam sumatur, vires amittit: (Dosis ℥ j. ad ℥ ij.) 7. *Raphani* Semina contusa: Dosis ℥ ß. 8. *Atriplicis* Radix, item & Succus recenter expressus: Dosis ℈ j. ad ʒ j. 9. *Persicorum* Flores; (quorum Syrupus Infantibus ad ℥ j. præscribi solet.) 10. *Cydoniorum* Succus recens; qui, ad Cochleare j. sumptus, præsentaneum est *Emeticum*, licet vomitum a laxatis Ventriculi fibris ortum sistat: 11. *Anethi* Semina: Dosis ʒ ij. ad ℥ ß; verum post se relinquunt nauseam diuturnam. 12. *Cyclaminis* Succus, (cujus autem externus est usus, scilicet, in Unguento Arthanitæ.) Porro recensita Remedia idem agunt in Ventriculum, ac penna in Fauces; irritant nimirum & vellicant. Ceterum, usus eorum convenit iis qui facile *vomunt*, qui Ventriculum

satis *senſibilem* habent, quique in *vomitum* proni ſunt, & a ſola repletione *nauſeant*. Ex his etiam eligi poſſunt conducentia in Morbis *acutis*, & *chronicis*; inter hæc enim habemus Amara, Acida, & Aromatica.

V. Claſſis complectitur omnia illa quæ Sanguini communicata, *ſpaſmos* inducunt univerſales, ſed qui in Ventriculo & Inteſtinis ſeſe maxime exerunt. Jam vero quæ huc ſpectant Remedia, per horam unam & ultra in Sanguine hærent, antequam operentur: ſunt autem, 1. Radix *Hellebori albi*, ut & *nigri*; quarum Radicum priorem, ob ſpaſmos quos inducit violentos, præſcribere non audent prudentiores Medici; ſiquidem ad ℈ ß. data, violentiſſime agit: *Hellebori* vero *nigri* Radicis (*a*) Extractum a ℈ j. ad ʒ j. exhibetur. 2. *Aſari* Folia: Doſis a numero v. ad x. (infuſa per horas 5. aut 6. in Vini albi ℥ iij. vel iv: Radix autem, in pulvere, a ʒ ß. ad ʒ j: in infuſo, a ʒ ij. ad ℥ ß. cum Vini albi ℥ iv, præſcribi ſolet.) 3. *Gutta Cambodia*: (Doſis a gran. iv. ad xij, in cochl. Vini,) 4. *Turbith Gummoſum*: (Doſis in ſubſtantia a ℈ j. ad ʒ j; Reſina datur a gr. vij. ad ℈ ß; Extractum, quod omnium eſt optimum, gran. xv. ad ℈ j; Infuſum a ʒ ij. ad ℥ ß.) 5. *Cataputiæ majoris* ſive Radix,

(*a*) De *Hellebori nigri* Analyſi Chemica, confer *Acta Reg. Pariſina*, *ann.* 1701. *Memoires*, pag. 252. (*Edit. in* 12.) ubi optimum cenſetur hujus Radicis Extractum quod Aqua elicitur.

dix, sive Semen: Dosis a ℈ j. ad ʒ j; sed violenter admodum operatur (*a*). Hæc autem omnia per Acida ita mitigari ac cicurari possunt, ut iis nulla vis remaneat. 6. *Mercurialia*; ut *Turbith Minerale*, *Mercurius Præcipitatus albus*, *ruber*, *viridis*, &c. 7. *Antimonialia*; ut *Crocus*, *Regulus*, *Vitrum*, (*Flores*, *Sulphur Antimonii*, *Mercurius Vitæ*, &c. imprimisque *Tartarus Emeticus*, qui omnium tutissimus est & usitatissimus: Dosis ejus est a gr. ij. ad vj. Ceterum hæc

(*a*) Dantur adhuc aliquot alia ex Vegetabili Regno *Vomitoria*; uti Folia *Gratiolæ*: Dos. scrup. j. ad ij: *Sedi Vermicularis*: Dos. drachm. ss; nec non *Sambuci* & *Ebuli* Folia prima, quæ *juli*, *gemmæ*, vel *turiones* dicuntur, *&c.* Sed omnibus hisce palmam præripit nobilis illa Radix *Ipecacuanha* dicta, quam invenerunt Recentiores, & in usum maximo cum fructu vocarunt: hæc enim, in tenuem pulverem redacta, & a scrup. j. ad drachm. ss. propinata, lene ac egregium præbet *Vomitorium*; solet autem dari in Jusculo, vel in Opiato; usurpatur etiam a nonnullis in Infuso, & in Decocto. Ceterum, historiam & vires *Radicis* hujusce *Brasiliensis* vide passim in AUCTORIBUS recentioribus, ac imprimis apud PISONEM, *Histor. Natural. Brasiliæ*, *Lib. IV. Cap.* 53. *Edit. secunda*; nec non in *Dictionariis* POMETI & LEMERYI; tum apud DALE, *Pharmacolog.* pag. 170. & 420. *Edit. Londin. in* 4. & apud JUNCKER, *Conspect. Therap.* pag. 35. Adde TOURNEFORT, *Traité de la Matiere Medicale*, *Tom. I.* pag. 438. & seq. Consuli quoque potest de viribus & usu Radicis *Ipecacuanhæ*, qui primus ejus usum celebrem fecit, Dominus HELVETIUS, *Traité des Maladies*, &c. *Tom. II.* pag. 271. & seq. *Edit ult.* Porro de Chemica hujus Analysi, a clariss. BOULDUC instituta, confer *Acta Reg. Parisina*, *ann.* 1700. *Histoire*, pag. 59. *Memoires*, pag. 1. & 97. nec non *ann.* 1701. *Memoir.* pag. 249. *Edit. in* 12.

omnia Oleo Vitrioli digesta, vim suam amittunt. Porro violenta hæc *Vomitoria*, si Sanguini Venenoso immediate injiciantur, *venenosa* sunt & *lethalia*: (siquidem eorum vires, in hoc casu, satis evincit Experimentum Vvillisii; quum „ enim Vinum *Stibii* infusione imprægnatum in Canis robusti Venam Jugularem, ad unc. vj. injiciendum curavisset, post 5. vel 6. circiter horæ minuta, iste cespitare, inter progrediendum titubare, & deiu immaniter *vomere* cœpit. Attamen arbitrari fas sit (inquit Auctor) effectum istum a *Pharmaco*, Cerebrum potius quam Stomachum impetente; excitatum fuisse; cum par *vomitio*, post linimentum, aut fotum e Succo aut Decocto *Nicotianæ*, Capiti adhibitum, passim succedat. Hæc Vvillis, *Pharmaceut. Rational. Part. II. Sect. 2. Cap. I.* pag. 54. & 55. *Edit. Hagana.*) Præterea notandum est, quod in Græcia & Hellesponto extat Venenum quo insiciuntur Gladii, a quibus inflicta Vulnera semper lethalia sunt, propter horrendos quos inducunt spasmos: Recentiorum autem observatio detexit, Venenum istud esse Succum *Ellebori* in Græcia & Hellesponto collecti.

COROLLARIA Theoretica.

COROLL. I. Nondum demonstratum est, an *Purgantia* fortiora, & *Vomitoria*, Spasmos excretorios producant quatenus Ventriculo & Intestinis *immediate*

te applicantur; an vero quatenus Nervorum *origini*? Observatur autem in *Vomitu*, Excretiones omnes, ut Sudoris, Alvi, Lacrymarum, Salivæ, &c. non minus promoveri, quam ab Animi Pathematibus, aut a corpore quodam originem Nervorum mechanice afficiente.

COROLL. II. Hinc igitur patet *Emetica* vehementiora in Nervorum *originem* agere.

COROLL. III. Hinc etiam elucet ratio, cur inter Medicamenta, sola quidem *Venena*, eaque summa, ut & *Vomitoria* violenta, Spasmos producant.

COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Materia quæ per *Emetica* egeritur, multiplex est: siquidem educitur, 1. Saliva copiosa. 2. Narium Mucus; unde quoque patescit mirabilis *Vomitorium* effectus in iis qui, ex Lue Venerea, Muco teterrimo infestantur. 3. Faucium & Oesophagi Liquor: hinc *Emetica* sunt optima Remedia ad Suppurationes istarum Partium detergendas. 4 Gastricus Liquor. 5. Lienaris Liquor: itaque si Lien occupetur materie quadam lentiori, tunc, incipiente malo, dum nempe materia mobilis est, *Emetica* valde prosunt. 6. Omenti Liquor Oleosus; qui vero, ut dicit Malpighius (*a*), in hunc usum colligitur, & conservatur in Omento, scilicet ut Bilem Humoresque ceteros, ex nimio Corporis

(*a*) *Tract. de Omento, &c.* pag. 44. ad 46. *Edit. Lond.*

ris motu acrimoniam concipientes, contemperet: ceterum hoc Liquidum, si nimium abundet, ac Bilem nimis tenacem reddat, facile *Vomitorio* educitur. 7. Mesentericus Liquor. 8. Hepaticus Liquor; nullum enim est Medicamentum quod in Hepar certius agat, quam *Emeticum*. 9. Pancreaticus Liquor. 10. Intestinorum Materies ex dictis Liquidis coagmentata.

COROLL. II. Nullum promptius est Remedium (excepta Paracentesi), in *Ascite* sanabili; nihil enim ita prompte Abdominis *extravasata* evacuant; hinc etiam Veteres, ut & Recentiores, semper coacti sunt tale violentum Remedium tunc adhibere; siquidem optima sunt huic Morbo quæcunque *spasmos* inducunt.

COROLL. III. Non datur præstantius Medicamentum ad *Apostemata* Pulmonum, Pleuræ, Mediastini, Diaphragmatis, Hepatis, omniumque Viscerum Abdominalium, si modo matura sint, rumpenda (*a*).

COROLL. IV. Vomitoria valde conferunt ad tollendas *Obstructiones* totius Corporis, præsertim si adsint in Infimo Ventre; itaque ad solvenda *impacta* & *stagnantia*, nec non ad *vim expellentem* augendam, optima sunt.

COROLL. V. In innumeris ergo Morbis, tam *acutis*, quam *chronicis*, hæc Medicamenta prosunt.

COROLL. VI. Emetica periculosissima sunt

(*a*) Hic tamen cauto maxime opus est. Confer. STROTHER, *Pharmacop. Pract.* pag. 3. & 12.

ſunt cunctis hominibus *plethoricis* (nam ſæpenumero Apoplexiam aut Hæmoptoen in iis producunt; ut & omnibus *phthiſicis*; diatheſi *hæmoptoica* laborantibus; *calculoſis* omnibus; (Mictus enim Cruentus inde ſequitur, ob nimiam frictionem & attritum ſive Renum, ſive Veſicæ, ſive Hepatis in Calculum; unde quidem læduntur Vaſa circumjacentia; tum omnibus qui *skirrho*, (*cancro*, vel *inflammatione* contraindicante) laborant; nec non *apoplectiſantibus* a nimia copia Sanguinis; tandem omnibus *Viſcera corrupta* habentibus.

COROLL. VII. In *plethoricis* & *acutis* Morbis, quoties Vomitus excitandus eſt, præmitti debet *Venæ-ſectio*.

COROLL. VIII. Iis quibus materies aliqua *minus mobilis* hæret in parte quadam, vel abſcondita eſt in intimis Viſcerum penetralibus, ſi Vomitus excitandus ſit, ante *Vomitorium*, propinentur Incidentia, Lubricantia, Laxantia, & Irritantia: hoc autem ut par eſt obſervato, quam plurimi Morbi curari poſſunt.

COROLL. IX. Ventriculi *contentis*, per primum aut ſecundum Vomitionis actum, expreſſis, ſemper opus eſt *Diluentibus*, *Lubricantibus*, ac *Laxantibus*; aliter enim doloris & anxietatis multum excitatur.

COROLL. X. *Hypercatharſis* in Vomitu (quæ proprie *Hyperemeſis*, vel *Hyperemetos*, dicitur) ſemper & ſedulo præcavenda eſt, ſiquidem a nullis Medicamentis facilius oritur, quam a *Vomi-*

mi-

mitoriis. Quum autem subsequitur, sisti potest, 1. Remediis *Antispasmodicis*; scilicet, Diluentibus, Laxantibus, & Anodynis sive impetum sistentibus: ut Aqua calida hausta. Succo Glycyrrhizæ, Opio, nec non Vinculis brachiis & cruribus injectis. 2. *Aromaticis variis*: uti sunt omnes Confectiones Alexipharmacæ; nempe; Diascordium, Theriaca, Mithridatium, omnia Philonia, &c. hæc enim motum Humorum a centro ad peripheriam determinant; nam, ope *Vomitorii*, constringuntur peripheriæ Vasa; unde quidem Liquida versus centrum moveri cogunt. 3. Si fiat Hypercatharsis a laxatis Vasis & flaccido Ventriculo, tunc *Austera* & *Acida* requiruntur: ut Myva Cydoniorum, satis larga dosi, v. gr. ad lib. ß, assumpta: nec non Radix Tormentillæ, vel Bistortæ, Cortex Peruvianus, Mala Aurantia, &c. 4. *Spiritus fermentati* etiam valde prosunt, dummodo larga satis dosi propinentur, ut ad ℥ v: si autem æger hisce assuefactus fuerit, tum dosis adhuc augenda est (*a*).

C A-

(*a*) De *Vomitoriis*, eorumque *usu*, & *abusu*, adhuc consuli merentur complures Practici, imprimisque sequentes; nimirum, (1) JOANN. HEURNIUS, *Method. ad Prax. Medic.* LIB. II. Cap. XXI. *integr.* pag. m. 208. (2) ANGELUS SALA, *Ternar. Hemeticor.* seu *Hemetolog.* pag. m. 490. & seq. (3) VALENTIN. ANDR. MOLLENBROCCIUS, *Medull. totius Prax. Medic. Aphoristic.* Lib. II. Cap. XVII. *integr.* ap m. 331; (4) THOM. VVILLIS, *Pharmaceutic. Rational.* Part. I. Sect. II. *integr.* (5) TH. SYDENHAM, pag. 56. 57. 58. 59. 73. 74. 86. 121. 145. 146. 159. 160.

C A P U T XI.

De Diureticis .

1. URinæ *excretio* semper fit per Urethram, in quam ex Vesica fluit: ex Ureteribus autem in Vesicam stillat, nullaque in hanc alia datur via; quod quidem patet, 1. Quoniam *dysuria* laborantes, ob calculum Ureteribus impactum, nullam prorsus Urinam in Vesica observantur habere: 2, Quia si vivo animali aperto Abdomine, uterque Ureter vinculo ligetur, deinde Vesica emulgeatur, & Abdomen consuatur, tunc animal, ex Urinæ *suppressione*, certissime postea morietur, ne guttula quidem una ad Vesicam deveniente. Porro quicquid, per Ureteres, in Vesicam ingre-

---

160. 208. 310. 370. 447. 489. 392. 493. 496. 592. 593. 597. *Edit. in* 8. *Lugd. Bat.* ann. 1726. (6) GEORG. PHILIP. NENTER, *Fundament. Medicin. Theoretico-Practic.* Tom. I. Tab. IV. pag. 254. & seq. (7) MICH. ALBERTI, *Introduct. in Prax. Medic.* seu *Therap. Medic.* &c. Sect. II. Cap. I. *integr.* pag. 27. (8) JOANN. JUNCKER, *Conspect. Therap. General.* Tab. II. *integr.* pag. 21. & seq. (9) FRIDER. HOFFMANNUS *Medicin. Rational. Systematic.* Tom. III. Sect. II. Cap. V. §. 2. *integr.* pag. m. 478. & seq. (10) ADR. HELVETIUS, *Traité des Maladies*, &c. Tom. I. pag. m. 247. & seq. (11) EDUARD. STROTHER. *Pharmacop. Practic.* Cap. I. *integr.* denique (12) clariss. AUCTOR noster, *Instit. Medic.* §. 1202. ad 1208. *Aphorism. de cognosc. & curand. Morb.* §. 605. N. 10. §. 364. 659. 759. 1026. 1237. N. 3. §. 1244. 1245. 1246. 1489. & *Mater. Medic.* pag. 116. 117. 122. 131. 132. 176. 208. 209. 256. *Edit. Lugd. Batav.*

greditur, id fluit ex Pelvi, quæ nihil aliud est quam Ureterum expansio; jam vero in Pelvim venit ex Papillarum Ramis, qui ab innumeris Canalibus Renalibus oriuntur, ut Malpighius & Ruyschius demonstraverunt: omnes autem isti Canales, exiguarum Glandularum Renalium Emissaria sunt; & quicquid urinosi in his hæret, id omne ex Arteriarum Emulgentium Ramis derivatur.

2. Ex dictis ergo patet, *Diuretica* sola esse Remedia, (manente via extra Corpus aperta) quæ copiam secernendi Liquidi in hisce Glandulis *augent*: hoc vero quinque modis fieri potest, & consequenter *Diuretica* quintuplicia dantur; nempe, (1) *Diuretica* sunt ea, quorum ope Vasa arteriosa Renalia, & eorum lateralia, *laxantur*, licet integra, & intacta maneat Sanguinis constitutio. (2) *Diureticum* est, quicquid *solvit*, sive *diluit*, plus solito; porro Sanguis *solvi* dicitur, quando partes ejus sphæricæ in minores rediguntur: Sanguine autem ita constituto, facile secretio hæc augetur *laxatis* Vasis Renalibus; imo Vasa ista semper aliis *laxiora* sunt, i.e. minorem resistentiam influenti Liquido præbent, quam alia quælibet Vasa in Corpore nostro; utpote quæ in patulam Pelvim hiant. (3) *Diuretica* sunt, 1. Quæcunque Sanguinem, eundem manentem, ad Vasa, eadem quoque manentia, *majori* velocitate applicant: 2. Quæcunque Sanguinem *dilutum* & *solutum*, ad Vasa laxata & dilatata, *majori* velocitate,

ap-

applicant. Sunt igitur Medicamenta secundi generis supradicti, duplici nomine *Diuretica*; illa vero tertii generis, triplici nomine. (4) *Diuretica* sunt, quæ *fluxum* Sanguinis ad Renes magis quam ad alias Corporis partes determinant, nihil mutato in Vasis, nec in Liquidis, nec in Velocitate Motus. (5) *Diuretica* tandem sunt illa, quæ Vasa in contractiones secretorias *stimulant*.

3. Ad has igitur *quinque* Classes reduci possunt *Diuretica*. Priusquam vero de his sigillatim agamus, consideranda est ipsa *Urina*: quæ quidem constat, 1. Ex Potulentis; & hæc pars *aquosa* est: 2. Ex partibus quibusdam Chyli; hæc vero *cruda* est: 3. Ex aqua Sanguinis; hæc autem est *cocta*: 4. Ex partibus Solidorum nostri Corporis, per vim vitæ, abrasorum & attritorum, nec non Fluidorum, diuturna circulatione, eo usque solutorum ut acria fiant; & hæc est ordinario *rubra*, *pauca*; *oleosa*, *aeris*, & *terrestris*: 5. Ex partibus Morbosis; hæc vero *crassa* & *varia* omnimode excernitur. Pro diversa igitur hæc Urina, *Diuretica* quoque variari debent.

4. Jam sequuntur *Diureticorum* Classes; quæ vero sunt quinque.

I. Classis continet omnia *Decocta*, *Emulsiones*, & *Olea*, quæ, tum ex Vegetabilibus, tum ex Animalibus, sub titulo *Laxantium* & *Emollientium*, superius recensita sunt; ut Decocta Parietariæ, Malvæ, Mercurialis; Olea

Amy-

Amygdalarum dulcium, Olivarum, Nucum, Juglandium, aliaque similia; Terebinthina, &c. Verum ista cum regimine administranda sunt, ut ad Renes determinentur: ideoque 1. Sumi debent *vacuo* Ventriculo, aere *frigidiusculo*, motu *leni* subsequente: 2. Injicienda sunt forma *Clysmatis*, ut partes illas foveant & emolliant; hæc autem sic administrata, quandoque, ceteris Remediis frustra tentatis, mirifice prosunt: 3. Renibus etiam applicari debent forma *balnei*, & *fomenti*; siquidem experientia docet, homines balneis Pectore tenus inditos copiosam Urinam reddere. Ceterum usus *Diureticorum* hujusce Classis tantus est, ut iis primus detur locus; quippe si obstructio adsit, hæc illam non augent, ut Stimulantia; sed, Vasa laxando, eam tollunt. Ad hanc etiam Classem pertinent illa quæ *Acre*, quod *spasmos* excitat; corrigunt, aut expellunt, qualecunque sit istud Acre; sic Infantibus, suppressione Urinæ ab acescente Lacte laborantibus, Terrestria, ut & Alcalia fixa, ac volatilia, plurimum prosunt, nec non Hystericis.

II. Classis complectitur ea omnia quæ Sanguinem *solvunt* & *diluunt*. Porro unicum dumtaxat novimus *Diluens*, nimirum, Aquam; cetera quippe quæ diluunt, id faciunt quatenus Aquam admixtam habent. *Solventia* vero duplicia sunt; scilicet vel ea quæ Liquido Sanguineo ingesta, *moleculas* ejus dissolvunt & dividunt, sese interponendo; vel ea quæ, motum

ma-

majorem excitando, Vasorum *attritum* augent, atque sic *comminutionem* Sanguinis promovent, ideoque sunt vel Salina findentia & penetrantia, vel Stimulantia. Ad hanc ergo Classem spectant, 1. *Aquosa*; ut sunt omnes Aquæ Minerales, Serum Lactis, Lac ebutyratum, Infusiones Thæ & Caffè, Cerevisia tenuis, &c. quæ quidem omnia huc referuntur quatenus Aqua continent. 2. *Salina* cuncta nobis nota, nullo excepto; ut (1) Sales quicunque Alcalini fixi, & volatiles: (2) Sales omnes Ammoniaci, qui ex Spiritu acido volatili & Sale alcalino volatili concreverunt: (3) Sales Compositi fixi, ex Alcalino fixo quocunque cum Acido quovis (eccepto Vegetabili fermentato) parati; qui vero quo subtiliores & acriores extant, eo meliores sunt: (4) Saponacea, ex Alcalinis cum Oleo quolibet facta. Huc autem pertinent omnes Sales Volatiles Oleosi: talis est *Offa* Helmontiana, quæ quidem a gran. vj. ad ℈ j. dari solet; hæc vero constat ex Sale quocunque Alcalino Volatili non oleoso, v. gr., ex Spiritu Alcalino Salis Ammoniaci meracissimo, cui superaffunditur, in Vase vitreo cylindrico, æqualis fere copia Alcoholis Vini purissimi; quo facto, ea parte qua superficies horum Liquorum se contingunt, mox fit coagulum, tunc autem si concutias, illico in formam glebæ, coagulantur (a) ambo Spiritus:) atque sic talis Sal Oleo-

(*a*) Confer HELMONT *Tract. de Lithiasi*, Cap. 3. Sect. 5. item & BOERHAAVE, *Element. Chemiæ*, Tom. II. Procefs. CXXII. pag. m. 234.

Oleosus brevi obtinetur; ad quem vero præparandum Starkeyana methodo, (scilicet affundendo Oleum Terebinthinæ æthereum Sali cuidam fixo Alcalino fortissimo purissimoque, & ad summum ignem fuso atque liquefacto, &c. ut fiat (a) *Sapo* Starkeyannus vocatus,) menses aliquot requiruntur: Huc etiam spectant Sapones *fixi* dicti, qualis conficitur ex Sale Tartari cum Oleo Olivarum aut Terebenthinæ diu cocto: (5) Animalium Salinæ partes; ut eorum Succi Salini, v. g., Succus recens Ostreorum marinorum, Succus ex Mytulis marinis & Cancris expressus, atque Succus Milepedum, qui Borraginis saporem refert: (6) Succi Vegetabiles earum Plantarum e quibus parum Olei, sed multum Salis Essentialis, ope Chemiæ educitur; ut est Opium, quod vero, ea de causa, inter Diuretica numeratur; ita & Succi Petroselini, Acetosæ, Fumariæ, Chærefolii, Eryngii, &c. quorum Sales alii ad Tartarum, alii ad Nitrum, magis accedunt.

III. Classis includit quatuor diversa Medicamentorum genera; qualia sunt 1. *Acria* omnia quæ Vasa, imprimisque Renalia, *stimulant*: inter hæc autem præcipuum locum obtinent Insecta quædam; ut Apes, Cicadæ, Formicæ, Cantharides, Millepedes; quæ vero Sanguinem etiam solvunt, ejusque motum accelerant, & febrem quasi artificialem exci-

(a) Vide STARKEY, *Pyrotechn.* atque BOERHAAVE, *ubi supra*, Procefs. lxxiv. pag. 163. & 1[illegible]

excitant. 2. *Salina* cuncta quæ Sanguinem *solvunt*, simul & *velocitatem* ejus adaugent. Huc porro maxime pertinet unum & alterum *Salis* genus, quale novimus ex *Succino*, & Vegetabilibus, elicitum; *Sal* autem *Succini* est species Salis Volatilis Acidi rectificati, & antecellit omnes alios, si detur ad ℈ j. cum regimine. 3. *Sales* omnes *Alcalini fixi*, & *volatiles*, sine discrimine. 4. *Calor* & *Motus* Corporis moderatus, absque sudore.

IV. Classis continet *Diuretica* nonnulla quasi *specifica*: talia vero sunt Aromatica quædam balsamica, h. e., sale subtili cum Oleo involvente constantia; ut Crocus, Rhabarbarum, Asparagus, Cassia fistula recens, Nux Moschata, Juniperus, Terebinthina, Balsama nativa omnia, &c. hæc enim assumpta Urinæ copiam adaugent, quin & hujus qualitates omnes, ut colorem, odorem, & saporem immutant; ita quippe *Crocus* & *Rhabarbarum* ipsi colorem flammeum inducunt; *Cassia*, in parva dosi sumpta, viridem ei dat colorem, in majori copia, fuscum, & in majori adhuc, atrum; sic etiam *Asparagus* Urinæ fætorem tribuit; *Terebinthinam* vero violaceum ipsi conciliat odorem (*a*). Ceterum ejusmodi mutationes reliquis Liquidis nostris nunquam accidunt; unde est quod hæc Diuretica *specifica* vocare soleamus.

V. Clas-

(*a*) Ita quoque *Balsamum Copayba* Urinam sapore manifeste amaro imbuit, teste FULLERO, *Pharmacop. Extempor. Reform.* de *Mist. balsam.* pag. m. 233.

V. Classis complectitur ea, quorum effectus circa *Renes* & *Vesicam* præcipue & magis sensibiliter se producunt; uti sunt Cantharides, a quibus assumptis calor in Lumbis oritur, nec non urinæ stillicidium, sive stranguria. Huc etiam referenda sunt Insecta superius memorata; ut & Cerevisia in non assuetis; sic etiam Lac acescens aut vappescens stranguriam excitat. Tandem omnia Diuretica acria & solventia huc pertinent.

COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Quali describuntur ordine, tali præscribi debent, ad Urinam ciendam, *Diurotica*; h. e., semper a prima Classe incipiendum est, deinde vero ad reliquas successive progredi oportet.

COROLL. II. In Morbis *Acutis* locus est tantummodo *tribus* harum Classium; nempe, Laxantibus, Diluentibus, & Acre temperantibus.

COROLL. III. In morbis *Chronicis*, super Renes materies morbosa expellenda sit, primo vasa laxanda sunt, dein solvendus & diluendus est Sanguis, tum danda sunt Accelerantia, tandemque Stimulantia.

COROLL. IV. Hac via magis *expurgatur* Sanguis, quam omni per Alvum evacuatione; siquidem *Diuretica* in ipsum Sanguinem agunt, non autem *Purgantia* quæcunque; idcirco per illa Remedia, in Morbis violentis, Medicus qui ad singula ut par est attendit, *crisin* salutarem sæpenumero procurare potest, absque

que notabili Corporis perturbatione. Præterea Renes sunt optimum *depuratorium* Sanguinis; quoniam crassiores hujusce Liquidi partes per eos transire possunt.

COROLL. V. Diversæ dantur Urinæ *intercepta* species, & quidem tot, quot sunt enumeratæ *Diureticorum* Classes; unde sequitur diversas etiam esse debere medendi Methodos. Jam vero variæ sunt Urinæ *intercepta* Causæ; scilicet, 1. Constrictio Viarum Urinariarum: 2. Obstructio earumdem a Calculo, aut ab alia quadam materie: 3. Siccitas illarum nimia, Liquidique defectus; qui vero vel ab acrimonia oritur, ut in Morbis acutis; vel a nimia Fluidorum crassitie eorumque lentore, ut in sedentariis hominibus, accidit; vel tandem ex eo quod Liquida in alias partes nimis deriventur: 4. Denique partium Renalium Paralysis; hæc autem curationem vix admittit.

CAPUT XII.

De Sudoriferis.

1. SUdoriferum (Græcis Ἱδρωτικὸν dictum) vocatur illud omne *Medicamentum*, *cujus vi mador sensibilis per Cutim exhalat*, & consequenter quicquid per eam Cutis partem quæ Fistulis *Sudori* dicatis donatur, Liquida *sensibiliter* expellit. Hæ porro Fistulæ sunt vel Emissaria Glandularum Subcutanearum,

 vel

vel minima Vasa ex Arteriis Lymphaticis exorta, vel earum ultimi fines.

2. Inde igitur patet, materiem *Sudoris* ab Arterioso Sanguine derivari, non autem excrementtitium Humorem esse, (ut vulgo putatur) sed Liquorem omnino necessarium ad flexilitatem nostræ Machinæ conservandam : ut enim Corpus flexile maneat, plurima debent esse inter partes illud componentes interstitia, *Pori* vocata; ne vero Pori isti, concretione partium Solidarum, evanescerent, unde Corpus inflexibile evaderet, Naturæ Author *Liquidum* Sanctorianum dictum, perpetuo per hosce Poros effluere constituit : hoc autem Liquidum est ipsa *Sudoris* materies, atque pars mobilissima, subtilissima, & Nervis amicissima, quamdiu in statu naturali versatur; nec magis e Corpore debet educi quam ipse Sanguis, nisi ab alicujus Morbi natura corrumpatur : & quidem ipse Sudor nunquam in statu sano Corpori suboritur; verum simul ac applicatur Corpori aliqua causa, quæ inter Vasa & Fluida contenta æquilibrium tollit, ita ut vis Liquidorum resistentiam Vasorum exsuperet, simul & Functio quædam nimis augeatur, tum demum Sudor se manifestat. *Sudor* igitur semper indicat Corpus *ægrotare*; & hoc ægrotare perseverabit, donec causa Sudorem excitans dimoveatur, ejusque corrigantur effectus.

3, *Sudoris* itaque materies, quæ quidem in statu naturali sub nomine *Perspirationis Insensibilis* exit, est valde blanda,

da, & ſummopere ab Urina differt: *Sudor* vero *ſenſibilis*, ſi multum urgeatur, ad Urinæ naturam prope accedit; quandoque craſſus, oleoſus, & fœtidus eſt, imo nonnunquam fere ſanguineus evadit, ut in Bajulis nonnullis videre eſt, quorum Sudor axillaris linteamina, Sanguinis ad inſtar, aliquando inficit.

4. *Sudor* autem, non ſecus ac *Diureſis*, quinque modis promovetur; nempe, 1. Emiſſaria *laxando*, omnibus Liquidis iiſdem manentibus. 2. Sanguinem *diluendo* & *ſolvendo*: Jam vero Sanguis *dilutus* dicitur, quum ejus pars ſubtilior & tenuior partem rubram excedit; *ſolutuſque* vocatur, quando moleculæ rubræ reſolvuntur in iſtas ſex minores ex quibus conſtant, (ut alibi * dictum eſt.) 3. Applicando (α) Sanguinem eundem manentem, ad Emiſſaria eadem quoque manentia, *majori* velocitate: (β) Sanguinem ſolutum & dilutum, ad laxata Emiſſaria, *accelerata* velocitate; quo in caſu Sudor ingens ſub oritur. 4. Sanguinem ad *extrema* Corporis determinando: unde quicquid mutat curſum Sanguinis ab interioribus verſus exteriora, Sudorem, derivando, excitabit; ut Animi Pathemata. 5. *Spaſmos* in *villis* ultimis Glandularum Subcutanearum excitando.

5. *Sudorifera* variari debent, pro diverſa materiæ evacuandæ natura. *Sudor* enim eſt multiplex; & fit, 1. Ex *aquoſa* Potulentorum parte: 2. Ex *crudo* Chylo;

* Prolegom. Cap. V. §. I. pag. 37.

lo; hinc etiam omnibus iis qui debilia habent Viſcera, eo tempore quo Chylus miſceri debet cum Sanguine, Sudor prorumpere ſolet; ut in Phthiſicis, & nonnunquam in Puerperis lactantibus, obſervatur: 3. Ex Sanguine *cocto*, maxime vero in *obeſis* hominibus, quibus in dies imminuitur Inſenſibilis Perſpiratio, propter pinguedinem Vaſa obſtipantem; verum iidem etiam in dies plus ſudant. 4. Ex Sanguine nimis *diſſoluto*, & Vaſis nimium *contritis*, producitur *Sudor* rubeſcens, pinguis, acer, terreſtris, & ſalinus, adeo ut ipſi Cuti quaſi infixus adhæreat. Tachenius accepit Lixivium illud in quo ſordida Induſia fuerant macerata & lota; tum hoc Lixivium (ex Sale alcalino ſolo conſtans) diſtillavit, indeque Salem habuit Sali Urinæ diſtillatæ ſimilem, (non tamen ita fœtentem) (*a*). Sic etiam in Equorum Sudore deterſo maxima copia Salis Volatilis invenitur (*b*). Hic autem Sudor plerumque erumpit, ubi Sanguis violenter admodum per vaſa ſua movetur; ideoque in iis qui multum defatigantur obſervari poteſt. 5. *Sudor* eſt aliquando *morboſus*; & hic maxime varius eſt: interdum enim plane aquoſus exiſtit, ut in Puerperis & Phthiſicis, in quorum Sudore vix odor, color, aut ſapor obſervantur; adeo ut videatur eſſe pars Sanguinis dilutiſſima: nonnunquam autem eſt viſcoſiſſimus, flaviſſimus, ruber: quan-

(*a*) Vide TACHEN. *Hippocr. Chym.* Cap. 12. pag. m. 54.
(*b*) IDEM, *ibid.* pag. 55.

quandoque vero maxime fœtet; qualis est Sudor Peste laborantium, qui ægros a morbo liberat.

6. Jam sequuntur *Sudoriferorum* Classes; quæ vero sunt quatuor.

I. Classis continet ea omnia quæ Vasa *laxant*; suntque vel interna, vel externa. Porro *interna Sudorifera Laxantia* sunt omnia illa quæ memorantur inter *Diuretica*, iis exceptis quæ specifice Renibus stimulantur; sic Aqua calida, Melle edulcorata, Sudorem copiosum excitat, ita quoque, in Febribus ardentibus, Decoctum Hordei, vel simile quid, egregium est Sudoriferum, quia Vasa constricta relaxat. Huc pertinent etiam *spasmum* Vasorum *tollentia*, sive Demulcentia & acrimoniam temperantia: sicut Opium, Oculi Cancrorum, & Absorbentia terrestria. Jam vero *externa Laxantia* sunt, 1. Frictiones omnes, 2. Vapores quicunque tepidi, & imprimis aquosi. Huc etiam pertinent Balnea, verum ista Corpus nimis premunt, unde sæpe suboritur animi deliquium. Huc referri quoque debent Inunctiones per olea blanda, pinguedines, medullas, &c. quæ Cutim laxam & mollem efficiunt: licet per se Sudorem potius sistant; quemadmodum patet ex antiquis Athletis, qui ante certamen oleo Corpus suum inungebant, scilicet ut Artus mobiles redderent; Sudor enim hoc pacto prohibitus erat. Huc denique spectat Corporis Lotio per aquam saponaceam.

Ceterum usus horum *Sudoriferorum* convenit, 1. In omni Morbo oriundo ex

maximo *frigore*; quod quidem externam Cutim & Pulmones maxime lædit, eorum Vasa rigida reddens, & Fluida coagulans. 2. In Morbo quolibet ubi *sordes*, *crustæ ulcerosæ*, aut *morbosæ* quævis, *scabies*, *ulcera*, *elephantiasis* vel *lepra* Cuti adhærent. 3. Ubi Emissariorum *spasmus* adest qui vero cognosci potest ex siccitate & duritie Cutis. 4. Quotiescunque ab *Acri* quodam *externe* impacto Morbus accidit; ideoque cum Pestis sit de natura Veneni externe applicati ad eam profligandam hæc *Sudorifera* plurimum conferunt. 5. In Morbis *acutissimis* ubi ad *interna* Viscera vehementer tendit Sanguis, ut in Variolis; in quibus autem Sydenham provocationem Sudoris per *Cardiaca Sudorifera* fortiora merito damnat (*a*): verum hac prima *Sudoriferorum* Classe feliciter tunc utuntur Medici, (ut & ipse clariss. Auctor noster (*b*);) quin etiam dubitari potest, an non Sudoris provocatio *Sudoriferis* hisce tentata, plurimum valeret in Morbis Inflammatoriis quibuscunque curandis.

II. Classis complectitur *dissolventia* & *diluentia* Sanguinem, quæ recensentur in secunda *Diureticorum* Classe: porro summum Diluens est *Aqua*, cujus facultas augetur per calorem; hinc Aqua calida maximum est Sudoriferum. Nonnul-

---

(*a*) Præsertim *pag.* 139. 144. 145. 148. 149. 335. 363. 364. 590 & 591. *Edit. Lugd. Batav. ann.* 1726.

(*b*) Confer BOERHAAVE, *Aphorism.* §. 1392. N. 3. & §. 1402. nec non *Mater. Medic.* pag. m. 240. & 241.

nulla autem *Solventia* dantur quæ Liquida immediate solvunt; horumque unicum dumtaxat in Acutis tutum est, scilicet, *Nitrum*, ejusque præparata: alia vero disponunt Vasa ut in Liquidum agant, idemque dissolvant; sic *Acetum*, Melle edulcoratum & in Aqua dilutum, optimum est *Sudoriferum* in Acutis: ex. gr.

℞. *Aceti*,
Mellis ana ℥ j;
Macis q. s.

Diluantur in *Aqua* ℥ xij, vel xiv. Sumat æger, instar Theæ aut Caffè, & in Lecto Sudorem expectet.

Hoc est remedium Hippocraticum. Acetum autem simplex, modice sumptum, non coagulat Sanguinem, nec ulla Acida fermentata diluta (*a*).

III. Classis cum tertia *Diureticorum* congruit, exceptis tantum iis qaæ Liquida determinant ad Renes: ideo quæcunque *fervida* assumpta, ut & *Aromatica calida*, *Opiata*, nec non *Motus vehemens*, hic maxime Sudorifera sunt.

IV. Classis includit ea quæ Liquores ad *exteriorem* Corporis *habitum* determinant; uti sunt, 1. Omnia quæ *externa* laxant. 2. Quæ diluunt, solvunt, & versus *externa* movent. 3. Quæ *pressionem* Aeris *externam* minuunt. 4. Quæ *vim* Cordis, sive hujus *ictus* quoad numerum & robur, adaugent: hinc igitur omnia *Cardiaca* sunt Sudorifera; ut Vinum Rhe-

(*a*) Vide supra *Prolegom.* Cap. IX. pag. 104. ut & *Part.* II. *Cap.* VII. pag. 207.

Rhenanum, Succus Citri recens, Aromata penetrantia, Sales Volatiles, &c. 5. Quæ *externe* ſtimulant; ut *Acria* quæcunque Cuti applicata: qualia ſunt Acetum, & Zingiber, quod quidem ſubtile & penetrantiſſimum eſt, multumque laudatur ab Helmontio (*a*). 6. Denique poſſunt his accenſeri ea quæ *Motum impeditum* in *internis* reſtituunt; ſic, ex. gr. Reſpirationem impeditam reſtituunt Animi Pathemata.

Ceterum, quæ de *Sudoriferis Specificis* prædicantur, ea pro nugis habenda ſunt, hæc enim omnia tum demum Sudorifera evadunt, quando Corpus ad Sudorem diſpoſitum eſt, alioquin nihil præſtant: ita quippe Theriaca, licet ad ℥ j. ſumatur niſi Corpus ad Sudorem diſpoſitum ſit, exſiccabit ſolummodo, Sudorem vero non ciebit: neque quidem ullum unquam Medicamentum Sudores *ſpecifice* movet, ſed ea quæ iſtud præſtare putantur, hoc agunt ſolummodo, vel 1. quatenus materiam ad Sudorum ſuppeditant; aut 2. quatenus impedimentum Sudoris auferunt; vel 3. quatenus ad Corporis peripheriam Sanguinem determinant. Ceterum, inter hæc *Specifica* ab Auctoribus recenſentur nonnulla; qualia ſunt, *Terra Sigillata*, Folia *Scordii*, *Aſclepiadis*, &c. nec non *Lapis Bezoar*, *Pedra del Porco* (a), & *Lapis de Goa*, qui

(*a*) In Tract. cui titulus eſt, TARTARUS NON IN POTU, *Sect.* 9.

(a) *Lapidum* horum hiſtoriam, omnium optime deſcriptam, videbis apud ENGELBERT KEMPFER, *Amœnitat. Exotic.* Faſcic. II. Sect. 3. pag. 391. ad 406. Quod vero pertinet ad *Lapidem Hyſtri-*

qui ex Lapide Bezoar, Ambra, & Tragacantha constat (b); deinde *Trochisci de Viperis*, &c. Auctor vero testatur, se Lapidem Bezoar genuinum aliquando ad ℨ j. usque dedisse Infanti bienni, ad Sudores satis disposito, absque ullo tamen effectu; sic etiam a Trochiscis Viperarum ad ℨ iij. exhibitis nullus commotus erat Sudor, eodem testante.

(Post enumeratas *Sudoriferum* Classes, hæc adiicienda sunt *de Sudoriferis in genere* THEOREMATA.)

THEOR. I. Variæ & prorsus oppositæ *Sudoris causæ* dantur; ut Tristitia & Lætitia summa, Metus & Spes, Aqua calida & frigida.

THEOR. II. Sudoris etiam *effectus* diversi sunt ac plane oppositi; Sudor enim aliquando Sanguinem dissolvit, quandoque vero illum incrassat, scilicet pro conditione subjecti ex quo elicitur; ita-

N 5 que

cis Malacensem, sive *Pedra del Porco*, de eo jam superius, (PART. II. CAP. IV. *pag.* 194. *& seq.*) satis fuse egimus.

(b) *Lapis* iste vocatur a Lusitanis *Pedra Cordial*, & conficitur *Goæ* in Indus a RR. PP. SOCIET. JESU, ex Speciebus Cordialibus & Alexitericis, quas & Lapis Bezoar ingreditur. Confectus est primo a R. P. GASP. ANTONIO; unde quoque nomen sumpsit; dein a R. P. NICOL. MANUCHE, quem a priori dignoscimus litteris N. M in superficie impressis, & in opposito latere signo Capræ, vel alius quadrupedis. *Figura* ejus ovata vel rotunda est *Color* intus cinereus: extus nigricans, splendens, aureisque maculis distinctus, & nonnumquam totus deauratus. *Usus* frequens est & probatissimus inter Europæos Orientis. Venditur ad libram: & inde, pro varia magnitudine, pretium variat. Confer KÆMPFER, *ibidem*, pag. 397.

que de Sudoris *effectu* nihil universaliter dici potest.

THEOR. III. Sudoriferorum maxima *vis* consistit in *resolutione* quoad Liquida, & *deobstructione* quoad Vasa. Iam vero Liquida resolvuntur vel diluendo, vel dividendo; ubicunque igitur solvendum est, ibi *Sudorifera* requiruntur. Vis autem deobstruens *Sudoriferorum* in eo consistit, quod hæc Medicamenta vel Vasa laxent, vel contenta dissolvant.

THEOR. IV. Sudoriferis in se consideratis magna inest vis *coagulandi*, & *obstruendi*: unde quidem fit ut illud quod remanet, crassum, coagulatum, & nonnunquam lapidis instar durum evadat, nulla dein arte resolvendum; & hinc est quod nulli Inflammatorii Morbi magis in Gangrænam abeant, quam ii qui a violento exercitio oriuntur.

THEOR. V. Sudorifera dum *incrassant*, simul etiam *obstruunt*; dumque Liquidum consumunt, Vasa sese contrahunt & coarctantur, eorumque Fibræ rigescunt.

THEOR. VI. Medicamenta fere omnia in *Sudorifera* converti possunt: ita quippe si *Purgans* abministretur, & homo statim ad Sudorem disponatur, egregia Sudoris orietur expulsio; & quo fortius Purgans fuerit, eo copiosior erit Sudatio: in Morbis autem Chronicis, Artis arcanum est *Sudoriferis* addere *Purgantia*, ut Trochiscos Alhandal, &c. Par est etiam ratio *Emeticorum*, & *Diureticorum*, si ad Cutim determinentur.

Jam vero ex iis quæ de *Sudoriferis* huc us-

usque dicta sunt, sequentia inferuntur
COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Ad *Sudorem* eliciendum *applicationes* variæ fiunt; nam aliquando totius Corporis lotione, interdum ejusdem calefactione, frictione, motu valido, nonnunquam diversorum remediorum internorum administratione, procuratur

COROLL. I. Variæ sunt *Sudoris* eliciendi *necessitates*: sic, ex. gr. in Hydrope Anasarca stimulandum est, atque tardum & hærens expellendum; detur itaque, quolibet mane & vespere, sequens præscriptum:

℞. *Theriac.* ʒ ij.
Spir. Juniperi ℥ j. ß
Oxymel. Scillit. ℥ ij.

Diluantur in *Vini*, vel *Cerevisiæ meracæ*, vel *Hydromelitis* ℥ ix, aut x. Sumat æger, & disponat Corpus ad Sudorem.

Idem fit cum successu in aliis Morbis *chronicis*, ut in Cachexia Virginea: sic etiam in Lepra, quoniam nutrimentum omne sistitur, ideo requiritur Sudoris procuratio; non autem per Aromatica quæ Corpus interne calefaciant, sed ita ut externe omnia caleant, interne vero abluentur omnia: dentur ergo tunc Pilulæ ex *Sapone Veneto*, singulis horis, adeo ut uno die ʒ ij. adhibeantur; dein post usum earum, per tres dies, potest æger Decoctum aliquod Antiscorbuticum, v. gr. ex *Guajaco*, bibere; tum lecto calido se immittat; ad Sudorem movendum. Porro si resolvendum sit aliquid

circa prima Vasa, ut in Morbis Pectoris, ac aliis *acutis*, & causa mali oriatur ex *alcali*, detur Potus copiosus ex *Melle*, *Aceto*, aut *Vino Rhenano*, cum Aqua; simul & externe *laxetur* Cutis: in medio autem Sudore potest dari Decoctum cum *Nitro*. Ceterum, si causa mali sit ex *acido*, dentur *alcalina*; & sic administrentur semper ea quæ causæ Morbi sunt opposita.

COROLL. III. Diversæ sunt *Sudorem* movendi *opportunitates* sive *occasiones*; quibusdam enim temporibus Sudor multo promptius & felicius succedit, quam aliis: horum autem temporum cognitio ab observationibus Medicorum omnino pendet; sic in Variolis, a primo die usque ad octavum, elicitur Sudor, & hoc tempus ad Sudorem satis opportunum videtur; atque curari potest æger Sudore continuo, cum hoc tamen regimine, ut semper Humores copiose diluantur, & Vasa laxentur, Calida enim Exsiccantia minime tunc adhiberi debent, utpote valde perniciosa. Porro in Morbis Acutis, plurimi Medici, cum vulgo, *Sudorifera* dari volunt: quoniam observant, Naturam 14. die semet per Sudores sæpe exonerare; indeque in pessimam hanc praxin administrandi Calida & Exsiccantia incidunt, sed hac methodo plurimos interficiunt. Verum si, Sudoriferis omnibus calidis ablegatis, ea solummodo propinarent Sudorifera quæ Sanguinem *diluunt* ac Vasa *laxant*, tunc ægri commodissime inde sudarent, crisisque laudabilis 7, vel 14, die fieret: sic enim in *Sudo-*

re Anglico, plurimi ope Sudoris, per interna Diluentia & externa Laxantia, ad 24. horas continuati, curabantur; cum e contrario omnes ii quibus Diluentia interna non fuerant administrata, morerentur.

COROLL. IV. Pro varia Morbi *causa*, varianda sunt *Sudorifera*: sic, in Morbis ex *alcali*, supponamus, v. gr., juvenem, æstivo tempore, Febre ardentissima corripi; ad quam vero profliganda remedium velocissimum requiritur, nempe, *Sudoriferum*, tunc ergo, priusquam istud propinetur, indaganda est hujus Morbi causa; hæc autem quum sit siccitas nimia, & inflammatio, manifestum est, in hocce casu, requiri *Diluentia*, simul & *Stimulantia*; propter defectum Virium, & Obstructionem; quæ quidem ambo *stimulum* indicant. Itaque, quo *Diluentia* melius agant, detur Medicamentum liquidum, cujus basis sit aliquod *Acidum dissolvens*; &, pro *stimulo*, adjiciatur Vinum Rhenanum, larga Aquæ copia dilutum; dein accedat vis *antiphlogistica*, ope Nitri: ex. gr.

℞. *Vini Rhen.* ℥ viij.
Nitri ʒ ij;
Succ. Limon. recent. expressi ℥ j;
Syrup. Violar. q. s. vel ad ℥ ij.

Diluantur hæc cum *Aquæ communis* libr. iv.

Singulis horis capiat æger ℥ ij. calide, cum determinatione ad Sudorem: si ve-

vero leviter tantum sudet, plus *Vini* addatur; si nimis, plus *Aquæ*.

Verum si causa Morbi sit ex *acido*, tunc, loco Vini Rhenani, sumendus est alius Liquor, ut Sal Volatilis Oleosus; si vero causa sit *tenax*, addantur Salia solventia.

COROLL. V. Pro diversa Morbi *natura*, varianda sunt etiam *Sudorifera*. Porro natura Morbi pendet (α) ex materia peccante; (β) ex causa efficiente sive applicante, h. e., vi vitali: sic igitur, si materia sit tenax, dentur valida *Solventia*, ut Alcalina; si autem sit de indole Luis Venereæ, tunc optimum Remedium est *Mercurius* ad Sudores determinatus.

COROLL. VI. Pro varia Morbi *sede*, variari debent *Sudorifera*.

COROLL. VII. In diversis Morbi *gradibus*, varia requiruntur *Sudorifera*; sic, initio Variolarum, Sudoriferum inflammationi resistens requiritur; die autem 14. ut plurimum, indicantur Saponacea, & Decocta Aromatica siccantia.

CAPUT XIII.

De Diaphoreticis.

I. D*iaphoretica* sunt Medicamenta, *quæ materiem morbosam, sub specie Perspirabilis* Sanctoriani, *e Corpore amandant* sive potius omnia illa *quæ Perspirationem* Sanctorianam *augent*. Horum itaque naturam quo melius intelligamus, con-

confiderandum eſt quot modis, aut quibus a cauſis, *augeatur* Perſpiratio.

2. Cauſæ igitur Perſpirationis *auctæ* ſunt ſequentes: 1. Viſcerum vis *aucta*; quæ quidem Liquida noſtra in minutias dirimit. 2. Illa omnia quæ Liquida, modo dicto ſoluta, ad partes *externas* determinant: per partes autem externa, intelligimus omnes illas quæ ab Aere poſſunt attingi; quales ſunt Cutis, Os, Pulmones. 3. Quæ Cutim externam ita diſponunt, ut Liquida ſub forma *inſenſibili*, eaque *prompte*, tranſmittat, non vero ſub forma craſſa & ſenſibili; quod quidem ut fiat, Cutis neque nimis laxa, neque nimis ſtricta debet eſſe. 4. Ea quæ *tria* ſupra dicta ſimul agunt: hujus autem generis cum nulla nobis cognita ſint Medicamenta, inde concludimus, nulla dari *Diaphoretica propria*, i. e., quæ certo & indubitanter talem effectum aſſequantur.

3. Itaque *Diaphoretica*, pro 3. prioribus Perſpirationis *auctæ* cauſis, in *tres* Claſſes ſequentes dividimus.

I. Claſſis *Diaphoreticorum* complectitur ea quæ *vim* Viſcerum, i. e., Vaſorum *elaſticitatem* augent; hæc autem augetur quotieſcunque Vaſorum Fibræ rigidiores & duriores evadunt. Ad hanc igitur Claſſem pertinet. 1. Quæcunque aſtringunt, ſeu potius contrahunt *Solida*, h. e., quæ ſeſe intra *ultimarum Partium* interſtitia inſinuando, ibique hærendo, Partes iſtas minus flexiles ſive magis rigidas efficiunt: talia vero ſunt Opium, Cortex Peruvianus, Radices omnes Adſtringentes, Vinum auſterum, &c. Porro quum *Dia-*

pho-

phoretica constringant, non autem laxent; inde constat, quicquid Excretiones *sensibiles* adauget, minuere *Diaphoresin*; quod quidem plane congruit Sanctorianis experimentis. 2. *Exercitia* Coporis; ut Ambulatio, Equitatio, Vectio in Curru, &c. quorum ope Excretionem Sanctorianam promoveri experientia nos docet, *Stimulantia* admodum *lenia*, vel *fortia* paululum *enervata*: sic enim Colocynthis, parva quantitate in Vino infusa, *Diaphoreticum* optimum evadit; ita quoque Mercurius Sublimatus Corrosivus, ad gran. j. vel ij, in ℥ ij, vel iij. Rob. Sambuci permixtus, & ad $\frac{1}{20}$ partem grani sic exhibitus pro una dosi, plurimum confert in Morbis Chronicis; quin & pari ratione quælibet Acria ita mitigari possunt, ut *Diaphoretica* fiant.

II. Classis includit omnia illa quæ materiem *perspirabilem* ad Cutim determinant: talia vero sunt, 1. Aer mediocriter *calidus*. 2. Exercitia *temperata*. 3. Circulatio Liquidorum *æqualis*; quæ vero talis fit, quum omnes Corporis partes vel æquabiliter quiescunt, vel æquabiliter moventur.

III. Classis continet ea quæ Cuti *debitam temperiem* conciliant, ita ut neque nimis laxa sit, nec magis stricta quam par est. Hoc autem præstant *Frictiones*, *Lotiones*, & *Detersiones*.

CA-

CAPUT XIV.

De Uterinis.

1. AD *Uterina* referuntur *Emmenagoga*, *Aſtrilochica*, & *Echolica*; ſive quæ *Menſes*, *Lochia*, & *Uteri contenta* expellunt.

2. Porro *Emmenagoga* proprie ſunt ea, *quæ Menſtrui Sanguinis ſecretionem & excretionem promovent*. Secretio autem fit ex tota Sanguinis maſſa in Uterina Vaſa; verum Excretio fit ex Utero per Vaſa partim in ejus Cavitatem hiantia, partim infra Orificium ejus internum, in Vagina ſcilicet, poſita.

3. Jam vero *derivatio* hæc in Uterum, & *excretio* inde fiunt, quod Vaſa prædicta abundanti Sanguine repleta, eouſque vi Cordis diſtendantur, ut Arteriolarum oſcula tandem dilatentur, unde ſequitur Sanguinis eruptio; ceſſante vero vi Cordis, & Plethora levata, eadem ſeſe rurſus contrahunt. Sanguinem autem Uterinum a vi Cordis premi inde conſtat, quod ſi Mulieri Gravidæ abrupta ſit Placenta, Fœtu interim in Utero manente, tanta ſubſequatur hæmorrhagia, ut, niſi Fætus extrahatur, Mater pereat; quia nempe Sanguis a vi Cordis urgetur, & Uterus a Fœtu contento ita diſtenditur, ut Vaſorum oſcula ſeſe contrahere nequeant. Idem quoque quod de *Menſtruis* modo diximus ex *Lochiorum* fluxu colligi poteſt.

4. Si autem quæratur, cur non ex Arte-

teriis istis semper fiat Sanguinis efluxus, sed statis tantummodo temporibus? considerandum est, Arteriarum fines esse quasis trifidos, sive in tres ramos divisos, quorum medius abit in Venam, laterales autem duo in Cavitates hiant, unus scilicet in Glandulam, alter vero in Vasa Lymphatica: primus itaque ramus Sanguinem crassiorem transmittit; & reliqui duo, quia tenuiores sunt exilioresque, partem ejus duntaxat subtiliorem traducunt: Jam ergo sopponamus dari obstaculum in Venis (ex. gr. a Plethora), sive pressio soluti major in Arteriis, tunc Lateralia Vasa eo usque dilatari inde debent, ut quæ prius non nisi Lympham, nunc Sanguinem rubrum admittant; quia tenuioris structuræ sunt, & hiant in Cavitates ubi nullum datur obstaculum impetui resistens: verum aliter se res habet respectu rami medii. Quam primum autem obstaculum illud in Venis aufertur, sive pressio & vis Cordis imminuitur, (quando scilicet copia Sanguinis; ope fluxus, imminuta est) tum hæc Vasa Lateralia sese denuo contrahunt, & Sanguis in Venas abit. Hoc argumentum illustrari potest exemplo Tunicæ Oculi *Conjunctivæ* dictæ; quæ quidem in statu naturali prorsus albescit, solis fere Arteriarum lateralibus Vasculis ad eam adeuntibus; at vero si obstaculum aliquod ponatur in tractu ad Venam, v. gr. si illa comprimatur, aut si finis Arteriæ obstruatur, vel contrahatur, ita ut Sanguis ex Arteria in Venam prompte fluere, nequeat ex. gr. si ar-

arcte confringatur collum tunc ista Tunicæ conjunctivæ Vasa, prius inconspicua, jam rubescent & conspicua fient, ab hac nempe pressione; quia Sanguis in Venas fluere impeditus urgetur in Lateralia: verum, obstaculo dempto, rubor hic evanescit. Par est ratio in Vasis Uterinis, ubi dantur Vasa Lymphatica, sive minimæ Arteriarum extremitati in Uteri cavitatem hiantes. Effluere vero Sanguinem hunc ex illis Lateralibus Vasis dilatatis, (quæ quidem, in suo naturali statu, non Sanguinem, sed tenuiorem Humorem, pro partium lubricatione, recipiunt) sat clare patet ex fluxu *Lochiorum*; hæc enim colorem suum Sanguineum sensim remittunt.

5. Jam videndum est, quænam sit caussa primæ eruptionis *Menstruorum* in Puellis. Hæc autem (ut uno verbo rem expediam) nihil aliud est quam *Plethora*, quæ vero oritur, quoniam in Virgine, a nativitate usque ad pubertatem, Sanguinis vi Viscerum conferti copia crescit; tale enim augmentum omnino necessarium est Vasorum majorem distensionem, Virginisque incrementum; at vero postquàm hæc ad limites incremento suo præstitutos pervenerit, ita ut Vasa dilatari ac distendi amplius non possint, necesse est ut oriatur *Plethora*, nimirum ab isto Sanguinis augmento quod adhuc manet: quippe nulla est ratio cur illud cesset; quando quidem Viscerum vis, qua conficitur, adeo non minuatur, ut potius augeatur. Sanguis itaque superfluus expelli debet per Vasa

mi-

minus resistentia, qualia sunt Uterina, alioquin Virgo ægrotabit.

6. Cæterum, si quæratur unde fiat ut *Fluxus* iste *Menstruus* non sit Viris cum Fœminis communis; Ratio est, quod Viri limites incrementi sui serius attingant quam Fœminæ, simul ac autem eo pervenerunt, etiam in iis Excretio aliqua statis temporibus augetur: siquidem constat, ex Observatis Sanctorii, quod singulis mensibus in Viris *Plethora* contingant: quæ vero, vel largiori Sudore, vel Urina, vel alia Excretione, tollitur (*a*). Simile quid Mulieribus iis quibus Menstrua non fluunt, quandoque accidit; indeque sanæ conservantur. Quin etiam notandum est, Fœminas in genere *minori* Diaphoresi gaudere quam Viros; quibus autem Fœminis Diaphoresis valde *copiosa* fit, uti Virginibus, iis non omnino, aut saltem parce admodum, Menstrua fluunt, illæ vero quæ laxo & frigido Corporis habitu donantur; vitamque degunt otiosam, Mestruena copiosa ut plurimum habent.

THEOR. Quo sumus *origini* nostræ propiores, eo *vis premens* Cordis magis prævalet *resistentiæ* Vasorum Corporis omnium simul: hoc autem patet ex Animalium incremento, quæ majori proportione crescunt in teneris annis, quam in ætate provectiori. Sic igitur Corpus illud cujus Incrementi terminus *origini* suæ proprior est, debet, cæteris paribus, laxiora & molliora habere Vasa, quam

(*a*) Confer SANCTORII *Medic. Static.* Sect. I. Aphor. 65.

quam illud cujus Incrementi terminus ab *origine* remotior est: Itaque quum Feminæ citius ad ἀκμὴν Incrementi sui perveniant, quam Viri, necesse est etiam ut Vasa sint ipsis magis explicabilia & mollia.

7. Porro jam examinandum est, quare Sanguinis in Mulieribus superflui determinatio fiat ad Uterum. Hoc vero inde contingit, quoniam in Fœmina, ad Incrementi sui terminum appropinquante, nullibi in Vasis *minor* est *resistentia* quam in Abdomine, hinc etiam nullibi *minor* quam in Pelvi, & in hoc loco nullibi *minor* quam in Utero: quippe Mulieres, pro ratione suæ magnitudinis, Abdomen longe magis amplum & expansile habent, quam Viri; nam in horum Pelvi continentur solummodo Vesica & Intestinum Rectum, præter quæ in Pelvi Mulierum adest etiam Uterus; adde quod earum Pelvis ordinario capacior sit, quam respectu contentorum requireretur. Præterea, quum Vesica, quolibet momento, liquidum suum recipiat, & Intestinum Rectum pariter suum, Uterus autem nihil ejusmodi, hinc patet, in Utero *minimam* dari *resistentiam*. Porro nulla pars est, in Corpore Muliebri nota, in quam Sanguis ex tam variis influat locis, ac in Uterum; a multis enim diversis fontibus (*a*) variæ Arteriarum extremitates ibi loci simul coeunt. Accedit huc quod in toto Uterino tractu Venæ destituantur Valvulis, nec iste Valvu-

(*a*) Confer AUCTORIS nostri *Institut. Med.* §. 664.

vularum defectus suppleatur per Musculorum compressionem Sanguinem Venosum propellentem; nulla quippe Corporis est pars, quæ (*a*) Musculis paucioribus circumpositis donetur: omnis ergo Sanguis in Venis contentus resistit Sanguini ex Arteriis advenienti; atque sic ubi primum paulo majori copia adest, statim versus loca minus resistentia urgetur.

8. *Tria* jam cognoscimus Causarum genera, quibus *Menstrui Sanguinis*, in Muliere sana debetur excretio; nimirum, 1. *Plethoram*: 2. Sanguinis *superflui* determinationem ad Uterum, utpote partem minus resistentem: 3. Vasorum Uterinorum aptitudinem ad *excretionem*. Medicamenta igitur *Emmenagoga* ad 3. Classes etiam reduci possunt; quarum pri-

(*a*) Clarissimus Anatomicus FRIDERICUS RUYSCHIUS, jam ab aliquot annis perhibuit, se detexisse in Uteri Fundo *Musculum* novum, quem *Orbicularem* vocavit, utpote fibris *circularibus* constantem; eumque dixit, Placentæ Uterinæ separationi & depulsioni, post Fœtus exitum, inservire. Confer hujus AUCTORIS *Tractationem Anatomic. de Musculo in Fundo Uteri observato*, Latine editam *Amstelodami* ann. 1726. Sed hoc Inventum ab omnibus æque Anatomicis non admittitur: Sunt enim, hic *Lutetiæ*, quidam magni nominis Professores, in re Anatomica versatissimi, qui (sicut ab uno ex iis accepi) tres simul huncce Musculum in *Puerpera mortua*, & *prolem*, post solitum gestationis tempus, *jam enixa*, (has enim requiri circumstantias RUYSCHIUS ipse monet, *ibid.* pag. 9.) anxiè perquisiverunt, at incassum. Itaque de hoc Invento RUYSCHIANO, non abs re, dubitandum esse videtur, donec uberiori experientia confirmatum sit; quamvis tamen raro detur occasio talem Musculum inveniendi.

prima continet ea quæ *Plethoram* inducunt: secunda complectitur illa quæ eandem ad *Uterum* determinant: tertia demum includit *Topica Uterina aperientia*. Mulierem itaque Menstruis suppressis laborantem curaturo primum quidem inquirendum est, an materies adsit excernenda, sive an detur Sanguinis superfluitas; quippe si hæc deficiat, Medicamenta *secundæ* ac *tertiæ* Classis plus afferent damni, quam commodi.

9. *Plethora* vero inducitur, 1. Ab omni Medicamento quod facit, ut ex Cibo & Potu, vi primorum Viscerum, plus *Chyli* in Venas recipiatur, quam requiritur ad incrementum aut nutrimentum Corporis, & ad jacturam resarciendam. 2. Ab omni Medicamento quod Viscera secunda, quæ *Sanguifica* vel *Hæmatopœa* dicuntur, ita roborat & afficit, ut Chylum in bonum Sanguinem vertant. 3. Remotione *Causarum* quæ Sanguinem confectum attenuant & difflant. *Tria* igitur habemus diversa Medicamentorum genera sub prima *Emmenagogorum* Classe, scilicet, *Plethoram* inducentium, comprehensa.

(1) Primum autem horum generum continet illa, quæ *vim* Viscerum primorum, sive Chylificationi dicatorum, adaugent: quibus etiam annumeranda sunt 1. Ea quæ Fæces inertes *solvunt*; 2. Quæ solutas *expurgant* per stimulum. Siquidem notum est, Intestinorum cavitates Muco quodam, a Glandulis ibidem secreto, semper oblini; qui vero si spissus fiat & adhæreat, oscula Vasorum mini-

morum obſtruit, atque ſic in Vaſa Lactea tranſitum Chyli impedit; unde tunc oritur *inanitio* ſive *atrophia*, quæ quidem eſt *Plethora* contraria. Itaque, ſi talis Mucus adſit, ut inducatur Plethora, debet iſte primo *ſolvi*, ac deinde *expelli*: quapropter de iis quæ Mucum hunc *ſolvunt* & *expellunt* prius agemus, poſtea vero de iis quæ *vim* primorum Viſcerum adaugent.

Ea quæ dictum Mucum *ſolvunt*, ſunt ſequentia. 1. *Gummi* quælibet aromatica fœtida, *Uterina* dicta, hæc enim, ob ſuam viſcoſitatem, adhærent, atque, vi ſua ſaponacea, ſeſe Pituitæ immiſcent & eam ſolvunt, ſimulque ſtimulant, ac ejus propulſionem promovent. Ideoque Gummi Ammoniacum, Aſa-fœtida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Sagapenum, & Opopanax ab omnibus *Uterina* dicta ſunt; ſiquidem hæc ingeſta facile Corporis noſtri calore ſolvuntur, dumque ſoluta hærent, Acre quod in eis continetur, exhalat, Viſcera ſtimulat & deterget leniſſime: non agunt igitur vi quadam Utero directe dicata, ſed ſua qualitate diſſolvendi, nempe ſaponacea & aromatica, Nervis amica. Medicus itaque curaturus Fœminam, cui, ex Plethoræ defectu, *Menſtrua* ſupprimuntur, hunc in modum præſcribat.

℞. *Gummi Ammoniaci*,
Galbani,
Sagapeni,
Myrrhæ, ana ℈ j;
Olei stillat. Succini rectif. q. s.

Fiant inde *Pilulæ*, singulæ gran. iij. vel iv; quæ vero conveniunt ubicunque Chyli, ob dictam causam, impeditur ingressus, uti quidem in Hypochondriacis & Hystericis contingit. Præterea Mucum supra memoratum solvunt 2 *Sales* omnes *Fixi*, sive sint more Tacheniano parati, sive Alcalini; qui porro istud habent peculiare, quod cito præterlabantur; unde, pro tempore, magnus est eorum effectus, sed brevi cessat. Huc vero pertinent *Sales Fixi compositi*; ut Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Tartarus, Sal Polychrestus, Sal Regeneratus Sennerti, &c. Sic igitur ℞. *Salis* hujus, vel illius, ʒ j. Solvatur in *Aquæ Rutæ* ℥ iv. Capiat ægra cochl. j. post Pilulas. Ita quidem sese mutuo juvabunt. 3. *Sales* omnes *Volatiles Alcalini*; uti sunt Sales Volatiles Oleosi, Spiritus Cornu Cervi, Urinæ, Sanguinis, &c. Denique 4. *Sapones* omnes, qualescunque fuerint; etenim ad Gummi naturam accedunt; quapropter *Sapo* ad Abortum & Menstrua procuranda adeo decantatur. Itaque, ad Mucum supra dictum solvendum,

℞. *Saponis Venet.* ʒ iv.
Bulb. recent. Ari ʒ j;
Asæ-fœtidæ ʒ ß.
M.

Fiant *Pilulæ*, singulæ gran. iij. Sumat ægra singulis bihoriis unam.

Hæc ſunt primarum viarum *Deterſiva*. Sequuntur jam ea quæ Mucum ſolutum *expellunt*: talia vero ſunt Aloe, Rhabarbarum, Colocynthis, Jalappa, Sagapenum, Opopanax, & imprimis Bryonia alba. Medici nomen *Uterinorum*, ab effectu, hiſce dedere; quoniam ſolvunt ſimul & expellunt. In hunc igitur ſcopum exhibendum eſt hujuſmodi Præſcriptum.

℞. *Aloes opt.* ℥ j.
Reſin. Jalapp. gr. xv.
Colocynth. gr. v. (pro ſtimulo.)
M.

Fiant *Pilulæ*, ſingulæ gran. iij. quæ deaurentur. Ægra capiat ex iis tres vel quatuor, quotidie ſub Aurora, ubi adſunt ſigna ſolutæ Pituitæ, & dormiat per horam unam vel alteram.

Nunc vero videndum eſt, quænam Viſceribus primis majorem *vim* concilient, ita ut bonum conficiant *Chylum*, eumque in Vaſa Lactea propellant. Vim igitur primorum Viſcerum augent (ipſorum nempe vim contractilem adaugendo) omnia quæ Fibras magis *rigidas* efficiunt: talia ſunt autem (α) *Aſtringentia* Medicamenta: ut 1. *Chalybs*; nihil enim in hocce caſu plus conducit, præſertim ſi ſub ea forma detur ut Sanguini non admiſceatur, ſed in Solida agat, Fibras corroborando; quippe ſi Sanguini permiſcetur, ſummum evadit Coagulans: verum, ſupradicto regimine ſumptus, optime quidem agit, & Fibras ro-

roborat; ſicut hoc inde conſtat, quod, poſt ejus uſum, color pallidus Virginum brevi mutetur in rutilum, & pulſus antea languidus, in febrilem fere. Ceterum ejuſdem uſus obtinet, quando debita rigiditas Viſcerum deficit, & adeſt Pituitæ copia: porro ſi *acidum* abundet, tunc ſumi debet Chalybs in ſubſtantia ſive limatura; ſi vero Mucus *iners* & non acidus prædominetur, exhibendum eſt hoc Medicamentum in Vino Rhenano, vel in Aceto; præparationes aliæ non ſunt æque bonæ. Præterea pertinet huc 2. *Cortex Peruvianus*, quacunque forma datus; hinc autem locum a Chalybe proximum obtinet; 3. *Rheum*, tam *Ponticum*, quam *Barbarum*. 4. *Tamariſcus*, & imprimis ejus Radicis Cortex. 5. *Capparis*: & ex iiſdem varia compoſita. Hinc ergo patet, Aſtringentia ſumma evadere poſſe *Emmenagoga*.

Jam ſequuntur Exempla pro Formulis.

Si *acidum* prædominetur, cognoſci poterit ex Appetitu rerum incongruarum & inſolitarum, Ructibus acidis, Ventris Torminibus cum ſenſu Frigoris, (Morſu Ventriculi, Flatibus, Spaſmis, Alvi Fæcibus acidum ſpirantibus, Bilis inertia, &c.) Itaque, in hocce caſu,

℞. *Limat. Ferri* (ſupra Porphyritim diu trit.) ℥ ij;
Extract. Rhei ℥ j. ß;
Cort. Peruv. ℥. ß.
M.

Fiant *Pilulæ*, ſingulæ gran. v. quarum una ægra capiat omni bihorio.

Si autem *acidum* non abundet, tunc Chalybs, in substantia datus, plerumque angores vomitus, diarrhœas, tormina excitat: quippe qui non dissolvitur, sed stimulando tantum agit. Hoc igitur in casu,

℞. *Vini Rhen.* libr. iv.
Chalybis (grosso modo triti) ℥ ij;
Cort. Peruv. (grosse pulver.) ℥ j.

Leni tepore macerentur per 24. horas; deinde, vacuo Stomacho, ter de die, una hora ante pastum, sumatur ex hoc Infuso ℥ j. ß.

Huc pertinent (β) *Aromatica* illa calida & stimulantia, quæ plurimum Olei acerrimi inter distillandum præbent: talia sunt Thuya sive Arbor Vitæ, Sabina, Ruta, imprimis montana, Rosmarinus, Pulegium, Majorana, Matricaria, &c.

(2) Secundum genus Medicamentorum *Plethoram* inducentium continet ea, quæ *Vim Hæmatopœam* in Corde & Vasis Sanguiferis augent. *Vis* autem ista non alia est quam Vasorum Oscillatoria Vis: hæc vero iisdem augetur Medicamentis, quæ ad Vasa primi generis, sive Chylificationi inservientia, jam præscripta fuerunt: omnia igitur quæ Chylificationem promovent, Sanguificationi quoque promovendæ sufficiunt; est enim impossibile primas emendari *vias*, quin simul emendentur secundæ; nec emendari queunt secundæ, nisi primis emendatis. Ceterum huc etiam accedit *Motus* Corporis in Aere libero.

(3) Ter-

(3) Tertium genus dictorum Medicamentorum includit ea, quæ Sanguinis confecti nimiam *consumptionem* & *dissipationem* impediunt. Itaque vitandum est quidquid Sudores aut nimiam Perspirationem excitat.

10. *Secunda* Classis *Emmenagogorum* ea continet, quæ Sanguinem *plethoricum* ad Uterum determinant: taliaque sunt omnia quæ *resistentiam* in Vasis Uterinis minuunt, simulque in aliis augent. Porro *resistentia* Vasorum Uterinorum dupliciter minuitur: 1. Vasa ista *laxando*: 2. Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus versus Cor *accelerando*. Medicamenta igitur hujusce secundæ Classis in *duo* quoque genera dividimus.

(1) Prius complectitur ea quæ Vasa Uterina *laxant*. qualia sunt, 1. *Balnea* cuncta *tepida*, ad Umbilicum usque applicata, hac enim ratione Vasa partium inferiorum Corporis laxantur, dum superiorum Vasa ab Aeris frigore constringuntur, præsertim si partes istæ superiores in Aere frigidiusculo, collocentur. 2. *Calor* quilibet *externus*, partibus inferioribus applicatus. 3. *Unguenta* quæ constant ex pinguibus Aromaticis, Oleosis & Salinis: qualia sunt *Unguentum Martiatum*, *Nervinum*, *Arthriticum*, &c. talia quippe Pedibus, Cruribus, Inguini illita, plurimum prosunt. Huc etiam pertinent *Emplastra* laxantia & calefacientia, imprimis autem ex Gummi fœtidis parata; hæc enim Vasa laxant, simul & Humorem perspirabilem coercent; unde sequitur major calor sub

specie Balnei perpetui. Insuper huc spectant *Plantæ Uterinæ* dictæ; inter quas vero præstantiores sunt Ruta, Sabina, Juniperus, Thuya, Majorana, Pulegium: ex quibus fieri possunt Balnea, Cataplasmata, Unguenta, & Emplastra.

(2) Posterius Medicamentorum *secundæ* Classis genus includit ea, quæ Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus versus Cor *accelerant*: talia vero sunt sequentia. 1. *Frictiones* omnes ab imis Pedibus usque ad Inguina continuatæ, idque calidis ac siccis linteis, per semihoram singulis vicibus. 2. *Motus Ambulatorius*; quippe Musculi Tibiales, Crurales, Femorales, actione frequenti, Venas suas multum comprimunt, & Sanguinem versus superiora propellunt. 3 *Saltationis Motus*; qui vero tanti est momenti, ut Hippocrates dicat, eum *Abortum* procurare (*a*). Hæc autem omnia *Menstruorum* effluxum provocant, auferen-

(*a*) Lib. *de Natura Pueri*, Sect. IV. vers. 9. ad 22. *Edit.* LIND. Quem vero locum, utpote notatu valde dignum, lubet integrum hic loci jam attexere: sic igitur se habet *Latina versio*: „ Mulieris nobis familiaris *Famula Cantrix* magnæ „ existimationis, ex Virorum consuetudine erat, „ quam in Ventre concipere non conveniebat, „ ne minoris existimationis redderetur. Audierat „ autem *Cantrix* ipsa, qualia Mulieres inter se „ dicunt, quod, quando Mulier conceptura est „ in Ventre, *genitura* non egreditur, sed intus ma„ net. Auditis autem his atque intellectis, hoc „ semper observavit; & quum quandoque senti„ ret *genituram* non exeuntem, Dominæ expo„ suit, & sermo statim ad me pervenit. Ego ve„ ro, quum audivissem, jussi ipsam ad terram „ *saltare*; & postquam *exiliisset* jam septies, *ge„ nitura* In terram profluxit, & strepitus factus „ est

rendo *resistentiam* in Venis: hac etenim sublata, Sanguis majori copia fluit versus eas partes, unde major fit pressio Sanguinis in Vasa Lateralia, & hinc sequitur ejus excretio.

11. *Tertia* Classis *Emmenagogorum* complectitur ea, quæ Vasa Uterina ad *excretionem* disponunt: uti sunt, 1. *Vapores Aquæ calidæ* simplicis, inferioribus Corporis partibus applicati. 2. *Fotus laxantes*, ope spongiarum aut linteaminum, applicati Inguini, Perinæo, Vaginæ, Hypogastrio: huc etiam pertinent *Cataplasmata*, *Emplastra*, *Pessaria* similiaque constantia ex Laxantibus; quorum vero materies ex superiori de *Laxantibus* doctrina petatur. 3. Hic admodum commendatur *Vapor* ex quibusdam *Acribus*; ut ex *Salibus alcalinis urinosis*, in Uterum receptus; qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, summamque contractio-

„ est, atque illa conspecta, ipsa admirata est, „ &c. " Unde profecto clare patet, HIPPOCRATEM, in hocce casu, plane se gessisse contra suum *Jusjurandum*; in quo quidem exigebat a Discipulis ut *jurarent*, se nullum unquam Medicamentum ad Fœtum vel Conceptum *corrumpendum* Mulieri propinaturos οὐδὲ Γυναικὶ Πεσσὸν φθόριον δώσω. Nec sane ullatenus excusari posse videtur; nisi, cum aliquot Auctoribus, dicamus, Librum hunc de *Natura Pueri* non esse HIPPOCRATIS, sed POLYBI, vel (ut censet ANDREAS CÆSALPINUS, *Artis Medicæ* Lib. viii. Cap. 1.) ALCMÆONIS *Crotoniatæ*. Jam vero, super hac re, conferri omnino meretur egregius doctissimusque JOANN. HENR. MEIBOMII *Commentarius in Jusjurandum* HIPPOCRATIS, CAP. xv. pag. m. 144.

nem Fibris Uterinis inducit: prudenter itaque Vapor ejusmodi debet applicari, quippe qui sæpe sterilem reddit Uterum, & horrendas contractiones spasmosque producit: nam iste Vapor est acerrimus, & Uterum inflammat; unde quidem facile suboritur Gangræna, vel Skirrhus; quin &, Utero violenter inflammato, totum Genus Nervosum spasmis afficitur: quapropter, si talis Vapor in usum vocetur, summa cautio debet adhiberi, ne nimis acer sit; sufficiat ergo Vapor ille qui ex pauxillo Spiritus Salis Ammoniaci & Aqua multa commistis & tepefactis exhalat; nequaquam vero usurpetur Vapor acerrimus quem Empiricus quidam excitare solebat in hunc usum, commiscendo scilicet Urinam & Calcem Vivam, iisque ignem supponendo.

COROLLARIA.

COROLL. *I.* Hinc patet, *Aristolochica* esse *Uterina* tertiæ Classis; ibi quippe supponitur Plethora jam præsens, & determinatio ad Uterum; etenim alioqui non opus est *Loebia* movere.

COROLL. *II. Ecbolica* sunt eadem, sed fortiora; quibus autem si jungantur *Sternutatoria*, tunc equidem validissime agunt.

COROLL. *III. Abortiva* sunt ea quæ Uterum *aperiunt*, Fœtumque & Placentam *expellunt*: talia vero sunt, 1. *Copia nimia* Sanguinis. 2. Omnia quæ *fortiter* ad Uterum *determinant*. 3. Ea

quæ

quæ *violenter* Uterum *constringunt* : Huc autem referendus est Vapor *Salis Ammoniaci*, Utero *gravidæ* mulieris exceptus ; quo non datur potentius *Abortivum* : attamen inde periculum est ingens, ut supra monuimus.

COROLL. IV. *Ecbolica* & *Abortiva* quæcunque caute admodum adhibenda sunt ; omnia quippe Corpori noxam inferunt, atque non solummodo Fœtus, sed etiam Matris cum periculo propinantur.

TERTIA CLASSIS.

De quibusdam aliis Medicamentis in Solida & Fluida simul operantibus.

CAPUT PRIMUM.

De Aperientibus.

1. A*Perientia* sunt illa Medicamenta, *quæ Meatus obstructos aperiunt*. Horum autem *tres* dantur Classes, quarum *Prima* continet omnia quæ Vasa laxant; de quibus antea diximus: *Secunda* complectitur ea quæ Liquida attenuant, resolvunt, ac diluunt ; de quibus etiam superius actum est: *Tertia*

demum includit quæcunque, postquam Vasa laxata sunt, & Liquidum attenuatum est, utraque in motum agunt, & Circulationem promovent.

2. Enimvero ad *aperiendum* Vas aliquod obstructum, hæc *tria* necessario requiruntur; 1. ut Vasa laxentur; 2. ut materies impacta resolvatur, aut saltem diluatur; 3. tandem ut in hoc Vase promoveatur Circulatio.

COROLL. Inde patet igitur, quam temere nonnulli asserant *Aperientia* dari *Specifica*; qualia esse dicunt Scordium, Marrubium album, Spiritum Salis Ammoniaci, &c.

CAPUT II.

De Discutientibus.

1. D*Iscutientia* sunt ea, *quæ Liquidum, vel in Vasis, vel extravasatum, stagnans aut coagulatum, dissipant, sive sensibili Continui solutione in externis*. Hæc vero tot sunt, quot diversæ dantur Stagnationis, aut Extravasationis causæ.

2. Liquidum autem stagnat in Vasis, fitque tumor, 1. A *plethora*; tumque tumor ruber apparet: quo quidem in casu summum *Discutiens* est evacuatio Liquidi a quo Stagnans a tergo urgetur; hinc igitur Venæ-sectio tumores hosce rubros tollere valet. 2. Tumor istiusmodi oritur ab *inflammatione*: tunc au-

autem verum *Discutiens* est. (1) quicquid Vasa laxat; (2) omne quod Vas laxatum varie movet, applicando nimirum potentias motrices valde contrahentes & dilatantes: hoc ergo fit mittendo Sanguinem, & per Frictiones externas; (3) quicquid, Vasa deplendo, Liquida revellit, resolvit, attenuat, & diluit. 3. Tumor ortum ducit ex crassitie coacti sive coagulati Liquidi: hunc vero *discutit* tantummodo Medicamentum Aperiens.

3. Liquida porro extravasata *discutiuntur* quando in Vasa sua rursus adiguntur: istud vero obtinetur, 1. Vasa Absorbentia liberando, quantum fieri potest, a Liquidis distendentibus: (hæc autem Absorbentia Vasa, (de quibus jam actum est in Proleg. CAP. V. §.I.) a Vieussens (*a*), in plurimis Visceribus, ope Miscroscopii, detecta sunt, & terminantur in Venas eodem modo ac Vascula Excretoria oriuntur ab Arteriis.) Hoc vero fit per summam Sanguinis missionem, vel per Hydragogorum usum, ubi Venæ-sectio non est licita: quæ quidem duo non debilitant in hoc casu, sed potius reficiunt; unde tunc temporis plurimum prosunt, dummodo simul adhiberi queant. 2. Idem obtinetur omnium Aperientium ope. 3. Per vim externam, sive prementem, sive siccantem, Corpori applicatam. Porro notandum est, *Discutientia* contra Skirros nequaquam valere.

(*a*) Confer hujus AUCTORIS *Novum Vasorum Corporis Humani Systema*, pag. m. 25. & seq.

CAPUT III.

De Emollientibus.

1. EMolliens est illud omne, *quod Partem nostri Corporis, induratam & in unam molem compactam, in priorem statum Liquidi contenti & Solidi continentis reducit*. Ceterum *Induratio* fit in Corpore nostro 3. præcipue modis; nimirum, 1. A nimia Liquidorum *coctione* & *pressione*; hoc enim pacto fluidissimæ partes exprimuntur, & crassiores in molem compactiorem adiguntur; unde quidem accidit, ut Vasa partim inanita, brevissimo temporis spatio, in unum coalescant atque solidescant, vel Crassa stagnantia seu impacta cum suis Vasis concrescant. 2. A *coagulo* quod ex propria Liquidorum natura oritur; jam vero tale dari *coagulum* patet ex Albumine Ovi, quod ab Igne coagulatur, licet testa maneat inclusum. 3. A *coagulo* superinducto per misturam corporis alicujus coagulantis.

2. *Emollientia* sunt vel *interna*, vel *externa*. Ea vero dicimus *interna*, 1. Quæ usurpantur specie Halitus, aut Suffumigii hausti, vel injecti: talis autem est *Aqua* in *vaporem* soluta, qua nihil magis emollit; sed non debet esse nimis fervida, tunc enim constringit, sed moderate calida, tumque maximum est *Emolliens*; uti patet in Ossibus & Cornibus *philosophice calcinatis*, quæ plus emolliuntur a Vapore, quam a Co-

a Coctione. *Emollientia* quæ intus assumuntur, sunt 2. *Jusculа* ex omnibus Animalium partibus, ac præsertim ex Mesenterio & Intestinis, parata. 3. *Ovorum Vitelli* crudi; qui licet nullam habeant acredinem, attamen Resinas & Gummi solvunt, 4. *Decocta* quælibet ex Farinaceis blandis, imprimisque Frumentaceis, quæ quidem expressa dant Oleum blandissimum, benignitate Oleum Amygdalarum dulcium referens: talia sunt Secale, Triticum, Avena, Hordeum, Milium, Pistaciæ; præcipue vero horum omnium Farinæ; nec non Semina quatuor Frigida majora, & minora. 5. *Decocta* ex Herbis mucilaginosis & farinosis, fere insipidis: tales autem Herbæ sunt omnes Malvarum species, Branca-Ursina, Verbascum, Parietaria, Mercurialis, Violaria, Glycyrrhiza, Papaver erraticum, Saponaria, &c. quæ vero omnes cognoscuntur ex lentore sui succi. 6. *Decocta* ex similibus Fructibus mucilaginosis dulcibus: ut sunt Ficus, Sebesten, Passulæ majores, Uvæ Corinthiacæ. 7. *Succi* non acres Plantarum: uti sunt Mel, Saccharum, Cassia, Manna, 8. *Olea expressa* fere insipida: sicut Olea Amygdalarum dulcium, Nucum Coquo, Pistaciarum, Seminis Papaveris albi, Hyoscyami, Olivarum, Lini, Nucum Juglandium. 9. *Cremor* Lactis dulcis, & *Butyrum* recens.

3. *Emollientia* porro *externa* eadem sunt; sed applicantur forma Litus, Unguenti, Fotus, Balnei, Vaporis, Cata-

taplasmatis, Emplastri, Embrochationis.

Litus fiunt ex materia pingui, chylosa, medullosa, compacta, Corpori *illita*; ut ex Medulla Ossium, &c.

Unguenta sunt *Litus* crassiores, constantque ex Olei quibusdam & Pinguedine.

Fotus sunt Decocta, per corpora spongiosa, Membris calide applicata.

Cataplasmata sunt ipsa *Emollientia* in Aqua cocta, & applicata Corpori.

Emplastrum est simile quid, in consistentiam spissiorem redactum.

(*Embrochatio*, sive *Embroche*, *Impluvium*, *Irrigatio*, *Instillatio*, *Stillicidium*, est Fomentationis genus, quum Liquor fomentans *stillatim* seu *guttatim* in partem fomentandam funditur.)

Horum autem omnium *Emollientium* nullum est præstantium, quam Vapor calidus Animalis *recens mactati*; v. gr. si Brachium, aut aliud Membrum, nudum immitatur in corpus Animalis recenter occisi; quod quidem Remedium nullibi plus vocatur in usum quam in Italia. (*a*)

Ce-

(*a*) AUCTOR noster, dubio procul, alludit ad memorabilem hunc casum, quem referunt Historici de ALEXANDRO VI. *Pontif. Max.* & CÆSARE VALENTINO BORGIA, hujus Filio Notho: qui quum in convivio *Cardinales* aliquot, quorum opibus inhiabant, parato *Toxico* de medio tollere voluissent, accidit, errore Pocillatoris, ut *venenatum* Falernum ipsis propinaretur *Veneficis*; quo quidem epoto, brevi post ad plures abiit ALEXANDER; at vero CÆSAREM, qui dilutius biberat, Orci faucibus eripuere Medi-

Ceterum hæc omnia in eo bo... sunt, quod, licet ad loca applicentur *indurata*, nunquam tamen noxia sint; cum Aperientia, &c. sæpe Inflammationem augeant, Skirrhosque & Cancros generent.

CAPUT IV.

De Astringentibus, & Indurantibus.

1. DE hisce Medicamentis, nec non de *Corroborantibus*, in historia Remediorum quæ operantur in Solida jam actum est, sub titulo nempe *Contrahentium*; in historia vero eorum quæ agunt in Fluida, sub titulo *Condensantium*, *Incrassantium*, & *Coagulantium*. Hic autem loci considerantur *Astringentia*

dici, opportunorum scilicet administratione Remediorum, ac in primis ipsum in Abdomine *Mulæ recens exenteratæ* nudum includendo: siquidem hujuscemodi *fomento* adeo fuit emollita Cutis, & promota simul Diaphoresis, ut *Venenum*, per undiquaque patentia Spiraculorum Cutaneorum oscula, difflatum exiverit, atque sic mortem evaserit iste Princeps, expilatus tamen, & Cute perditus, quin & exinde diuturno ac importuno morbo vexatus. Confer OLDOINUM, in *Addit. ad* CIACONIUM, *Histor. Pontif. Rom. & Card.* Tom. III. pag. m. 161. & 162. De hac re possunt etiam consuli alii complures, ut GUICCIARDINUS, AUBERIUS, MARIANA, &c. Vide iis quoque MARC. AUREL. SEVERINUM, in *Trimemb. Chirurg.* Cap. *de Medela ex dissectis vivis Animantibus*, pag. m. 221. Similem vero casum refert RHODIUS, (*Observ. Medic.* Centur. III. Obs. 37.) de FRANC. ALVAROTO, *Falcini Marchione*, qui Vinum *Sublimato Corrosivo* infectum hauserat, & eodem modo servatus fuit (si fides Auctori) ac CÆSAR BORGIA.

ria quatenus *vim* Vaſorum *contractilem* adaugent, ſimul & Liquida *inſpiſſant*: hujuſmodi vero ſunt Fructus omnes immaturi; hi quippe Fibras accurtant, & Liquida condenſant.

2. Ea porro quæ vocantur *Indurantia* cum *Aſtringentibus* omnino congruunt, ejuſdemque ſunt indolis; ac proinde neceſſe non eſt ut de iis aliquid amplius dicamus. Verum de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodentibus* nunc eſt agendum.

CAPUT V.

De Detergentibus, Emundantibus, & Erodentibus.

1. D*Etergentia* ſunt ea, *quæ, Corpori applicata, Alienum aliquid adhærens removere poſſunt, abſque læſione Corporis cui adhæret*. Illud autem *Alienum* vocamus quod nequit unum corpus cum eo cui adhæret conſtituere; ſicut eſt Sanguinis grumus lateribus Vulneris adhærens: Ceterum, hæc adhæſio debet a *tenacitate* pendere; telum enim aut ſpina parti cuidam inhærens huc minime pertinet.

Detergentis itaque Medicamenti objectum nullum eſt niſi *Tenax*; quod quidem neceſſario conſtat ex Oleo indurato; nam alia Indurata ſive Coagulata non adhærent propter viſcoſitatem & tenacitatem. Sic igitur *Detergens* debet primo dividere Tenax illud, tum idem in hunc reducere ſtatum, ut ab

Aqua

Aqua ſolvi & ablui poſſit ; quum autem Oleum ſit : hinc Aquæ ſolius ope nequaquam abluitur ; verum ſi prius Ovi Vitello fricetur , deinde cum Aqua facile miſceri poterit, ac educi.

Huc igitur faciunt omnia *Saponacea* , & *Lixivia* ſumme alcalina ; quippe duo iſta Tenax diſponunt ut Aquæ commiſceatur. *Saponacea* porro ſunt Olea quæcunque Salibus commiſta ; hæc autem ſi adhibeantur interne , tum lenia debent eſſe, nam alioquin erodent : dantur vero duplicia ; ſcilicet , 1. *Nativa* : inter quæ primas tenent Mel , Aloe , Manna, Caſſia, Saccharum, Lac omne blandum Vegetabilium , ut Lactucæ , Cichorii , Taraxaci , Scorzoneræ , & Succus Saponariæ . Pertinet huc etiam Animalium Bilis ; quæ in Ulceribus glutinoſis & ſordidis detergendis apprime convenit . Huc ſpectat quoque Vitellus Ovi ; qui vero optimus eſt , modo cum pauxillo Bilis admiſceatur . 2. *Artificialia*: ut ſunt Sapo Venetus , & Niger , Sal Volatilis Oleoſus , Sal Regeneratus Senerti , Tinctura Tartari ex Sale fixo cum Spiritu Vini , nec non Elixiria cum Salibus alcalinis & Aqua compoſita .

2. *Emundantia* ſunt ea *quæ detergent & abluunt ſimul per Vehiculum Aquoſum* . Huc ergo referuntur omnia quæ *vi* propria eliquant id quod *adhæret* , idemque , per Vehiculum Aquoſum , diluunt & expellunt .

3. *Erodentia* dici debent illa, *quæ non modo Tenax adhærens , ſed etiam ſemi-corru-*

rupta Vasorum Ramenta, *ad vivam Carnem usque*, *resolvunt*: oportet autem ut Carnem vivam intactam relinquant; alioqui *Caustica* proprie forent.

Erodentia sunt itaque sequentia. 1. Omnia *Dolorem excitantia*, quæ vero superius descripta fuere: 2. *Attenuantia*, *Resolventia*, *Putrefacientia*. Ceterum, si quædam mali moris Ulcera (quæ semper in Pinguedine hærent, ibi quippe facile serpunt, & *phagedanica* dicuntur) curanda sint, nihil in iis proficere poterimus, nisi Liquida per *interna* Medicamenta valde moveantur & expellantur, atque separatio fiat per *Corrodentia externa*; inter quæ vero præcipuum obtinent locum Mercurialia Præcipitata, superimposito Emplastro Calefaciente; sequenti die tollatur quod putrefactum est, atque de novo applicetur Mercurius Præcipitatus, usque dum omnia quæ consumi debent, consumpta sint, i. e., donec omnes infectæ Glandulæ sint ablatæ. Si autem, propter fœtorem inde ortum, aliquis abhorreat ab usu Mercurii, tunc adhiberi possunt Spiritus Urinosi Volatiles cum Cupro in iisdem soluto: hac igitur Solutione, quæ optima est, tangatur Ulcus; vel, ejus loco, sumatur Elixir proprietatis cum Sale Tartari & Aqua pura præparatum.

CA-

CAPUT VI.

De Calefacientibus.

1. CAlefaciens est illud, *quod Corporis Calorem auget*. Quo melius autem hujus operandi ratio nobis innotescat, nonnulla de *Calore in genere* præmittenda sunt.

2. Quicquid ex Frigido fit Calidum, ideo *incalescit*, vel quia *Ignis* actu applicatur ipsi, vel quia motus inducitur ei per *Attritum*. Ad Calorem vero producendum per *Attritum*, tria sunt necessaria; scilicet, 1. Corporum *contactus*: 2. Corporum *motus*: 3. Corporum ad se invicem *pressio*. Hæc autem tria nisi simul concurrant, Calor nequaquam producetur; contactus enim corporum, absque motu & pressione sive attritu, non facit Calorem; attritus quoque levis, i. e., sine notabili corporum ad se invicem pressione, nullum excitat Calorem, saltem qui sensibilem se præbeat.

3. Hinc itaque sequuntur hæcce quatuor *AXIOMATA*.

AXIOM. I. Quo pluribus in *punctis* sese mutuo contingunt *atterentia* corpora, sive, quod idem est, quo majores sunt eorum *superficies* secundum quas se mutuo tangunt, eo, ceteris paribus, major est Calor per *attritum* excitatus.

AXIOM. II. Quo motus corporum *atterentium* est violentior, (ex brevioribus intervallis repetitus, & diutius pro-

protractus,) eo quoque, ceteris paribus, major est eorum Calor.

(*AXIOM. III.* Quo *vis*, qua sibi invicem applicantur hæ *atterentia* corpora, est major, eo pariter magis increscit Calor ipsorum.)

AXIOM. IV. Quo corpus aliquod *solidius* est, (*durius*, magis *elasticum*,) eo, ceteris paribus, ex actuali *Ignis* applicatione, vel alterius corporis *attritu*, validius incalescit.

4. Corpus autem nostrum *calefieri* potest, vel *externe*, vel *interne*. In Corpore nostro Calor excitatur *externe*, 1. Ignis aut corporis alicujus calidi applicatione: 2. Frictione & attritu. Potest vero *interne* Calor excitari, 1. Ab externo excitato Calore. 2. Solidorum ad se invicem attritu, item & simili Fluidorum attritu ad se mutuo. Porro Solidæ partes ad se invicem *atteri* possunt in omnibus Juncturis; quum autem in iis, præter partes ligatas & ligantes, dentur quoque Liquida lubricantia, quæ inter hasce partes adsunt; hinc omnino constat, quod quamdiu Liquidum illud præsto est, Calor non possit ita ab attritu augeri, ut morbosus evadat: quam primum vero Liquor iste deficit, tum, ab attritu partium Solidarum, Calor nimis increscit; ut in Arthritide, Podagra, Scorbuto, &c. 3. Excitari potest Calor a mutua Solidorum & Fluidorum in se invicem actione.

THEOREMATA.

THEOR. I. Si *velocitas* Motus Projectilis augeatur in Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, augebitur etiam & Calor, per *AXIOM. II. & III.* Hinc ergo quicquid Circulationis *velocitatem* adauget, est *Calefaciens*; ac proinde Prima Classis *internorum Calefacientium* continet omnia quæ, vel Solida stimulando, vel Liquida movendo, Circulationem *augent*: qualia sunt *Acria* quælibet; hinc, ex. gr., Spiritus Vini, quatenus stimulat, *Calefaciens* est.

THEOR. II. In Corpore nostro, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Liquidi *densitas* augeatur, Calor etiam augebitur, per *AXIOM. II. III. & IV.* Secunda itaque Classis *internorum Calefacientium* continet ea quæ Fluida *condensant*: hinc etiam Frigus eo plus *calefacit*, qùo plus agit, si modo non supprimat omnem motum; Liquida quippe nostra condensat: ideo post ingens Frigus externum, semper major subsequitur Calor internus; & Hippocrates observavit, *Ventres* (sive *Cavitates* Liquida continentes) *calidiores esse Hyeme & Vere, quam Æstate.* (*a*)

THEOR. III. In Corpore nostro Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Vasa *coarctentur*, Calor augebitur, per *AXIOMA I.* Hinc etiam tertia Classis *Calefacientium* continet, 1. Om-

(*a*) *Aphorism.* Sect. I Aphor. 15.

Omnia quæ Vasa *comprimunt*; ut sunt Vestes arctæ, Stragula densa, Aer gravis, Aqua frigida ambiens, & Frigus: Ergo quicunque Hæmorrhagiis obnoxius est, ista, quantum fieri potest, evitare debet. 2. Quæ Vasa *contrahunt*: (vide *Contrahentia*.) 3. Quæ Vasa *externe obstipant*: dummodo Sanguinis motum non impediant.

COROLLARIA.

COROLL. I. Si Calor augeatur in Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, plane indicat, *Motum Projectilem* auctum esse.

COROLL. II. Si Calor augeatur, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, omnino indicat, *Liquidorum densitatem* auctam esse. Remedia igitur tunc idonea sunt *Rarefacientia.*

COROLL. III. Si, Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, Calor augeatur, Vasa *arctiora* fiant necesse est: hinc valde imminutis Liquidis, Calor tamen perstare potest in aliquot Morbis, ut in *Tabe*; omnes enim Hectici, ob Calorem, exsiccantur; hinc etiam eorum Fibræ rigidissimæ & contractissimæ fiunt, atque, propter *marasmum*, plurima Vasa in ipsis concidunt; & ideo in reliquis Vasis, Fluidum (licet hoc quoque imminutum sit) valde coarctatur.

COROLL. IV. Si *velocitas* Liquidi ejusque *moles* simul augeantur, reliquis iisdem manentibus, tunc erit Calor in

ratione composita utriusque; &, in genere, si supradictorum *duo* quævis augeantur, *tertio* interim eodem manente, tum Calor increscet in *ratione composita* duorum auctorum.

COROLL. V. Si *velocitas* & *moles* Liquidi, nec non *arctatio* Vasorum simul augeantur, summus Calor orietur.

CAPUT VII.

De Frigefacientibus.

1. FRigus excitatur in Corpore per causas oppositas *Calefacientibus*. Ergo Frigus *externum* fit, 1. Corporum *frigidorum* applicatione: hæc vero, ut experientia docet, eo magis frigefaciunt, quo solidiora sunt; sic enim Aqua frigida plus frigefacit, quam Aer frigidus; & Balnea ex Aqua simplici minus frigefaciunt, quam illa quæ constant ex Aqua salina. Huc porro referuntur *Venti*, & *Ventilabra*; quæ Corpus frigefaciunt quatenus Atmosphæræ partem nos proxime ambientem removent, aliamque substituunt; etenim Atmosphæræ pars quæ Corpus aliquod calidum proxime ambit, semper calidior est partibus ejusdem remotioribus. 2. Externorum omnium in nostrum Corpus *attritum* auferendo.

2. Jam vero Frigus *internum* fit, 1. Ab *externo* Frigore. 2. Tollendo, vel minuendo, partium internarum Solida-

rum

rum & Fluidarum *attritum* inter se; ideoque Frigus non potest Corpori conciliari majus (demptis causis externis) quam illud quod a Morte producitur.

T H E O R E M A T A.

THEOR. I. In corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, si Motus Projectilis minuatur, Calor etiam minuetur, sive augebitur Frigus, per *AXIOMA II.* CAPIT. *præcedentis*. Hinc ergo Prima Classis *Frigefacientium* continet ea quæ Motum Projectilem *minuunt*: hic autem pendet a Solidorum *vi contractili*, hæc vero a *stimulo* Solidis applicato: etenim quo major est iste *stimulus*, eo quoque major fit Solidorum *vis*, & e contrario. Quicquid igitur Stimulantium vires destruit, pro Refrigerante habendum est. Itaque frigefaciunt, 1. Omnia *Diluentia*; qualia sunt Serum Lactis, Aqua, Hydrogala, &c. quæ vere cuncta si calide sumantur, melius agunt, penetrando scilicet, & laxando. 2. *Obtundentia*, sive quæ *stimulum acrem* infringunt; uti sunt *Acida* quævis *Alcalinorum* respectu, & *Alcalina* respectu *Acidorum*: Hinc si Calor ab *Acido* fiat, (ut sæpe contingit in Hypochondriacis) tunc *Alcalia* erunt Refrigerantia: si autem *Acre Oleosum* sit causa Caloris, tum *Acida Saponacea* convenient ad refrigerandum; talia vero sunt Fructuum horæorum Succi recenter expressi; quin etiam Calx soluta in

aqua,

aqua, Refrigerans est Alcalinorum Oleosorum respectu. 3. *Involventia*; nimirum ea quæ *Acre stimulans* involvunt: hujusmodi porro sunt omnia *Oleosa* blanda gelatinosa, farinacea, terrestria, pinguia Vegetabilium; hinc Ptisanæ (ex similibus paratæ) optime refrigerant. 4. *Expellentia*; scilicet ea quæ *Stimulans impactum* excutiunt, & extra Corpus derivant: Itaque hoc in casu *Frigefacientia* sunt illa, quæ tamen in se considerata *calefaciunt*; ut Purgantia, Vomitoria, & Diuretica, & Diaphoretica.

THEOR. II. In Corpore nostro, ceteris paribus, si Vasa *minus elastica* fiant, orietur Refrigeratio, per *AXIOM. II. III. & IV.* CAPIT. *præcedentis*. Secunda igitur Classis *Refrigerantium* continet *Laxantia*; quin & inde reddi potest ratio, quare Balnea *refrigerent*.

THEOR. III. In Corpore nostro, reliquis iisdem manentibus, si minuatur tur Liquidi *densitas*, minuetur etiam Calor, per *AXIOM. II. III.* & *IV.* Jam vero Liquidi *densitas* minuitur attenuando, & diluendo. *Refrigerantium* itaque tertia Classis includit *Attenuantia*, & *Diluentia*; qualia sunt Aquosa quæcunque, simul & Nitrum, quod maxime attenuat, hinc omnes Plantæ Nitrosæ hic loci optimæ sunt. Inde patet, cur in Morbis Inflammatoriis, ubi quidem densissimus est Sanguis, adeo laudentu Attenuantia.

THEOR. IV. In Corpore nostro, reliquis omnibus iisdem manentibus, si

Vasa *capaciora* reddantur, minuetur Calor, per *AXIOMA I.* Quarta igitur Classis *Refrigerantium* continet omnia illa quæ Vasorum *capacitatem* augent; uti sunt Humectantia, Laxantia, Aperientia, Deobstruentia. Hinc autem patet, cur tempestas *tonitruosa*, quæ levem reddit Aerem, *frigore* statim semper excipiatur. Inde quoque fit manifestum, quare vestibus *laxis* induti, aut sub stragulis *levibus* in lecto jacentes, *frigidi* simus; nec non cur Homines Vasa *laxa* habentes, ut Obesi & Mulieres, plerumque magis quam alii *frigescant*.

CAPUT VIII.

De Attrahentibus.

1. ATtrahentia sunt ea, *quæ aliquid in Corpore nostro hærens, e loco ubi hæret, in alium attrahendo traducunt.* Hoc autem ut fiat, *tria* necessaria sunt; nimirum, 1. Ut materia *meabilis*, sive ad *motum apta*, reddatur. 2. Requiruntur causæ quæ materiam meabilem redditam *pellant* in locum destinatum, vel quæ loco destinato applicatæ, materiem ad eundem locum *attrahant*. 3. Requiritur ut intermedia via *libera* sit, per quam materies attracta sive impulsa, ad locum destinatum, sine impedimento, pervenire queat.

2. Hinc

2. Hinc igitur *tres* ſunt ſequentes Medicamentorum *Attrahentium* Claſſes.

I. Claſſis continent illa omnia quæ materiam *meabilem* efficiunt: ut 1. Quæcunque Solida *ſtimulant*; de quibus hactenus. 2. Omnia quæ materiam *mobilem* reddunt: qualia ſunt Attenuantia, Reſolventia, & Diluentia; de quibus etiam ſuperius actum eſt.

II. Claſſis complectitur ea omnia quæ materiæ meabilis redditæ *motum* & *translationem* producunt: talia vero ſunt, 1. Quæcunque materiam, e loco unde erat movenda, *pellunt* in locum determinatum: ut (α) Cordis & Arteriarum vis: (β) Frictionis & Compreſſionis motus in Vaſis quæ Valvulis deſtituta ſunt; ita, conſtrictionis ope, Tumores de loco in locum transferuntur. 2. Omnia quæ *reſiſtentiam* minuunt: in loco in quem materies eſt movenda: ut ſunt, (1) Venæ ſectio, & Arteriotomie, ſic, per unam Arteriam, integram Sanguinis maſſam evacuare poſſumus: porro, Scarificationes, Fonticuli, Setacea, Fiſtulæ, Cauteria, & omnia hujuſcemodi Erodentia Remedia huc etiam faciunt, reſiſtentiam ſcilicet auferendo: (2) Frictio; quæ quidem reſiſtentiam tollit quatenus per Venas motum Sanguinis promovet: (3) Quæcunque Aeris externi preſſionem in loco tollunt; ut Cucurbitulæ, & Suctio; hinc Hippocrates, in Pleuritide, voluit latas & amplas applicandas eſſe Cucurbitas, ſcilicet ut omnis inflammatio derivaretur in Cutem. (4) Emollientia: & Laxantia; de quibus hactenus; 3. Omnia *Attrahentia*

Specifica: qualia ſunt Animalia Venenoſa, quæ, Corpori applicata, ſive viva, ſive mortua, ad ſe *trahere* dicuntur ſuæ indolis Venenum. Ita *Scorpio* ſuper vulnus quod inflixit contritus, ut & *Bufo*, vivens aut mortuus admotus, proprium eliciunt Venenum. Sic *Rabidì Canis* Caro vulneri ab eodem inflicto applicata, priuſquam radices nimis altas virus egerit, nonnullos ſanaſſe dicitur. Ita quoque *Lapis de Serpente*, ſi vulneri a Beſtia Venenoſa facto applicetur, ibidem hærere donec totum exhauſerit Venenum, tum ſponte ſua decidere dicitur: narrant etiam quod ſi, poſtquam deciderit, immittatur Lactj, hoc pacto iterum depuretur, virtutemque ſuam recuperet. (*a*)

III.

(a) *Specifica* profecto iſtiuſmodi nuſquam hactenus adeo certa confirmavit experientia, ut ſubleſtæ fidei non habeantur ab emunctioribus quibuſque Medicis: unde quidem hæc, (ſi modo contritum, ſuper vulnus inflictum recentiſſime, *Scorpionem* exceperis) non tantum incerta eſſe ſed etiam vana haud ita temere quis dixerit; eapropter hiſce ſolis confidere, dum & probatiora & efficaciora præſtant, inconſultiſſimum eſſet ædepol! ac omnino temerarium. Quod enim pertinet ad *Bufonem* vulneri ab ipſo inflicto admotum, & *Canis Rabidi* Carnem ſimiliter appplicatam, hæc anilia eſſe commenta meraſque nugas agnoſcunt Phyſici prudentiores bene multi: nec etiam hocce poſterius *Specificum Attrahens* ad curam Hydrophobiæ proponit, in aureis ſuis *Aphoriſmis*, præſtantiſſimus AUCTOR noſter, ſed potius quælibet huc uſque decantata in hoc Morbo *Specifica* merito refellit ac evertit. §. 147. Verum enimvero quid dicemus de *Lapide Serpentis*, cujus vim (in *Textu* memoratam) tantis extollunt encomiis, totque experimentis, ut ajunt, aſſertam ſuffulcire pro-

Vi-

III. Classis continet illa quæ viam mediam *præparant*: qualia sunt, 1. Ea quæ Vasa laxant: 2. Quæ Liquida meabilia reddunt: 3. Quæ, Suppurationem procurando, viam apertam efficiunt.

CAPUT IX.

De Repercutientibus.

1. REpercutientia sunt illa, *quæ materiam hærentem in aliqua Corporis interna Parte, magis adhuc versus interiora propellunt*. Horum autem actio eadem est cum *Attrahentium* operatione, mutatis solummodo terminis *a quo* & *ad quem*.

2. Hinc etiam *tres* dantur Medicamentorum istorum Classes.

I. Classis *Repercutientium* non differt ab *Attrahentium* prima.

II. Classis continet (loco *Attrahentium*, quæ

viribi conentur Auctores quamplurimi; inter quos vero bini potissimum eminent maximi nominis Philosophi, ATH. KIRCHER (*in China illustrata*) & ROB. BOYLE (*in Tract. de Medic. Specif.*)? Huic sane quæstioni jam diu satisfecit FRANC. REDI, in sua ad KIRCHERUM *Epistola de Experimentis Naturalibus*, pag. 3. & seq. luculentisque, apud Aulam Etruscam, captis experimentis evicit, vanas esse penitus, utut adeo jactatas, Lapidis hujusce vires. Eodem super argumento consuli quoque meretur imprimis ENGELB. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic.* Fasc. III. Observ. X. Sect. 2. Ceterum, qui plura de hac re voluerit, conferat adhuc DALE, *Pharmacolog.* pag. 395. *Edit. Londin. in 4. ann.* 1737; ubi quidem variæ Auctorum sententiæ, cum de natura, tum de viribus istius Lapidis collectæ reperiuntur. Confer-

quæ commode nequeunt interne applicari) *Evacuationes* varias, quales sunt *Purgationes* per *Hydragoga*, *Venæsectio*, *Ptyalismus*, &c. quæ vero operantur quatenus materiam e loco revellunt.

III. Classis includit 1. Omnia *actu Frigida*; siquidem Fibræ a *frigore* constrictæ, materiam versus *interiora* propelluut: sic igitur Aqua frigida, Acetum frigidum, &c. hic loci conducunt; quin etiam quo densius & compactius est corpus frigidum, eo melius agit. 2. Omnia *Styptica*, *Contrahentia*, & *Constipantia*, externe applicata.

ferri etiam potest, super hac re, FRIDER. HOFFMANNUS, in *Clav. Pharmaceut.* SCHROD. Lib. V. Sect. I. §. XXXIII. pag. 685. & 686. Porro, quoad naturam hujusmodi Lapidum, qui *Serpentini*, dicuntur, notum est hodie, plerosque (ac forsan omnes) esse factitios, utpore qui, in hanc formam, ex Ossibus quibusdam calcinatis, in India Orientali, effingantur. Hinc ergo patet, dubium admodum esse quod de hoc Lapide apud Auctores passim invenitur, scilicet, illum extrahi e corpore cujusdam Serpentis, quem Lusitani *Cobra de Capelo*, Galli vero *Serpent au Chaperon* vocitant. Vide LEMERY, *Dictionnaire Universel des Drogues Simples*, pagin. 481. *Edit. Parisin. ann.* 1733.

CAPUT X.

De Suppurantibus, & Maturantibus.

1. SUppurantia sunt ea, *quæ Corporis vivi Partem aliquam in Pus convertunt*: Corporis, inquam, *vivi*; quia nemo hactenus usquam Solida vel Liquida

Ca-

Cadaveris in Pus convertere potuit. *Pus* autem est materia spissa, utcunque pinguis, cum Aqua tamen miscibilis, coloris subalbidi, odoris & saporis nullius, modo laudabilis sit.

2. *Suppuratio* nulla fit unquam nisi fracta sint Vasa, ita ut Liquidum effluat; siquidem a nemine *Pus* observatum est unquam ex aliquo rupto Vase effluere statim ab ejus ruptura; verum enimvero Liquidum illud tunc affluens, post aliquod temporis spatium, stagnando, *Pus* evadit; prout hoc inde patet, quod si Vulnus indesinenter abstergeatur, Pus in eo nequaquam inveniatur: ergo Liquidum extravasatum stagnando convertitur in Pus ope caloris; pars etenim liquidissima tum exhalat, Viscosior vero remanens *Pus* constituit; & hoc quidem quamdiu blandum existit; optimum est balsamum; diutius autem commorando, per eundem calorem vertitur in Liquidum tenuissimum, flavum, cineritium, rubellum, tandemque nigrum, acre, erodens, Nervis inimicum.

3. Medicamentum ergo *Suppurans* est quicquid Vascula *rumpit*, Liquidumque *effundit*, effusum cum Solidis fractis *commiscet*, deinde quod maxime liquidum est *dissipat*, tandemque reliqua *movet* & *coquit*.

4. *Suppuratio* requiritur ubi materies impacta *resolvi*, & extravasata *resorberi* non potest. Hæc itaque vitetur ubi materia peccans in Pus converti nequit, ut in Skirrho, Cancro, Exostosi: vitetur etiam in locis unde Pus factum

educi non potest, ut in partibus internis.

5. Omnia *Suppurantia* ad *tres* Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis continet ea quæ Vasa, leniter stimulando, *dissolvunt*: qualia sunt, 1. *Gummi* partes aromaticas & mobiles habentia; ut Gummi Ammoniacum, Elemi, Bdellium, Galbanum, Opopanax, Sagapenum, Myrrha, Tacamahaca, &c. 2. *Cepæ assatæ* cum Farina & Oleo junctæ. 3. *Mel* cum aliis mistum. 4. Quædam *Plantæ*; ut Laurus, Chamæmelum, Crocus, Melilotus, Sambucus, &c.

II. Classis includit ea quæ partes antea stagnantes & alias seperatas inter se *jungunt* per Vim Vitæ superstitem: istud autem fit ope *Attrahentium*, quæ mobiles Liquidorum partes *determinant* ad locum ubi Pus fieri debet. Huc igitur pertinent, 1. *Aquosa* omnia tepida, quæ Vasa *laxant*; unde major oritur motus ad locum supradictum. 2. *Humectantia*, sive *Aquosa viscosa*, ut Anagallis, Lens Palustris, Nymphæa, Parientaria. &c. quæ vero cuncta partes aquosas & glutinosas continent.

III. Classis complectitur ea quæ Liquida in locum determinatum mota *coercendo*, impediunt ne, per Corporis calorem, nimis *dissipentur*. Huc itaque spectant omnia quæ *Poros* sic occludunt, ut materia ibidem retineatur, moveatur interim, nec tamen exhalari possit: hæc autem sunt Emplastica; uti 1. *Gummi aromatica*, respectu partis glutinosæ, & inertis at vero respectu partis acris & volatilis stimulando agunt. 2. *Mel* co-

ctio-

ctione tenax redditum. 3. *Farinæ* omnes ex *Fabis*, *Pisis*, *Ciceribus*, *Lino*, *Frumento*, &c. 4. *Ficus*, præsertim si pars acrior igne leni expulsa sit. 5. *Ceræ*. 6. *Ovorum Vitelli*. 7. *Butyrum* recens. 8. *Pinguedines* omnium Animalium. 9. *Olea* blanda expressa. 10. *Herbæ Emollientes* dictæ.

COROLLARIA.

COROLL. I. Quum *tria* sint ad *Suppurationem* necessario concurrentia, hinc patet, quantus sit illorum error, qui Medicamenta quædam, *absolute* & *in se* considerata, semper habent pro *Suppurantibus*; quandoquidem talia revera non sint, nisi quatenus cum aliis *conjunctim* applicantur.

COROLL. II. Formulæ *Suppurantium* variæ præscribi possunt, atque debent, prout materia suppuranda magis minusve mobilis est, magis minus-ve sub Cute profunda, prout existit in parte magis minus-ve glandulosa. Itaque si suppuranda sit *ingens* Inflammatio, tunc omissis primæ Classis Medicamentis, ea solummodo secundæ ac tertiæ debent adhiberi; si vero materies adsit *lenta*, & Vis Vitæ *debilis*, tum primæ Classis *Suppurantibus* opus est.

6. Jam sequuntur *Suppurantium* Formulæ, pro *tribus* diversis Classibus.

(1) Ad suppurandam Inflammationem valde *calidam*,

℞. *Acetosæ recent.* M. iv:
Butyr. recent. ℥ ij;

Farin. Secal. q. s.

M. F. Cataplasma igne lenissimo.

Acetosa resistit *alcalinis*, & *Farina Secalis* in calore omnium facillime *acescit*; in Inflammationibus autem valde calidis Liquida semper tendunt ad *alcalinam* naturam; eapropter hæcce Formula optima est ad Bubones in Peste: porro non major additur *Butyri* quantitas, quia gravius Emplastrum non est adhibendum, ob Gangrænæ metum.

(2) In *frigido* casu, sive Tumore *frigido*, cum *inertia* Vitæ ac hærentis Liquidi,

℞. *Flor. Chamameli*,
Sambuci,
Meliloti, ana ℥ ij,
Croci ʒ ß;
Gummi Galbani (in Vitello Ovi soluti)
Olei Chamam. ana ℥ j;
Farin. Orob. q. s.

M. F. Cataplasma.

Methodus ista *Gummi* solvendi, maxime convenit in casibus ubi *aperiendum* est. Hæc autem Formula est optima ubi Skirrhi metus adest.

(3) Ad Glandulas skirrhosas in Pus convertendas,

℞. *Mellis ad tenacitatem cocti*,
Ficuum recent. contus. ana ℥ ij;
Ceparum sub ciner. assat. ℥ iv;
Ol. Lilior. Alb. q. s.

M. F. Cataplasma.

Hæc Formula *Suppurationem*, absque magna inflammatione, eleganter promovet: si vero Tumor adsit *lentus*, ut

in

in Bubone Venereo, tunc alia opus est Formula.

7. *Maturantia* proprie sunt illa, *quæ Suppuranda ita solvunt, ut tota materies in unum locum coeat, sine divisione aliqua aut separatione per cellulas facta, eo scilicet fine, ut Emissario facto, omne Suppuratum una vice expellatur.* Quum autem *Suppuranda* nihil aliud sint, quam Solida semi-fracta & Liquida stagnantia, hinc etiam *Maturans* aliud non est, quam *Suppurans* tamdiu applicatum, donec omnia *resoluta* fiant.

8. Ceterum, factam esse novimus *Maturationem*, ex summa Partis mollitie & fluctuatione. Quo vero diutius materia suppuranda clausa manet, eo facilius coquitur: & quidem summopere curandum est, ut omnes partes induratæ circumquaque molles evadant, antequam aperiatur Cutis; hac enim semel aperta, haud facile potest ad *Suppurationem* duci quod prius suppuratum non erat.

QUARTA CLASSIS

De Medicamentis Topicis.

CAPUT PRIMUM.

De Topicis in genere.

THEOREMATA.

THEOR. I. T*Opicum* eſt *Medicamentum locale, quod ſingulari Corporis Parti medetur, actione ſeu vi quadam ei Parti propria & dicata.*

THEOR. II. Topicum igitur omne debet habere talem actionem ſive vim, quæ *ſpecifice* emendet Solida & Liquida Partis illius cui dicatur.

THEOR. III. Hoc vero præſtat, vel quia *mole* ſua tendit ad eam Partem; vel quoniam eo itura ſic *præparat*, ut, quando ad hunc locum delata fuerunt, *topice* agant. Hinc etiam duplex datur *Topicum*; ſcilicet, vel quod ſua mole atque ſubſtantia Parti applicatur, & ibi agit; vel quod præparat alia quæ ad Partem mittuntur. Sic, ex. gr. *Cephalicum* dicitur illud quod Stomacho receptum, & ad Caput delatum, in idem operatur; vel quod Sanguinem, alias ine-

ineptum, ita præparat & disponit, ut Capiti prosit ac medeatur.

THEOR. IV. Quicquid ad Partem aliquam vadit, vel eo tendit lege *Circulationis* universalis, vel per aliam *vim* quandam eo determinatur.

THEOR. V. Lege *Circulationis* universalis nullum dari potest *Topicum*, nisi eidem insint conditiones aliquæ, *mechanicæ*, ut universali Motu magis in hunc, quam in alium locum eat. Sic, v. gr. si Globulus unus ex *Mercurio* & alter ex *Cera* constans e Corde simul projicerentur, hisce Globulis tales insunt conditiones, ut prior versus superiora, posterior versus inferiora feratur: quippe *Mercurii* Globulus, cum sit gravissimus & solidissimus, motum suum in linea recta diu conservabit, ideoque in Caput feretur: *Cereus* interim Globulus, cum sit levissimus, motum suum sursum & in linea recta cito amittet, ac versus inferiora detrudetur. Hujus autem Asserti veritas evinci potest ex doctrina Projectionis Liquidorum per Fistulas: patet ergo talia Medicamenta dari posse. (*a*)

THEOR. VI. Determinatio ad *locum* obtinetur Medicamentis *Attrahentibus*; de quibus vero superius actum est.

THEOR. VII. *Topica Specifica* vocata, quæ operantur (uti jam dictum est) aut ipsi Parti *applicaoa* aut eo itura *præparando*, omnia agunt vel laxando, vel stimulando, vel contrahendo, vel condensando, vel movendo, vel attenuando, &c. juxta doctrinam hactenus

(*a*) Confer ROBERTI BOYLEI Tract. de *Mecina Hydrostatica*.

nus expositam de medicamentorum Operatione.

THEOR. VIII. Hinc igitur clare patet, vim *Topicorum* in *determinatione* ad certum *locum* consistere.

THEOR. IX. Adeoque tota *Topicorum* doctrina consistit in descriptione Causarum *determinantium*.

THEOR. X. Topica omnia, ab Effectu suo, in *calida* & *frigida* dividi solent.

(Hisce porro præmissis Theorematibus de *Topicis in genere*, superest ut de iisdem *in specie* jam agamus.)

CAPUT II.

De Cephalicis.

1. CEphalica dicuntur ea, *quæ Cerebrum peculiariter spectant, non autem alias Capitis partes*. Jam vero *Cerebri* Functiones duæ sunt, nimirum, (α) Spiritus animales *secernere*, ac (β) eosdem postea *distribuere*: verum ut hæ Functiones recte procedant, requiritur Vasorum adaptatio, & Liquidorum debita solutio; hinc ergo quicquid Vasa adaptat, & Liquida debite dissolvit, *Cephalicum* est.

2. *Cephalica* sunt autem duplicia; nempe, 1. *Calida*, scilicet ea quæ tenui oleo, sale, spirituque abundant: omnia igitur *Attenuantia* huc pertinent, imprimis vero quæ simul odore & sapore grata sunt; ut Abrotanum tenuifolium, Betonica, Chamædrys, Calamintha, Lavandula, Majo-

Majorana, Melissa, Mentha, Origanum, Rosmarinus, Salvia, &c. Huc etiam spectant Insecta quædam, ut Aselli; item Spiritus Castorei nec non Sal Volatile Oleosum, Olea Aromatica &c. 2. *Frigida*, nimirum illa quæ odore grato nares afficiunt absque calore; qualia sunt Lilium vulgare, Lilium Convallium, Rosæ, Violæ, &c.

CAPUT III.

De Ophthalmicis, *Odontalgicis*, *Otalgicis*, *& Stomaticis*.

1. OCuli Functio est *videre*; & quicquid hanc impedit dicitur *Oculi* Morbus: ut sunt *Palpebrarum* Vitia ex paralysi vel tumore oriunda (quæ vero non differunt a Morbis ejusdem nominis in aliis Partibus); læsio vel inflammatio *Corneæ*, ejusdem phlyctænæ, hydatides, color non naturalis, opacitas, exulceratio, cicatrix, corpus ei interne accrescens; quæ quidem omnia non alia ratione consideranda sunt, quam si Partem aliam quandam infestarent. *Oculus* porro non videt, qui in suis Humoribus aliquid habet mali, v. gr. Suffusionem seu Cataractam, &c. vel propter Optici Nervi Vitia; vel quando Lymphatica, per Tunicam Retinam largissime (uti demonstravit (a) Ridle

---

(a) In sua *Anatomia Cerebri*, Londini *anglice* ab ipso edita in 8. ann. 1695. deinde vero in *latinum sermonem* ab alio translata; & impressa Lugduni Batavorum, anno 1725. *in* 8.

dleyus) dispersa, tument: in his autem ultimis casibus, cum nihil externe possit applicari, præcipuum Remedium est *Mercurius*, ad Salivationem excitandam, ut par est, exhibitus; non tamen quod in Oculum *specifice* agat, sed universali in totum Corpus operatione. *Oculus* etiam peccat quoque si Vascula Humorem Aqueum resorbentia, eundem reducere non possint.

Ceterum, in his omnibus omittendi sunt *Specificorum* tituli; sed inquirendum est, quid vitii in Solidis & Fluidis hæreat; atque medela ex Indicationibus generalibus institui debet: hoc vero maxime videtur inculcandum; quoniam vel optimi Medici *Specificorum* titulos nondum omittere possunt, at semper existimant aliquid *specifice* requiri; cum tamen revera nulla sit proprie differentia, an hæreat Inflammatio in Oculo, an autem in Manu, &c.

Hinc igitur *Ophthalmica* dicenda sunt ea, *quæ sanguineas, serosas seu lymphaticas, & nervosas Inflammationes tollunt.* In omnibus enim par ubique ratio datur.

2. *Odontalgica* sunt illa, *quæ Inflammationes sanguineas arteriosas, Inflammationesque in Vasis Lymphaticis, vel in Nervis, auferunt, & hoc pacto Dentium dolorem compescunt.* Hinc etiam Purgantia laxantia, ut & Opiata, quandoque *Odontalgica* fiunt.

3. *Otalgica* sunt ea, *quæ dolores Aurium sedant.* Hæc autem rursus includunt omnia illa quæ tollunt Inflammationes istas triplices supra memoratas.

4. *Sto-*

4. *Stomatica* vocantur illa, *quæ Morbos Oris curant*. Hi vero Morbi communes ſunt Ori cum aliis Partibus; adeoque Medicamenta nihil *ſpecifici* ad hoſce Morbos habent.

CVPUT IV.

De Arteriacis

1. ARteriæ nomen Veteres dedere Laryngi, (ſeu proprie Canalibus illis durioribus qui Pulmonem ingrediuntur (*a*), quos Recentiores Aſperam-Arteriam appellant;) & vocarunt *Arteriaca* illa Remedia, *quæ Morbos Laryngis & Bronchiorum tollunt* (a), *in ſpecie vero eorum Aſperitatem*: qualis in *Tuſſi* frequens eſt, oriturque a penuria vel defectu Liquidi quod ibidem ſecernitur; unde fit ut Filamenta Nervoſa nuda & arida remaneant.

2. *Arteriaca* igitur Medicamenta ſunt ea quæ ſimile Liquidum ſuppeditant: ut 1. *Oleoſa* omnia *blanda*, lente deglutita. 2. Omnia quæ ſpecie *blandi Vaporis*, in Pulmones cum Aere recipi poſſunt; ut Decocta Farinacea & Emollientia: huc etiam referuntur Emulſiones, Linctus, Syrupi, Succi inſpiſſati; imprimis vero talia parata ex Amygdalis dulcibus, Se-

---

(*a*) Confer. GALENUM, Lib. 6, *de* HIPPOCR & PLAT. *Decr.* Cap. 9.

(*a*) Idem, Lib. 7. *De Compoſ. Medicam. ſec. Loc.* Cap. 1. Videſis etiam CASP. HOFFMANN. *Inſtit. Med.* Libr. 2. Cap. 13. Sect. 2.

Seminibus Papaveris albi, Seminibus quatuor Frigidis majoribus, & minoribus, Nucibus Coquo, Juglandibus, Avellanisque recentissimis, & Pistaciis; ex quibus Oleum, vel expressione, vel in Emulsionibus, educitur. 3. *Arteriacorum* omnium princeps est *Opium*; quod quidem, titillationis sensum auferendo, Tussim sedat: hac autem sedata, Liquores in Arteria-Trachea & Bronchiis secreti, ibidem commorantur, eademque lubricantes, acrimoniam tollunt. *Arteriaca* proinde sunt omnia illa quæ *Aussim* compescunt.

CAPUT V.

De Thoracicis.

1. PUlmonum Functio duplex est; scilicet *Respiratio*, & Sanguinis *propulsio* in Ventriculum Cordis sinistrum. Quæcunque porro duas hasce Functiones promovent, *Thoracica* solent appellari: sed revera vix ulla dantur *Thoracica Specifica* proprie sic dicenda; ea quippe omnia quæ hoc nomine donantur, simili plane ritu agunt ac alia Medicamenta, nimirum, attenuando, inspissando, stimulando, &c. Sic enim Hyssopus, Majorana, Pulegium, Scordium, Sulphur, &c. quæ *Thoracica* vocantur, attenuando solum operantur; tum vero pro *Thoracicis* habenda sunt, quum Sanguis Venosus adeo

adeo viscidus est, ut per Pulmones vix fluere possit: ita quoque Pulmonaria optimum est Remedium *Pulmonicum*, quando Sanguis nimis acer & velox demulceri ac inspissari debet.

2. Si quicquam autem pro vero *Thoracico* sit habendum, *Aer* ipse est illud, quatenus scilicet *Vaporibus* quibusdam imprægnatus intra Pulmones recipitur: itaque, 1. Quando Lympha nimis tenuis & acris ex Vasis Lymphaticis nimium laxatis in Pulmones dilabitur, ut in Coryza, tum *Suffumigia* ex Mastiche, Thure, Benzoe, sunt optima Pulmonica. 2. Si adsit Exhalatio quedam alcalina, & calefacientis acrimoniæ, ut in Peste, Variolis, ac Febribus malignis, tunc verum Pulmonicum est *Vapor* Aceti Vini Rhenani, vel Pulveris Pyrii, per Arteriam-Asperam exceptus. Ubi Spiritus Vitrioli, aut Aquæ-Fortis effluvia Pulmones invadunt, (unde sæpenumero Peripneumoniæ graves, & Asthmata fiunt) optimum Pulmonicum est Urinæ putrefactæ *Vapor* statim Ore receptus; a quo quidem Vapore ipsum acidum Pulmones infestans convertitur in Sal Volatile innoxium. 4. Si materia spissa & acris Pulmones occupet, eorumque meatus infarciat, optimum Pulmonicum est *Vapor* Aquæ calidæ cum pauxillo Salis Tartari & Urinæ admisto, ut & cum Herbis laxantibus & stimulantibus. 5. Quando nimia Siccitas atque lenta Crassities inest, tunc temporis diluendum est per *Vaporem* Aquæ tepidæ; applicando nimirum ægri Naso Spongiam eadem Aqua madefactam

si-

ſimul & ipſi præcipiendo, ut inſpiret per Naſum, expiret vero per Os.

CAPUT VI.

De Cardiacis.

1. C*ardiacorum* hiſtoria difficilis eſt admodum; quoniam imprimis id quod uni Cardiacum eſt, idem ſit alteri Venenum. Jam vero *Cardiacum* vocamus illud quod Vires *Corporis* potius quam *Cordis* auget: hanc autem diſtinctionem facimus, quia augeri poſſunt Vires Cordis in ſanitatis detrimentum; etenim in Febre inflammatoria ſi Vis Cordis augeatur, inde ſequetur Corporis debilitas, cui ſuccedere poterit mors ipſa.

2. Per *Vires* autem intelligimus Potentias Corporeas, quæ Muſculos & Liquida movent: hinc *Vires* ſunt duplices, nempe, *animales*, & *naturales*. Itaque *Cardiacum eſt proprie quicquid auget Vim animalem movendi Muſculos, & Vim naturalem movendi Liquida.*

3. Vis animalis movendi Muſculos omnino pendet a Spirituum Animalium in Cerebro debita ſecretione; atque hæc a debito Liquidorum per Vaſa motu. Ad hunc vero motum requiritur, 1. Ut Cordis *vis contractilis* Liquidum ita pellat, ut ejuſdem adſit *copia* ſufficiens in qualibet Corporis parte. 2. Ut Vaſa *apta* ſint ad Liquidum tranſmittendum. 3. Ut Liquida ſint *meabilia*, ſive ad fluendum idonea.

4. Hinc

4. Hinc etiam ad *tres* Classes sequentes *Cardiaca* reducimus.

I. Classis continet ea quæ in *Spiritus Animales* agunt, 1. Materiam iis producendis *aptam* præbendo: hæc autem materia proxime accedit ad Albumen Ovi (*a*); siquidem homines ii observantur esse robustissimi, quorum Serum ad Albumen Ovi proxime accedit: unde quidem patet, originem Spirituum Animalium esse ab Alimentis ita mutatis, ut proxime ad Albumen Ovi accedant, ita vero per Circulationem attenuatis, ut ad Ignem concrescant. Porro materiam Spirituum præbent maximam Cibi Potusque leves ac nutrientes, sapore vel ipsis infantibus grato, similique odore prædití: ut sunt Lac, Juscula Animalium sanorum diluta, Vina imprimis odorata, Cerevisiæ bene fermentatę, Fructus Horæi maturi, grati & odorati; sicut Uvæ maturæ, Ribesia, Cerasa, præcipue nigra, Mora, Poma, Melones, Mala Persica, Aurantia, &c. 2. Spiritus in hunc illumve Musculum divagantes *determinando* in Cerebrum ac Cerebellum; istud vero faciunt omnia Antispasmodica, suffocationes hystericas & hypochondriacas tollentia; quæ quidem omnia operantur vel stimulando, vel attrahendo, vel laxando. 3. Spiritus quiescentes *exsuscitando*: hæc præ-

(*a*) Confer GUILIELMI HARVEI Exercitatio- *de Generatione Animalium*, Exercitat. xii, xxxvii, & lx, ubi agitur de *Albumine Ovi*, nec non Exercit. lviii, ubi sermo est de *Nutritione Pulli in Ovo*; simulque MARCELLI MALPIGHII Tractatum *de Ovo Incubato*, ut & Tractat. *de Formatione Pulli in Ovo*.

præstant cuncta sapore & odore grato donata; ut Aromata quævis, præsertim Orientalia balsamica; scilicet, Cinnamomum, Nux Moscata, & Macis, Caryophylli, Zedoaria, Galanga, &c. item Cortex Aurantiorum, Citri Chinenses, gratus odor Pomorum Granatorum, Abrotanum, Melissa, Thymus, Lavandula, Rosæ, Jasminum, Lilium Convallium, Lilium album, Grana Kermes, Crocus, &c. Huc etiam pertinet Opium (*a*); item huc spectant omnia Vina generosa, Spiritus Vini, Sales Volatiles Alcalini Oleosi, aromatici, & omnes Compositiones ex his factæ; Olea cuncta aromatica Essentialia, Tincturæ, Elæosacchara, Syrupi, & Confectiones hujusmodi.

II. Classis continet illa quæ in *Vasa* agunt, ea nimirum transmissioni Liquidorum apta reddendo: talia vero sunt 1. Quæ Vasa plus æquo stricta *laxant*; sicut Balnea, quæ quidem hoc sensu *Cardiaca* dici merentur. 2. Quæ Vasa nimis laxa *roborant*, iisque elasticam vim deperditam restituunt; qualia sunt Austera omnia: itaque Cortex Peruvianus, Poma Cydonia, Chalybs, Vinum austerum, &c. munus *Cardiacorum* obeunt in iis quibus Vasa inertia & flaccida sunt; iis autem qui strictis donantur Vasis lethalia evadunt: sic igitur, in Morbis la-

(*a*) Quatenus scilicet *attenuando* Sanguinem, modo recte administretur, Spiritus animales quiescentes *exsuscitat*. De hac autem *Opii* attenuatrice virtute, conferri omnino merentur Argumenta & Experimenta clarissimi **FREIND**, *Emmenolog.* Cap. ult.

laxissimis Virginum, Chalybs optime conducit; verum idem in Morbis Acutis, ubi Vasa sunt constricta, skirrhos insanabiles aut mortem arcessit.

III. Classis includit iila quæ in *Liquida* circulantia operantur, scilicet ea vel *diluendo*, vel *incrassando*, prout nimis crassa, nimium-ve diluta sunt: jam vero si Liiquida diluenda sint, vix melius datur *Cardiacum*, quam Aqua moderate calida.

CAPUT VII.

De Carminantibus.

1. CArminare significat demulcere *Carminibus*: Veteres enim existimabant, Poetas, ope suorum *Carminum*, demulcere posse Dolores & Motus nimis vehementes, hinc *Poeseos* æque ac *Medicinæ* inventor habitus est Apollo.

2. *Carminans* autem proprie est illud, quod *Flatus una cum Doloribus Intestinorum tollit*. Quapropter explicaturo vim Medicamenti *Carminantis* inquirendum est, quomodo *Dolor* & *Flatus* in Intestinis simul occurrant, ac unde generentur.

3. *Dolor* in genere oritur a *distractione* nimia Fibræ sensilis (*a*): *Flatus* vero supponit hærere in Intestinis materiem liquidam *elasticam*, calore rarefactam, & per *vim* aliquam ibi retentam, quæ tan-

(*a*) Super hac re vide plura in PARTE I CAP. VI. *de Solventibus, sive Dolorem sopientibus.*

tandem, hac *vi* ſuperata, magno cum impetu erumpit.

4. Materies hæc liquida *elaſtica* eſt *Aer* ipſe, qui quidem erumpit vel ſuperne, vel inferne, atque ruit per Inteſtina nunc in hanc, nunc in illam partem; unde fiunt Borborygmi: adeoque *Flatus* in Morbis dantur triplices, nempe *Ructus*, *Crepitus*, & *Borborygmi*.

5. Hæc autem materies *elaſtica*, ſcilicet Aer, ingreditur in Corpus per Oeſophagum, & per Inteſtina tranſit, unde, modo ibidem non coerceatur nec calore rarefiat, abſque Doloris & Flatuum productione per Anum exit; ſi vero coerceatur, tunc horrenda creat ſymptomata: porro coercetur, vel ab externa vi comprimente, prout in Virginibus Abdomen ſibi valde comprimentibus ſæpius obſervatur; vel a Fibrarum contractione, ut in ſpaſmis Fibrarum Inteſtinalium ſive primarum Viarum contingit: ita Sphincter Oeſophagi ſeu Gulæ ſæpe contrahitur ſpaſmodice, ut in Hyſtericis; hinc Aer ibidem includitur, rarefactus vero Oeſophagum vehementer extendit; unde tunc Aſpera-Arteria comprimitur, atque ſic oritur ſuffocationis metus; imo revera, pro momento, quandoque ſuffocantur Hyſtericæ Mulieres: & hinc facile ſatis explicatur, undenam in eis procedat Abdominis tumor. Hujuſcemodi conſtrictio nonnunquam accidit circa Ventriculi Orificium utrumque, unde Stomachus admodum diſtenditur: tale quid etiam fit, ſi ſpaſmus aliquis ſucceſſive nunc hanc, nunc il-

illam partem Oesophagi occupet; indeque perfectissimus sensus *globuli* ad Gulam ascendentis excitatur: idem quoque contingit, si Intestinalis Fistulæ pars aliquando constringatur. His autem omnibus Doloribus medetur *Flatus* expulsio.

6. *Carminativa* sunt igitur ea quæ *spasmos* ejusmodi tollunt; unde fit ut *Carminantia* sint Medicamenta Laxantia & Aperientia: hinc igitur Aqua moderate calida, affatim epota, Olea similiter calida, Spiritus Volatiles Oleosi, Antispasmodica omnia, Motus externi, Balnea, & Fomenta huc pertinent; omnium vero summum est Opium.

7. *Spasmorum* autem dictorum in primis Viis *causæ* sunt, 1. Morbi nonnulli qui Liquidum Nervosum magis ad unam quam ad aliam partem determinant. 2. Venena, sive acria Ingesta; quæ quidem tormina, flatus, & tumores violentissimos frequenter excitant, eosque sæpe tantos, ut Intestina inde crepent: etenim si vis caustica sese applicuerit alicui parti Intestinalis Fistulæ, illa se contrahet & constringet; unde Liquidum elasticum includetur, calore rarefiet, atque Dolores excitabit, Spiritibus interim ingenti copia ad locum dolentem (uti in omni Dolore fieri solet) ruentibus; hinc orietur contractio violentior. Hoc igitur in casu *Carminantia* sunt ea quæ vel *Venenum* extinguunt, vel *pressionem* & *fluxum* Nervosi Liquidi versus affectam Partem imminuunt; ut Opium, omniaque Opiata, quæ vero tunc temporis eadem fere ratione operantur ac Ve-

næ-sectio in Inflammatione, impetum scilicet minuendo.

8. *Carminantia* porro *calida* agunt quatenus stimulant, motumque excitant per totum Intestinorum tractum; unde quidem contractio, & Aeris interceptio tolluntur.

CAPUT VIII.

De Anthelminthicis.

1. VErmes græce dicuntur Ἕλμινθες; hinc *Anthelminthica* vocantur ea Medicamenta, *quæ Vermes seu Lumbricos, aut necant, aut expellunt.*

2. Loci vero in quibus præcipue nidulantur ac repunt Vermes, sunt Ventriculus & Intestina omnia (raro tamen adsunt in Colo, nisi dum per hoc Intestinum transeunt): hos autem locos *Lumbricorum* esse latebras probat titillatio quam ipsi excitant in Stomacho & Intestinis, eorumque per Vomitum & sedes rejectio. (*a*)

3. An-

(a) *Vermes* sunt Animalcula diversi generis, in Humano Corpore, ex Ovulis Insectorum genita. Quum enim varii generis Muscæ & Insecta, post fœcundum inter se coitum Ovula sua *sparmatica*, plus minusve copiose in Edulia quam-plurima, v. g. Herbas, Flores, Fructus, alias-ve res esculentas aut potulentas deponunt; & hæ deinde res, dictis sordibus *spermatico-verminosis* inquinatæ, sive ab Hominibus, immediate comeduntur, sive a Brutis in Hominum escam cedentibus devorantur, tum simul hujusmodi Ovula in Hominum Corpora transmittuntur. Adde quod Aerem ipsum, quem respiramus, ac deglutimus, Insectorum Ovulis uberrtim

3. *Anthelminthica* porro Medicamenta ad *binas* Classes sequentes reduci possunt.

Q 2 I. Clas-

tim etiam scatere, Physicorum recentiorum experimentis jam satis innotuerit; unde quidem fit, ut id genus Ovula, tum simul cum Cibis & Potulentis, tum etiam cum Aere deglutita, quinimo quandoque forsitan cum aliis *Vermibus*, qui in rebus continentur antedictis, Corpori nostro ingesta, ibique blando Ventriculi, Intestinorum, aut aliarum partium fotu & calore vivificata, in Reptilia Animalcula convertuntur (quemadmodum extra Corpus hoc etiam evenit), idque longe magis & frequentius in tenellis Puerorum, quam robustioribus Adultorum *stomachis* & *visceribus*. Ejusmodi porro *Vermes* in diversis hinc Corporis Humani partibus gigni observantur: quippe deprehensi sunt profecto non tantum in Ventriculo, & Intestinis, sed quoque sat frequenter in Hepate, Renibus, Vesica, Pulmonibus, Pericardio, Cerebro, Dentibus cavis, &c. Quin etiam, in imis Ossium Cavitatibus, Crysalidum seu Nympharum exuvias detexit celeberrimus RUYSCHIUS: (confer ejus *Adversar. Anatom.* Dec. III. pag. 18. & seq.) Idem porro clarissimus AUCTOR notandum esse dicit alibi, (scilicet in *Adversf. Anat.* Dec. I. pag. 18.) „ quod in Humano Corpore generentur *Vermes* tam diversa forma discrepantes inter se, ita tamen differentes ab omnibus aliis in Natura rerum unquam repertis, ut nusquam iis similem ullum conspicere detur extra Corpus Hominis; quorum interim nonnulli in plurimarum exporriguntur ulnarum longitudinem. Hos igitur non ex Ovulis *deglutitis* originem ducere, sed potius in eodem Corpore natos, ex Ovis simul in nobis *generatis* cum reliquis Corporis nostri partibus, verisimile admodum esse putat. „ Istud vero quadrat ad sententiam HIPPOCRATIS, compluriumque magnis nominis Physicorum, ac imprimis expertissimi Medici Parisiensis NICOL. ANDRY, qui de *Vermibus in Humano Corpore genitis* egregium Tractatum idiomate Gallico conscripsit. Jam vero quomodocunque nascantur *Vermes* in nobis, omnium frequentissime deprehenduntur illi de quibus sermo hic loci habendus est, qui quidem in Intestinis sæpissime, & in Ventriculo nonnunquam

In-

I. Classis continet ea quæ, uti docet experientia, *Vermes necant*: qualia sunt,

1. *Olea*

satitant. Horum autem a Medicis *tres* vulgo distinguuntur species: nimirum (1) *Lumbrici Teretes*, græce Ἕλμινθες Στρογγύλαι. (2) *Lati*, grecæ Πλατεῖαι, aliquando Κειρίαι, item Ταινίαι, i. e. *Fasciæ*; unde & *Fasciati* quoque nuncupantur, ex eo quod *fasciolam* seu *vittam tenuem* exacte referant, exceptis Capite & Cauda, quæ in acutum desinunt. (3) *Minuti*, græce Ἀσκαρίδες, quod nomen iis unice tribuit GALENUS in *Exegesi*. Porro *Lumbrici Teretes* omnium frequentissimi sutn, ac notissimi, & in tenuibus potissimum Intestinis copioso plerumque numero, generari solent, unde sæpe in Ventriculum ascendunt, & per Os quandoque, ac etiam per Nares, rejiciuntur, quanquam sæpius per vias inferiores, modo vivi, modo extincti, deturbentur: Infantibus autem admodum sunt familiares. Ceterum *præsentiam* Animalculorum hujusmodi in Pueris haud ita facile semper cognoscere datur; quandoquidem Signa & Symptomata, quæ ab eis producuntur, plerumque sint cum aliis Morbis communia. Verum tamen *Morsicationes*, *Rosiones*, atque *subita & intermittentia Tormina Ventris*, *præsertim jejuno Stomacho*; aliqualis dein *Macies*, *Faciei Pallor*, *Cavitas circa Oculos*, *Inquietudines nocturnæ*, & *Insomnia gravia*. *Fricationes Narium frequentes*, *Fœtor ex Ore prodiens*, *Tussicula sicca*, quandoque cum *Dispnœa*; subinde etiam *Febricula Lenta non sine Siti*, *Horrores*, *Cephalalgiæ*, *Cardialgiæ*; interdum *Animi Deliquia*, *Tumor & Tensio abdominis*; *Singultus*, *Nausea*, *Vomitus*, *frequens ad Ventrem Manuum admotio*, *Cessatio Torminum post Cibi ingestionem*, *Voracitas nimia*, *Dejectiones colore griseo infectæ & argillæ dissolutæ similes*, *Urina* denique *cruda & turbida*, *fere instar Latis*, Signa solent esse horum *Vermium* latentium: quamvis tamen hęc omnia quandoque varia admodum existant; nullum est enim adeo peregrinum Symptoma, quod a *Lumbricis* interdum non oriatur; uti quidem testantur Practicorum Observata. Jam vero si *Prognosin* spectemus, *Vermes* aliquando diutissime in Humano Corpore possunt hospitari, sine notabili noxa aut molestia: verum tamen sæpe contingit, ut inde

1. *Olea* cuncta immediate *Lumbricis* applicata; quæ quidem, omnes eorum

Q 3 Tra-

de sævissima producantur Symptomata; Sicuti *Fames Canina*, *Sopor*, *Delirium*, *Febres Continuæ*, *Lentæ*, atque *Hecticæ*, imo non raro illæ quas *Malignas* appellitant, una cum *Motibus Convulsivis* & *Epilepticis lethalibus*; vel Intestina aut Stomachus *perterebrantur* a *Lumbricis*, indeque *mors* subsequitur: verbo dixerim, gravissima quæque Symptomata hinc oriri possunt. *Vermes Lati* omnium rarissime occurrunt; siquando vero, tunc temporis hoc Signum est *peculiare* cum aliis *communibus*, quod simul cum Fæcibus Alvinis prodeant corpuscula *Cucurbitæ Seminibus* analoga (quæ quidem *Lumbricorum Latorum* videntur Excrementa esse): horum autem longitudo ad plures ulnas sæpius extenditur; nec etiam numerosi in Intestinis adsunt, sed unicus ut plurimum (qui vero propter ea *Solium* audit), vel bini quandoqne ibidem hospitantur. Ceterum, si quis de hisce *Vermibus* plura voluerit, adeat AUTORES qui de hoc expresse egerunt argumento, præsertimque DAN. CLERC LER, *Histor. Latorum Lumbricorum* Ultimo breves illi ac minuti *Vermiculi*, quos *Ascarides* vocitant, numerosissimi & acervatim in Intestino Recto gigni & congregari solenr. atque, magnitudine & crassitie, imo tota fere figura sua, *acubus* similes existunt: hi porro simul cum Excrementis vivi ex Ano protruduntur; Infantibus vero Puerisque valde sunt familiares, & Adultis etiam aliquando: Signum autem pathognomonicum infestantium *Ascaridum*, est *Pruritus in Podice vix tolerabilis*, *cum frequenti molestoque Tenesmo* seu *desidendi cupiditate*; quin & interdum ita vehementer Ægros torquent isti pusilli Carnifices, ut *Syncopem* inducant; etiamsi tamen gravia Symptomata, ut alii, vixdum creare soleant: Ceterum de methodo hujuscemodi *Vermes* enecandi & expellendi, conferendus est imprimis FULLER, in *Pharmacop. Extompor. Reform.* titulo de *Enem. Amar.* pag. m. 101. 102. 103. Hæc vero de *Lumbricis* hactenus dicta sufficiant. Qui plura cupiet, consulat (præter NICOL. ANDRY, & DAN. LE CLERC, in Tract. supra laudatis) AUCTORES varios, qui quidem de hoc argumento egerunt quamplurimi: scilicet, (*a*) Historiæ Naturalis

Scri-

Tracheas obstruendo, brevi eosdem interimunt: hinc ergo bibatur Oleum, vel specie Clysmatis injiciatur; ita quippe (clarissimus Auctor noster) hominem quemdam *Ascaridibus* laborantem, omnibus aliis Anthelminthicis frustra tentatis, solo Clysmate ex Oleo diu retento, curavit, expurgata prius leniter Alvo; quod quidem semper fieri debet. 2. *Mellita* omnia; quæ vero agunt eadem ratione: sic igitur, post assumptum lene Purgans, jejuno Stomacho, (ut nihil obstet) *Mel* epotum optimum est Anthelminthicum, ac imprimis pro Infantibus. 3. Quæ, vulnerando, contundendo, pungendo, *Vermes* occidunt; ut Ossicula Piscium deglutita, Cornu Cervinum, Limatura Martis, & similia *spiculorum* instar agentia; sed hæc raro Intestina tenera relinquunt intacta. 4. *Venena* Insectis hisce dicata: sicut Mercurius ita præparatus, ut per Intestina solummodo transeat, non autem in Vasa Lactea penetret; talis præparatio est Æthiops Mineralis pulverisatus, & cum le-

Scriptores; ut imprimis ULYSS. ALDROVANDUS, (Libr. VI. *de Insectis*, Cap. 2.) FRANC. REDI, (in *Observat. de Animalcul.s vivis quæ in Corpor.bus vivorum Animalium reperiuntur*,) &c. tum (β) Historiarum Medicarum & Observationum Collectores; præsertimque SCHENKIUS, BARTOLINUS, STALP. VANDER VVIEL, PAULLINUS, (in *Disquisit. de Morte Verminosa*, licet hic tamen aliena & inutilia multa, pro more suo, consarcinet), HILDANUS, FORESTUS; TULPIUS, &c. quibus addenda sunt *Acta Regia Parisina*, & *Londinensia*, *Ephemerides Naturæ Curiosorum*, &c. (γ) Denique de *Morbis* qui a *Lumbricis* oriuntur cognoscendis & curandis, consulantur, optimi quique Practici.

leni Purgante datus: item Vitriola Metallorum, ut Martis, Veneris, Lunæ, si, Pilularum specie, addito leni Purgante, sumantur, ac per Alvum determinentur.

II. Classis complectitur ea quæ *Lumbricos expellunt*: qualia sunt omnia *Purgantia* & *Vomitoria*, quæcunque fuerint sine ullo discrimine, dummodo vacuo Ventriculo sumantur. *Amara* autem illa quæ tanquam *Anthelminthica* commendari solent, & hoc insigniuntur nomine, casu tantummodo prosunt; quando scilicet Intestinales Fibræ debiliores sunt, quam ut *Vermium* nidos expellant; Lumbricos vero neutiquam occidunt hæc Amara. Notandum est porro, non parum eos hallucinari qui dicunt, neminem a *Vermibus* liberari posse, nisi per Anum expellantur eo tempore quo necantur, cum tamen, si modo necati sint, brevi putrescant, atque, specie muci, exeant, adeo teneræ texturæ sunt.

CAPUT IX.

De Anodynis.

1. ANodyna sunt ea Medicamenta, *quæ Dolorem in genere tollunt*. Hæc autem sub se complectuntur, 1. *Paregorica*; quæ Dolorem auferunt demulcendo. 2. *Hypnotica*; quæ Dolorem tollunt, Somnum conciliando. 3. *Nar-*

cotica; quæ Dolorem adimunt, Stuporem inducendo. 4. *Nepenthes*; quod proprie significat Medicamentum *Dolorem auferens*. (a)

Cum

(*a*) Hoc igitur sensu *Nepenthes* Synonymon est *Anodyni*; ac proinde non videtur debere Classem peculiarem constituere. Porro quid proprie fuerit *Nepenthes* illud de quo quidem tanta prædicat HOMERUS, *Lib. IV. Odyss.* pag. m. 47. non parum profecto disceptatum est inter AUTHORES; quorum vero sententias afferre neutiquam est hujus loci: sufficiat impræsentiarum pauca duntaxat hoc super argumento disserere. Vox ista Νηπενθὲς componitur ex *particula privativa* νη & πενθος *luctus*; quoniam scilicet hoc Medicamentum *tristitiam* discutit, ac hilaritatem inducit; quippe quod HOMERO teste) *Vino* Convivarum MENELAI, ad huc producendum effectum, immixtum fuerit ab HELENA; quæ vero hujuscemodi Pharmacum a POLYDAMNA Ægyptia, THONIS Conjuge, dono acceperat: hac autem virtute præditum esse *Nepenthes* assert POETA, *loco citato*, ut quicunque deglutierit illud, malorum penitus obliviscatur, neque tota illa die flere possit, etiamsi Pater & Mater ei mortui fuerint, vel coram ipso Filius trucidaretur aut Frater. Unde quidem conjicere licet, quod per istud adeo decantatum HOMERICUM *Nepenthes* intelligendum sit *Opium* ipsum, vel ex eo Compositio quædam; quum & hoc imprimis nascatur in Ægypto (ubi dono datum fuerat HELENÆ); ac etiam facultate polleat Homines ipsi assuefactos exhilārandi, & ex eorum animo metum discutiendi, prout exemplo TURCARUM, aliorumque Populorum Orientis abunde patet. Hinc porro videntur CHYMICI vocem istam transtulisse ad Compositionem quandam Opiatam, quæ dicitur *Nepenthes Aureum* ANGELISALÆ, & ab hoc AUCTORE describitur in *Opiolog.* pag. m. 610. quin & ideo Laudanum Opiatum vulgare, *Nepenthes* audire solet in aliquot Medicorum Præscriptis. Ceterum, si quis de hac voce ipsiusque significationibus plura voluerit, consulat imprimis Dissertationem integram.

Cum autem *Anodynum* sit nomen generale, quatuor antedictas Medicamentorum Dolorem tollentium *species* complectens, hinc omnium primo præmit-

gram a CONRAD. BARCHUSEN. habitam super hoc argumento, quam vero *Historia Medicinæ* annexuit; itemque CASP. a REIES, *Elys. Jucund. Quæstionum Camp.* Quæst. II. N. 12. & Quæst. LXXXVIII. N. 13; nec non LANG. *Epist. Medic.* Lib. I. Epist. 56. ac Lib. III. Epist. 6. ut & Lexicographos, aliosque passim. Porro *de Nepenthe Indorum* hodierno vide sis ENGELB. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic.* pag. 652. Hoc vero *Indicum Nepenthes* jam antea descripserant GARCIAS AB HORTO, *Histor. Aromat.* &c. Lib. II. Cap. 25. & CHRISTOPHORUS ACOSTA, *ibid.* Lib. III. Cap. 53. qui dicunt, Pharmacum istud parari potissimum ex specie quadam Cannabis Indicæ, quæ (referente ACOSTA) dicitur ab Arabibus *Axis*, & a Turcis *Asarath*, a Persis autem, ut & ab Incolis Regionis Decan, plurimarumque aliarum Regionum, *Bangue* vocitatur. Planta vero hæcce videtur CLUSIO magnam habere affinitatem cum Turcarum Constantinopoli degentium *Maslac*; de quo conferatur VVEDELIUS, *Opiolog.* Lib. II. s. 4. P. I. pag. 168. „ Indi (inquit ACOSTA) foliis & semine vescuntur, cum ut validiores in re Venerea fiant, „ tum ad excitandam Cibi appetentiam. Fit ex „ hoc *Bangue* Compositio quædam, vulgaris ad„ modum usus in iis Regionibus ad varios effe„ ctus: Etenim Magnates & Militiæ Præfecti, „ ut, laborum obliti, securius & liberius dor„ miant, seminis & foliorum, in pulverem re„ dactorum, quantum videtur, sumunt; illique „ addunt *Areeam* sive Avellanam Indicam viridem, „ & *Opii* nonnihil, pro arbitrio, ac omnia hæc *Sac„ charo* excepta devorant: Si vero, in Somno, „ varias rerum species sibi observari cupiunt, his „ adjiciunt selectissimam *Camphoram*, *Caryophyl„ los*, *Nucem Moschatam*, & *Macim*: Si autem „ hilares esse volunt, & faceti, ac præsertim in „ Venerem procliviores, tunc, *Ambragrisea*, & „ *Moscho* additis, omnia *Sacchare* excipiunt, & „ Electuarium faciunt.

tenda sunt quædam *de Dolore in genere* THEOREMATA.

THEOR. I. Corporis nostri *fluidæ* partes non *dolent*, sed *solidæ* tantum; hæ vero quatenus ex Nervis constantur, & non aliter: Nervi porro alii sunt *aperti* cavique, alii *consolidati*; prioris autem duntaxat generis Nervi Doloribus afficiuntur.

THEOR. II. In omni Nervo adhuc *vitali*, si consideretur ejus *ultimum* Componens occurrit solummodo Membrana *tenuissima*, simul & Liquidum in ea detentum coercitumque: omnis autem Membrana *ultima* Nervosa cujuscunque Nervi, constat ex Fibris solidis & non cavis; quæ vero componuntur ex partibus incredibiliter exiguis ac minimis, ad ignem aut aquam vix mutabilibus: (ut istud in PROLEGOMENIS, CAP. IV. & CAP. V. §. I. explicatum est.) Porro Liquidum ibidem contentum, est omnium tenuissimum, videlicet, (si ulla quidem comparatio possit institui), aquæ ex Liquido Albuminis Ovi productæ quodammodo simile.

THEOR. III. Omnis igitur Dolor est *affectio* quædam vel solidæ Membranæ, vel oriunda ex Fluido contento, vel ex utroque.

THEOR. IV. *Causæ* omnes quæ Dolorem produnt, utut in Liquida agant, eaque mutent, nunquam Dolorem creare poterunt, nisi pro *effectu* talem habeant Liquidorum *mutationem*, quæ Solida afficiat.

THEOR. V. Omnis ergo Dolor pendet a *mutatione* quadam *contactuum* in Solido

do *ultimi* Nervi, quatenus adhuc Liquidum continet.

THEOR. VI. Dolor omnis fit ab actione quæ in *ultima* Fibra talem excitat *motum*, qui, si continuetur, vel augeatur, necessario destruet istius Fibræ continuitatem; idque docent omnes quorumcunque Dolorum historiæ: hinc & omnis Dolor ingens, diu durans, habet, pro fine suo, rupturam Vasorum destructionemque Partis; sic ab Inflammatione *suppuratio* & *gangræna*, & a Dolore Nervoso *insensibilitas* tandem oriuntur: *motu* itaque illo sublato, tollitur quoque Dolor.

THEOR. VII. Omnis *Causa* Doloris, quatenus agit in *unam* Fibram, agit duntaxat vel trahendo, vel premendo, vel vulnerando; si vero in *plures* Tubum constituentes agat, tunc temporis considerari potest ut inflans & distendens huncce Tubum: quicquid igitur Dolorem creat, id operatur vel trahendo, vel premendo, vel distendendo, vel vulnerando.

THEOR. VIII. Tractio omnis, in Corpore sanissimo, Dolorem excitat *elongando* Fibras; uti quidem docent Carnificum torturæ.

THEOR. IX. Magnam a contentis Liquidis Vasorum distentionem, Fibras *elongando*, Dolorem inducere docet Historia Medica; hoc enim patet ex Tumoribus dolentibus, ubi, sublato Tumore, cessat Dolor: notandum est vero quod, licet Vas distentum idem remaneat quoad longitudinem, attamen

Fibræ laterum ab ista distentione *elongari* possint.

THEOR. X. Omnia *Vulnerantia* , proprie sic dicta , operantur vel pungendo , vel terebrando , vel secando : quamdiu autem agunt , Dolorem excitant *elongando* Fibras ; simul ac vero effectum produxere , cessat Dolor : hinc etiam *Nervus abscissus* nequaquam dolet.

THEOR. XI. *Ignem* , & omnia *Acria* invisibilia , simili plane ritu , ac enumeratas Causas , agere , in *Acrium* historia probatum fuit.

THEOR. XIII. Dolor in aliqua parte excitatus tollitur , 1. Nervo *destructo* in parte ubi Dolor est : destruitur vero Nervus , quando Liquidum per eum amplius fluere nequit . 2. Motus Dolorem excitantis *intercepta* communicatione cum Sensorio Communi . 3. Cerebro *inepto* reddito ad communicationem Causæ *dolorificæ* recipiendam ; uti patet ex Apoplecticis , & omnibus iis quibus Cerebrum , aliqua de causa , compressum est.

THEOR. XII. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *infimus* & *mitissimus* oritur a Motu , aliquantulum majori *solito* , Fibrillæ superinducto ; cujus finis est Perceptio *gratissima* : quæ vero , quatenus a miti vellicatione fit , dicitur *Titillatio* ; quatenus autem a rosione Liquidi contenti , vocatur *Pruritus* . Sic Odor gratissimus & Sapor , si diu ac vehementer percipiantur , Dolorem excitant : idem etiam in Somnis accidit.

THEOR. XIV. Fibrillæ unius *ultimæ* Do-

Dolor *summus* & *vehementissimus* oritur a diu continuata ejus *elongatione*, quamproxima dissolutioni, sed tamen absque dissolutione.

THEOR. XV. Augmentum vero Doloris *summum* oritur a *numero* Fibrillarum simul affectarum; etenim duæ Fibrillæ sic affectæ non tantum excitant Dolorem, ac si plures simul affectæ essent.

2. Ex dictis igitur manifestum est, quod omnis Dolor oriatur a *distractione* sive nimia Fibrarum *elongatione*: quæ quidem, si ab externa Causa procedat, tolli potest ablatione istius Causæ; (si vero ab interna Causa fiat, examinandum est prius qualis hæc sit, ut Dolorem tollere valeamus.) Jam vero nimiæ *distractionis* Causæ internæ ad 5. reducuntur; ac proinde totidem sunt Classes Medicamentorum *Anodynorum* ejusmodi Causas tollentium.

3. Hæ porro Causæ sunt, 1. Nervi alicujus *semi laceratio*: etenim pars illa Nervi *semi-lacerati*, quæ manet illæsa, multo majorem impetum seu contractionem sustinet, quam in statu sano Nervi; unde sequitur ejusdem *distractio* seu *elongatio*. Supponamus, ex. gr., A B Nervum esse constantem ex *tribus* Fibris, quæ, dum integræ & illæsæ sunt, sustinent simul omnem illam vim qua Nervus conatur se contrahere, ac versus puncta A B, quibus affigitur, resilire: Si jam *una* ex istis Fibris rumpatur ad C, reli-

A | B
C

liquæ *duæ* totam vim ſuſtinebunt, quæ quidem a *tribus* antea ſuſtenta fuerat: hinc vero Diſtractionem & Dolorem neceſſario patientur. 2. *Inflatio* nimia a Spaſmo. 3. *Diſtentio* nimia ab aliquo Obſtruente, & Vi Vitali urgente. 4. *Diſtentio* nimia ab Acri impacto, & Vi Vitali urgente. 5. *Diſtractio* Nervorum ab Elatere proprio ſupra corpus aliquod durum & impactum, ut ſupra Calculum in Uretere.

4. Cauſam primam auferunt, 1. Integra *diſciſſio*, vel *uſtio* Nervi *ſemi-lacerati*: hoc igitur ſenſu, Cultelli, Ignis, & Cauſtica Potentialia ſunt magna *Anodyna*. 2. Partium *laceratarum* ad ſe mutuo *adductio*: nam in ſummis Doloribus hæc ſæpenumero mire juvat, uti docet experientia. Muſculus enim *vulneratus* dolet quamdiu hiat; partibus vero ad ſe invicem adductis, ceſſat Dolor: huc ergo pertinent Suctiones, Ligaturæ, Suturæ. 3. Nervi totius *emollitio* & *laxatio*; quæ quidem efficit, ut partes illeſæ Nervi, abſque Dolore, in longum protendantur: huc itaque ſpectant omnia *Laxantia* & *Emollientia*; qualia ſunt, (1) Aqua calida. (2) Poſca levis, ſcilicet ex una Aceti & tribus Aquæ partibus. (3) Decocta Emollientia farinacea, ſuboleoſa, eaque, ſpecie Emplaſtri, Fomenti, Vaporis, Cataplaſmatis, aut Balnei, applicata. (4) Hauſtus largus ex ſimilibus paratus (5) Balſamica omnia leniſſima; ut Balſamum Peruvianum, Gummi Elemi, Terebinthina, &c., Ovi Vitello ſoluta, & appli-

plicata ut ad locum affectum penetrent. (6) Animalium recens occiſorum partes calidæ applicatæ; ita quippe ſummum habetur *Anodynum*, ſi, v. gr., Brachium læſum indatur in Abdomen Animalis recenter mactati. 4. Denique prima Cauſa tollitur, ſi partes Vulneri vicinæ ita mutentur ab aliqua re, ut *dureſcant* atque *reſiliant*, & hoc pacto minutas partes *ſemi-laceratas* perfecte *ſolvant*: talem vero partibus Vulneri vicinis mutationem inducunt Oleum Terebinthinæ & Alcohol Vini calide affuſa, & ſimilia; quæ quidem, inter agendum, maximum ſemper Dolorem pariunt. Porro ſi alicubi, profunde in Corpore, oriatur Dolor *a ſemi-laceratione*, nulla ſpes eſt curæ, niſi, aucto Dolore, tandem integre *ſolvantur* Nervi læſi: ſic enim, ſi talis Dolor in Ligamentis hæreat, auferri nequit, niſi deſtruatur Nervus, quo peracto, ſtatim ceſſat Dolor; hinc in Podagra *tophacea* nullus fere Dolor adeſt.

5. Cauſam ſecundam auferunt ea quæ *Spaſmi* cauſam tollunt: *Spaſmi* vero cauſa, vel in Cerebro, vel in Nervo, vel in Villo Muſculoſo, hæret; eaque ſemper eſt vel *Acre irritans*, vel Spiritum Animalium *inæqualis* determinatio: ſumma proinde in hiſce caſibus Remedia ſunt, 1. Potus attenuantes & diluentes, huic Acri quod *irritat* oppoſiti, copioſe quidem aſſumpti. 2. Motus Liquidorum augmentum.

6. Tertiam Cauſam tollunt, 1. Ea quæ *Acre impactum* corrigunt, mutando

ſci-

scilicet figuram ejus acutam in obtusam: istud vero fit; (α) Acre cum aliis particulis componendo; (β) ejus acumen, vel Coctione, vel Suppuratione, frangendo; (γ) idem per Demulcentia involvendo. 2. Illa quæ *Acre impactum* educunt: qualia sunt, (1) Quæ vias laxant; hinc dixit Hippocrates, omne Dolens ab Acri laxandum esse. (2) Quæ diluunt liquida. (3) Quæ determinant foras: Confer PART. III. CL. III. CAP. VIII. *de Attrahentibus*. (4) Quæ *Acre impactum* ad quietem deducunt: id autem 4. modis ad quietem componitur; scilicet, (α) Liquidorum circulantium, & Solidorum contractilium impetum minuendo; nisi enim a vi contractili Solidorum, & a vi projectili Fluidorum comprimeretur *Acre infixum*, Dolorem utique non produceret: Contractio autem in Solidis minuitur laxando: Impetus vero minuitur in Fluidis, propius ad statum mortis ducendo, sive ad mortem appropinquando; hinc etiam omnis Dolor paulo ante mortem desinit: Vide PART. II. CAP. IX. *de Sistentibus*. (β) impetum aliorsum determinando: Confer CAP. *de Attrahentibus*. (γ) Animi Deliquia excitando. (δ) Causas externas *Acre* per se iners, actione sua, excitantes (quales sunt calor & motus Partis) tollendo.

7. Quartam causam auferunt ea quæ *Vasa* laxant, *infarctum* resolvuut, & *vim projectilem* Liquidorum imminuunt: huc itaque pertinent Venæ-sectio, Evacuatio quæcunque magna, nec non Remedia

dia Incidentia, Attenuantia, Resolventia, & Diluentia; ut Balnea, Fotus, &c.

8. Quintam Causam tollunt, 1. Omnia illa quæ *primam* auferunt. 2. Quæ, leniter lubricando, resolvendo, & stimulando, *impactum* movent, & propellunt. 3. Quæ istud *impactum* determinant ad locum ubi minime nocere possit: Vide CAP. *de Attrahentibus*.

9. Porro si Dolor sit *ingens*, ejus vero causam tollere non valeamus, tum Dolor sui ipsius medela fit, scilicet Hominem destruendo: verum tamen quædam extant quæ, licet Doloris causam non auferant, nihilominus ejus sensum imminuunt; talia vero sunt *Hypnotica* sive *Soporifera*.

10. *Hypnotica* autem omnia ad *duas* Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis continet quæcunque *Somnum* conciliant, Somni impedimenta tollendo: hæc vero impedimenta plerumque sunt Objecta externa, Dolores, Calores, Sudores, Corpores Morbi varii, Animique Pathemata; quibus sublatis, sponte sua sequitur *Somnus*: hac itaque ratione omnia fere Medicamenta, ut Diluentia, Resolventia, Incrassantia, Humectantia, Exsiccantia, Calefacientia, Refrigerantia, Acida, Alcalina, ceteraque innumera, & plane contraria, fiunt *Hypnotica*; prout hoc illud-ve Symptoma, quo impeditur *Somnus*, vel auferunt, vel mitigant: sic enim Absorbentia Terrestria in Infantibus; propter Acidum, quod in eorum Ventriculo ac

In-

Intestinis continetur) doloribus intervigilandum affectis, sæpenumero Somnum producunt: ita quoque Rosa, Salix, Lactuca, Taraxacum, Endivia, Acetosa, Melones, Pepones, Cucumeres, &c. extrinsecus adhibita, in Morbis calidis *Somnifera* sunt.

II. Classis includit ea quæ *Somnum* producunt, supprimendo causas naturales *vigiliarum*, & imprimis impediendo fluxum Liquidi per Nervos: hæc autem sunt triplicia; scilicet 1. *Mitia* & tuta. 2. *Fortia* & periculosa. 3. *Mala* & fere lethalia. *Somnifera Mitia* sunt illa quæ Somnum naturalem, levem, & facile solvendum conciliant: talia sunt Crocus, Papaveris Rhœados omnes partes, uti semen, folia, capita, succus; itemque Papaver album, Cynoglossum in omnibus suis partibus, Solanum Officinale, ac *Somniferum* illud blandum Herba Paris dictum, &c. *Fortia* sunt illa quæ Somnum inducunt coactum, profundum, & vix excutiendum, una cum summo stupore; (hæc vero, ut & sequentia, proprie *Narcotica* dicuntur:) huc autem pertinent Opium, Hyoscyami semen, &c. *Mala* sunt ea quæ producunt Somnum profundissimum, morte plerumque terminandum; si vero excuti contingat, sequitur omnium Animi Facultatum depravatio: huc porro spectant Hyoscyami utriusque folia, flores, fructus, radices, ac succus; nec non Stramonii semen, quod ad ʒ ß. sumptum, insaniam creat, & ad ʒ j. est lethale (*a*); item Lolii fa-

(a) *Stramonii fructu spinoso, sive atDura,* Se-

farina, Oxyschœni semen (*a*), Solanum lethale Melanocerasos aut Belladona dictum, Solani Pomiferi fructu rotundo C. B. seu Lycopersici Gal. & Anguill. Frumen in pulverem redactum, &, ad drach. ss. in Potu exhibitum, *mentem* turbat ac alienat, *insaniam* quandam viginti quatuor horas durantem inducens. Miser qui Semen istud hausit, diu veluti *mente* alienatus remanet, aut ridens, aut ejulans, aut dormiens, plerumque etiam cum altero colloquens, & ei respondens; ut interdum quoque sana mente ipsum credas, tametsi mentis non sit compos, neque eum agnoscat cum quo sermones confert, & habiti colloquii plane sit immemor postquam ad se rediit. Hinc etiam (ut refert GARC. AB HORTO) Flos aut Semen *Daturæ* injicitur a Furibus in Cibos eorum quos deprædari volunt: quum enim *mente* alienentur, per aliquod tempus, quicunque Pharmacum hoc assumpserunt, hi sane, magna cum libertate, sinunt quicquid bonorum est deprædari. Narrat quoque CHR. ACOSTA; Fœminas quasdam Indicas hujuscemodi Toxicum ita præparare novisse, ut *mentem* turbare possint ad certum horarum spatium, plus minus-ve, prout ipsis lubet: quin etiam (ut asserunt Itinerariorum Scriptores nonnulli) Mulieres adulteræ hoc dolo passim utuntur in Indiis, ut Maritos fallant. Plura vide apud GARC. AB HORTO, Lib. II. Cap. 24. & CHR. ACOST. pag. m. 301. & seq. vel apud RAIUM, *Hist. Plant.* pag. 749. Vide sis denique KÆMPFER, de quodam, apud Indos, *Electuario Magico* (uti vocat) *ex semine Daturæ, Opio, pollino Cannabis Persicæ*, aliisque rebus confecto; de quo quidem se mira admodum experientia didicisse narrat, *Amœnit. Exotic.* Fasc. III. Observat. XV. Sect. 3. pag. 650. Porro similis *Electuarii* Compositionem (at sine *Daturæ* semine) refert CHR. ACOSTA, quam vide superius in hoc CAP. pag. 460. & 461.

(a) *Oxyschœnos est Juncus acutus capitulis Sorghi*, C. B. P. De viribus autem *Seminis* ejus confer DIOSCORID. & MATTHIOL. Lib. IV. pag. 732. *Edit.* BAUH.

Fructus, sive Aurea Mala (*a*), Nicotianæ Fumus nimia copia sumptus in non assuetis; Vinum etiam nimis copiosum, Spiritus ex eo producti, &c. (*b*)

(*b*) Verum tamen hæcce *Poma*, Aceto, Sale & Pipere condita, hodie comedunt Itali ad Hispani: quin etiam *Mandragoræ* atque *Melongenæ* Fructus, licet a multis AUCTORIBUS ad istam classem referantur, impune comedi posse asserunt nonnulli, ut HERNANDEZ, BELLONIUS, &c.

(*c*) *Narcoticis* hujuscemodi validioribus accensenda supersunt adhuc aliquot *Venena*, quæ tum *Narcosin*, tum horrendas Convulsiones excitant; ut *Cicuta Major*, *Minor Petroselino similis*, & *Aquatica* GESNERI, (de quibus consulatur omnino VVEPFER) aliaque id genus. Vim quoque maxime narcoticam, imo & deleteriam, habet *Croci* gravissimus diuque perceptus Odor; utpote qui Cerebro adeo infestus sit, ut ipsam mortem arcessere valeat: cujus quidem rei memorabile tradit exemplum PETRUS BORELLUS, *Observat.* Centur. IV. Observ. XXXV. pag. m. 303. Denique *Somnifera* Numeri *secundi* ad hunc *tertium* etiam pertinent, si nimia dosi sumantur, ut *Opium*, &c.

QUINTA CLASSIS.

De Medicamentorum in Solida & Fluida simul operantium.

CAPUT UNICUM.

De Antidotis.

I. ANtidotus, vel *Antidotum*, *Alexipharmacum*, *Alexicacum*, *Alexite-*

-*terion*, & *Theriaca* idem denotant Medicamentum, scilicet illud *quod contra Venenum valet*.

(Jam vero priusquam de *Antidotis* agamus, quædam de *Venenis in genere* præmittenda sunt *THEOREMATA*.)

THEOR. I. Venenum proprie vocatur id *quod Mortem (citius lentius-ve) inducit, vi quadam singulari*.

THEOR. II. Mors inducitur *tollendo* Circulationem Sanguinis a Corde in Pulmones & Cerebellum, & ex iis rursus in Cor.

THEOR. III. Hæc autem Circulatio *tolli* potest, 1. Vires motrices auferendo: 2. Liquida corrumpendo: 3. Vasa destruendo: 4. Tria prædicta simul agendo.

THEOR. IV. Vires motrices *tolli* nequeunt, nisi Solida & Fluida *corrupta* sunt. Liquida vero per se considerata peccare non possunt, (ita scilicet ut Vires motrices inde pereant), nisi in *coagulum* abeundo: Coagulum autem fit vel in Venis, per *assumpta*; vel in Vasis Pulmonalibus, per *inspirata*: Vide PART. II. CAP. VII. *de Coagulantibus*. Vasa porro destruuntur, vel quatenus ab acrimonia (contentis Liquidis per *Venena* superinducta, *eroduntur*, vel quatenus nimis *coarctantur*; qualis quidem coarctatio Vasis Pulmonalibus inducta contingit a Fumo Sulphuris, &c.

THEOR. V. Sic igitur quæcunque Vasa *minima* valde *constringunt*, vel *erodunt*, externe aut interne applicata, vel quæ Liquida *coagulant*, sunt *Venena*: hæc autem si effectus hosce subito producant,

Ve-

Venena dicuntur *celerrima*; si vero lente operentur, tum etiam *lenta* audiunt. Quin & ex his plurima vim suam exerunt *perturbando* Motum Circulatorium, & Secretorium, Excretoriumque, nec non Spirituum Motum, Spasmus scilicet inducendo.

THEOR. VI Hinc omnia *Venena simplicia* ad tres classes reduci possunt; nimirum, (1) ad ea quæ Vasa *constringunt*, aut *erodunt*: (2) Ad ea quæ Liquida *coagulant*: (3) Ad ea quæ Motus antedictos *perturbant*. Ceterum, ex hisce *simplicibus* Venenis facile possunt erui *composita*.

2. Ex dictis igitur patet, quod *Antidota* talia debeant esse quæ quidem vel Venenum *corrigant*, vel idem *expellant*, vel Vasa *muniant*, vel Spasmos *compescant*.

3. Jam vero *Antidota* quæ Venena *corrigunt*, operantur vel demulcendo, vel Coaguli vim tollendo, vel resolvendo. Quæ *expellunt*, id agunt vel ope Circulatorii Motus, (atque sic Aqua calida, cum Aceto & Sale epota, propter Motum auctum & Sudores excitatos, antiquissimum est *Alexipharmacum*), vel attrahendo extra Corpus: vide PART. III. CL. III. CAP. VIII. *de Attrahentibus*. Vasa porro *muniuntur* per Blanda, Glutinosa, Oleosa, Saponacea: confer PART. I. CAP. III. *de Laxantibus*, nec non PART. II. CAP. IV. *De Demulcentibus*, ... & PART. III. CL. III. CAP. III. *de Emollientibus*. Impetum denique in Genere Nervoso, sive Spasmos *compescunt*

om-

omnia quæ recensuimus, simul & Opiata; hinc etiam *Theriaca*, *Diascordium*, cæteraque *Alexipharmaca* confici solent ex fortibus Sudoriferis, Gelatinosis, Demulcentibus, &c. ac Opiatis simul commixtis.

4 *Antidota* autem omnia ad *binas* Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis includit Antidota *simplicia*. Hæc vero desumuntur, 1. Ex Animalibus: ut *Carnes* omnium Animalium Venenatorum, eorumque *Sales*; item *Olea* per infusionem cum ejusmodi *Carnibus* præparata; nec non Venenatorum *Lapides* sive *Calculi* concreti: huc porro spectant *Trochisci* de *Bufonibus* Helmontii, *de Viperis* Andromachi, atque *de Serpentibus*: sic etiam Itali *Olea Scorpionum*, *Viperarum*, *Serpentium*, *Bufonum*, *Ranarum*, pro summis habent Alexicacis. Pertinent huc itidem *Attrahentia* sive *Absorbentia*: qualia sunt *Lapis Bezoar* uterque, Orientalis nimirum & Occidentalis, *Lapis Hystricis* sive *Pedra del Porco*, *Lacryma Lapidosa* (a), *Os Cervinum*, *Oculi Cancrorum*, &c. 2. Ex Vegetabilibus: scilicet ea quæ vel *astringunt*, vel *aperiunt*, vel *demulcent*; ut Radices *Angelicæ*, *Anthoræ*, *Carlinæ*, *Contrayervæ*, *Dictamni albi*, seu *Fraxinillæ*, *Hirundinariæ* sive *Vin-*

ce-

(a) Per *Lacrymam Lapidosam* intellige Sordes illas, quæ in angulis Oculorum reperiuntur in *Cervis*, veluti Cera indurata, odoris gravis & penetrantis. De quarum facultate disserens MATTHIOLUS, in *Comment. ad Lib. II.* DIOSCOR. pag. m. 290. scribit (ex mente SCRIBO-

NII-

cetoxici, *Serpentariæ Virginianæ*, *Tormentillæ*, &c. Folia *Abrotani*, *Cardui benedicti*, *Juglandis*, *Rutæ*, *Scordii*, Cortex & Fructus *Fraxini*, &c. ex quibus omnia Præparata optima sunt pro Alexipharmacis. 3. Ex Mineralibus: scilicet omnia *Absorbentia*; ut *Boli*, *Terræ*, &c.

II. Class. continet Antidota *composita*: uti sunt *Theriaca*, *Diatessaron* Mesue, quæ

NII LARGI) „ hásce Sordes, tam haustas, quam „ illitas, mirifice præstare ad Venenatorum Ser„ pentium *Morsus*; idesque (SCRIBONIO teste) „ illas a Siculis Venatoribus diligenter colligi, „ & quocumque portari cum ipsis in cingulo." SCHRODER itidem, in *Pharmac.* Lib. V. Class. I. Art. 17. N. 7. pag. m. 283. eas ad plures Morbos maxime commendat: „ Siccant (inquit) adstrin„ gunt, corroborant, Sudorem cient; ideoque, „ adversus Venena Morbosque Contagiosos, quam „ summe celebrantur, ut vel cum Lapidis *Be*„ *zoar* viribus certare dicantur. Quin imo pro„ sunt hæ *Lacrymæ* quoque in Difficultate Par„ tus, adeo ut earum vis nuper adhuc sit com„ perta in mortuo etiam Fœtu expellendorum „ *Dos.* gr. iij. vel iv." Hæc SCHRODERUS. Ab aliis etiam Auctoribus, contra Venena Morbosque Venenatos, vocantur *Antidotum* pretiosis Regum Thesauris anteponendum: confer. ZACUT. LUSITAN. *de Medicorum Principum Historia*, Lib. V. Histor. XXIX sub finem, pag. m. 901. Tom. I ubi refertur insignis *Observatio* de hujusce *Lacrymæ* (ad gran. iij. exhibitæ) maxima efficacitate contra Febrem valde malignam; vide quoque FRIDER. HOFFMAN. *Clav. Pharmaceut.* SCHROD. pag. 659. nec non GASP. a REIES, *Elys. jucundar. Quæstion. Camp.* Quæst. LXVII. pag. m. 537. Verumtamen his omnibus fidem denegat ETTMULLER, in SCHROD. *Dilucidat.* Part. I. Sect. III. pag. m. 221. ubi quidem asserit, „ Veterum fabulam esse quod istæ *La*„ *crymæ sint Alexipharmacæ* & *Bezoar*, illasque „ nihil valere & nullum esse earum usum." Ceterum, quicquid de hac re sit, hodie saltem illarum usus ubique fere exolevisse videtur.

(quæ quidem ſumme Diaphoretica & innoxia eſt) *Electuaria de Succo Rutæ*, *de Baccis Lauri*, *de Satyrio*, *de Ovo*; *Confectio Hyacinthi*, *Alkermes*: dein Antidota *Opiata*; ut *Requies* Nicolai, *Philonium Perſicum*, *Romanum*, &c. *Theriaca* Andromachi, *Diaſcordium* Fracaſtorii, ac Sylvii; nec non *Mithridatium*, & *Orvietanum*: hoc autem ultimum Magiſtrum ſuum fefellit; quum enim iſte gloriaretur, ſe illius ope quodlibet Venenum interne ſumptum debellaturum, atque, ex Medicorum præſcripto, triginta grana Arſenici ſumpſiſſet, *Antidoto* hocce ſuo non obſtante, brevi mortuus eſt.

COROLL. Ex dictis patet, *Antidota generalia* nulla eſſe, (quin & repugnare talia dari;) ſed Medicamenta evadere *Antidota*, quatenus hunc illum ve *diverſum* effectum in Corpore noſtro producunt. (*a*)

(*a*) De *Venenis*, eorumque *Antidotis*, plura & meliora vide in *Institutionibus Medicis* Clariſſimi AUCTORIS noſtri, *paragr.* 1119. & *ſeq.* Porro, ſuper eodem argumento, uberrime ſcripſit (qui quidem inter Veteres, omnium inſtar eſſe poteſt) SANTES DE ARDOYNYS; cujus *Opus de Venenis*, una cum *Commentariis* FERDINANDI PONZETTI, Cardinalis, editum eſt Venetiis, 1492. in *folio*, deinde vero (ex *caſtigatione* & cum *Præfatione* THEODORI ZVVINGER) Baſileæ, 1562. *in fol.* Inter Recentiores autem, ſuper hac re, legi merentur imprimis quatuor doctiſſimorum Auctorum Tractatus; ſcilicet, (1) RICHARDI MEAD *Mechanical Account of Poiſons, in ſeveral Eſſays*, i. e. *Mechanica Expoſitio Venenorum, in Variis Tentaminibus contenta*: qui Liber evulgatus eſt *Anglice*, Londini, 1702. & 1708. *in* 8. ac demum in *linguam latinam* verſus, impreſ-

fusque Lugduni-Batavorum, 1737. in 8. (2) JOHANNIS LINDELSTOLPE *Liber de Venenis*, cum *Animadversionibus*, &c. CHRISTIANI GODOFREDI STENTZEL, Francofurti & Lipsiæ, 1739. *in* 8. Hic vero Tractatus jam quidem antea, nimirum anno 1708. editus fuerat *in* 12. Lugduni-Batavorum, ab ipso Auctore JOHANNE LINDER, Medico Sueco, qui dein a Rege Suecia nobilitatis jure donatus, aucto nomine, LINDERSTOLPE, sive LINDELSTOLPE, vocatus est) sub hoc titulo, *De Venenis in genere & in specie Exercitatio*. (3) CHRIST. GODOFR. STENTZEL *Thoxicologia Pathologico-Medica, sive de Venenis Libri tres*, Vitembergæ, & Lipsiæ, 1733. *in* 4. Denique (4) JOHANNIS-JACOBI VVEPFER *Cicutæ Aquaticæ Historia & Noxa*, (ubi etiam de pluribus aliis Venenis Observationes exstant) Basileæ, 1679. & 1716. *in* 4.

F I N I S.

IN-

INDEX

RERUM, ET VERBORUM.

A

In-

Mo-

B

C

Ab

Ad

Cly.

D

Ebu-

E

Em-

Epu.

F

Fir-

G

I

L

M.

Ejus

Cur

My-

N

Un-

Opium

P

Qua-

Q.

R.

S

sub

Craf-

solus

Esse-

Sudo-

vim

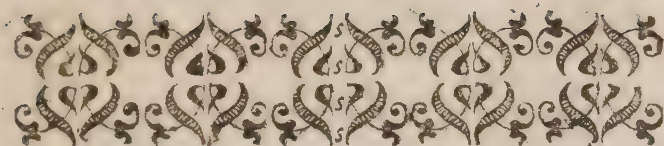
V

De

Quo-

Sta-

Finis Indicis Rerum & Verborum.

INDEX AUCTORUM

In hoc Opere Citatorum.

A

B

C

D

E

FAL-

F.

G.

H.

J

K

L

LOV-

M

N

O

Z

